

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
ตามเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรี

โดย ทศนีย์ นาคเสนีย์ และคณะ

พฤษภาคม 2561

สัญญาเลขที่ RDG60A0020

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
ตามเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรี

คณะผู้วิจัย

1. อาจารย์ ดร.ทัศนีย์ นาคเสนีย์ คณะวิทยาการจัดการ
2. อาจารย์ชลธิชา พันธุ์สว่าง คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

ชุดโครงการสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ
ฐานรากจากพืชเศรษฐกิจชุมชนสับปะรดจังหวัดราชบุรี
สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

ชื่อโครงการวิจัย การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามเส้นทางท่องเที่ยว
 ท่องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรี
 ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย อาจารย์ ดร. ทศนีย์ นาคเสนีย์
 คำสำคัญ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบโดยการมีส่วนร่วมจากชุมชน

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาบริบทเชิงพื้นที่ชุมชน จังหวัดราชบุรี ในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของชุมชน 2) ศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดราชบุรี 3) จัดทำเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรี 4) สร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมจากชุมชนในจังหวัดราชบุรี 5) หาแนวทางในการสร้างนวัตกรรมการเพิ่มช่องทางการตลาดจำหน่ายสินค้าของฝากของที่ระลึก จากผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน ให้แก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนบนเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดราชบุรี และ 6) เพื่อพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดราชบุรี เป็นการวิจัยแบบผสม ที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทั้งเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ ศึกษาดูงาน ทดลองท่องเที่ยวตามเส้นทาง และทดลองการดำเนินการตลาดชุมชน เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดราชบุรีมีศักยภาพ โดยเฉพาะมีแหล่งปลูกสับปะรด ภายใต้ชื่อ “สับปะรดสวนผึ้ง” หอม หวานฉ่ำ เนื้อสีทอง ไม่กัดลิ้น มีแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นให้นักท่องเที่ยวได้ชม และมีสินค้าให้นักท่องเที่ยวได้เลือกซื้อ ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) จำนวน 32 แห่ง ในพื้นที่ยังมีกิจกรรมทางการเกษตรที่หลากหลาย (Activities) มีการทำการเกษตรแบบดั้งเดิม (Authenticity) ชุมชนต้อนรับผู้มาเยือนในฐานะเจ้าบ้านที่ดี (Acceptance – Community) และมีการตระหนักต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ (Awareness) คงความเป็นธรรมชาติ สภาพแวดล้อม ร่มรื่น สวยงาม และสามารถท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี คุณลักษณะของผู้มาเยือนที่มาท่องเที่ยว พบว่า เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 21 - 40 ปี โสด มาจากภาคกลาง สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี มีอาชีพ รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ/ทำงานส่วนตัวท้องถิ่น มีรายได้เฉลี่ย 10,001 – 20,000 บาท ต่อเดือน วัตถุประสงค์หลักมาเพื่อพักผ่อน/ผ่อนคลาย มากับครอบครัว/ญาติพี่น้อง มาเที่ยวครึ่งวัน (มาเช้าเย็นกลับ) ในวันเสาร์ - อาทิตย์ มาครั้งแรก และจะกลับมาเที่ยวซ้ำอีก ค่าใช้จ่ายที่ใช้จ่าย ไม่เกินคนละ 1,000 บาทต่อครั้ง สินค้าที่นิยมซื้อ คือ พืช ผัก ดอกไม้ และผลไม้สด มีความพึงพอใจต่อศักยภาพด้านการดึงดูดใจ โดยเฉพาะการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การต้อนรับและการสร้างความประทับใจของเจ้าบ้าน และความคุ้มค่าทั้งราคาและคุณภาพของสินค้าทางการเกษตร ผลการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่จริง 4 อำเภอในพื้นที่ศึกษา มีระยะทาง 214 กิโลเมตร ผ่านแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ จำนวน 32 แห่ง มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ จุดแวะพัก/ร้านอาหาร และแหล่งจำหน่ายของฝากของที่ระลึก สามารถท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของ

ชุมชนจังหวัดราชบุรี ทั้งแบบไปกลับวันเดียว (One day trip) และแบบ 2 วัน 1 คืน (Two days trip) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแห่งใหม่ที่น่าสนใจ คือ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ ซึ่งเป็นศูนย์การเรียนรู้หรืออนุรักษ์ภูมิปัญญาทางการเกษตร นวัตกรรม การบริหารจัดการตลาดเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในชุมชนที่ค้นพบ คือ ตลาดชุมชนกลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี หมู่ 4 ที่มีการกำหนดรูปแบบการบริหารโดยชุมชน เพื่อชุมชน แนวทางการพัฒนา ศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรี ประกอบไปด้วย การเข้ามามีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใน 7 สร้าง คือ 1) สร้างการมีส่วนร่วม 2) สร้างความเข้าใจร่วมกัน กำหนดอนาคตร่วมกัน 3) สร้างสรรค์กิจกรรมในพื้นที่ให้เกิดความหลากหลาย 4) สร้างความสมดุล ระหว่างการอนุรักษ์กับการพัฒนา 5) สร้างเกณฑ์สำหรับการประเมินผลกระทบที่เกิดจากการ พัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน/ท้องถิ่น 6) สร้างการรับรู้ ผ่านสื่อช่องทางที่สร้างขึ้น คือ QR Code และ 7) สร้างความพึงพอใจให้กับผู้มาเยือน (Visitors) ตามพฤติกรรมและคุณลักษณะพฤติกรรมแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

Project Research Title The Potential Development of Agriculture Tourism follows Local Tourism Route with Community Participation in Ratchaburi.

Project Research Leader Mrs. Tassanee Naksaneeand

Keywords Agro-tourism site by community participation.

Abstract

This research aims to 1) study community spatial context of Ratchaburi province and its readiness to agro-tourism by community participation. 2) Study the behavior of Thai tourists in agro-tourism sites in Ratchaburi province. 3) Prepare local tourism routes by community participation. 4) Create agro-tourism site by community participation. 5) Find ways to create innovative marketing channels to increase the sale of souvenirs from agricultural output of the community to tourists or visitors on the agro-tourism routes. 6) Develop agro-tourism potential by community participation. This study was a mixed research that utilizes both qualitative and quantitative methodology, conduct a field area survey, educational extension research, try to tour on the route and conduct practical experiment of the community marketing operation. A questionnaire and semi-structured interviews were used as tools in carrying out the objective of this research. Data were analyzed through statistical and content analysis.

The result of this research study found out that, Ratchaburi province community participation in agro-tourism has a great potential, because it has a pineapple-planting site under the name "honey pineapple garden" because the products are sweet, juicy, golden fresh skin and does not bite the tongue. Moreover, they also have local tourist sites for tourists to visit and encounter something new; they also have some products for tourists to buy, these products are attracting (Attraction), 32 sites in the community also offer varieties of agricultural activities. (Activities) They still practice traditional farming (Authenticity). The communities welcome visitors with warm heart and present themselves as good host (Acceptance - Community) and they create awareness in terms of nature conservation. (Awareness) by maintaining a natural and shady beautiful environment that allows travelling throughout the year. In terms of tourist characteristics, the result shows that, most of them are female between the ages of 21 - 40 years, singles, from central region, bachelor degree holder, they are government / state / local workers; earn an average of 10,001 to 20,000 baht per month. Their main purpose is to relax, they came with family/relatives, they came on half-day trip (arrive in the morning and leave in the

evening) on Saturdays – Sundays, they are first timers and might come back to visit, their costs do not exceed 1,000 baht per visit, the item they bought most are fresh vegetables, flowers and fruits. They are satisfied with the potentials, which attract them, especially in terms of resource and environment conservation, welcoming and the host ability to create good impression and the price value of agricultural products and it's quality. The survey results of agro-tourism sites in four districts in the study area of about 214 km through 32 attractions sites possess the characteristic of an agro - tourism site, natural sites, religious and cultural sites, including other attractions stopovers/restaurants and Souvenir Shops. The visitors can travel along local agro - tourism routes with community participation in Ratchaburi province. Either on a one day trip or 2 days 1 night trip. The new and interesting agro - tourism site includes learning center for agricultural production in Nong Pang Chan Sub-district. It is a center for learning or preserving agricultural wisdom. Innovative marketing management for community - based tourism that was discovered include community market, based on women's career promotion program in Baan Hin Si moo 4, which was designed to be community - based management. In terms of developing the community-based potential of agro-tourism in Ratchaburi province. There are 7 creates: 1) Participation 2) Mutual understanding 3) Creative activities in areas 4) Balance between conservation and development 5) Establish criteria for evaluation Impact of tourism / community development. 6) Promoted the destination by the social media (QR Code) and 7) Satisfaction to the visitors.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรี” ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ร่วมกับ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ประจำปีงบประมาณ 2560 คณะผู้วิจัยขอขอบคุณคณะกรรมการผู้พิจารณาชุดโครงการ ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ช่วยพัฒนาโครงสร้างให้ข้อเสนอแนะ ให้คำปรึกษา แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ พร้อมทั้งช่วยตรวจสอบข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่ และให้กำลังใจผู้วิจัยด้วยดีตลอดมา โดยเฉพาะ อาจารย์ ดร.ปรีชา อุตระกุล รศ.ดร.พงษ์นารถ นาถวรานันต์ และ อาจารย์ณลินี กังศิริกุล ที่ให้คำปรึกษา ถ่ายทอดประสบการณ์การทำวิจัยเชิงพื้นที่ และชี้แนะแนวทางในการเขียนรายงานผลการวิจัย ตลอดจนการวิจัย จนกระทั่งสำเร็จ ขอขอบคุณ ผศ.ดร.ชัยฤทธิ์ ศิลาเดช อธิการบดี ผศ.ดร.ชฎาพร โพคัยสุวรรณค์ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ที่ให้การสนับสนุน อำนวยความสะดวก กำกับติดตามงานอย่างใกล้ชิด ตลอดจนขอขอบคุณหน่วยงาน ชุมชน เกษตรกร ผู้ประกอบการ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่าน โดยเฉพาะ คุณสุพัฒน์ อ่อนคง คุณดวงสมร พฤติกุล คุณสมเนตร จันทวิชชประภา สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี ที่ให้ข้อมูลเชิงลึกอันเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการวิจัย ขอขอบคุณ คุณพิพัฒน์ แก้วจิตคงทอง ที่ถ่ายทอดองค์ความรู้และประสบการณ์การบริหารตลาดชุมชนแก่คณะผู้วิจัย ขอขอบคุณเกษตรกรพี่น้องร่วมดำเนินงานตลาดชุมชนกลุ่มสตรี บ้านหินสี คุณบุญยิ่ง สิมมมงคล คุณสนั่น ดิ่งทอง คุณบุญมา นาคสิงค์ รวมไปถึง นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรี จำนวน 400 คน ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม คณะนักวิจัยขอขอบคุณมา ณ ที่นี้

สุดท้ายนี้คุณค่าและประโยชน์ที่พึงมีจากงานวิจัยฉบับนี้ ขอมอบแต่บิดา มารดา ครูบาอาจารย์ผู้มีอุปการะ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ตลอดจน ผู้วิจัย ผู้ค้นคว้า ที่ได้อ้างอิงในงานวิจัยฉบับนี้ทุกท่าน

คณะผู้วิจัย

พฤษภาคม 2561

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ณ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
1.3 คำถามวิจัย.....	4
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	4
1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหาสาระ.....	4
1.4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา.....	5
1.4.3 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	5
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
1.7 กรอบการวิจัย.....	7
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	10
2.1 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร.....	10
ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร.....	12
ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร.....	16
องค์ประกอบด้านศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร.....	18
2.2 แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน.....	23
2.3 แนวคิดรูปแบบการสร้างเส้นทางท่องเที่ยว.....	50
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยว.....	54
2.5 แนวคิดการจัดตั้งตลาดชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยว.....	57
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	58
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	63
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	63
3.1.1 ประชากร.....	63
3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง.....	63

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก	64
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย.....	67
3.4 การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ.....	68
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	68
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	68
3.6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ.....	69
3.6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ.....	69
3.7 ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย.....	69
3.7.1 การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น.....	69
3.7.2 การดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์.....	70
3.8 แผนผังแสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	72
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	73
4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรใน.....	73
จังหวัดราชบุรีและ 4 อำเภอในพื้นที่ศึกษา	
4.1.1 บริบทพื้นที่ของจังหวัดราชบุรีในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร.....	73
4.1.2 บริบทพื้นที่ 4 อำเภอ ในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและ.....	95
แหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น	
4.1.3 การวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ในการรองรับการท่องเที่ยว.....	103
เชิงเกษตรเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น ตามเกณฑ์การประเมิน	
4.2 พฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและ.....	108
แหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี	
4.2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว.....	108
4.2.2 ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว.....	110
4.2.3 ระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยว.....	114
ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร	
4.3 รูปแบบเส้นทางท่องเที่ยว ท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามเส้นทางท่องเที่ยว.....	119
ท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรี	
4.3.1 เส้นทางท่องเที่ยววันเดียว (One day trip).....	136
4.3.2 เส้นทางท่องเที่ยว 2 วัน 1 คืน (Two days trip).....	140
4.4 แหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรี.....	148
4.4.1 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพด้านคุณค่าทางกายภาพและชีวภาพ.....	151
4.4.2 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพด้านองค์ความรู้ นวัตกรรม ภูมิปัญญา.....	151

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.4.3 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ.....	152
แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร	
4.4.4 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว.....	153
4.4.5 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว.....	154
4.5 ผลการวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการสร้างนวัตกรรมการเพิ่มช่องทาง.....	156
การตลาดจำหน่ายสินค้าของฝากของที่ระลึกจากผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน	
4.5.1 ผลการวิเคราะห์สถานการณ์ทางการตลาดจำหน่ายสินค้า.....	158
ของที่ระลึกในชุมชนตามเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ศึกษา	
4.5.2 รูปแบบและกระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบ.....	163
การบริหารจัดการตลาด	
4.5.3 ผลการทดลองตลาด	166
4.5.4 ผลการศึกษาแนวทางการสร้างนวัตกรรมการบริหารจัดการตลาด.....	170
เพื่อรองรับการท่องเที่ยวในชุมชน	
4.6 ผลการวิเคราะห์เพื่อพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตร.....	173
แบบมีส่วนร่วมของชุมชน	
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ.....	179
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	179
5.1.1 สรุปผลการวิจัยด้านเนื้อหา	179
5.1.2 สรุปผลการวิจัยด้านการเรียนรู้	184
5.2 อภิปรายผลการวิจัย.....	185
5.2.1 อภิปรายผลการวิจัยด้านเนื้อหา	185
5.2.2 อภิปรายผลการวิจัยด้านการเรียนรู้ กลไกการพัฒนาเชิงพื้นที่	188
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	189
5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	189
5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อศึกษาวิจัยครั้งต่อไป.....	190
บรรณานุกรม.....	191
ภาคผนวก	
ประวัติผู้วิจัย.....	195

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 แสดงเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน	33
2.2 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบเกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร	37
2.3 แสดงข้อมูลทางสถิติสถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรี ปี พ.ศ. 2555-2558	55
3.1 แสดงจำนวนประชากรเพื่อใช้กำหนดขนาดตัวอย่าง	63
3.2 แสดงการลงพื้นที่ในการศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง	64
3.3 แสดงรายชื่อผู้ให้ข้อมูลหลัก	65
3.4 รายชื่อกลุ่มผู้รู้ในเชิงทฤษฎี (Theoretical Key Informant)	66
4.1 แสดงสถิติจำนวนนักท่องเที่ยว ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย รายได้ ห้องพัก และจำนวนผู้เข้าพักจังหวัดราชบุรี	76
4.2 แสดงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดราชบุรี	80
4.3 ข้อมูลพื้นที่ปลูกสับปะรดและผลผลิตที่คาดว่าจะเก็บเกี่ยวได้ในปี 2560-2561	96
4.4 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของนักท่องเที่ยว	108
4.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว	110
4.6 แสดงระดับความพึงพอใจต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดราชบุรี	114
4.7 แสดงข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นในพื้นที่ 4 อำเภอในจังหวัดราชบุรี	121
4.8 เส้นทางท่องเที่ยววันเดียว (One day trip) เส้นทางที่ 1	136
4.9 เส้นทางท่องเที่ยววันเดียว (One day trip) เส้นทางที่ 2	138
4.10 เส้นทางท่องเที่ยว 2 วัน 1 คืน (Two days trip) เส้นทางที่ 1	141
4.11 เส้นทางท่องเที่ยว 2 วัน 1 คืน (Two days trip) เส้นทางที่ 2	144
5.1 สรุปผลการวิจัยด้านการเรียนรู้	184
5.2 สรุปผลการวิจัยด้านการเรียนรู้ กลไกการพัฒนาเชิงพื้นที่	189

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	8
2.1 รูปแบบการเชื่อมโยงระหว่างภาคเกษตรกับตลาดการท่องเที่ยว.....	14
2.2 แนวคิดการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน.....	26
2.3 แสดงหลักการสำหรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน.....	27
2.4 แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของธุรกิจการท่องเที่ยว8As.....	31
2.5 แสดงความสัมพันธ์ของกระบวนการรับรองแหล่งท่องเที่ยวชุมชน..... เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน	32
2.6 แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ของการจัดเส้นทางท่องเที่ยว แบบ Leiper’s Model	51
2.7 แนวทางการประเมินทุนทางทรัพยากรของชุมชนเพื่อส่งเสริม..... ให้เป็นเส้นทางท่องเที่ยว	53
2.8 แสดงความสัมพันธ์การท่องเที่ยวกับการเกษตรของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน.....	61
3.1 แสดงขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย.....	72
4.1 แผนภาพแสดงอาณาเขตติดต่อของจังหวัดราชบุรี.....	74
4.2 ภาพการสัมภาษณ์ข้อมูลจาก คุณสมร พลดีกุล วันที่ 20 ต.ค.60.....	79
4.3 แสดงเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรของกลุ่มดอนเอย์ดอนคา.....	86
4.4 แสดงบรรยากาศของการเปิดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตร..... กลุ่มดอนเอย์ ดอนคา	88
4.5 แสดงความสัมพันธ์ของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร..... กลุ่มดอนเอย์ดอนคา	89
4.6 ปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบ้านกุ่มพัฒนา.....	90
4.7 แสดงผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนบ้านกุ่มพัฒนา.....	92
4.8 แสดงบรรยากาศการทำกิจกรรมทางการเกษตรในไร่ปลูกรัก.....	93
4.9 บรรยากาศตลาดเกษตรกรราชบุรี.....	93
4.10 แสดงความสัมพันธ์ของผลการวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยว..... เชิงเกษตรในจังหวัด	94
4.11 แสดงพื้นที่ศึกษา 4 อำเภอ.....	95
4.12 ชุดภาพบรรยากาศการลงพื้นที่สัมภาษณ์และประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับชุมชน.....	97
4.13 แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ของเส้นทางการจัดจำหน่ายสับปะรด.....	100
4.14 ลงพื้นที่สัมภาษณ์นางสมพร แก้วคนตรง ตำบลท่าเคย อำเภอสวนผึ้ง.....	101
4.15 บรรยากาศการสัมภาษณ์ คุณระดม แสนชมพู	102

สารบัญภาพ

4.16	แนวทางการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม..... ของชุมชนจังหวัดราชบุรี	120
4.17	แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยง 4 อำเภอ.....	135
4.18	บริเวณด้านหน้าและเส้นทางรอบศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพ..... การผลิตสินค้าเกษตรฯ	150
4.19	บริบทพื้นที่และกิจกรรมต่างๆ ภายในศูนย์ฯ.....	151
4.20	การทำงานร่วมกับเครือข่ายภายนอกชุมชน.....	153
4.21	แสดงการให้การต้อนรับของเจ้าบ้าน.....	153
4.22	ฐานการเรียนรู้ทั้ง 5 ฐาน ในศูนย์ฯ.....	155
4.23	แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวคิดของพิพัฒน์ แก้วจิตคงทอง.....	157
4.24	ภาพศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี	160
4.25	แสดงบรรยากาศตลาดเกษตรกรจังหวัดราชบุรี.....	161
4.26	บรรยากาศตลาดอมยิ้ม วิถีไทยย้อนยุค.....	162
4.27	บรรยากาศตลาดถนนคนเดินอำเภอสวนผึ้ง.....	162
4.28	การประชุมกลุ่มย่อยในการกำหนดรูปแบบตลาด ครั้งที่ 1.....	163
4.29	ศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดตั้งตลาดชุมชนตลาดนัดชุมชน..... ตำบลท่าเสา ครั้งที่ 2	164
4.30	การจัดประชุมเพื่อวางแผนการดำเนินงานตลาดชุมชน ครั้งที่ 3.....	165
4.31	บรรยากาศการจัดประชุมกลุ่มย่อยติดตามผลการดำเนินงาน ครั้งที่ 4.....	166
4.32	สมุดบันทึกบัญชีขายและบัญชีทุน (หุ้น).....	168
4.33	ใบเสร็จร้านค้าที่ซื้อสินค้าเพื่อนำมาจัดจำหน่าย.....	168
4.34	ประมวลภาพการดำเนินงานของตลาดชุมชน.....	169
4.35	ป้ายชื่ออย่างเป็นทางการ ตลาดชุมชนกลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี.....	170
4.36	ภาพการจัดการประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับภาคีด้านการท่องเที่ยว.....	176

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทย 4.0 หรือ ไทยแลนด์ 4.0 เป็นนโยบายของรัฐบาล ภายใต้การนำของ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี โดยมุ่งหวังเพื่อสร้างเศรษฐกิจใหม่ นำพาประเทศก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลาง (Middle Income Trap) ด้วยการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน (Strength from Within) (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2559) สำหรับประเทศไทยแล้ว ปัจจุบันอุตสาหกรรมที่ทำรายได้ให้กับประเทศเป็นอันดับหนึ่ง คืออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวนอกจากจะก่อให้เกิดรายได้แล้ว ยังก่อให้เกิดการสร้างงานให้แก่คนไทยทั้งประเทศอีกด้วย (กาญจนา แสงลี้มสุวรรณ และ ศรัณยา แสงลี้มสุวรรณ, 2558) ดังนั้นจึงเป็นที่มาถึงแนวคิดในการแก้ไขปัญหาการยกระดับรายได้ระดับปานกลางของประเทศ ด้วยการท่องเที่ยวดังเช่น ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้กล่าวว่า “หากชุมชนใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือและใช้อย่างเข้าใจ การท่องเที่ยวก็จะเป็นจุดคานงัดนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี สิ่งสำคัญต้องเริ่มจากชุมชน ให้คนในชุมชนเข้าใจ การท่องเที่ยวอย่างถ่องแท้” (สำนักงานท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2558 หน้า 4) ด้วยประชากรของประเทศไทย ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ มีความเชี่ยวชาญ มีองค์ความรู้และภูมิปัญญาทางด้านเกษตรกรรมมาหลายชั่วอายุคน แต่กลับประสบปัญหาราคาสินค้าผลผลิตตกต่ำ ถูกเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง และต้องเผชิญกับปัญหาจากภัยธรรมชาติมากมาย อีกทั้ง ปัจจุบันคนรุ่นหลังให้ความสนใจและสานต่ออาชีพเกษตรกรรม อาชีพของบรรพบุรุษน้อยลง ส่วนหนึ่งหันไปประกอบอาชีพรับจ้างในเมืองหลวงการประกอบอาชีพอิสระบนโลกออนไลน์แทนการจับเครื่องมือทางการเกษตร ดังนั้นเครื่องมือที่จะช่วยให้เกษตรกรมีทางเลือกและอยู่รอดจากปัญหาและอุปสรรคทั้งหลายที่เกษตรกรกำลังเผชิญอยู่ และเพื่อดึงดูดให้คนรุ่นหลังหันมาสนใจในอาชีพเกษตรกรรม สร้างแนวทางส่งเสริมให้เกษตรกรมีรายได้เสริมจากการประกอบอาชีพหลัก ด้วยการส่งเสริมให้คนในชุมชนนั้นๆ ร่วมกันพัฒนา ชุมชนของตนเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยว มาชม มากิน มาใช้ มาซื้อ และมาร่วมอนุรักษ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน ซึ่งประเทศไทยเป็นกลุ่มประเทศที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งได้เปรียบเชิงพื้นที่กว่าอีกหลายๆ ประเทศทั่วโลก เพราะประเทศไทยมีความหลากหลายทั้งศิลปวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติเป็นอย่างดี

จากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรที่เป็นทุนเดิมของประเทศไทย การท่องเที่ยวในแหล่งเกษตรเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ชุมชน ด้วยการเดินทางท่องเที่ยวในแปลง ในไร่สวนเกษตร เป็นการท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) สำหรับผู้ที่มีความชื่นชอบเฉพาะ ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ การท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่นักท่องเที่ยวจะได้รับทั้งความเพลิดเพลินและความรู้ในแหล่งเกษตร ที่อาจจะนำความรู้นั้นกลับไปประยุกต์ใช้ หรือประกอบอาชีพในอนาคตก็ได้ อีกทั้งนักท่องเที่ยวยังจะได้สัมผัสกับ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี องค์ความรู้ ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ท่ามกลางทัศนียภาพ

ธรรมชาติที่สวयงามในแต่ละพื้นที่ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น สร้างความประทับใจให้นักท่องเที่ยวจากการได้ชม ชิม ซื้อผลิตภัณฑ์จากแหล่งผลิต และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับชุมชนในท้องถิ่น ก่อให้เกิดความรู้ ทักษะ และประสบการณ์แก่ผู้มาท่องเที่ยว (ทัศนีย์ นาคเสนีย์, 2558) ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นอกจากจะสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์แปรรูป หรือค่าตอบแทนจากการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวแล้ว ยังเป็นการช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน เพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าให้ชุมชน การสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรท้องถิ่นที่ชุมชนมี และเกิดการสร้างรายได้กระจายสู่ชุมชนได้อย่างแท้จริง

จังหวัดราชบุรี เป็นจังหวัดที่ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งผลผลิตหลัก ได้แก่ การปลูกยางพารา ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง และสับปะรด สอดคล้องกับฐานข้อมูลของจังหวัดราชบุรี ที่รายงานผล พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ไร่เป็นหลัก โดยเฉพาะการปลูกสับปะรดที่มีมากถึงร้อยละ 80 คิดเป็นพื้นที่ 74,500 ไร่เศษ (ข้อมูลพื้นที่ปลูกสับปะรด ปี 2560/2561) โดยเฉพาะเป็นแหล่งเพาะปลูกสับปะรดที่สำคัญของประเทศไทย ที่มีพื้นที่ปลูกกระจายอยู่ในพื้นที่ 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอบ้านคา อำเภอสวนผึ้ง อำเภोजอมบึง และอำเภอปากท่อ ต่างได้รับผลกระทบพืชผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ถูกกดราคาเพราะซื้อขายผ่านพ่อค้าคนกลาง อีกทั้งคุณภาพผลผลิตไม่ดี ด้วยสภาพดิน ฟ้า อากาศที่เปลี่ยนแปลงในทางที่แย่งลง (Climate Change) ซึ่งปัญหาที่ต่างเกิดขึ้นเหล่านี้ ได้เกิดขึ้นควบคู่กับการเกษตรของเกษตรกรไทยทั่วทั้งประเทศมาอย่างยาวนาน และเพื่อการดำรงชีพให้สามารถอยู่รอดได้ เกษตรกรก็ได้ต่างร่วมกันแก้ไขปัญหาในชุมชนระดับหนึ่ง ด้วยการลองผิดลองถูก หากมีการค้นพบองค์ความรู้ หรือปัจจัยความสำเร็จของการแก้ไขปัญหา ก็จะมีการเผยแพร่และบอกต่อ แต่บางปัญหาเป็นปัญหาทางเชิงวิชาการ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ การค้นคว้าทดลอง ที่จะต้องพึ่งพาผู้เชี่ยวชาญจากบุคคลภายนอกมาร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาเฉพาะเรื่อง ซึ่งนอกจากจะต้องใช้ระยะเวลา งบประมาณแล้ว ยังเป็นสิ่งที่ยากมากสำหรับเกษตรกรระดับฐานราก จะไปนำเสนอปัญหาหรือขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานใหญ่ๆ ได้ ดังนั้นจึงเป็นโอกาสที่ดีสำหรับเกษตรกร ที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ได้กำหนดเป้าหมายในการยกระดับให้เกษตรกรระดับรากหญ้ามีความกินดีอยู่ดี ด้วยการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก สร้างนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาพื้นที่ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศไทยให้หลุดพ้นจากกับดักรายได้ปานกลางสู่รายได้สูง ซึ่งสอดคล้องกับภารกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ที่มีภารกิจหลักคือ มหาวิทยาลัยอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ด้วยการนำเอาองค์ความรู้ ความเชี่ยวชาญทางวิชาการ เป็นเครื่องมือในการลงไปช่วยเหลือสังคมผ่านกระบวนการวิจัย หรือการบริการวิชาการแก่สังคม จนกระทั่งการดำเนินงานตามภารกิจเกิดเป็นรูปธรรม เมื่อมีโครงการวิจัยทำทนายไทยและโครงการวิจัยตอบสนองนโยบายเป้าหมายรัฐบาลตามระเบียบวาระแห่งชาติ ปี 2559 หน่วยงานผู้รับผิดชอบหลัก คือ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง จึงได้มีการจัดทำเวทีประชาคม ในประเด็นการสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก จากพืชเศรษฐกิจชุมชนสับปะรด จังหวัดราชบุรี ร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน ในวันจันทร์ที่ 20 กุมภาพันธ์พ.ศ. 2560 เวลา 09.00 - 12.00 น. ณ ห้องประชุมสุพจน์ มิเถาวัลย์ ชั้น 2 อาคารสำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง พบว่า พื้นที่

ที่มีฐานการผลิตสับปะรดมากที่สุดจาก 10 อำเภอ ของจังหวัดราชบุรีมี 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอจอมบึง อำเภอบ้านคา อำเภอสวนผึ้ง และอำเภอปากท่อ และค้นพบว่า โจทย์ปัญหาความต้องการของชุมชนในพื้นที่มีความหลากหลาย โดยเฉพาะการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์สับปะรด แต่มีความต้องการของพื้นที่ กล่าวคือ ชุมชนประสงค์ให้มันักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น เพราะนอกจากจะได้เป็นการเผยแพร่ท้องถิ่นจังหวัดราชบุรีแล้ว ชุมชน ชาวบ้านยังจะได้มีช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้กับนักท่องเที่ยว ทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการเปิดบ้านให้คนมาเที่ยวชม จากโจทย์ปัญหาความต้องการของพื้นที่ จึงเป็นช่องทางหนึ่งในการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวในพื้นที่ตามบริบทพื้นที่คือ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และในอำเภอใกล้เคียงมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ มีเทศกาลงานประเพณี วิถีชีวิต และการประกอบอาชีพที่หลากหลาย น่าสนใจเรียนรู้ และน่าอนุรักษ์สืบทอด ต่อยอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญา นวัตกรรมให้ลูกหลานจากรุ่นสู่รุ่นต่อไป และสิ่งเหล่านี้ยังเป็นจุดเด่นที่มีความดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเรียนรู้ สร้างประสบการณ์ทางการเกษตร และเข้าไปเที่ยวชมในชุมชนได้เป็นอย่างดีแต่ผลจากการศึกษาและวิเคราะห์ถึงความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัยในครั้งนี้ ทำให้เห็นช่องว่าง (GAP) ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดในพื้นที่จังหวัดราชบุรี โดยการบูรณาการเข้ากับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ ดังนั้นจากบริบทพื้นที่ของอำเภอสวนผึ้ง อำเภอบ้านคา อำเภอจอมบึง และอำเภอปากท่อ ต่างมีศักยภาพในการเดินทางเข้าถึง มีแหล่งท่องเที่ยวทั้งที่เป็นธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นหลากหลาย อีกทั้งตั้งอยู่ใกล้กับกรุงเทพฯ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในพื้นที่ได้อย่างสะดวก ประกอบกับการมีแหล่งเกษตรกรรม มีทรัพยากรพื้นที่ การเพาะปลูกผลิตสับปะรด จนเป็นที่ยอมรับแก่ผู้บริโภคทั่วไปและภาคอุตสาหกรรม อีกทั้งชุมชนต่างมีองค์ความรู้ ภูมิปัญญาในการปลูก แปรรูป สับปะรด เป็นอย่างดี

ดังนั้นเพื่อเป็นการส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนให้มีรายได้เพิ่มจากอาชีพเสริม คือ การเป็นจุดหมายปลายทางทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีตลาดที่เป็นศูนย์รวมเพื่อการจัดจำหน่ายสินค้าของฝากของที่ระลึกโดยชุมชน โดยมีเกษตรกรกลุ่มผู้ปลูกสับปะรด เป็นสิ่งดึงดูดใจให้เกิดความแตกต่างทางการท่องเที่ยว เชิงเกษตรจากเส้นทางท่องเที่ยวอื่นๆในประเทศไทย จึงเป็นที่มาของแนวคิดที่นักวิจัยจะนำองค์ความรู้ทางการท่องเที่ยวที่คณะผู้วิจัยมี อีกทั้งภาคีเครือข่ายทางการท่องเที่ยวในระดับพื้นที่และระดับประเทศมาร่วมด้วยช่วยกันพัฒนา พื้นที่ 4 อำเภอของจังหวัดราชบุรี ให้เป็นทางเลือกทางการท่องเที่ยว ให้เป็นจุดหมายปลายทางทางการท่องเที่ยวอีกประเภทหนึ่ง คือ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรสร้างการรับรู้ที่แตกต่างไปจากเดิม

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เป้าหมายสูงสุดของโครงการวิจัยนี้ มุ่งเป้าเพื่อสร้างศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดราชบุรีอันจะส่งผลไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากจากพืชเศรษฐกิจชุมชนสับปะรดจังหวัดราชบุรี โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือ ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์ 6 ข้อ ดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาบริบทเชิงพื้นที่ชุมชน จังหวัดราชบุรี ในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของชุมชน
- 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดราชบุรี
- 3) เพื่อจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรี
- 4) เพื่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมจากชุมชนในจังหวัดราชบุรี
- 5) เพื่อหาแนวทางในการสร้างนวัตกรรมการเพิ่มช่องทางการตลาด การจำหน่ายสินค้าของฝากของที่ระลึก จากผลผลิตทางการเกษตรของชุมชนให้แก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนบนเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดราชบุรี
- 6) เพื่อพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดราชบุรี

1.3 คำถามวิจัย

- 1) บริบทเชิงพื้นที่ชุมชน จังหวัดราชบุรี ในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นอย่างไร
- 2) พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดราชบุรีเป็นอย่างไร
- 3) เส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรี มีลักษณะเส้นทางเป็นอย่างไร
- 4) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมจากชุมชนในจังหวัดราชบุรีมีลักษณะเป็นอย่างไร
- 5) แนวทางในการสร้างนวัตกรรมการเพิ่มช่องทางการตลาดจำหน่ายสินค้าของฝากของที่ระลึก จากผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน ให้แก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนบนเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดราชบุรี เป็นอย่างไร
- 6) การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดราชบุรี เป็นอย่างไร

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) ซึ่งนักวิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาในประเด็นต่างๆดังนี้

1.4.1 ขอบเขตทางด้านเนื้อหาสาระ

1.1) รวบรวมและวิเคราะห์เนื้อหาจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นโยบาย และกระแสการเปลี่ยนแปลงของการท่องเที่ยวไทยและของโลก การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เกณฑ์การประเมินแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวโดยชุมชน รูปแบบการสร้างเส้นทาง

ท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตลอดจนเอกสารต่างๆ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้มาใช้ในการออกแบบและสร้างแบบสัมภาษณ์ ตามที่ได้กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1 ถึง ข้อที่ 5

1.2) สสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยว และศึกษาบริบทเชิงพื้นที่ในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบไปด้วย 1) ทู่นทางทรัพยากรในพื้นที่ (วัฒนธรรม วิถีชีวิต งานประเพณี เทศกาล ความเชื่อ แหล่งท่องเที่ยว) 2) สิ่งปลูกสร้าง โบราณสถาน โบราณวัตถุ และสิ่งแวดล้อม) 3) ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร 4) การมีส่วนร่วมของชุมชนและความเข้มแข็งของชุมชน 5) ศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร 6) ความมีไมตรีจิตของชุมชนในฐานะเจ้าบ้านที่ดี 7) ปัจจัยด้านความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวและ 8) การกำหนดนโยบายและทิศทางการท่องเที่ยวของชุมชนและในระหว่างลงพื้นที่สำรวนักวิจัยและคณะ จะทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักที่รู้จักจริง ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน หัวหน้าครอบครัว ประธานกลุ่มสตรี ประธานกลุ่มผู้ผลิตสินค้าในชุมชน ที่มีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่ในอำเภอสวนผึ้ง อำเภอบ้านคา อำเภอจอมบึง และอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรีต่อจากนั้นจะนำข้อมูลมาวิเคราะห์ผล เพื่อจัดทำเส้นทางท่องเที่ยว และ สร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยการมีส่วนร่วมจากชุมชน ตามที่ได้กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1 และ ข้อที่ 2

1.3) จัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ร่วมกับ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน นักวิชาการ ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ผู้ประกอบการแหล่งท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่หรือผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย และเจ้าหน้าที่ผู้แทนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม สนับสนุนการท่องเที่ยว ในจังหวัดราชบุรีในประเด็นเนื้อหาแนวทางการสร้างแหล่งท่องเที่ยว การสร้างนวัตกรรม การเพิ่มช่องทางการตลาดจำหน่ายสินค้าของฝากของที่ระลึก จากผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน ให้แก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนบนเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชน อีกทั้งเพื่อหาฉันทามติที่เป็นส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดราชบุรี ตามที่ได้กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ ข้อที่ 5

1.4.2 ขอบเขตทางด้านพื้นที่ศึกษา

การศึกษาครั้งนี้จะทำการศึกษา สสำรวจ ในพื้นที่ประกอบไปด้วย 4 อำเภอ ในจังหวัดราชบุรี ได้แก่ อำเภอจอมบึง อำเภอสวนผึ้ง อำเภอบ้านคา และอำเภอปากท่อ

1.4.3 ขอบเขตทางด้านกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ดังนี้

3.1) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดราชบุรี จำนวน 400 ตัวอย่าง

3.2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วย

3.2.1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่รู้จักจริง (Key Informant) ได้แก่ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน หัวหน้าครอบครัว ประธานกลุ่มสตรี ประธานกลุ่มผู้ผลิตสินค้าในชุมชน ที่มีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่ในอำเภอสวนผึ้ง อำเภอบ้านคา อำเภอจอมบึง และอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

3.2.2) กลุ่มผู้รู้ในเชิงทฤษฎี (Theoretical Key Informant) ได้แก่ นักวิชาการ ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจแหล่งท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ หรือผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย และเจ้าหน้าที่ผู้แทนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม สนับสนุนการท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรี

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

นักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้ที่เดินทางมาท่องเที่ยว มาพักผ่อน และมีการพักค้างคืน ในอำเภอสวนผึ้ง อำเภอบ้านคา อำเภอจอมบึง และอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมง

นักทัศนาจร หมายถึงผู้ที่เดินทางมาท่องเที่ยว มาพักผ่อน ในอำเภอสวนผึ้ง อำเภอบ้านคา อำเภอจอมบึง และอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ไปกลับในวันเดียว เดินทางแวะเที่ยวไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมง

ตลาดจำหน่ายสินค้าจากผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน หมายถึง สถานที่ที่มีชุมชนในพื้นที่ นำผลผลิตทางการเกษตรมาจำหน่ายให้ชุมชน นักทัศนาจร หรือ นักท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบโดยการมีส่วนร่วมจากชุมชน หมายถึง แหล่งเกษตรในพื้นที่ทำกินของเกษตรกร ในอำเภอสวนผึ้ง อำเภอบ้านคา อำเภอจอมบึง และอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ที่ชุมชนในพื้นที่ ต้อนรับ และเปิดให้บริการนักท่องเที่ยว หรือ นักทัศนาจร ในการเข้ามาชม มาแวะเที่ยว มาร่วมทำกิจกรรม มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องความรู้ต่างๆ ในแหล่งเกษตร

ศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง ความสามารถเชิงพื้นที่ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งเกษตร อำเภอจอมบึง อำเภอสวนผึ้ง อำเภอบ้านคา และ อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี เพื่อความเพลิดเพลิน เพื่อสร้างประสบการณ์ และเพื่อเรียนรู้ ตามทุนทางทรัพยากรในพื้นที่ที่มีอยู่อย่างจำกัด

เส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม หมายถึง เส้นทางท่องเที่ยวที่ชุมชนร่วมกันเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่างๆ ที่ตั้งอยู่ในอำเภอจอมบึง อำเภอสวนผึ้ง อำเภอบ้านคา และ อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี โดยมีพื้นที่ปลูกสับปะรดแปลงใหญ่เป็นฐาน

นวัตกรรมทางการตลาดจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน หมายถึง รูปแบบการจัดการตลาดที่เป็นความต้องการของชุมชน เพื่อจำหน่ายสินค้าของฝากของที่ระลึก จากผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน ให้แก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนบนเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างอำเภอจอมบึง อำเภอสวนผึ้ง อำเภอบ้านคา และ อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

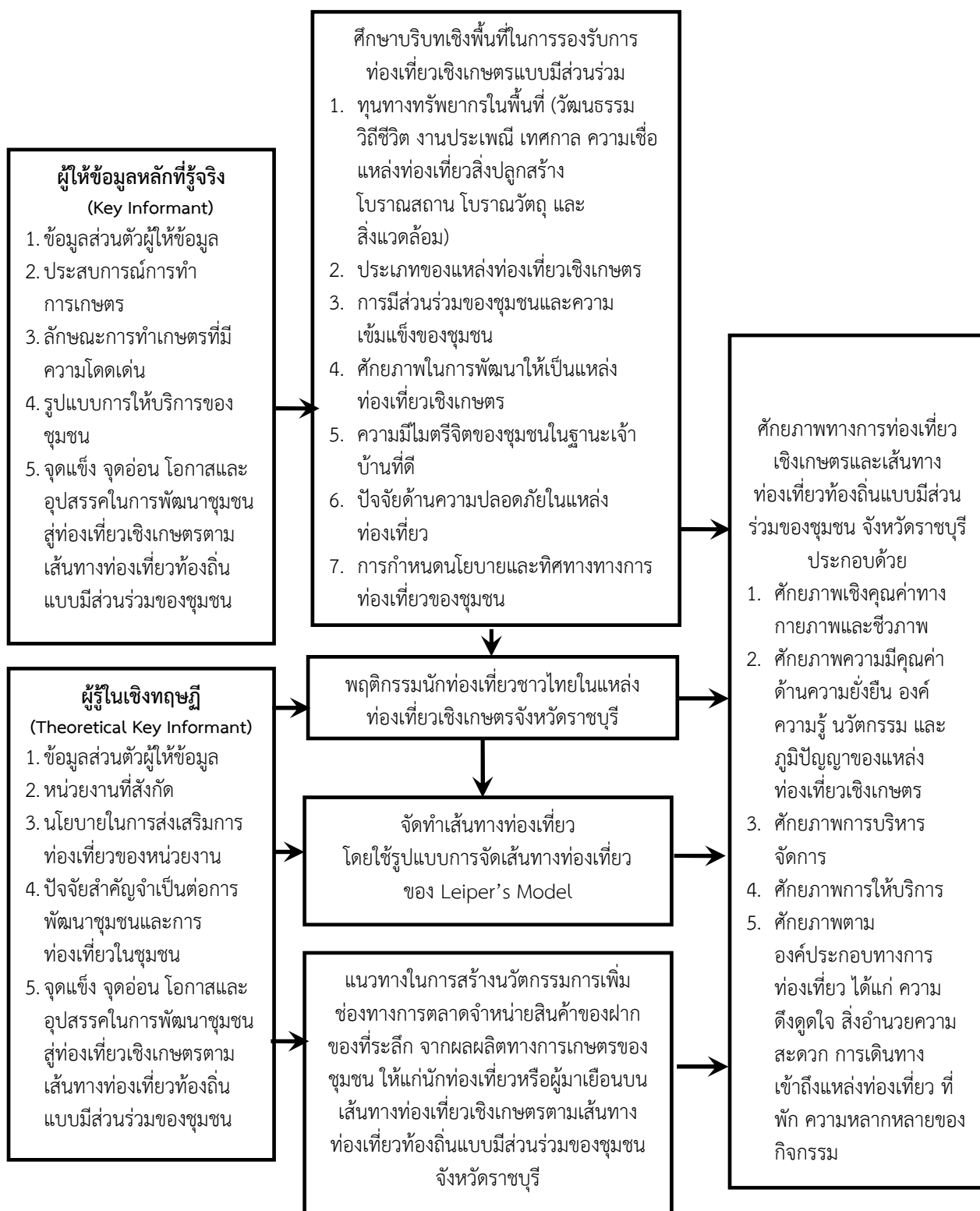
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ในการดำเนินการวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรีจะทำให้ได้รับประโยชน์ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตลอดจนหน่วยงานองค์กรต่างๆ ดังต่อไปนี้

- 1) ผู้จัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีแนวทางการจัดกิจกรรม บริหารจัดการ กิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับพฤติกรรม ความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทย
- 2) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สามารถใช้เส้นทางท่องเที่ยว และกิจกรรมต่างๆ ไปช่วยกระตุ้น ส่งเสริม ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรของจังหวัดราชบุรีและ พื้นที่ 4 อำเภอที่มีแปลงสับปะรดแปลงใหญ่เป็นฐานได้
- 3) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สามารถนำผลการศึกษาไปใช้วางแผนส่งเสริมและ สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เน้นการสร้างประสบการณ์ระหว่าง ชุมชนเจ้าของพื้นที่กับผู้มาเยือนได้
- 4) หน่วยงานด้านวิจัย สามารถใช้ระเบียบวิธีวิจัยนี้กับการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นได้
- 5) ชุมชนเกษตรกรได้แนวทางในการพัฒนาต่อยอดแหล่งเกษตรสู่จุดหมายปลายทางทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตามอัตลักษณ์ของบริบทพื้นที่ของตนเอง
- 6) หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวได้มีการเตรียมความพร้อมด้านเส้นทางท่องเที่ยว เพื่อรองรับการพัฒนาพื้นที่ตามแนวนโยบายของการพัฒนาท้องถิ่นและประชารัฐรักสามัคคี
- 7) ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยว ที่ได้การยอมรับจากชุมชนเจ้าของพื้นที่
- 8) ชุมชนในพื้นที่ มีตลาดชุมชนซื้อเป็นช่องทางหนึ่ง ในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ผลผลิตทางการเกษตร ของที่ระลึกหรือสินค้าชุมชนอื่นๆ ซึ่งเป็นอีกทางเลือกหนึ่ง ในการสร้างรายได้กระจายสู่ชุมชนในพื้นที่จากการส่งเสริมการท่องเที่ยว
- 9) เกิดกระบวนการเสริมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง นักวิจัย อาจารย์ นักศึกษา ประชาชน ชุมชน ผู้นำชุมชน ชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และภาคีต่างๆ ร่วมกัน ตลอดระยะเวลาปฏิบัติงานวิจัย
- 10) ชุมชนทราบถึงผลกระทบเชิงพื้นที่ที่เกิดขึ้นตลอดระยะเวลาปฏิบัติงานวิจัย

1.7 กรอบการวิจัย

คณะผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรีดังแผนภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย
ที่มา : ทศนีย์ นาคเสนีย์ (2560)

บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรี นักวิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบการวิเคราะห์และอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตร
- 2.4 แนวคิดการจัดตั้งตลาดชุมชนเพื่อจำหน่ายสินค้า
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยว
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

“MADE IN THAILAND นี้จะเป็นประโยชน์ ถ้าเรามาใช้ของไทย ชื้อของไทย เทียวเมืองไทย กินข้าวไทย อันนี้ได้ประโยชน์” จากพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัส ของพระมหากษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ อย่างพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคลเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต วันพฤหัสบดีที่ 4 ธันวาคม 2540 (บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน), 2560 หน้า 74) เพราะประเทศไทย เป็นประเทศเกษตรกรรม มีอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งก่อให้เกิดการจ้างงาน สร้างรายได้ ให้แก่ประเทศอย่างต่อเนื่อง (กาญจนา แสงลิมสุวรรณ และ ศรัณยา แสงลิมสุวรรณ, 2558) สอดรับกับนโยบายที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวมากมาย อาทิ การส่งเสริมกลยุทธ์การตลาด 4.0 (Thailand 4.0) นโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ (New Economy Model : Startup) นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วย โครงการประชารัฐรักสามัคคี มุ่งเน้น 3 ภาคส่วนที่สำคัญ คือ เกษตร แปรรูป และ การท่องเที่ยวโดยชุมชน ตลอดจนนโยบายทางการตลาดของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวสำหรับทุกเพศทุกวัย ด้วยแคมเปญ Tourism for All (เด็ก วัยกลางคน ผู้สูงวัย) การเตรียมการรองรับสังคมผู้สูงวัยของไทย ในปี 2573 ที่พบว่า ประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยเต็มรูป หรือ “Aged Society” เพราะจะมีประชากรสูงวัยจำนวน 28.5 ล้านคน จากประชากรทั้งหมด 65.7 ล้านคน (ผู้บริหารยุทธศาสตร์การวิจัยรายได้เริ่มต้นด้านสูงวัยและผู้สูงวัย, 2556 หน้า 4)

จากนโยบายของรัฐบาล ที่จะนำพาประเทศไทยก้าวสู่โมเดล “ประเทศไทย 4.0 หรือ ไทยแลนด์ 4.0 เพื่อสร้างเศรษฐกิจใหม่ก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลาง (Middle income trap) ด้วยการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน (Strength from Within) (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2559) ดังนั้นหนทางหลักที่จะนำพาประเทศก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลางได้นั้น คือ การท่องเที่ยว ดังที่ ศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี ได้กล่าวในปี พ.ศ. 2555 กล่าวว่า “หากชุมชนใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือและใช้

อย่างเข้าใจ การท่องเที่ยวก็จะเป็นจุดคานงัดนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี สิ่งสำคัญต้องเริ่มจากชุมชน ให้คนในชุมชนเข้าใจการท่องเที่ยวอย่างถ่องแท้” (สำนักงานท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2558 หน้า 4)

ด้วยประชากรของประเทศไทยประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ มีความเชี่ยวชาญ มีองค์ความรู้และภูมิปัญญาทางด้านเกษตรกรรมมาหลายชั่วอายุคน แต่กลับประสบปัญหาหาค่าผลผลิตตกต่ำ ถูกเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง และต้องเผชิญกับปัญหาจากภัยธรรมชาติมากมาย อีกทั้งปัจจุบันคนรุ่นหลังให้ความสนใจและสานต่ออาชีพเกษตรกรรม อาชีพของบรรพบุรุษน้อยลง ด้วยหันไปประกอบอาชีพรับจ้างในเมืองหลวงแทน ดังนั้น เครื่องมือที่จะช่วยให้เกษตรกรมีทางเลือกและอยู่รอดจากปัญหาและอุปสรรคทั้งปวง ดึงดูดให้คนรุ่นหลังหันมาสนใจในอาชีพเกษตรกรรม และส่งเสริมให้เกษตรกรมีรายได้จากอาชีพเสริม ด้วยการส่งเสริมให้คนในชุมชนนั้นๆ ร่วมกันพัฒนา ชุมชนของตนเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยว มาชม มากิน มาใช้ มาซื้อ และมาร่วมอนุรักษ์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน ซึ่งประเทศไทยได้เปรียบเชิงพื้นที่ที่มีความหลากหลายทั้งวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ เป็นอย่างดี แนวทางในการนำพาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ไปสู่การยกระดับขีดความสามารถในเชิงพาณิชย์ของกลุ่มธุรกิจบริการในรูปแบบของการท่องเที่ยวในท้องถิ่นที่จะสร้างประสบการณ์ใหม่ให้กับนักท่องเที่ยว จากการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยวในแหล่งเกษตร นอกจากจะสร้างรายได้ให้แก่เจ้าของสวนเกษตรแล้ว ยังเป็นการกระจายรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวให้แก่ชุมชนและท้องถิ่นนั้นๆ ได้อย่างแท้จริง

สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ที่ผู้รู้ทางการท่องเที่ยวได้พยากรณ์ถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในประเทศไว้ว่า พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในประเทศเปลี่ยนแปลงไป นักท่องเที่ยวไม่ต้องการเดินทางไปที่ไกลๆ ไม่ต้องใช้เงินมาก นักท่องเที่ยวไม่ต้องการเที่ยวในช่วงเทศกาลท่องเที่ยวเพราะแออัด และผู้คนกระจุกตัวในแหล่งท่องเที่ยวหลัก แต่กลับต้องการ การท่องเที่ยวที่สร้างประสบการณ์ทางการท่องเที่ยว (Experience Tourism) การท่องเที่ยวแบบมีความหมาย (Meaning Tourism) การท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ (Special Tourism) อีกทั้งต้องการมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกับชุมชนอื่น (Sharing Experience) ต้องการความเป็นอิสระท่ามกลางธรรมชาติ รักสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการท่องเที่ยวที่สร้างประสบการณ์ใหม่ให้นักท่องเที่ยวกำลังเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเป็นอย่างมาก และกล่าวว่า กระแสการท่องเที่ยวในท้องถิ่น (Localism) กำลังมาแรง เพราะมีลักษณะเหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนยุคใหม่ที่นอกจากจะได้ไปเที่ยวตระเวนไปในพื้นที่อย่างทั่วถึงและลึกซึ้งแล้ว ยังได้เข้าไปฝังตัวอยู่กับคนพื้นถิ่น ได้เรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ปัจจุบัน มีกลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยวของคนรุ่นใหม่หันมาสนใจการทำเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่น หรือการท่องเที่ยวชุมชนเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นเมื่อการท่องเที่ยวได้แทรกเข้าไปในรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทุกกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน ทำให้ผลประโยชน์ตกอยู่กับชุมชนตัวเองมากขึ้น เป็นการใช้สาธารณูปโภคต่างๆ ถนน ระบบขนส่ง สิ่งก่อสร้าง ฯลฯ อย่างคุ้มค่า ธุรกิจห้างร้านต่างๆ ขยายตัวตามจำนวนนักท่องเที่ยวที่มากขึ้น และที่สำคัญคือช่วยให้ผู้คนในท้องถิ่นมีการจ้างงานสร้างรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวให้ชุมชนเพิ่มขึ้นทันที ไม่จำเป็นต้องออกจากถิ่นฐานเพื่อไปทำงานทำในเมืองหลวง การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะช่วยยกระดับเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างรวดเร็ว ทำให้ท้องถิ่นในชนบทพัฒนาขึ้นได้ อีกทั้งยังเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรมของชุมชน กำหนดทิศทางโดยชุมชนจัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของในการจัดการ ดูแล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้

แก่นักท่องเที่ยว (ยูวตี นิรัตน์ตระกูล, 2559 หน้า 22) ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร อันได้แก่ สวนเกษตร แปลงเกษตร ที่ต้องการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน จำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว และมีความสามารถในการแข่งขัน (แซร์) เรื่องราวในด้านต่างๆ ของวิสาหกิจชุมชนหรือของท้องถิ่นนั้นๆ ชุมชน (Local Experience) ให้กับนักท่องเที่ยวนำเสนอวิถีชีวิต (Life Style) กระบวนการเรียนรู้ (Learning) สังคม (Social) สุขภาพ (Health) สิ่งแวดล้อม (Environment) วัฒนธรรม (Cultural) องค์กรความรู้วิถีเกษตรและอื่นๆ

แต่ในปัจจุบัน ภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประเทศไทย ที่ต้องเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในชุมชน ยังไม่ได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวมากนัก แต่กลับพบว่า ภาพลักษณ์ปัญหาการผลิต การตลาด และการจัดจำหน่ายของเกษตรกรโดดเด่นมากกว่า เพราะจากสภาพความเป็นจริงของการประกอบอาชีพเกษตรกรของเกษตรกรไทย พบว่า เกิดการปลูกพืชเชิงเดี่ยว และปลูกตามกระแสผลผลิตที่ออกมาจึงเป็นไปตามระบบกลไกของตลาด คือ หลักของอุปสงค์และอุปทาน ทำให้เกษตรกรไม่รู้ว่าปลูกพืชอะไรก็ไม่ได้ราคาดี กำไรพอยู่ ผู้พ่อค้าคนกลางไม่ได้ ผลผลิตไม่สวย ขายไม่ออก เป้าหมายสำคัญคือต้องผลิตให้สวยและได้ปริมาณที่มากพอจะเลี้ยงคนทั้งจังหวัด และประเทศได้ หลายพื้นที่เน้นการผลิตที่ให้ผลผลิตสูง ควบคุมการเจริญเติบโตของพืชด้วยสารเคมี ด้วยเหตุผลเพราะ ผู้บริโภคต้องการบริโภคพืชผักที่ความสวยงาม แต่มีชุมชนเล็กๆ หลายชุมชนกลับมีความคิดเห็นที่แตกต่าง ดังเช่น อาจารย์สมทรง แสงอรุณ (2558) ผู้ก่อตั้งบ้านบางพลับ จังหวัดสมุทรสงคราม กล่าวไว้ว่า

“เมื่อคนปลูกต้องการผลผลิตที่สวยงามและมีปริมาณมาก ต้นทุนการผลิตน้อย ใช้เวลาน้อย ขณะที่ผู้บริโภค ประสงค์อยากได้ผักสวยๆ มารับประทาน ช่องทางหารายได้ของเกษตรกร คือ การใช้สารเคมี ควบคุม เร่ง และหวังผล จากสิ่งที่ผลิต หันมาใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมี และยาฆ่าแมลงเพิ่มมากขึ้น มีคุณสมบัติที่เข้มข้นมากขึ้น เมื่อตัดออกไปจำหน่ายตลาดกลางค้าปลีก หรือตลาดกลางค้าส่ง ทำให้ผลผลิตเป็นที่พึงพอใจของทั้งสองฝ่าย คนทานได้ผักสวยงามสมใจ คนทำได้รายได้และกำไรงาม แต่จะมีสักกี่คนที่คำนึงถึงภัยภายใต้ความสวยงาม และภัยที่สารพิษต้องตกค้างอยู่กับเกษตรกร ในที่สุด ..สุขภาพแย สิ่งแวดล้อมแย่ ระบบนิเวศพัง แล้วลูกหลานจะไปอยู่ที่ไหน?”

อาจารย์สมทรง แสงอรุณ (2558)

จากปรากฏการณ์ครั้งนี้ สังเกตได้ว่า ไม่ว่าจะประกอบอาชีพอะไรที่แตกต่างกัน ต่างมีเป้าหมายเหมือนกัน คือ การหารายได้ แต่กระบวนการวิธีการหารายได้ อยู่ที่กระบวนการคิดที่แตกต่างกันของคนในแต่ละชุมชนเช่นกัน จากการทบทวนวรรณกรรมครั้งนี้ พบว่า เส้นทางของการเกษตรและการท่องเที่ยวของประเทศไทย เกิดการสวนทางกัน อาจสรุปได้ว่า เพราะมีรายได้ผลประโยชน์ และการดิ้นรน เพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นเข้ามาเป็นปัจจัยหลัก เมื่อทำการเกษตรผิดวิธีจึงหลีกเลี่ยงปัญหา เพราะไม่ได้ทำตาม คำสอนของพ่อ ที่พระราชทานให้ไว้ตั้งแต่แรก

“วิธีการพัฒนาที่เหมาะสมแก่ประเทศเราอย่างหนึ่งก็คือจะต้องทำนุบำรุงเกษตรกรรมทุกสาขาให้พัฒนาก้าวหน้า เพื่อยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของเกษตรกรทุกระดับให้สูงขึ้น เริ่มต้นตั้งแต่การลงมือผลิต โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด ด้วยการตัดแปลง ปรับปรุงนำสิ่งที่มีอยู่โดยธรรมชาติมาใช้ให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เพื่อให้เกษตรกรของเราได้ผลผลิตเพียงพอแก่การเลี้ยงตัว คือ พอมมี พอกิน เป็นเบื้องต้นก่อน”

พระบรมราชโองการในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ อาคารจักรพันธ์เพ็ญศิริ วันพฤหัสบดีที่ 23 กรกฎาคม 2540 ปรากฏการณ์ที่ตามมา คือ หนทางช่วยเกษตรกรระดับรากหญ้า โดยเฉพาะเกษตรกรที่อยู่ห่างไกลและด้อยโอกาส รอคอยความช่วยเหลือจากภาครัฐ จึงเกิดเป็นโครงการพระราชดำริ เข้าไปตั้งอยู่ในพื้นที่ชายขอบห่างไกลกระจายทุกภาคในประเทศไทย

จากผลเสียหายที่เกิดจากการทำการเกษตรแบบอุตสาหกรรม ทำให้เกิดเป็นกลุ่มชุมชนคนเกษตรไม่ว่าจะเป็น Young Smart Farmer โครงการ Earth Safe แหล่งเรียนรู้ สวน ไร่ ฟาร์มเกษตร กลุ่มสินค้า OTOP กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้านเกษตร เป็นกลุ่มนาร่อง ที่ได้นำเอาแนวทางการพระราชดำริมาปรับใช้ และขยายพื้นที่เกษตรสีเขียวขึ้น ดังเช่นภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย ส่งผลให้เกิดเป็นแหล่งเรียนรู้ แหล่งวิสาหกิจชุมชน ที่พร้อมจะถ่ายทอด วิถีคิด กระบวนการทำ และผลสำเร็จที่ได้ทำให้แก่คนทั่วไปที่สนใจทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ต่อมาส่งผลให้มีคนเดินทาง เข้ามาเรียนรู้ ฟังการบรรยายถ่ายทอดประสบการณ์จากผู้รู้ที่รู้ลึกจริงในแหล่งเรียนรู้นั้นๆ เพิ่มมากขึ้น ดังนั้น จึงถือเป็นโอกาสที่เริ่มมีคนเดินทางเข้ามาในแปลงเกษตรเพิ่มมากขึ้น

ถือเป็นโชคและโอกาสของเกษตรกร ที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2579) ได้กำหนดเป็นประเด็นท้าทายของประเทศ ในการนำพาประเทศให้หลุดพ้นจากประเทศที่มีรายได้ระดับปานกลาง โดยเฉพาะการพัฒนากระบวนการเศรษฐกิจฐานรากของคนในประเทศ ภายใต้วิสัยทัศน์ของการพัฒนา คือ “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ดังนั้นจึงเป็นโอกาส เป็นทางเลือกของเกษตรกรที่จะสร้างรายได้เพิ่ม เสริมจากอาชีพประจำ โดยพัฒนาให้สอดคล้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่ต้องการเดินทางไปสร้างประสบการณ์ให้ตนเอง จึงเป็นโอกาสของชุมชน ที่จะสามารถเตรียมการ วางแผน ตั้งรับและพัฒนาทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ ให้มีศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยวต่อไป

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นการท่องเที่ยวที่นำเอาทรัพยากรในพื้นที่มาใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดรายได้โดยตรงจากการจำหน่ายสินค้า ผลผลิตสด ผลิตภัณฑ์แปรรูป ทัศนกรรม และศิลปะประดิษฐ์ เป็นต้น เป็นการสร้างช่องทางตลาดผลิตภัณฑ์ของชุมชน รวมทั้งการให้บริการท่องเที่ยวในลักษณะของที่พักร้านอาหาร เครื่องดื่ม และการให้บริการต่างๆ สามารถสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนเกษตรได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้จะเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นให้เห็นถึงภูมิปัญญาของคนสมัยก่อนในการทำการเกษตร มีการทำงานร่วมกัน มีวิถีชีวิตอยู่ในพื้นที่ทำการเกษตรเป็นส่วนใหญ่มากบูรณาการร่วมกับการท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวทางการเกษตร ที่จะทำให้ระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นดีขึ้น อีกทั้งยังจะช่วยกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือของชุมชน ในการเป็นเจ้าของบ้านเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้ามาสัมผัสธรรมชาติ มีการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต ให้แก่ผู้มาเยือน มีการใช้ทุนปัญญาสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรชุมชน ยกย่องคุณภาพสินค้าและบริการให้เป็นสินค้าที่มีคุณภาพ พัฒนาครอบครัวและชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สร้างวินัยทางสังคม ตลอดจนการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการเป็นเมืองที่น่าอยู่ต่อไปได้อย่างยั่งยืน (ทักษิณี นาคเสนีย์, 2559)

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

สร้อยศรี อาสามรรพกิจ (2540) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไว้ว่า เป็นรูปแบบใหม่ของการท่องเที่ยวที่ทำให้มีการกระจายรายได้ไปยังท้องถิ่นอย่างแท้จริงด้วยการนำนักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยวในชุมชนภาคเกษตรกรรม วัฒนา มโนรัตน์ (2552 หน้า 27) ได้ศึกษาความหมายของการ

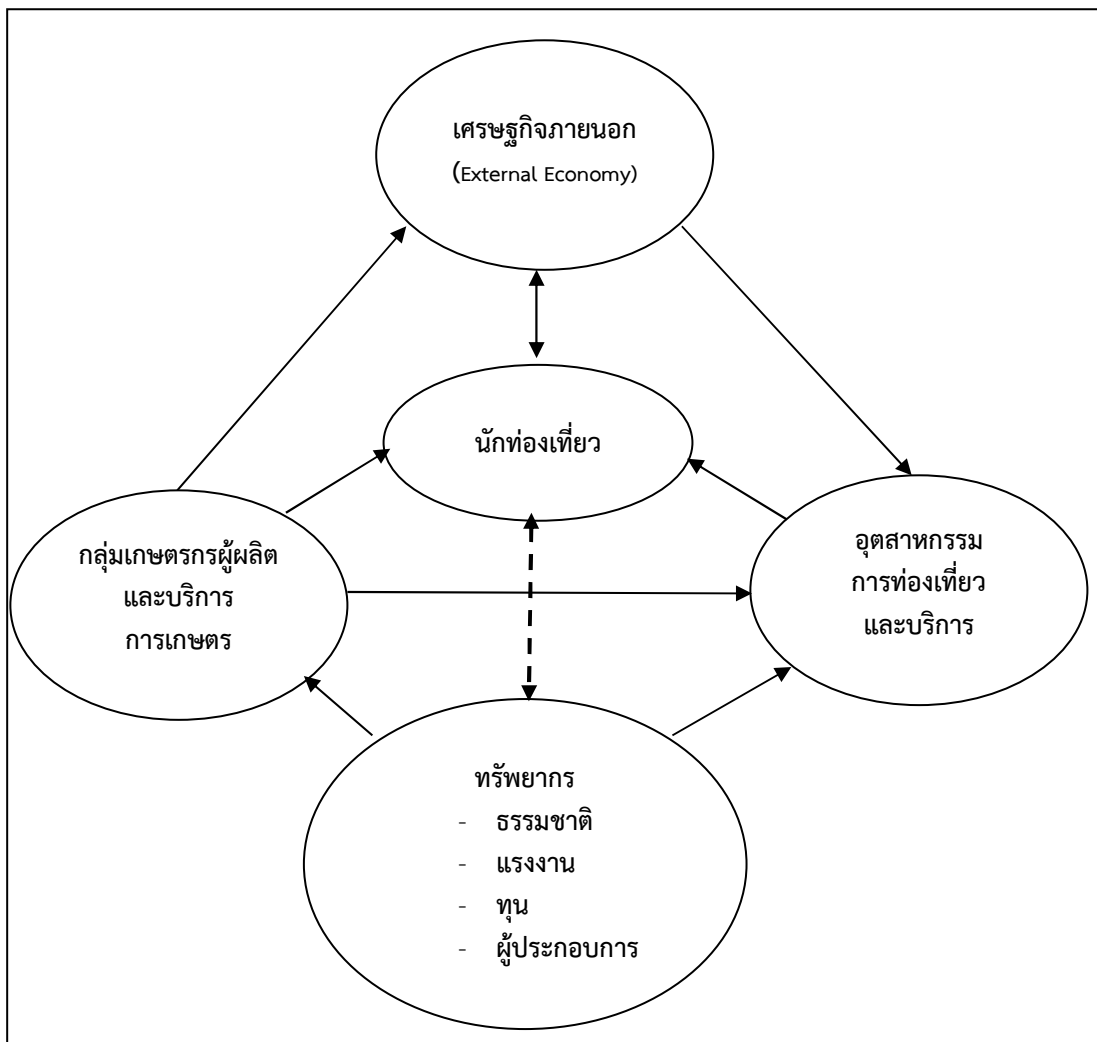
ท่องเที่ยวเชิงเกษตรพบว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ชุมชนเกษตรกรรม สวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์ และสัตว์เลี้ยงแหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำต่างๆ สถานที่ราชการ ตลอดจนสถาบันการศึกษาที่มีงานวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตทางการเกษตรที่ทันสมัย เพื่อชื่นชมความสวยงาม ความสำเร็จ และเพลิดเพลินในกิจกรรมทางการเกษตรในลักษณะต่างๆ ได้ความรู้ได้ประสบการณ์ใหม่ๆ บนพื้นฐานความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่นั้น และรำไพพรรณ แก้วสุริยะ (2544 หน้า 5) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรม สวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์ และสัตว์เลี้ยง เพื่อชื่นชมความสวยงามความสำเร็จและเพลิดเพลินในสวนเกษตรได้ความรู้ ได้ประสบการณ์ใหม่ บนพื้นฐานความรับผิดชอบมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่แห่งนั้น

นอกจากนั้นแล้ว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2546) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro-Tourism) ว่าเป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่ได้ทั้งความเพลิดเพลินและความรู้ นำกลับไปประยุกต์ใช้ หรือประกอบอาชีพ ได้สัมผัสกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในชนบท ชนบทธรรมนิยม วัฒนธรรม ประเพณี รูปแบบกิจกรรมและการประกอบอาชีพทางการเกษตรที่หลากหลายทั้งวิถีดั้งเดิม จนถึงการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงท่ามกลางทัศนียภาพธรรมชาติที่สวยงามในทุกพื้นที่ของประเทศ การบริหารจัดการโดยเกษตรกรเฉพาะรายหรือชุมชน ความประทับใจที่เกิดจากการได้ชม ชิม ซื้อผลิตภัณฑ์ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ก่อให้เกิดความรู้ ทักษะ และประสบการณ์แก่ผู้มาท่องเที่ยว ทั้งยังส่งผลให้เกิดรายได้แก่ชุมชนจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์แปรรูป ค่าตอบแทนจากการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการช่วยแก้ปัญหาแรงงานตลอดจนนำเงินตราเข้าประเทศและส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวภายในประเทศได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกรมการเกษตร (2545) ที่ได้ให้ความหมายไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรหมายถึงการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นทางด้านการเรียนรู้วิถีเกษตรกรรมของชาวชนบท โดยเน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการดำเนินกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ด้านการเกษตรและวิถีการดำรงชีวิตวัฒนธรรมประเพณีและเป็นการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดการเรียนรู้ทำให้เกิดประโยชน์ก่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชนและตัวเกษตรกร การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะเป็นการอนุรักษ์ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนและผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นในด้านเกษตรกรรมเพื่อให้เรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของพืชผลไร่ นาและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรและสำนักงานการเกษตร (2555) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไว้ว่า คือ การท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่ได้ความเพลิดเพลินและความรู้ประสบการณ์ในเรื่องเกษตรกรรม ทั้งเกษตรกรรมในรูปแบบดั้งเดิม และเกษตรกรรมที่มีความก้าวหน้าทันสมัย ท่ามกลางทัศนียภาพที่สวยงาม ชนบทธรรมนิยม วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตชุมชน โดยชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริการจัดการกิจกรรมต่างๆ ส่งผลให้เกิดรายได้แก่เกษตรกรและชุมชนทั้งในภาคและนอกภาคการเกษตร จากการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์แปรรูป ค่าตอบแทนจากการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังเป็นการให้เกษตรกรและชุมชนเกิดการเรียนรู้ และทักษะในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้มีผลกระทบน้อยที่สุดหรือไม่มีผลกระทบ ซึ่งมีความยั่งยืนต่อไป

สำนักพัฒนาบริการท่องเที่ยว (2557) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไว้ว่า คือ การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้น ทางด้านการเรียนรู้วิถีเกษตรกรรม โดยอาจให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการ

ดำเนินกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ด้านการเกษตรและวิถีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และเป็นการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ มาใช้ประโยชน์เพื่อสร้างรายได้แก่ครอบครัว และชุมชน การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและภูมิปัญญาท้องถิ่น จะเป็นเครื่องมือ ในการอนุรักษ์ควบคู่กับการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนตลอดไป

ในขณะที่ Laxmi Gurung (2012) ได้ศึกษารูปแบบการเชื่อมโยงระหว่างการเกษตรกับตลาดการท่องเที่ยว ที่พบว่า นักท่องเที่ยวนอกจากจะเป็นผู้บริโภคผลผลิตทางการเกษตรโดยตรงแล้ว นักท่องเที่ยวยังเป็นผู้นำพาเศรษฐกิจ (รายได้) จากภายนอกมาสู่ระบบอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการโดยบริโภคผ่านกลุ่มอุตสาหกรรมบริการ เช่น ร้านอาหาร ร้านขายของฝากของที่ระลึก ในขณะที่การท่องเที่ยวจะทำให้กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิต ได้มีช่องทางจำหน่ายเพิ่มขึ้นนอกจากจำหน่ายออกสู่ระบบเศรษฐกิจภายนอกอย่างเดียว (ตลาดค้าส่ง) ข้อค้นพบจากแผนภาพ คือ การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น(ธรรมชาติ แรงงาน ทน และผู้ประกอบการ) ในพื้นที่ สามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้นอีกหนึ่งช่องทาง คือ การจำหน่ายโดยตรงสู่นักท่องเที่ยว ดังแผนภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 รูปแบบการเชื่อมโยงระหว่างการเกษตรกับตลาดการท่องเที่ยว
ที่มา : Laxmi Gurung (2012)

ณัฐพงษ์ ฉายแสงประทีป (2557) ได้สรุปความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไว้ว่า หมายถึง การท่องเที่ยวที่เน้นการเรียนรู้วิถีเกษตรกรรมของชาวชนบท โดยการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชน และตัวเกษตรกร นักท่องเที่ยวได้รับความเพลิดเพลินในกิจกรรมทางการเกษตร และมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม และนอกจากนั้น ยังได้กล่าวถึงหลักการพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ที่สอดคล้องกับ Katherine L. Adam (2004) และ Pandurang Taware (2000) กล่าวคือ หลักพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร อันประกอบไปด้วยหลักพื้นฐาน 3 อย่างคือ

1) มีบางสิ่งให้นักท่องเที่ยวชม ซึ่งเป็นสิ่งเล็กน้อยที่น่าเสนอให้แก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ก็อาจจะมีการพัฒนาประเพณี การแต่งกาย การละเล่นพื้นเมือง ซึ่งสามารถนำมาแสดงให้นักท่องเที่ยวได้ชม เพื่อเพิ่มความสนใจ

2) มีบางอย่างให้นักท่องเที่ยวทำ เช่น การเก็บผลไม้ตามฤดูกาล การประกอบอาหาร การทำกิจกรรมพิเศษต่างๆ เพื่อเพิ่มความสนุกสนานในระหว่างการเที่ยวชมของนักท่องเที่ยว

3) มีบางอย่างให้นักท่องเที่ยวซื้อ ซึ่งสินค้าที่นำมาจำหน่ายนั้น อาจจะเป็นสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ของแหล่งเกษตรนั้นๆ หรือของชุมชนบริเวณใกล้เคียง เป็นผลิตภัณฑ์พื้นบ้านตามเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ หรือสินค้า OTOP สินค้าของที่ระลึกเพื่อให้นักท่องเที่ยวซื้อและจดจำประสบการณ์ในการท่องเที่ยวตลอดไป

และเมื่อกล่าวถึงประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ณัฐพงษ์ ฉายแสงประทีป (2557) ได้สรุปไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดของ Wolfe and Bullen (2009) กล่าวคือ 1) เป็นการเพิ่มโอกาสจากการมีรายได้ เช่น การจำหน่ายผลิตภัณฑ์พืช ผล ผัก สด หรือผลิตภัณฑ์แปรรูป เก็บค่าเข้าชมจำหน่ายของที่ระลึก 2) มีรายได้เพิ่มขึ้น โดยไม่ต้องเพิ่มที่ดินทำกิน ดังเช่นการนำทฤษฎีเกษตรผสมผสานมาปรับใช้ในพื้นที่ทำกินให้มีประสิทธิภาพ มีผลผลิตที่หลากหลาย 3) สร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลผลิตทางการเกษตร ด้วยวิธีการนำเสนอ ทำให้นักท่องเที่ยวเห็น และทำให้นักท่องเที่ยวมั่นใจในกระบวนการผลิตผลผลิต 4) เป็นโอกาสในการสร้างธุรกิจใหม่ จากทรัพยากรที่เกษตรกรมีอยู่แล้ว 5) เป็นการสร้างกิจการ เพื่อรองรับครอบครัวของลูกหลานในอนาคต 6) เป็นวิธีการหนึ่งที่จะดึงดูดให้คนหนุ่มสาวเดินทางกลับมาประกอบอาชีพในท้องถิ่น 7) เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับทุกคนที่สนใจเรื่องการเพาะปลูก การเกษตร 8) เป็นธุรกิจหนึ่งสำหรับผู้เกษียณอายุ สามารถดำเนินการได้เอง 9) เป็นวิธีการหนึ่งที่มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และพื้นที่สีเขียว ช่วยลดปัญหาการขยายที่ดิน และปัญหาสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรมที่เข้ามาในท้องถิ่น และ 10) เป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องราววิถีเกษตร วิวัฒนาการทางการเกษตรสมัยบรรพบุรุษ จนถึงสมัยปัจจุบัน ซึ่งนอกจากประโยชน์แล้ว ยังพบว่าสิ่งที่นักท่องเที่ยวคาดหวังจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตร อันประกอบไปด้วย

1) ความคาดหวังในการได้รับประสบการณ์ทุกอย่างที่ได้รับจากการเดินทางมาท่องเที่ยว ความเป็นมิตร บรรยากาศแบบชนบท การต้อนรับแบบวิถีชาวบ้าน สินค้าทางการเกษตรแบบปลอดสารพิษ

2) ได้รับประสบการณ์จริงๆ และมีที่นี้ที่เดียว เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวคาดหวังจากการท่องเที่ยวว่าจะได้พบกับสิ่งแปลกใหม่หรือสิ่งที่ไม่สามารถพบได้ในที่อื่น เช่น พันธุ์พืชพื้นถิ่น อาหารเฉพาะถิ่น เป็นต้น

3) ได้ออกจากสภาพแวดล้อมเดิมๆ ที่มีความจำเจ ความเครียด ด้วยการไปปลดปล่อย สูดอากาศในธรรมชาติ ชมวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของคนในท้องถิ่น

4) ทราบและเข้าใจวิถีชีวิต การดำรงชีพของเกษตรกร

5) มีส่วนร่วมและได้เห็นการปลูกพืชว่าเด็บบโตมาด้วยวิธีการใด เป็นกิจกรรมหนึ่งในการเรียนรู้ทางการเกษตร

6) ได้รับประสบการณ์จากวัฒนธรรมและมรดกท้องถิ่น ซึ่งวิถีชีวิตคนในเมืองและการดำเนินชีวิตสมัยใหม่ที่รีบเร่ง ทำให้นักท่องเที่ยวแสวงหาสิ่งดั้งเดิม ที่ไม่อาจพบได้ในเมือง

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง การท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวจะได้ทั้งความเพลิดเพลินและความรู้ ในแหล่งเกษตร ที่อาจจะนำความรู้ที่กลับไปประยุกต์ใช้ หรือประกอบอาชีพในอนาคตก็ได้ อีกทั้งนักท่องเที่ยวยังจะได้สัมผัสกับ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี องค์กรความรู้ ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ท่ามกลางทัศนียภาพธรรมชาติที่สวยงามในแต่ละพื้นที่ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น สร้างความประทับใจให้นักท่องเที่ยวจากการได้ชม ชิม ชื้อผลิตภัณฑ์จากแหล่งผลิต และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับชุมชนในท้องถิ่น ก่อให้เกิดความรู้ ทักษะ และประสบการณ์แก่ผู้มาท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงเกษตร นอกจากจะสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์แปรรูป หรือ ค่าตอบแทนจากการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวแล้ว ยังเป็นการช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจของชุมชน เพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าให้ชุมชน การสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรท้องถิ่นที่ชุมชนมี และเกิดการสร้างรายได้กระจายสู่ชุมชนได้อย่างแท้จริง

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ด้วยในต่างประเทศทั้งประเทศในแถบตะวันตกและตะวันออก ได้มีแนวคิดในการนำทรัพยากรการเกษตรมาใช้เป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวมานานแล้ว แต่ประเทศไทยเริ่มเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเมื่อปี พ.ศ. 2540 โดยเริ่มจากกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตร ได้มีโครงการท่องเที่ยวเกษตร ต้อนรับปีท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2540 – 2542 (Amazing Thailand 1997 - 1999) ร่วมกับ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย นับตั้งแต่นั้นมา การท่องเที่ยวเชิงเกษตรของไทย มีแนวโน้มที่จะเพิ่มความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ ด้วยเหตุเพราะว่า ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม มีทรัพยากรทางการเกษตรที่หลากหลาย กรมส่งเสริมการเกษตร ได้เริ่มโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในท้องถิ่นทั่วประเทศไทย โดยจัดประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้เป็นรูปแบบกิจกรรมที่จะให้บริการแก่นักท่องเที่ยว มีการดำเนินการบริหารจัดการ โดยเน้นให้คนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนของตน (นาฏสุดา เชนนะสิริ, 2555 หน้า 61)

มีผู้ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับการแบ่งประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรไว้มากมาย ทั้งมีการแบ่งตามลักษณะพื้นที่หรือกิจกรรมที่ทำ ดังเช่น

จำไพพรรณ แก้วสุริยะ (2545) กับ สำนักงานการเกษตร (2555) ได้แบ่งรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

1) แบ่งตามลักษณะของการจัดกิจกรรมและทรัพยากร ประกอบด้วย 6 รูปแบบ ดังนี้

1.1) รูปแบบการแสดงหรือสาธิต ได้แก่ แปลงสาธิตพันธุ์พืช การแสดงขั้นตอนการปฏิบัติต่างๆ เช่น การปลูก การเลี้ยงไหม การแสดงประเพณีวัฒนธรรมด้านการเกษตรในอดีตที่ผ่านมา เช่น การเกี่ยวข้าว การแสดงอุปกรณ์เครื่องมือทางการเกษตร และวิถีทางการเกษตรของไทยในอดีต เป็นต้น

1.2) รูปแบบการให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วมทำกิจกรรมระยะสั้น ได้แก่ การเข้าชมสวนเกษตร โดยให้นักท่องเที่ยวเลือกเก็บผลผลิตด้วยตนเอง หรือ การร่วมกิจกรรมพื้นบ้านกับชาวบ้าน เช่น การกรีดยาง การพายเรือเก็บดอกบัว เป็นต้น

1.3) รูปแบบการให้นักท่องเที่ยวพักแรมในหมู่บ้าน ได้แก่ การให้นักท่องเที่ยวร่วมพักแรมในหมู่บ้านเพื่อศึกษาและสัมผัสกับการใช้ชีวิตของชาวชนบท โดยให้นักท่องเที่ยวได้รับการบริการที่อบอุ่น ปลอดภัย สะอาด และสะอาด

1.4) รูปแบบการอบรมให้ความรู้ด้านการเกษตรแผนใหม่และความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาของชาวบ้าน ได้แก่ การปลูกพืชและการดูแลรักษาพืช การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การฝึกปฏิบัติเพื่อเรียนรู้ภูมิปัญญาของชาวบ้าน เช่น การทำขนมจีน การทำน้ำตาลจากมะพร้าว เป็นต้น

1.5) รูปแบบการจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์เกษตร ได้แก่ สินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านของเกษตรกร ผัก ผลไม้ ดอกไม้สด อาหารที่ผลิตและเตรียมในพื้นที่แบบง่ายๆ เช่น อ้อยเคี้ยว ถั่วต้ม เป็นต้น

1.6) รูปแบบการให้รู้ทางด้านธุรกิจเกษตร ได้แก่ การทำธุรกิจหรือลงทุนร่วมกับเกษตรกร เกี่ยวกับการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเพื่อการส่งออกหรือจำหน่ายภายในประเทศ ร่วมผลิตและจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมต่างๆ

2) แบ่งตามความสนใจของนักท่องเที่ยวประกอบด้วย 7 รูปแบบ ดังนี้

2.1) การทำนา (Rice Cultivation) การทำนาปี การทำนาปรัง การทำนาหว่าน นาตม การทำนาขั้นบันได พิพิธภัณฑข้าว ความรู้เรื่องข้าวสายพันธุ์ต่างๆ ประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวและวัฒนธรรมการกินข้าวไทย

2.2) การทำสวนไม้ตัดดอก (Cutting Flowers) การทำสวนดอกไม้มานานาชนิดเพื่อตัดดอกขาย เช่น สวนกุหลาบ ฟาร์มกล้วยไม้ สวนเบญจมาศ สวนไม้ประดับนานาชาติ ไม้กระถางทุกประเภท รวมถึงไร่ทานตะวันซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจด้วย

2.3) การทำสวนผลไม้ (Horticulture) การทำสวนผลไม้ทุกประเภท รวมถึงการทำวนเกษตร การทำเกษตรแผนใหม่ การทำสวนผสมรวมถึงการทำสวนยางพารา สวนไผ่ สวนปาล์มน้ำมัน

2.4) การทำสวนครัวสวนผัก (Vegetables) การปลูกพืชสวนครัวทุกประเภท รวมถึงการทำไร่ผัก ไร่ถั่ว ไร่ข้าวฟ่าง ไร่พริกไทย ไร่สับปะรด บางครั้งรวมถึงพืชไร่ เช่น มันสำปะหลัง

2.5) การทำสวนสมุนไพร (Herbs) การปลูกพืชสมุนไพรนานาชนิดเพื่อใช้เป็นอาหารเสริม พืชผักสวนครัวข้างบ้าน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือ เป็นเครื่องสำอาง และเพื่อใช้ในการแพทย์

2.6) การทำฟาร์มปศุสัตว์ (Animal Farming) การเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์เศรษฐกิจนานาชนิด อาทิ การเลี้ยงไหม การทำฟาร์มผึ้ง การทำฟาร์มวัว การทำฟาร์มปลา ทั้งปลาสวยงาม ปลาน้ำจืด ปลาน้ำกร่อย การทำฟาร์มมุก การเลี้ยงหอยแมลงภู่ หอยแครง หอยนางรม หอยตะโกรม ฟาร์มจระเข้ ฟาร์มจิ้งหรีด บางแห่งขยายพันธุ์สัตว์ป่าหายาก เช่น ฟาร์มกวาง ฟาร์มไก่ฟ้า และฟาร์มนกยูง ฟาร์ม นกกระจอกเทศ

2.7) งานเทศกาลผลิตภัณฑ์ต่างๆ (Agro-Festival) การจัดงานเพื่อส่งเสริมการขายผลิตผลทางการเกษตร เมื่อถึงฤดูที่พืชผลเหล่านั้นออกซุก อาทิ มหกรรมไม้ดอกไม้ประดับ งานเทศกาลลีนจี่ งานเทศกาลลำไย งานเทศกาลกินปลา เป็นต้น

ส่วน เทพกร ณ สงขลา (2554) ได้แบ่งประเภทของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยเน้นที่รูปแบบกิจกรรม อันประกอบไปด้วย 4 ประเภท ได้แก่ 1) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรรูปแบบการสาธิต

แหล่งท่องเที่ยวที่เน้นกิจกรรมสาธิต แสดงต่อนักท่องเที่ยวที่เยี่ยมชมกิจกรรมการท่องเที่ยว 2) กิจกรรมรูปแบบการให้ความรู้ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรทั้งหมดมีกิจกรรมการให้ความรู้ แต่ไม่ใช่กิจกรรมหลักของแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด มีแหล่งท่องเที่ยวบางประเภทเท่านั้นที่เน้นกิจกรรมการให้ความรู้ทางการเกษตร 3) กิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบการจำหน่ายสินค้าชุมชน ที่ชุมชนเป็นผู้ผลิตเพื่อจำหน่าย หรืออาจจะมีการสาธิตการแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้นักท่องเที่ยวได้ชมหรือมีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมผลิต และ 4) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรรูปแบบแนะนำธุรกิจเกษตร กิจกรรมรูปแบบนี้ เป็นจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว เช่น การปลูกสับปะรดส่งโรงงานอุตสาหกรรม การปลูกหม่อนเพื่อเลี้ยงไหม การปลูกกล้วย การเพาะเห็ดเพื่อจำหน่าย การปลูกมะพร้าว ชมพู่ ฝรั่ง เป็นต้น

แต่ในขณะที่ สำนักพัฒนาบริการท่องเที่ยว (2557) ได้แบ่งรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ออกเป็น 6 รูปแบบ คือ 1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบครบวงจร 2) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเอกชนที่มีความโดดเด่นด้านการเกษตรจนเป็นที่ยอมรับจากคนภายนอก 3) แหล่งเกษตรเอกชนหรือชาวบ้านที่ไม่ได้มุ่งเน้นการท่องเที่ยวแต่มีภูมิปัญญาหรือเทคนิควิธีการที่น่าสนใจจนเป็นที่ยอมรับจากคนภายนอก 4) ศูนย์การเรียนรู้หรืออนุรักษ์ภูมิปัญญาทางการเกษตร 5) ศูนย์หรือสถานีวิจัยบำรุงพันธุ์สัตว์ หรือพืชที่มุ่งเน้นการพัฒนาประสิทธิภาพทางการเกษตรมากกว่าการท่องเที่ยว และ 6) ชุมชนหรือกลุ่มชาวบ้านที่รวมกลุ่มกันพัฒนาภูมิปัญญาทางการเกษตร

กล่าวโดยสรุป รูปแบบการเกษตรมีความหลากหลายแตกต่างกันไปตามลักษณะพื้นที่ กิจกรรมและเป้าหมายของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ในที่นี้ จะจำแนกรูปแบบการเกษตรที่สามารถนำมาบริหารจัดการเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตรออกเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่

1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรประเภทเทศกาลหรือปรากฏการณ์ ได้แก่ การเข้าชม พิษผัก ผลไม้ ดอกไม้ เช่น ชมพู่ดอกกระเจียว จ.ชัยภูมิ ทุ่งดอกบัวแดง จ.อุดรธานี เดินชมงานพืชผลทางการเกษตรเจียไต๋แฟร์ จ.กาญจนบุรี ชัยณรงค์ฟาร์ม จ.แพร่ จิมทอมป์สัน จ.นครราชสีมา ฯลฯ

2) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรประเภทโครงการตามพระราชดำริ ได้แก่ โครงการพระราชดำริชั่งหัวมัน จ.เพชรบุรี โครงการพระราชดำริฟื้นฟูสภาพดินเสื่อมโทรมเขาชะงุ้ม จ.ราชบุรี

3) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรประเภทเอกชน เช่น บ้านไร่ไออรุณ จ.ระนอง The Blooms Orchids และ ไร่ปลูกรัก จ.ราชบุรี ฯลฯ และ

4) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรประเภทชุมชน/หมู่บ้าน/แหล่งเรียนรู้ ได้แก่ อุทยานผักพื้นบ้านจังหวัดสุพรรณบุรี บ้านบางพลับ จังหวัดสมุทรสงคราม คลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม ไร่แสนชมพู จังหวัดราชบุรี ฯลฯ

องค์ประกอบด้านศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การประเมินเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การท่องเที่ยวนอกจากการนำแนวคิดการบริหารจัดการมาประยุกต์ใช้แล้ว ในประเด็นของการท่องเที่ยว ควรจะต้อง พิจารณาถึงความพร้อม ความเหมาะสมของแหล่งท่องเที่ยว ของเส้นทางท่องเที่ยว หรือจุดหมายปลายทางแห่งการท่องเที่ยวนั้นๆ ซึ่งมีผู้ศึกษาไว้ดังนี้

นาฏสุดา เชนนะสิริ (2555 หน้า 168) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบในการพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร มี 6 ประการ ได้แก่ 1) คุณค่าในตัวแหล่งเกษตรกรรม หมายถึง สภาพของสถานที่นั้น สามารถดึงดูดใจ (Attraction) ให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเยี่ยมชม 2) สภาพการ

เข้าถึง (Accessibility) หมายถึง ความสะดวกสบายของการคมนาคมเข้าไปสู่สถานที่นั้นๆ 3) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) หมายถึง สิ่งบริการขั้นพื้นฐานและระบบสาธารณูปการในสถานที่ 4) สิ่งแวดล้อม หมายถึง สภาพภูมิศาสตร์ ระบบนิเวศที่อยู่โดยรอบสถานที่ 5) ข้อจำกัดในการรับนักท่องเที่ยว หมายถึง ข้อจำกัด ข้อขัดข้อง ในการใช้สถานที่แห่งนั้นในการรองรับนักท่องเที่ยว และ 6) ความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน หมายถึง ความเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายในกลุ่มนักท่องเที่ยว

ในขณะที่ เทิดชาย ช่วยบำรุง (2555 หน้า 28) พบว่า องค์ประกอบที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบไปด้วย 8 A ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านความดึงดูดของแหล่งท่องเที่ยว (Attraction) คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวควรดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ หรือมีลักษณะชวนตา ชวนใจ มีเสน่ห์เฉพาะตัว อันมาจากมีความงามตามธรรมชาติ 2) ปัจจัยด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ทรัพยากรการท่องเที่ยวจะดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้มากหากมีความสะดวกในการเดินทางเที่ยวชม หากนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวกและใกล้ชิด 3) ปัจจัยด้านที่พัก (Accommodation) คือ การรองรับนักท่องเที่ยวด้านปัจจัยที่พัก ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอาจจะไม่สะดวกสบายเหมือนระดับการให้บริการของโรงแรมแต่ควรมี สิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้มาเยือนได้ในระดับที่เป็นความจำเป็นพื้นฐาน 4) ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวควรก่อให้เกิดความประทับใจ สุขใจ และซาบซึ้งในการเที่ยวชม เช่น ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เช่น วัด โบราณสถานต่าง ๆ ที่แสดงถึงอารยธรรมในอดีต 5) ปัจจัยด้านความหลากหลายของกิจกรรม (Activities) แหล่งท่องเที่ยว ควรมีการเสริมสร้างกิจกรรมด้านความรู้ การพักผ่อน การให้ความบันเทิงแก่ผู้มาเยือน หรือสามารถเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ใกล้เคียง 6) ปัจจัยด้านความเป็นดั้งเดิม (Authenticity) คือ ลักษณะความเป็นของแท้หรือดั้งเดิม เช่น การได้สัมผัสวิถีชีวิตชาวนา การร่วมกันอยู่และทำกิจกรรมกับชาวนา ชาวสวน การได้เรียนรู้ถึงวิถีวัฒนธรรมชุมชน 7) ปัจจัยด้านการยอมรับของสังคม ชุมชนในท้องถิ่น (Acceptance – Community) ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของคนในชุมชนและคนในชุมชนที่ยินดีและให้การต้อนรับแก่ผู้มาเยือนอย่างสมัครใจและเต็มใจในฐานะเจ้าบ้านที่ดี และ 8) การตระหนักรู้เข้าใจ (Awareness) คือ การเห็นคุณค่าและตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรการท่องเที่ยว ไม่เด็ด ตัด หัก นำติดตัวกลับ หรือทำลายธรรมชาติ

ถึงแม้ว่าสำนักงานพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว (2553) ได้แบ่งองค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อใช้ประเมินศักยภาพมาตรฐานคุณภาพของแหล่งออกเป็น 4 องค์ประกอบ คือ 1) ศักยภาพการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง ความสามารถในการดำเนินงาน วางแผน ควบคุม ดูแลและจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถอยู่ได้อย่างยั่งยืน 2) ศักยภาพการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง ความพร้อมในการจัดหาบริการขั้นพื้นฐานสำหรับนักท่องเที่ยว ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวอีกทั้งเป็นองค์ประกอบที่ช่วยเสริมสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว 3) ศักยภาพการให้บริการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง ความมีสาระ ในการสร้างคุณค่าให้กับตัวสินค้าภายในแหล่งท่องเที่ยว และ 4) ศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง ความสามารถในการสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว

ณัฐพงษ์ ฉายแสงประทีป (2557) กล่าวว่า การเข้าสู่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรรายใหม่ อย่างแท้จริงนั้น ต้องทำการตรวจสอบองค์ประกอบต่างๆ ที่ได้กำหนดไว้ดังต่อไปนี้ ว่ามีครบถ้วนหรือไม่ และควรทำการตรวจสอบซ้ำๆ ในรายละเอียด ดังนี้

1) โครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ ถนน ไฟฟ้า ประปา มีความพร้อม และสมบูรณ์ที่จะรองรับการเดินทางสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรหรือไม่

2) มีป้ายบอกทางที่ชัดเจน ตลอดเส้นทาง และกำจัดสิ่งกีดขวางเส้นทาง การบดบังป้ายบอกทางเส้นทาง และไม่ควรติดตั้งป้ายบดบังการมองเห็น โดยเฉพาะเส้นทางเข้า-ออก ป้ายเตือนต่างๆ ที่ระบุถึงสิ่งที่น่าท่องเที่ยวควรปฏิบัติตาม หรืออาจจะได้รับอันตรายหากฝ่าฝืน

3) ทางเข้า-ออก ควรมีความกว้างที่พอเหมาะ สามารถรองรับรถยนต์ และรถโดยสารไม่ประจำทางได้ และควรมีที่จอดรถที่เพียงพอและปลอดภัย และอยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยวเกินไป

4) ควรมีแผนรองรับการจราจร อุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้น สถานีน้ำมันที่ใกล้ที่สุด ที่เติมลมรถยนต์ โรงพยาบาลที่ใกล้ที่สุด สถานีตำรวจ หากเกิดกรณีฉุกเฉิน

5) ควรประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ ให้ความช่วยเหลือด้านบุคลากร เช่น อาสาสมัครเจ้าหน้าที่ ตำรวจ ในการให้ความสะดวก กรณีช่วงมีเทศกาลหรือนักท่องเที่ยวเดินทางมาจำนวนมาก ความปลอดภัยในทรัพย์สินและชีวิตจากผู้ร้าย สัตว์มีพิษ การฉ้อโกงนักท่องเที่ยว

6) มีสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับ สะอาดและปลอดภัย ได้แก่ ห้องสุขา จุดรับประทานอาหาร

ต่อมาในปี พ.ศ. 2557 เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ง่ายขึ้นในเกณฑ์การประเมินศักยภาพ กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา จึงได้เปลี่ยนเกณฑ์การตรวจประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่สอดคล้องกับบริบทที่แท้จริงของแหล่งท่องเที่ยวและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการประเมินแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่จะรับรองมาตรฐานเพื่อยกระดับคุณภาพให้เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 คุณค่าทางกายภาพและชีวภาพ ให้ครอบคลุมถึง ลักษณะทางกายภาพและชีวภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ สามารถกระตุ้นจิตใจให้นักท่องเที่ยวได้เดินทางมาเที่ยวชมได้ ทั้งนี้ ได้มุ่งเน้นไปที่ลักษณะทางกายภาพและชีวภาพที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติเป็นสำคัญ หรือ หากมีการปรับแต่งก็ต้องอยู่บนพื้นฐานที่กลมกลืนและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมโดยรอบ บริเวณโดยรอบสะอาดเรียบร้อยสวยงาม ผลผลิตทางการเกษตรมีคุณภาพได้มาตรฐานผ่านกระบวนการผลิตที่มีคุณภาพและการได้รับรางวัลรับรองหรือใบประกาศเกียรติคุณ ซึ่งมีข้อพิจารณาประกอบการประเมิน 11 ข้อ ดังนี้ 1) ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร 2) สภาพอากาศในแหล่งท่องเที่ยว 3) ความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร 4) ผลผลิตทางการเกษตรมีความโดดเด่นเป็นที่ยอมรับ 5) มีการใช้กระบวนการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตทางการเกษตรที่ปลอดภัย 6) ได้รับรางวัล ใบรับรองหรือใบประกาศเกียรติคุณ 7) การกำจัดขยะและสิ่งปฏิกูล 8) คุณค่าของผลผลิตทางการเกษตร 9) มีกระบวนการศึกษาและพัฒนาสายพันธุ์ผลผลิตทางการเกษตรให้ได้ผลผลิตเพิ่มมากขึ้นหรือคุณภาพสูงขึ้น 10) มีระบบป้องกันความปลอดภัยในการเดินทางในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรต่อผลผลิตทางการเกษตร และ 11) มีการจัดการระบบการเกษตรแบบยั่งยืน

องค์ประกอบที่ 2 คุณค่าด้านองค์ความรู้ นวัตกรรม ภูมิปัญญา หมายถึง รูปแบบการดำเนินกิจกรรมการเกษตรของแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะที่โดดเด่น เป็นเอกลักษณ์ ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และประโยชน์จากการท่องเที่ยว มีข้อพิจารณาประกอบการประเมิน 6 ตัวชี้วัด ดังนี้ 1) องค์ความรู้ทางการเกษตรที่ใช้ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นองค์ความรู้ที่หาชมได้ยาก แปลกใหม่ 2) องค์ความรู้ทางการเกษตรที่ใช้ในแหล่งท่องเที่ยวเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่าสูง 3) ความโดดเด่นทางด้านเทคโนโลยีการเกษตร 4) ความโดดเด่นด้านเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญา

ท้องถิ่น 5) มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนเพื่อช่วยเหลือหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการส่งเสริมการเกษตรร่วมกัน และ 6) การได้รับการยอมรับให้เป็นศูนย์กลางถ่ายทอดองค์ความรู้สู่บุคคลภายนอก

องค์ประกอบที่ 3 ศักยภาพการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง การบริหารแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างเป็นระบบ ระเบียบ แบบแผน เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนและได้รับการตอบรับที่ดีจากนักท่องเที่ยว ซึ่งมีข้อพิจารณาประกอบการประเมิน 11 ข้อ ดังนี้ 1) โครงสร้างการบริหารจัดการองค์กรและแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว 2) การกำหนดแผนการบริหารจัดการพื้นที่อย่างเป็นระบบ 3) การจัดการด้านความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว 4) การบำรุงรักษาระบบสาธารณูปโภคและทรัพยากรการท่องเที่ยว 5) สร้างงานสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน 6) การสร้างเครือข่ายเพื่อสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยว 7) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 8) การกำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยว 9) การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับขนาดพื้นที่ 10) การโฆษณาและประชาสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยว และ 11) การส่งเสริมการขายเพิ่มมูลค่าและพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร

องค์ประกอบที่ 4 ศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยว ความพร้อมในด้านสาธารณูปโภคต่างๆ ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบาย ปลอดภัย รวมทั้งได้รับความรู้ ความสนุกสนานเพลิดเพลินในระหว่างการท่องเที่ยว ซึ่งมีข้อพิจารณาประกอบการประเมิน 7 ข้อ ดังนี้ 1) เส้นทางเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (ป้าย การคมนาคม) 2) ความพร้อมของระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยว 3) การเตรียมความพร้อมของบุคลากรในการต้อนรับนักท่องเที่ยว 4) การต้อนรับและสร้างความคุ้นเคยสำหรับนักท่องเที่ยว 5) มีมีคฤศเทศก์หรือปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้นำชมสำหรับนักท่องเที่ยว 6) การให้บริการผู้พิการและผู้สูงอายุ และ 7) บริการเสริมเพื่อเพิ่มความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวในละแวกใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยว

องค์ประกอบที่ 5 ศักยภาพการดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว หมายถึง การจัดให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ไปพร้อมกับความสนุกสนานเพลิดเพลิน ซึ่งมีข้อพิจารณาประกอบการประเมิน 5 ข้อ ดังนี้ 1) ความหลากหลายและความโดดเด่นของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว 2) การเรียนรู้วิถีชีวิตหรือร่วมทำกิจกรรมกับเกษตรกร 3) เทคนิคการให้บริการด้านความรู้และข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว 4) การให้บริการการฝึกอบรมและการถ่ายทอดองค์ความรู้ และ 5) การเชื่อมโยงของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกับแหล่งท่องเที่ยวภายนอก

อย่างไรก็ตาม สำนักงานการเกษตร (2555) ได้แบ่งปัจจัยในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรออกเป็น 3 ปัจจัยที่สำคัญ ดังนี้

1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางการเกษตร หมายถึง ทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตทางการเกษตร ซึ่งรวมทั้งทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ พื้นที่ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ป่า เป็นต้น และทรัพยากรด้านการจัดการ เช่น เกษตรกร องค์กรท้องถิ่น ความรู้ทางการเกษตรเครื่องมือเครื่องใช้และเทคโนโลยีทางการเกษตรต่างๆซึ่งปัจจัยทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวทางการเกษตร ประกอบด้วย 1.1) ความเป็นฤดูกาล 1.2) ปัจจัยการเกษตรที่สามารถพัฒนาได้ เช่น ระบบการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การประมงที่น่าสนใจ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ เทคโนโลยีการเกษตร ภูมิปัญญาท้องถิ่น 1.3) วิถีชีวิตวัฒนธรรมการเกษตรที่น่าสนใจและพัฒนาได้ 1.4) ความงดงามของภูมิทัศน์ ภูมิประเทศ ลักษณะตามธรรมชาติของไร่ นา สวน และ 1.5) ความหนาแน่นของแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในระยะใกล้เคียง

2) การตลาดของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ดังนี้ 2.1) ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวและบริการ ซึ่งตลาดนักท่องเที่ยว สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลักๆ คือ ประชาชนและเกษตรกรทั่วไปที่มีความสนใจด้านการเกษตรเพื่อศึกษาหาความรู้เป็นแนวทางประกอบอาชีพหรือเพื่อพัฒนาอาชีพการเกษตร และ กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน สนใจในการท่องเที่ยวธรรมชาติและกิจกรรมการเกษตรต่างๆ อยากรเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพของเกษตรกร 2.2) ราคาที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวเชิงเกษตร 2.3) การประชาสัมพันธ์แหล่งบริการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 2.4) การจัดจำหน่ายสินค้าการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

3) การบริการการท่องเที่ยว หมายถึง การบริการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้กับนักท่องเที่ยว เช่น การให้ข้อมูลหรือความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรม การจัดจำหน่ายพืชผลและผลผลิตทางการเกษตรต่างๆ การให้บริการนำเที่ยวหรือด้านที่พักแก่นักท่องเที่ยว ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริการการท่องเที่ยว มีดังต่อไปนี้ 3.1) ด้านคมนาคม และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ 3.2) ความต้องการของเจ้าของแหล่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 3.3) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สามารถพัฒนาได้ อาทิ กิจกรรมที่พัก, กิจกรรมการท่องเที่ยว, กิจกรรมการบริการอื่นๆ เช่น อาหาร สินค้า หรือผลิตภัณฑ์ของชุมชน 3.4) ความสามารถในการบริการ (ความประทับใจของนักท่องเที่ยวต่อการบริการความเป็นกันเองแบบชนบทต่อนักท่องเที่ยว และความสามารถในการให้บริการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต) และ 3.5) การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องจากทุกภาคส่วน

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ การท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวจะได้ทั้งความเพลิดเพลินและความรู้ในแหล่งเกษตร ที่อาจจะนำความรู้นั้นกลับไปประยุกต์ใช้ หรือประกอบอาชีพในอนาคตก็ได้ อีกทั้งนักท่องเที่ยวยังจะได้สัมผัสกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ชนบธรรมนิยม วัฒนธรรม ประเพณี องค์ความรู้ ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ท่ามกลางทัศนียภาพธรรมชาติที่สวยงามในแต่ละพื้นที่ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น สร้างความประทับใจให้นักท่องเที่ยวจากการได้ชม ชิม ชื้อผลิตภัณฑ์จากแหล่งผลิต และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับชุมชนในท้องถิ่น ก่อให้เกิดความรู้ ทักษะ และประสบการณ์แก่ผู้มาท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงเกษตร นอกจากจะสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์แปรรูป หรือ ค่าตอบแทนจากการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวแล้ว ยังเป็นการช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจของชุมชน เพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าให้ชุมชน การสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรท้องถิ่นที่ชุมชนมี และเกิดการสร้างรายได้กระจายสู่ชุมชนได้อย่างแท้จริง ตามแนวคิดของராไพพรรณ แก้วสุริยะ (2544) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2546) วัฒนา มโนรัตน์ (2552) สำนักงานการเกษตร (2555) และ สำนักพัฒนาบริการท่องเที่ยว (2557) กล่าวคือ นอกจากชุมชนในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่างจะมีอาชีพหลัก ได้แก่ การผลิต และจัดจำหน่าย สวนผัก สวนผลไม้ นาข้าว พืชไร่ พืชสมุนไพร แปลงเกษตร การแปรรูปสินค้า

ดังนั้น จากการทบทวนถึงแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่า แนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ควรเกิดจากความเข้มแข็งข้างใน หากชุมชนเปิดใจพร้อมรับนักท่องเที่ยวเข้าไปในพื้นที่ของตน บนความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนท้องถิ่นนั้นก็มีความศักยภาพในการบริหารจัดการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ในบริบทของตนเอง ดังนั้นจากการทบทวนวรรณกรรมและแนวคิด พบว่า ปัจจัยที่สำคัญในการนำมา ในการศึกษาศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรพบว่า ประกอบด้วยปัจจัยดังต่อไปนี้

- 1) ความเหมาะสมทางกายภาพและทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร
- 2) ความมีคุณค่าด้านองค์ความรู้ นวัตกรรมและภูมิปัญญาที่โดดเด่นของพื้นที่ ที่จะสามารถดึงดูดใจในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร
- 3) ความรู้ ความพร้อม และความสามารถในการบริหารจัดการตลุ่มภาคธุรกิจท่องเที่ยว
- 4) รูปแบบการให้บริการและการรองรับที่เหมาะสมกับสภาพและบริบทของชุมชน
- 5) ศักยภาพความพร้อมตามองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว 8As
- 6) แนวทางการทำการตลาดทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชน
- 7) ลักษณะความปลอดภัยและความเสี่ยงภัยในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชน
- 8) แนวทางการสร้างเครือข่ายที่จะนำมาซึ่งการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชน

2.2 แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนต่างวัฒนธรรมบนฐานของต้นทุนทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการบริหารจัดการโดยชุมชน เพื่อให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนชาวบ้านยินดี เข้าใจ และให้ความร่วมมือ มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและมีความรู้สึกเป็นเจ้าของเพราะในการจัดการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดการที่ถูกต้อง เหมาะสม โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่าย (สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว, 2552 หน้า 1) ดังเช่น บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2557 หน้า 126) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ชุมชนท้องถิ่นจะต้องมุ่งสู่การร่วมมือในการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อรองรับการท่องเที่ยวให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วน ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชน ควรเริ่มตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่อร่วมบริหารจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ ดังนี้

- 1) ชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการคิดวิเคราะห์ ความเหมาะสม ศักยภาพ ความเป็นไปได้ในการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตน
- 2) เปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือการศึกษาดูงานเพื่อเปิดโลกทัศน์และมุมมองที่กว้างออกไปเพื่อประกอบการตัดสินใจในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวต่อไป
- 3) ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการสำรวจเส้นทางทางการท่องเที่ยว ศักยภาพความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติ วิถีชีวิต เทศกาลงานประเพณี ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และอื่นๆ
- 4) ให้การฝึกอบรมการเป็นเจ้าของบ้านที่ดีและฝึกการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นหรือการเป็นยุวมัคคุเทศก์
- 5) จัดตั้งธุรกิจนำเที่ยวในพื้นที่นำร่องโดยชุมชน
- 6) ให้ความรู้และการจัดเตรียมนักท่องเที่ยวในกลุ่มเป้าหมาย ถึงช่วงเวลาที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยว จำนวนนักท่องเที่ยวที่จะสามารถรองรับได้ และอัตราค่าบริการอื่นๆ
- 7) สร้างระบบการบริหาร การตลาดให้มีประสิทธิภาพด้วยระบบการบริหารของชุมชน
- 8) หน่วยงานองค์กรภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว จะต้องติดตามประเมินผลการท่องเที่ยว เพื่อนำไปสู่การช่วยเหลือ ปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาเพื่อให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่เข้มแข็งและยั่งยืนได้

ซึ่งในขณะเดียวกัน ดร.รชนี เอมพันธุ์ (2545) กล่าวว่า ในการจัดการการท่องเที่ยวควรให้ชุมชนท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมติดตาม ร่วมประเมินผล และบทบาทในการบริหารจัดการด้วย เพื่อชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ จะได้ดูแลรักษาและจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้เอื้อประโยชน์แก่ประชาชนท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน ลดผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยบทบาทของชุมชนอาจจะอยู่ในรูปของ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น เพื่อเป็นจุดขายให้นักท่องเที่ยว การขายสินค้า ผลิตภัณฑ์ต่างๆ แก่ นักท่องเที่ยว การให้บริการแก่นักท่องเที่ยวโดยอาศัยทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นฐาน การเป็นผู้จัดการการท่องเที่ยวของชุมชน ความรับผิดชอบในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนตามกฎหมาย ซึ่งรวมถึงทรัพยากรการท่องเที่ยว และผู้ใช้ประโยชน์ในฐานะนักท่องเที่ยวเอง และโดยทั่วไปแล้ว ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวชมมาเยือนมี 3 ลักษณะ ดังนี้

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น น้ำตก ถ้ำ ธารน้ำ ป่า เขา ชายหาด ซึ่งมนุษย์ไม่ได้สร้างขึ้น อาจจะต้องอยู่ในพื้นที่ชุมชนแล้วภาครัฐเข้าไปสนับสนุนหรือพื้นที่ของรัฐ เป็นเจ้าของ ต่างจะต้องมีการตกลงกันล่วงหน้าถึงการบริหารจัดการ และแบ่งปันจัดสรรรายได้ร่วมกัน

2. ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อรองรับการท่องเที่ยวและลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับทรัพยากรการท่องเที่ยวอื่นๆ เช่น การสร้างทางเดินเท้า ยกระดับทางเดินในป่าพรุ เพื่อให้ นักท่องเที่ยวเดินได้สะดวกและป้องกันผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวจากการเข้าไปเด็ด หยิบ จับ

3. ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นและสืบทอดต่อกันมาเป็นแบบแผนที่ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ ในสังคมหนึ่งๆ ย่อมมีวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ เช่น วัฒนธรรมไทยมอญ ไทยกะเหรี่ยง ไทยจีน ซึ่งแต่ละวัฒนธรรม ประกอบด้วย ภาษา การแต่งกาย แบบแผนความเชื่อ และความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคม อันเป็นเอกลักษณ์ของตน ทรัพยากรการท่องเที่ยวในหมวดนี้ยังรวมถึงวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น เช่น วิถีชีวิตชนบทเกษตร ทรัพยากรเหล่านี้ เป็นสิ่งที่น่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยวต่างถิ่น ต่างวัฒนธรรม และดึงดูดความสนใจให้เข้ามาเยือน และได้สัมผัสเรียนรู้กับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ดังนั้นในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนให้เกิดความยั่งยืน จึงมีหลัก 7 ประการ ที่สำคัญ ดังนี้

3.1 มีการดำเนินการจัดการภายใต้ขีดความสามารถของระบบธรรมชาติ (Carrying Capacity) ในการทดแทนฟื้นฟูให้สามารถผลิต และให้บริการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้ตลอดไป โดยไม่ลดถอย หรือเสื่อมโทรมลง ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (Local Participation) และความ ต้องการของชุมชน (Local Needs)

3.2 มีการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมสู่ท้องถิ่น (Equity)

3.3 ให้ประสบการณ์นันทนาการที่มีคุณค่าแก่นักท่องเที่ยว (Quality of Experience)

3.4 ให้ผู้มาเยือนหรือนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ และเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ ทรัพยากร และวิถีชีวิต (Education and Understanding)

3.5 เน้นการออกแบบที่กลมกลืนกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่น และใช้วัสดุในท้องถิ่น (Local architecture and local material)

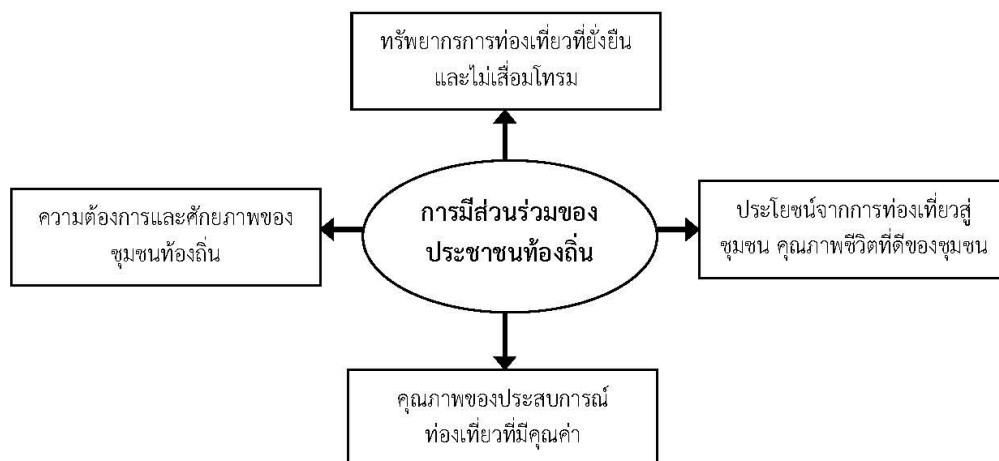
3.6 เน้นการผสมผสานการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสู่แผนพัฒนาระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับประเทศ

3.7 เน้นข้อมูลพื้นฐานเพื่อเป็นฐานในการตัดสินใจ และการติดตามตรวจสอบ

และ ดร.ชนิ เอ็มพันธุ์ (2545) ยังค้นพบว่า ปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบชุมชนมีส่วนร่วม ได้แก่

1. ชุมชนต้องมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพด้านพื้นที่และสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) และสามารถเข้าถึง (Access) หรือได้รับความเห็นชอบให้เข้าไปดำเนินการจัดการบริการการท่องเที่ยวได้
2. ต้องมีตลาดการท่องเที่ยวอยู่แล้วในพื้นที่หรือบริเวณใกล้เคียง หรือมีโอกาสที่จะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยือน
3. ชุมชนต้องมีองค์กรรองรับสำหรับการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน
4. ชุมชนต้องมีทักษะและความรู้ในการจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในประเด็นต่างๆ เช่น การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว การจัดระบบการเงิน การบัญชี การให้บริการที่เกี่ยวข้อง เช่น มัคคุเทศก์ ที่พัก อาหาร การตลาด และการประชาสัมพันธ์ รวมถึงการติดต่อประสานงาน เป็นต้น

จากหลักการของการจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งระบุให้ชุมชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวและได้รับประโยชน์อย่างเป็นธรรม และสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งประเทศไทย ฉบับปัจจุบัน ที่มุ่งเน้นให้ชุมชนท้องถิ่นมีศักยภาพและความพร้อมในการดูแลจัดการทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นตนได้อย่างมีประสิทธิภาพและถูกต้องตามหลักวิชาการ ดังนั้น กระบวนการสร้างความพร้อมและกระตุ้นการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังของชุมชนท้องถิ่นในการดำเนินการด้านการท่องเที่ยว ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินงานและการติดตามประเมินผลกระทบต่างๆ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็น ก่อให้เกิดการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์จากชุมชนถึงหน่วยงานรับผิดชอบถึงโอกาส ความเป็นไปได้ ข้อจำกัดหรือปัญหาใดๆ จากการดำเนินการดังกล่าวอีกด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและตระหนักถึงศักยภาพของชุมชนในการจัดการดูแลทรัพยากรดังกล่าวด้วยตนเอง และสามารถใช้อย่างยั่งยืน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น คุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชน และนำไปสู่การคุ้มครองดูแลรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน สนองตอบความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง รวมไปถึงเกิดประสบการณ์ท่องเที่ยวที่มีคุณค่า นำประทับใจแก่นักท่องเที่ยว ดังแผนภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 แนวคิดการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
ที่มา : ดร.รชนี เอมพันธ์ (2545 หน้า 111)

ทั้งนี้ ศูนย์เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวและการแก้ไขปัญหาความยากจนแห่งเอเชีย (2549 หน้า 8) ได้กล่าวถึงหลักการสำหรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่พบว่า ปัจจุบันในหลายๆ พื้นที่ได้มีการใช้กลยุทธ์ต่างๆ ในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างระมัดระวัง และมีความรอบคอบมากขึ้น ซึ่งกลยุทธ์เหล่านี้จริงๆ แล้วก็อยู่ภายใต้หลักเกณฑ์อย่างเป็นทางการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน นักวางแผนและผู้ที่เกี่ยวข้องอาจใช้หลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้เพื่อเป็นแนวทางพื้นฐานในการรวมเอาวิสัยทัศน์ที่กว้างของการพัฒนาอย่างยั่งยืนเข้าไปบูรณาการกับนโยบายและการปฏิบัติของท้องถิ่น ดังแสดงในแผนภาพที่ 2.3

หลักการสำหรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

1. การมีส่วนร่วมของชุมชน	10. การประสานความร่วมมือระหว่างแหล่งท่องเที่ยวและผู้ประกอบการ
2. ความร่วมมือของกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง	11. การประเมินผลกระทบจากการท่องเที่ยว
3. การสร้างโอกาสการจ้างงานที่มีคุณภาพ	12. การสร้างหลักเกณฑ์การประเมินผลกระทบ
4. การกระจายผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว	13. การเน้นผลประโยชน์ชุมชน คุณค่าสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม
5. การใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่า เกิดประโยชน์สูงสุด	14. การพัฒนาคน การศึกษาและหลักสูตรต่างๆ
6. การวางแผนระยะยาว	15. การเสริมสร้างลักษณะเด่น อัตลักษณ์ของชุมชนและพื้นที่
7. ความสมดุลระหว่างวัตถุประสงค์ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม	16. การคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของทรัพยากร
8. ความสอดคล้องกันระหว่างแผนการท่องเที่ยวและแผนพัฒนาด้านต่างๆ	17. การดำรงรักษาทรัพยากรมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรม
9. ความร่วมมือระหว่างผู้กำหนดนโยบายกับผู้ปฏิบัติ	18. การทำการตลาดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 2.3 แสดงหลักการสำหรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ที่มา : ศูนย์เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวและการแก้ไขปัญหาความยากจนแห่งเอเชีย (2549 หน้า 8)

จากแผนภาพที่ 2.3

1. สมาชิกของชุมชนจะต้องควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ด้านการท่องเที่ยวของชุมชน กำหนดแหล่งทรัพยากรที่จะต้องได้รับการทำนุบำรุงและส่งเสริม รวมทั้งการร่วมกันกำหนดเป้าหมายและกลยุทธ์ในการพัฒนาและการบริหารจัดการ นอกจากนี้สมาชิกของชุมชนจะต้องเข้าร่วมในการดำเนินการตามแนวทางและกลยุทธ์ที่ได้กำหนดขึ้น

รวมทั้งการเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานด้านการบริการ การสาธารณสุขปึก และ การอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

2. นวัตกรรมด้านการท่องเที่ยวควรพัฒนาขึ้นจากความร่วมมือของกลุ่มต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่

3. การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวจะต้องรวมถึงโอกาสในการจ้างงานที่มีคุณภาพ การจัดหางานที่ดีและเหมาะสมให้กับคนในพื้นที่ ควรจะเป็นส่วนหนึ่งของภาพรวมของการพัฒนาการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ และหนึ่งในกระบวนการจ้างงานที่มีคุณภาพนั้น คือการให้โอกาสคนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมบริหารจัดการและจัดการโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว เช่น โรงแรม ร้านอาหาร ร้านค้า และอื่นๆ นอกจากนี้ การให้การศึกษา การฝึกอบรมกับคนในท้องถิ่น และการให้โอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในการประกอบธุรกิจ ก็ถือเป็นส่วนสำคัญของนโยบายการพัฒนาประเภทนี้ด้วย

4. การกระจายผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ควรเป็นไปอย่างกว้างขวางในแต่ละพื้นที่ ที่มีการพัฒนาการท่องเที่ยว ความสัมพันธ์และการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มต่างๆ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน ในการวางแผน การพัฒนา และการดำเนินงานบริหารทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ตลอดจนบริการด้านต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดความมั่นใจว่ามีการกระจายของผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน ในระหว่างสมาชิกชุมชน นักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการต่างๆ

5. การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะต้องให้ความเสมอภาคระหว่างคนรุ่นต่างๆ การกระจายต้นทุนและผลประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องเกิดขึ้นทั้งในคนรุ่นปัจจุบันและอนาคต เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับคนรุ่นต่อไป เราทุกคนไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยว ธุรกิจท่องเที่ยว และชุมชน ควรจะรักษาทรัพยากรไว้ให้อยู่ในสภาพที่ดีไม่น้อยกว่าสิ่งที่มีอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะต้องหลีกเลี่ยงการใช้ทรัพยากรที่ไม่สามารถนำกลับมาสู่สภาพเดิมได้

6. การวางแผนระยะยาวเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ประกอบการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นหลักประกันว่าพื้นที่นั้นๆ จะไม่เสียหายจากการดำเนินกิจกรรมใดๆ เพียงเพื่อประโยชน์ระยะสั้นและละทิ้งไปเมื่อนักท่องเที่ยวและนักธุรกิจหมดความสนใจย้ายไปที่อื่น การวางแผนระยะยาวจะช่วยส่งเสริมให้มีการใช้กลยุทธ์ต่างๆ ในเชิงรุกเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของพื้นที่ และช่วยสร้างความสัมพันธ์ไปเชื่อมโยงส่วนต่างๆ ของท้องถิ่น

7. ความกลมกลืนเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องสร้างให้เกิดขึ้นระหว่างนักท่องเที่ยว สถานที่ และชุมชน องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การสนับสนุนอย่างกว้างขวางจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียประโยชน์ในพื้นที่ และความสมดุลระหว่างวัตถุประสงค์ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และมนุษย์ ตลอดจนการตระหนักถึงความสำคัญของการร่วมมือระหว่างรัฐบาล ชุมชนท้องถิ่น และอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ตลอดจนองค์กรไม่แสวงหากำไรที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

8. กลยุทธ์และแผนด้านการท่องเที่ยวจะต้องได้รับการเชื่อมโยงเข้ากับนวัตกรรม และแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับต่างๆ

9. ความร่วมมืออย่างใกล้ชิดขึ้นระหว่างผู้กำหนดนโยบายและผู้ปฏิบัติในระดับต่างๆ ตลอดจนหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง มีความจำเป็นมากโดยเฉพาะนโยบายด้านการท่องเที่ยวและนโยบายสิ่งแวดล้อม ซึ่งผู้ให้บริการทางด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการขนส่ง ที่จอดรถ ความสามารถในการรองรับด้านน้ำดื่ม น้ำใช้ ความสามารถในการกำจัดน้ำเสีย จะต้องได้รับการพิจารณา ร่วมกับแผนการท่องเที่ยวและการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง

10. การประสานความร่วมมือระหว่างแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากแต่ละธุรกิจหรือการดำเนินงานด้านหนึ่งด้านใด ย่อมมีผลกระทบต่อผู้ประกอบการหรือคุณภาพการทำงานของธุรกิจด้านอื่นๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

11. มีความจำเป็นที่จะต้องทำการประเมินผลกระทบที่จะเกิดจากการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ความสามารถในการรองรับของพื้นที่จะต้องได้รับการพิจารณา โดยครอบคลุมทั้งข้อจำกัดและการพัฒนาด้านกายภาพ ด้านธรรมชาติ ด้านสังคมและวัฒนธรรม จะต้องมีความสอดคล้องกับข้อจำกัดของท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม แผนและการดำเนินงานใดๆ ควรได้รับการประเมินอย่างสม่ำเสมอ และมีการปรับปรุงแก้ไขตามความเหมาะสม

12. จะต้องมีการพัฒนาแนวทางหรือหลักเกณฑ์สำหรับการดำเนินการด้านการท่องเที่ยว รวมถึงการประเมินผลกระทบ นอกจากนี้จะต้องมีการสร้างประมวลจรรยาบรรณในการปฏิบัติสำหรับการท่องเที่ยวในทุกระดับ ทั้งในระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับท้องถิ่น รวมทั้งการพัฒนาดัชนีชี้วัดและขีดจำกัดสำหรับใช้ชี้วัดผลกระทบ และความสำเร็จของโครงการท่องเที่ยว กลยุทธ์สำหรับการปกป้องและติดตามตรวจสอบเป็นสิ่งจำเป็น หากชุมชนต้องการปกป้องรักษาทรัพยากรซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของสินค้าทางการท่องเที่ยวของพวกเขา

13. การวางแผนการท่องเที่ยว จะต้องเปลี่ยนแปลงจากแนวทางเดิมที่เน้นการเติบโตของอุตสาหกรรมมาเป็นการให้ความสำคัญของโอกาสในการจ้างงาน และการพัฒนารายได้ รวมทั้งคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นด้วย และในขณะเดียวกันก็ต้องแน่ใจว่าการตัดสินใจในแต่ละขั้นตอนของการพัฒนานั้นสะท้อนให้เห็นถึงการตระหนักในคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม การบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรสาธารณะต่างๆ เช่น น้ำ อากาศ และที่ดินของส่วนรวม ควรมีความรับผิดชอบที่สามารถตรวจสอบได้ในฐานะของผู้ใช้ ทั้งนี้เพื่อให้เป็นที่แน่ใจว่าทรัพยากรเหล่านี้ไม่ถูกนำไปใช้ในทางที่ผิด

14. การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาการศึกษาและหลักสูตรอบรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจให้กับสาธารณชน ตลอดจนส่งเสริมความสามารถทางธุรกิจ การประกอบอาชีพ และความเชี่ยวชาญในสาขาอาชีพต่างๆ

15. การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนรวมถึงการส่งเสริมกิจกรรมและการดำเนินการที่จะช่วยส่งเสริมลักษณะเด่นของสภาพภูมิทัศน์และพื้นที่ในบริเวณนั้น ความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน และโอกาสในการใช้ประโยชน์ของพื้นที่กิจกรรมต่างๆ ควรมุ่งให้เกิดประสบการณ์ที่มีคุณภาพ อันนำไปสู่ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ขณะที่ยังยึดมั่นในหลักการอื่นๆ ของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

16. ขนาดและประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวจะต้องสะท้อนให้เห็นข้อจำกัดและขีดความสามารถในการรองรับของทรัพยากรในพื้นที่ โดยเน้นการส่งเสริมให้จัดสิ่งอำนวยความสะดวกขนาดเล็กและบริการที่มีผลกระทบน้อยที่สุด

17. กระบวนการบริหารจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจะต้องคำนึงถึงการดำรงรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา ทั้งนี้โดยใช้หลักเกณฑ์และมาตรฐานสากล

18. การทำการตลาดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ควรให้ความสำคัญในเรื่องคุณภาพของประสบการณ์กับนักท่องเที่ยวที่จะได้รับในขณะที่ยังเน้นหลักการข้ออื่นๆ ที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น การส่งเสริมการตลาดดังกล่าวควรกระทำอย่างมีสำนึกรับผิดชอบต่อและสะท้อนจริยธรรมของการบริหารจัดการของแหล่งพื้นที่การท่องเที่ยว

การดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จเป็นสิ่งที่ยากมาก ที่จะทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวยึดมั่นอยู่กับหลักเกณฑ์เหล่านี้ อย่างไรก็ตาม ในการวางแผนด้านการท่องเที่ยวทุกครั้งควรที่จะนำหลักการเหล่านี้มาพิจารณาใช้เป็นเป้าหมายในการวางแผนดำเนินการ

การประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวนอกเหนือจากการนำแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนมาประยุกต์ใช้แล้ว แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวนั้นจะสมบูรณ์ได้จะต้องมีการพิจารณาองค์ประกอบที่เป็นหัวใจหลักของการสร้างศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยว ดังนี้ (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2555 หน้า 28)

1. ปัจจัยด้านความดึงดูดของแหล่งท่องเที่ยว (Attraction) คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวควรดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ หรือมีลักษณะชวนตา ชวนใจ มีเสน่ห์เฉพาะตัวอันมาจากมีความงามตามธรรมชาติ เช่น หาดทรายขาว แนวปะการังที่มีสีสันสวยงาม รวมทั้งปลาชนิดต่างๆ ผืนป่าที่มีพรรณไม้นานาพันธุ์ หรือความงามที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ทะเลสาบ เป็นต้น และมีลักษณะของเหตุการณ์สำคัญเฉพาะกาล เช่น งานประเพณีในเทศกาลสำคัญของแต่ละท้องถิ่น การจัดขบวนบุปผาชาติหรือการตกแต่งขบวนพาเหรดและการแสดงในเทศกาลต่าง ๆ การแสดงแสง สี เสียง ในแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ เป็นต้น

2. ปัจจัยด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่จะดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้มาก หากมีความสะดวกในการเดินทางเที่ยวชม หากนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวกและใกล้ชิด นักท่องเที่ยวจะเกิดอารมณ์ในการท่องเที่ยวมากขึ้น ดังนั้น แม้แหล่งท่องเที่ยวมีความสวยงาม แต่ขาดความสะดวกในการเข้าถึง นักท่องเที่ยวก็จะไม่เดินทางไปเที่ยวชม หน่วยงานที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวต้องดำเนินการจัดการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก ถนน สะพาน ที่จอดรถเพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงแก่นักท่องเที่ยว

3. ปัจจัยด้านที่พัก (Accommodation) คือ การรองรับนักท่องเที่ยวด้านปัจจัยที่พักในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอาจจะไม่สะดวกสบายเหมือนระดับการให้บริการของโรงแรม แต่ควรมีสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้มาเยือนได้ในระดับที่เป็นความจำเป็นพื้นฐาน เช่น การพักอยู่แบบโฮมสเตย์ หรือการแยกบ้านจากเจ้าของบ้าน หรือแบบกางเต็นท์นอน แต่พักอยู่ในบริเวณของแหล่งท่องเที่ยว

4. ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวควรก่อให้เกิดความประทับใจ สุขใจ และซาบซึ้งในการเที่ยวชม เช่น ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เช่น วัด โบราณสถานต่าง ๆ ที่แสดงถึงอารยธรรมในอดีต

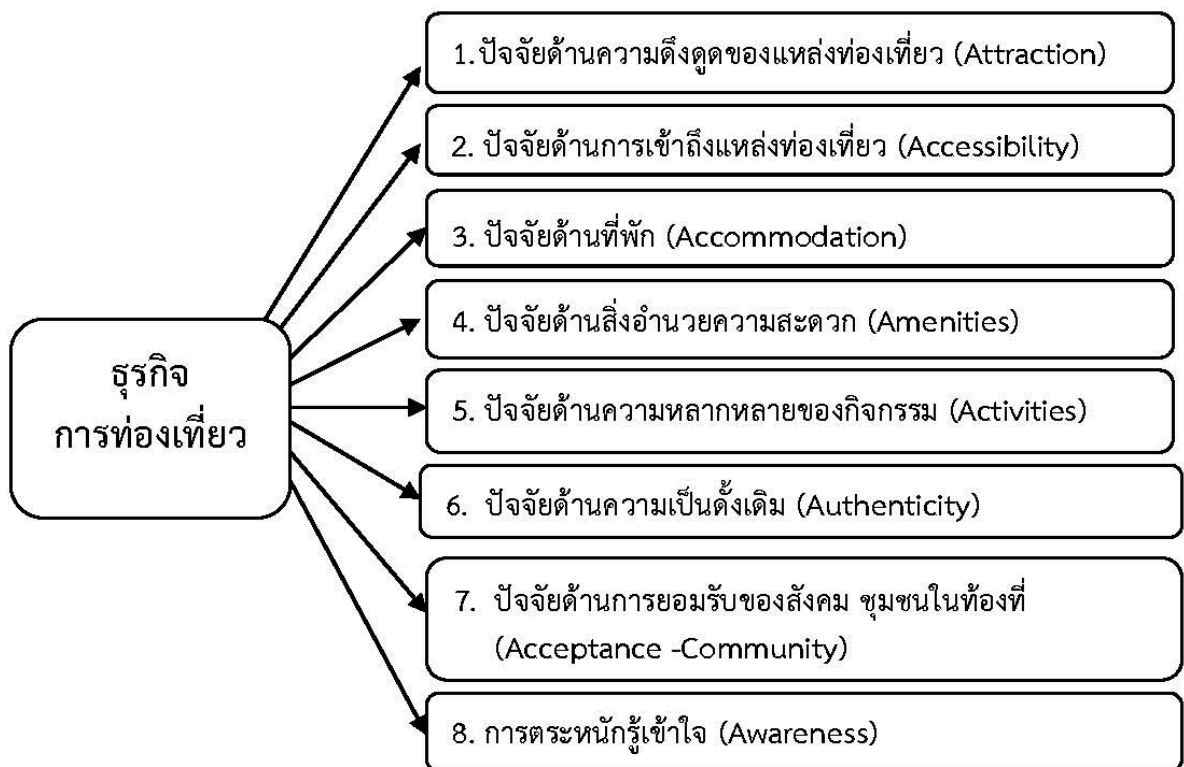
5. ปัจจัยด้านความหลากหลายของกิจกรรม (Activities) แหล่งท่องเที่ยว ควรมีการเสริมสร้างกิจกรรมด้านความรู้ การพักผ่อน การให้ความบันเทิงแก่ผู้มาเยือน หรือสามารถเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ใกล้เคียง

6. ปัจจัยด้านความเป็นดั้งเดิม (Authenticity) คือ ลักษณะความเป็นของแท้หรือดั้งเดิม เช่น การได้สัมผัสวิถีชีวิตชาวนา การร่วมกันอยู่และทำกิจกรรมกับชาวนา ชาวสวน การได้เรียนรู้ถึงวิถีวัฒนธรรมชุมชน

7. ปัจจัยด้านการยอมรับของสังคม ชุมชนในท้องถิ่น (Acceptance – Community) ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของคนในชุมชนและคนในชุมชนที่ยินดีที่จะให้การต้อนรับแก่ผู้มาเยือนอย่างสมัครใจและเต็มใจในฐานะเจ้าบ้านที่ดี

8. การตระหนักรู้เข้าใจ (Awareness) คือ การเห็นคุณค่าและตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรการท่องเที่ยว ไม่เด็ด ตัด หัก นำติดตัวกลับไป หรือทำลายธรรมชาติ

ดังแสดงในแผนภาพความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของธุรกิจการท่องเที่ยว 8As แผนภาพที่ 2.4 ดังนี้

ภาพที่ 2.4 แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของธุรกิจการท่องเที่ยว 8As

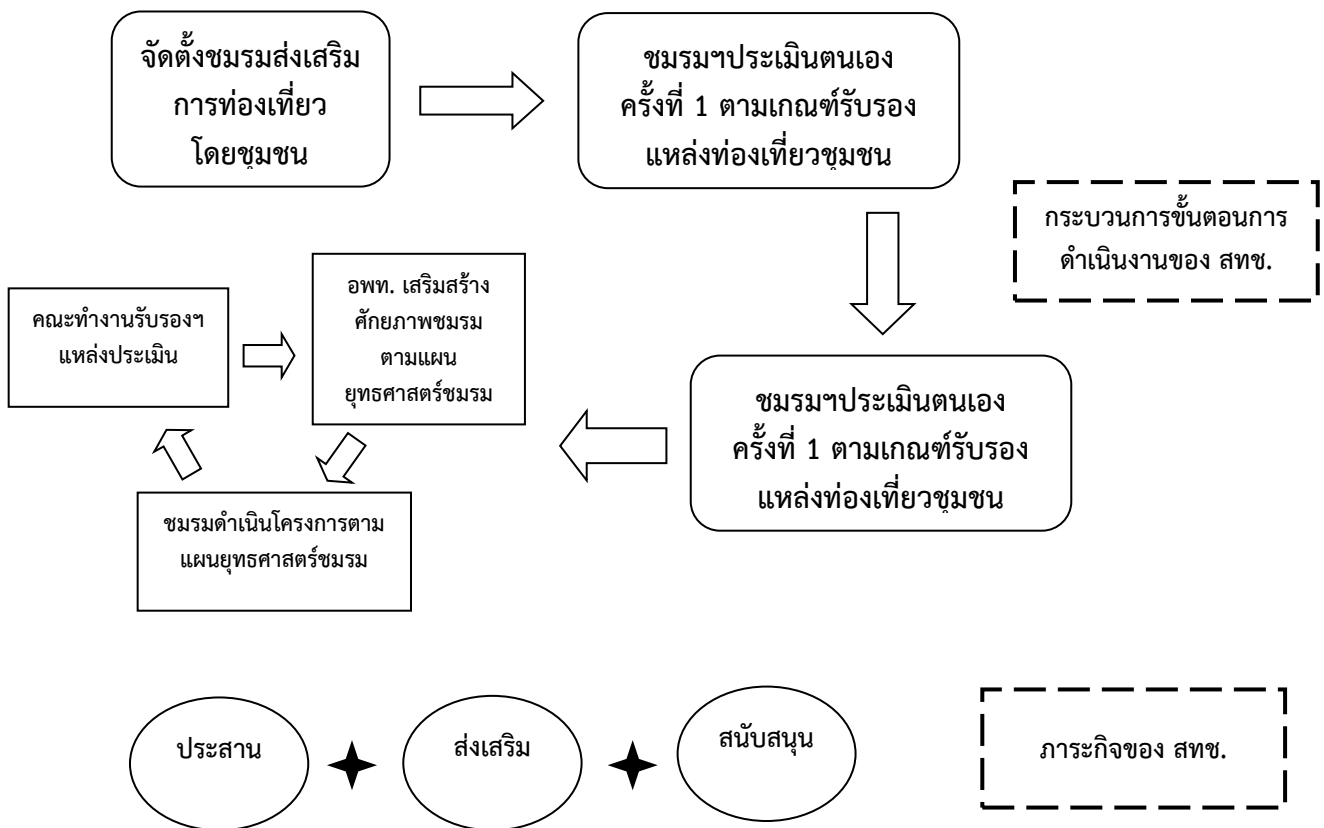
ที่มา : เทิดชาย ช่วยบำรุง (2555)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2558 องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. (2558 หน้า 8) ได้กล่าวถึง ความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันก็ต้องกระตุ้นให้คนในสังคม ในฐานะของการเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือน สร้างการรับรู้ให้ชุมชนเจ้าของบ้านเห็นถึงความแตกต่างระหว่างการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการท่องเที่ยวทั่วไป นอกจากนั้นแล้วยังจะต้องสร้างความเข้าใจในบทบาทของชุมชนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติหรือวัฒนธรรมอีกด้วย โดยทั่วไปแล้ว หลักของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) ไม่ได้เกิดจากการตอบคำถามว่า “ชุมชนจะได้ประโยชน์อย่างไรจากการท่องเที่ยว” แต่ควรสร้างจิตสำนึกในการสร้างโจทย์ใหม่ว่า “การท่องเที่ยวจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนได้อย่างไร” ทั้งนี้ อพท. (2558) ได้กำหนดหลักการเกณฑ์ของการท่องเที่ยวโดยชุมชนไว้ 10 หลักเกณฑ์ ได้แก่ 1) ชุมชนเป็นเจ้าของ 2) ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ 3) ยกระดับคุณภาพชีวิต 4) ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม 5) เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 6) คงเอกลักษณ์และ

วัฒนธรรมท้องถิ่น 7) ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง 8) มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม 9) เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น และ 10) มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน ทั้งนี้เกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของ อพท. ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการพัฒนาเกณฑ์ฯ นี้ 3 ข้อ ได้แก่

- 1) เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน
- 2) เพื่อเป็นเครื่องมือวัดระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน
- 3) เพื่อเป็นเกณฑ์พิจารณารางวัลการพัฒนา DASTA CBT AWARDS

ผังแผนภาพแสดงความสัมพันธ์ของกระบวนการรับรองแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน ที่ 2.5 ดังนี้

ภาพที่ 2.5 แสดงความสัมพันธ์ของกระบวนการรับรองแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน
ที่มา : องค์การบริการการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. (2558 หน้า 6)

ซึ่งเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบไปด้วย 5 ด้าน 28 เป้าประสงค์ ดังนี้

ตาราง 2.1 แสดงเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน

ด้านที่	เป้าประสงค์	เกณฑ์
ด้านที่ 1 ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน		
	1.1 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ	1) มีการจัดตั้งชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งได้รับการรับรองจากหน่วยงานภาครัฐ และมีโครงสร้างการทำงาน แบ่งบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละหน้าที่ชัดเจน 2) มีกรรมการชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นคนในชุมชน 3) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีแผนการดำเนินงานที่ครอบคลุมทั้ง ๓ มิติคือ เศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อม 4) สมาชิกชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน 5) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีทะเบียนประวัติข้อมูลสมาชิกที่เป็นปัจจุบัน
	1.2 ข้อตกลงร่วมกันสำหรับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ	6) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีข้อตกลงร่วมกันในการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ของการพัฒนาชุมชน 7) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีข้อตกลงร่วมกันในการบริหารจัดการทรัพยากรด้านสังคม ประเพณี และ วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว 8) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีข้อตกลงร่วมกันในการบริหารจัดการทรัพยากรด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว
	1.3 ข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ	9) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว 10) ข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวมีการนำไปปฏิบัติจริง
	1.4 การพัฒนาบุคลากรในชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ	11) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรในชมรมฯให้มีความพร้อมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน 12) สมาชิกชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีศักยภาพ ความรู้ และ ทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน
	1.5 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายมีประสิทธิภาพ	13) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยวในชุมชนชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยวในชุมชน 14) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมและการเป็นสมาชิกชมรมฯ

ตาราง 2.1 (ต่อ)

ด้านที่	เป้าประสงค์	เกณฑ์
	1.6 การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายต่างๆเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ	15) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการท างานร่วมกับภาคีเครือข่ายต่างๆ 16) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการท างานร่วมกับภาคีเครือข่ายทางการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน
	1.7 การจัดการการตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ	17) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการส่งเสริมการตลาดที่เหมาะสมกับชุมชน 18) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน
	1.8 ระบบบัญชี การเงินมีประสิทธิภาพ	19) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีระบบบริหารจัดการการเงิน การบัญชีที่มีประสิทธิภาพ
	1.9 เยาวชนได้รับการให้ความสำคัญในการท่องเที่ยวโดยชุมชน	20) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการให้ความสำคัญกับเยาวชนให้เข้าร่วมกิจกรรมของชมรมฯ
ด้านที่ 2 ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี		
	2.1 การจัดสรรรายได้มีประสิทธิภาพ	1) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดสรรรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง
	2.2 การส่งเสริมการยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ	2) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการส่งเสริมการยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น
	2.3 ผลิ ต ภั ณฑ์ ชุม ชน มีคุณภาพเพื่อเสริมสร้างโอกาสในการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว	3) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการส่งเสริมให้เกิดโอกาสในการเพิ่มรายได้จากผลิตภัณฑ์ชุมชน 4) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว เช่น อาหาร การแต่งกาย การแสดง ฯลฯ ที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น
	2.4 สิทธิมนุษยชนในการท่องเที่ยวได้รับการให้ความสำคัญ	5) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิมนุษยชนของทุกกลุ่มคนในการท่องเที่ยว
ด้านที่ 3 การอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม		
	3.1 ฐานข้อมูลด้านมรดกวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวมีคุณภาพ	1) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดการข้อมูลทางมรดกวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว
	3.2 การเผยแพร่มรดกวัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ	2) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการเผยแพร่มรดกวัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ตาราง 2.1 (ต่อ)

ด้านที่	เป้าประสงค์	เกณฑ์
	3.3 การอนุรักษ์พื้นที่พัฒนาธรรมชาติที่มีประสิทธิภาพ	3) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการอนุรักษ์พื้นที่พัฒนาธรรมชาติ
ด้านที่ 4 ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน		
	4.1 การจัดการพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ	1) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดการใช้พื้นที่ตามวัตถุประสงค์ (Zoning) เพื่อการท่องเที่ยว 2) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว (Carrying Capacity) 3) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการพัฒนา ปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณชุมชนให้มีความร่มรื่น เป็นระเบียบ สวยงามตามความเหมาะสม
	4.2 ฐานข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพ	4) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดการข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน
	4.3 การเผยแพร่ภูมิปัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ	5) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการเผยแพร่ภูมิปัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชน
	4.4 การอนุรักษ์พื้นที่พัฒนาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมีประสิทธิภาพ	6) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการอนุรักษ์พื้นที่พัฒนาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน
	4.5 การสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ	7) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยว
ด้านที่ 5 ด้านบริการและความปลอดภัย		
	5.1 การให้บริการและความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างน่าพึงพอใจ	1) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการวัดระดับความพึงพอใจในการให้บริการด้านการท่องเที่ยว 2) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีผลการประเมินความพึงพอใจในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวเป็นที่น่าพึงพอใจ
	5.2 นักสื่อความหมายมีประสิทธิภาพ	3) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีนักสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพ
	5.3 เส้นทางและกิจกรรมท่องเที่ยวมีความปลอดภัย	4) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีเส้นทางและกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีความปลอดภัย

ตาราง 2.1 (ต่อ)

ด้านที่	เป้าประสงค์	เกณฑ์
	5.4 จุดบริการท่องเที่ยวมีคุณภาพ	5) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะ เช่น คนพิการ ผู้สูงอายุ เพื่อให้สามารถเข้าถึงจุดท่องเที่ยวต่างๆได้ 6) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีจุดบริการห้องน้ำที่สะอาด และเพียงพอต่อนักท่องเที่ยว 7) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีจุดบริการด้านอาหารที่ถูกสุขลักษณะ 8) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการบริการข้อมูลท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ถูกต้อง เข้าถึงง่าย 9) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดสรรจุดจำหน่ายสินค้าและของที่ระลึกของชุมชน 10) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีป้ายสื่อความหมายต่างๆที่ชัดเจนติดตั้งในจุดที่เหมาะสม
	5.5 การบริหารจัดการเส้นทางการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนมีประสิทธิภาพ	11) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีวิธีและเส้นทางการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนที่ปลอดภัย
	5.6 การบริหารจัดการกรณีฉุกเฉินมีประสิทธิภาพ	12) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีแผนรองรับกรณีฉุกเฉินที่มีประสิทธิภาพ 13) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีโครงสร้างการบริหารจัดการในกรณีฉุกเฉินที่ชัดเจน
	5.7 การติดต่อประสานงานด้านบริการมีประสิทธิภาพ	14) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีระบบการประสานงานด้านการบริการ

จากการทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (ศูนย์เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวและการแก้ไขปัญหาความยากจนแห่งเอเชีย, 2549) ศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยว 8As (เทิดชายช่วยบำรุง, 2555) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (กรมการท่องเที่ยว, 2557) และการท่องเที่ยวโดยชุมชน (องค์การบริการการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท., 2558) ทำให้ได้แนวทางเพื่อนำมาสร้างเครื่องมือที่เป็นตัววัดเฉพาะ เพื่อนำไปใช้ประเมินศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ในพื้นที่ 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอสวนผึ้ง อำเภอบ้านคา อำเภอจอมบึง และอำเภอปากท่อ ของจังหวัดราชบุรี ตามตารางเปรียบเทียบ ดังนี้

ตารางที่ 2.2 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบเกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ข้อที่	การท่องเที่ยว อย่างยั่งยืน (ศูนย์วางแผนฯ, 2549)	ศักยภาพในการรองรับ การท่องเที่ยว 8As (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2555)	เกณฑ์การประเมินศักยภาพ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (กรมการท่องเที่ยว, 2557)	การท่องเที่ยวโดยชุมชน (อพท, 2558)	ข้อคำถามในการวิจัย
	SUSTAIN	8As	Agro	CBT	
1	<p>1. สมาชิกของชุมชนจะต้องควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ด้านการท่องเที่ยวของชุมชน กำหนดแหล่งทรัพยากรที่จะต้องได้รับการทำนุบำรุงและส่งเสริม รวมทั้งการร่วมกันกำหนดเป้าหมายและกลยุทธ์ในการพัฒนาและการบริหารจัดการ นอกจากนี้สมาชิกของชุมชนจะต้องเข้าร่วมในการดำเนินการตามแนวทางและกลยุทธ์ที่ได้กำหนดขึ้น รวมทั้งการเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานด้านการบริการการสาธารณสุขและการอำนวยความสะดวกต่างๆ</p> <p>9. ความร่วมมืออย่างใกล้ชิดขึ้นระหว่างผู้กำหนดนโยบายและผู้ปฏิบัติในระดับต่างๆ ตลอดจนหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและ</p>		<p>องค์ประกอบที่ 3 หมายถึง การบริหารแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร อย่างเป็นระบบ ระเบียบ แบบแผน เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนและได้รับการตอบรับที่ดีจากนักท่องเที่ยว ซึ่งมีข้อพิจารณาประกอบการประเมิน 11 ข้อ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) โครงสร้างการบริหารจัดการองค์กรและแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว 2) การกำหนดแผนการบริหารจัดการพื้นที่อย่างเป็นระบบ 3) การจัดการด้านความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว 4) การบำรุงรักษาระบบสาธารณสุขและทรัพยากรการท่องเที่ยว 5) สร้างงานสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน 	<p>ด้านที่ 1 ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน</p> <p>1.4 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ</p> <p>1.5 ข้อตกลงร่วมกันสำหรับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ</p> <p>1.6 ข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ</p> <p>1.7 การพัฒนาบุคลากรในชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ</p> <p>1.8 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายมีประสิทธิภาพ</p> <p>1.9 การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายต่างๆเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>1.10 การจัดการการตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดย</p>	<p>1) การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวระหว่างชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ผู้กำหนดนโยบายและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย</p>

<p>เอกชนที่เกี่ยวข้อง มีความจำเป็นมากโดยเฉพาะนโยบายด้านการท่องเที่ยวและนโยบายสิ่งแวดล้อม ซึ่งผู้ให้บริการทางด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการขนส่งที่จอดรถ ความสามารถในการรองรับด้านน้ำดื่ม น้ำใช้ ความสามารถในการกำจัดน้ำเสีย จะต้องได้รับการพิจารณาร่วมกับแผนการท่องเที่ยวและการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง</p> <p>10. การประสานความร่วมมือระหว่างแหล่งท่องเที่ยวผู้ประกอบการ และธุรกิจการท่องเที่ยว เป็นสิ่งจำเป็นเนื่องจากแต่ละธุรกิจหรือการค้าเนินงานด้านหนึ่งด้านใด ย่อมมีผลกระทบต่อผู้ประกอบการหรือคุณภาพการทำงานของธุรกิจด้านอื่นๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้</p> <p>17. กระบวนการบริหารจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจะต้องคำนึงถึงการดำรงรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา ทั้งนี้โดยใช้หลักเกณฑ์และมาตรฐานสากล</p>		<p>6) การสร้างเครือข่ายเพื่อสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยว</p> <p>7) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม</p> <p>8) การกำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยว</p> <p>9) การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับขนาดพื้นที่</p> <p>10) การโฆษณาและประชาสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยว และ</p> <p>11) การส่งเสริมการขาย เพิ่มมูลค่าและพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร</p>	<p>ชุมชนมีประสิทธิภาพ</p> <p>1.11 ระบบบัญชี การเงินมีประสิทธิภาพ</p> <p>1.12 เยาวชนได้รับการให้ความสำคัญในการท่องเที่ยวโดยชุมชน</p>	
--	--	---	---	--

2	<p>3. การพัฒนาด้านการท่องเที่ยว จะต้องรวมถึงโอกาสในการจ้างงานที่มีคุณภาพ การจัดหางานที่ดี และเหมาะสมให้กับคนในพื้นที่ ควรจะเป็นส่วนหนึ่งของภาพรวมของการพัฒนาการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ และหนึ่งในกระบวนการจ้างงานที่มีคุณภาพนั้น คือการให้โอกาสคนท้องถิ่นเข้ามาร่วมบริหารและจัดการ โครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว เช่น โรงแรม ร้านอาหาร ร้านค้า และอื่นๆ นอกจากนี้ การให้การศึกษ การฝึกอบรมกับคนในท้องถิ่น และการให้โอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในการประกอบธุรกิจ ก็ถือเป็นส่วนสำคัญของนโยบายการพัฒนาประเภทนี้ด้วย</p> <p>4. การกระจายผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ควรเป็นไปอย่างกว้างขวางในแต่ละพื้นที่ ที่มีการพัฒนาการท่องเที่ยว ความสัมพันธ์ และการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มต่างๆ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน ในการวางแผน การพัฒนา และการดำเนินงานบริหาร</p>	<p>ปัจจัยด้านการยอมรับของสังคม ชุมชนในท้องถิ่น (Acceptance – Community) ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของคนในชุมชน และคนในชุมชนที่ยินดีที่จะให้การต้อนรับแก่ผู้มาเยือนอย่างสมัครใจและเต็มใจในฐานะเจ้าบ้านที่ดี</p>		<p>ด้านที่ 2 ด้านการจัดการ เศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี</p> <p>2.1 การจัดสรรรายได้มีประสิทธิภาพ</p> <p>2.2 การส่งเสริมการยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>2.3 ผลិតภัณฑ์ชุมชนมีคุณภาพเพื่อเสริมสร้างโอกาสในการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว</p> <p>2.4 สิทธิมนุษยชนในการท่องเที่ยวได้รับการให้ความสำคัญ</p>	<p>2) การจัดการผลประโยชน์ที่เป็นธรรม สร้างโอกาส สร้างงาน สร้างรายได้ กระจายให้กับคนในพื้นที่ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี</p>
---	---	---	--	---	---

	<p>ทรัพยากรทางด้านการท่องเที่ยว ตลอดจนบริการด้านต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดความมั่นใจว่ามีการกระจายของผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกันในระหว่างสมาชิกชุมชน นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการต่างๆ</p>				
3	<p>5. การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จะต้องให้ความเสมอภาคระหว่างคนรุ่นต่างๆ การกระจายต้นทุน และผลประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องเกิดขึ้นทั้งในคนรุ่นปัจจุบันและอนาคต เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับคนรุ่นต่อไป เราทุกคนไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยว ธุรกิจท่องเที่ยว และชุมชน ควรจะรักษาทรัพยากรไว้ให้อยู่ในสภาพที่ดีไม่น้อยกว่าสิ่งที่เรามีอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะต้องหลีกเลี่ยงการใช้ทรัพยากรที่ไม่สามารถนำกลับมาสู่สภาพเดิมได้</p> <p>7. ความกลมกลืนเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องสร้างให้เกิดขึ้นระหว่างนักท่องเที่ยว สถานที่ และชุมชน</p>				<p>3) การสร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการพัฒนาที่คำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของชุมชน</p>

	องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การสนับสนุนอย่างกว้างขวางจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียประโยชน์ในพื้นที่และความสมดุลระหว่างวัตถุประสงค์ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและมนุษย์ ตลอดจนการตระหนักถึงความสำคัญของการร่วมมือระหว่างรัฐบาล ชุมชนท้องถิ่น และอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ตลอดจนองค์กรไม่แสวงหากำไรที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม				
4	6. การวางแผนระยะยาวเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ประกอบการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นหลักประกันว่าพื้นที่นั้นๆ จะไม่เสียหายจากการดำเนินกิจกรรมใดๆ เพียงเพื่อประโยชน์ระยะสั้น และละทิ้งไปเมื่อนักท่องเที่ยวและนักธุรกิจหมดความสนใจย้ายไปที่อื่น การวางแผนระยะยาวจะช่วยส่งเสริมให้มีการใช้กลยุทธ์ต่างๆ ในเชิงรุกเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของพื้นที่ และช่วยสร้างความสัมพันธ์ไปเชื่อมโยงส่วน	การตระหนักรู้เข้าใจ (Awareness) คือ การเห็นคุณค่าและตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรการท่องเที่ยว ไม่ได้ ตัด หัก นำติดตัวกลับไป หรือทำลายธรรมชาติ		ด้านที่ 3 การอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม 3.1 ฐานข้อมูลด้านมรดกวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวมีคุณภาพ 3.2 การเผยแพร่มรดกวัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ 3.3 การอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นมีประสิทธิภาพ	4) การสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างชุมชนเพื่อกำหนดอนาคตร่วมกัน

	<p>ต่างๆ ของท้องถิ่น</p> <p>16. ขนาดและประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวจะต้องสะท้อนให้เห็นข้อจำกัดและขีดความสามารถในการรองรับของทรัพยากรในพื้นที่ โดยเน้นการส่งเสริมให้จัดสิ่งอำนวยความสะดวกขนาดเล็กและบริการที่มีผลกระทบน้อยที่สุด</p>				
5	<p>11. มีความจำเป็นที่จะต้องทำการประเมินผลกระทบที่จะเกิดจากการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ความสามารถในการรองรับของพื้นที่จะต้องได้รับการพิจารณา โดยครอบคลุมทั้งข้อจำกัดและการพัฒนาด้านกายภาพ ด้านธรรมชาติ ด้านสังคมและวัฒนธรรม จะต้องมีความสอดคล้องกับข้อจำกัดของท้องถิ่น และสิ่งแวดล้อม แผนและการดำเนินงานใดๆ ควรได้รับการประเมินอย่างสม่ำเสมอ และมีการปรับปรุงแก้ไขตามความเหมาะสม</p> <p>12. จะต้องมีการพัฒนาแนวทางหรือหลักเกณฑ์สำหรับการดำเนินการด้านการท่องเที่ยว</p>			<p>ด้านที่ 4 ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน</p> <p>4.1 การจัดการพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ</p> <p>4.2 ฐานข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพ</p> <p>4.3 การเผยแพร่ภูมิปัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ</p> <p>4.4 การอนุรักษ์พื้นที่พืชมรดกธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมีประสิทธิภาพ</p>	<p>5) การสร้างเกณฑ์สำหรับการประเมินผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน/ท้องถิ่น</p>

	<p>รวมถึงการประเมินผลกระทบ นอกจากนี้จะต้องมีการสร้าง ประมวลจรรยาบรรณในการ ปฏิบัติสำหรับการท่องเที่ยวในทุก ระดับ ทั้งในระดับชาติ ระดับ ภูมิภาค และระดับท้องถิ่น รวมทั้ง การพัฒนาดัชนีชี้วัดและชี้ตจำกัด สำหรับใช้ชี้วัดผลกระทบ และ ความสำเร็จของโครงการท่องเที่ยว กลยุทธ์สำหรับการปกป้องและ ติดตามตรวจสอบเป็นสิ่งจำเป็น หากชุมชนต้องการปกป้องรักษา ทรัพยากรซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญ ของสินค้าทางการท่องเที่ยวของ พวกเขา</p>			<p>4.5 การสร้างความตระหนักรู้ถึง ความสำคัญของการรักษา ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวมี ประสิทธิภาพ</p>	
6		<p>ปัจจัยด้านการเข้าถึงแหล่ง ท่องเที่ยว (Accessibility) เป็น ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่จะ ดึงดูดความสนใจของ นักท่องเที่ยวได้มากหากมีความ สะดวกในการเดินทางเที่ยวชม หากนักท่องเที่ยวสามารถ เดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ สะดวกและใกล้ชิด นักท่องเที่ยวจะเกิดอรรถรสใน การท่องเที่ยวมากขึ้น ดังนั้น แม้</p>			6) การเดินทางเข้าถึงแหล่ง ท่องเที่ยวในพื้นที่

		แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงาม แต่ขาดความสะดวกในการเข้าถึง นักท่องเที่ยวก็จะไม่เดินทางไปเที่ยวชม หน่วยงานที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวต้องดำเนินจัดการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก ถนน สะพาน ที่จอดรถเพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงแก่นักท่องเที่ยว			
7		ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวควรก่อให้เกิดความประทับใจ สุขใจ และซาบซึ้งในการเที่ยวชม เช่น ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เช่น วัด โบราณสถานต่าง ๆ ที่แสดงถึงอารยธรรมในอดีต	องค์ประกอบที่ 4 ศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยว ความพร้อมในด้านสาธารณูปโภคต่างๆ ที่จะทำให้ นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบาย ปลอดภัย รวมทั้งได้รับความรู้ ความสนุกสนานเพลิดเพลินในระหว่างการท่องเที่ยว ซึ่งมีข้อพิจารณาประกอบการประเมิน 7 ข้อ ดังนี้ 1) เส้นทางเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (ป้าย ถนน การคมนาคม) 2) ความพร้อมของระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยว 3) การเตรียมความพร้อมของบุคลากรในการต้อนรับนักท่องเที่ยว	ด้านที่ 5 ด้านบริการและความปลอดภัย 5.1 การให้บริการและความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างน่าพึงพอใจ 5.2 นักสื่อความหมายมีประสิทธิภาพ 5.3 เส้นทางและกิจกรรมท่องเที่ยวมีความปลอดภัย 5.4 จุดบริการท่องเที่ยวมีคุณภาพ 5.5 การบริหารจัดการเส้นทางเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนมีประสิทธิภาพ 5.6 การบริหารจัดการกรณีฉุกเฉินมีประสิทธิภาพ 5.7 การติดต่อประสานงานด้านบริการมีประสิทธิภาพ	7) ระบบสาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวก และระดับความปลอดภัยในการรองรับผู้มาเยือนและนักท่องเที่ยว

			<p>4) การต้อนรับและสร้างความคุ้นเคยสำหรับนักท่องเที่ยว</p> <p>5) มีมีคฤหาสน์หรือปราสาทท้องถิ่นเป็นผู้นำชมสำหรับนักท่องเที่ยว</p> <p>6) การให้บริการผู้พิการและผู้สูงอายุ และ 7) บริการเสริมเพื่อเพิ่มความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวในละแวกใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยว</p>		
8	<p>15. การพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนรวมถึงการส่งเสริมกิจกรรมและการดำเนินการที่จะช่วยส่งเสริมลักษณะเด่นของสภาพภูมิทัศน์และพื้นที่ในบริเวณนั้น ความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน และโอกาสในการใช้ประโยชน์ของพื้นที่กิจกรรมต่างๆ ควรมุ่งให้เกิดประสบการณ์ที่มีคุณภาพ อันนำไปสู่ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ขณะที่ยังยึดมั่นในหลักการอื่นๆ ของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน</p>	<p>ปัจจัยด้านความดึงดูดของแหล่งท่องเที่ยว (Attraction) คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวควรดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ หรือมีลักษณะชวนตา ชวนใจ มีเสน่ห์เฉพาะตัว อันมาจากมีความงามตามธรรมชาติ เช่น หาดทรายขาว แนวปะการังที่มีสีส้มสวยงาม รวมทั้งปลาน้ำตื้นที่มีสีสันสวยงาม พรรณไม้มีถิ่นกำเนิดหรือความงามที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ทะเลสาบ เป็นต้นและมีลักษณะของเหตุการณ์สำคัญเฉพาะกาล เช่น งานประเพณีในเทศกาลสำคัญของแต่ละท้องถิ่น การจัดขบวนบุปผาชาติหรือการตกแต่งขบวนพาเหรดและการแสดงใน</p>	<p>องค์ประกอบที่ 5 ศักยภาพการดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว หมายถึง การจัดให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ไปพร้อมกับความสนุกสนานเพลิดเพลิน ซึ่งมีข้อพิจารณาประกอบการประเมิน 5 ข้อ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ความหลากหลายและความโดดเด่นของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว 2) การเรียนรู้วิถีชีวิตหรือร่วมทำกิจกรรมกับเกษตรกร 3) เทคนิคการให้บริการด้านความรู้และข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว 4) การให้บริการการฝึกอบรมและการถ่ายทอดองค์ความรู้ และ 5) การเชื่อมโยงของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกับแหล่งท่องเที่ยวภายนอก 		<p>8) ความดึงดูดใจในการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น</p>

		เทศกาลต่าง ๆ การแสดงแสง สี เสียง ในแหล่งท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์ เป็นต้น			
9		ปัจจัยด้านความเป็นดั้งเดิม (Authenticity) คือ ลักษณะ ความเป็นของแท้หรือดั้งเดิม เช่น การได้สัมผัสวิถีชีวิตชาวนา การร่วมกินอยู่และทำกิจกรรม กับชาวนา ชาวสวน การได้ เรียนรู้ถึงวิถีวัฒนธรรมชุมชน	องค์ประกอบที่ 2 คุณค่าด้านองค์ ความรู้ นวัตกรรม ภูมิปัญญา หมายถึง รูปแบบการดำเนินกิจกรรม การเกษตรของแหล่งท่องเที่ยวที่ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะที่ โดดเด่น เป็นเอกลักษณ์ ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และ ประโยชน์จากการท่องเที่ยว มี ข้อพิจารณาประกอบการประเมิน 6 ตัวชี้วัด ดังนี้ 1) องค์ความรู้ทางการเกษตรที่ใช้ใน แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นองค์ ความรู้ที่หาชมได้ยาก แปลกใหม่ 2) องค์ความรู้ทางการเกษตรที่ใช้ใน แหล่งท่องเที่ยวเป็นองค์ความรู้ที่มี คุณค่าสูง 3) ความโดดเด่นทางด้าน เทคโนโลยีการเกษตร 4) ความโดดเด่นด้านเศรษฐกิจ พอเพียงและภูมิปัญญาท้องถิ่น 5) มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ กับชุมชนเพื่อช่วยเหลือหรือ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการส่งเสริม		9) การค้นหาอัตลักษณ์ องค์ความรู้ ภูมิปัญญา ความเป็น ดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่น เพื่อสร้างเป็นเอกลักษณ์ ทางการท่องเที่ยวที่โดดเด่น

			การเกษตรร่วมกัน และ 6) การได้รับการยอมรับให้เป็น ศูนย์กลางถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ บุคคลภายนอก		
10		ปัจจัยด้านที่พัก (Accommodation) คือ การ รองรับนักท่องเที่ยวด้านปัจจัยที่ พักในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร อาจจะไม่สะดวกสบายเหมือน ระดับการให้บริการของโรงแรม แต่ควรมีสิ่งอำนวยความสะดวก ให้แก่ผู้มาเยือนได้ในระดับที่เป็น ความจำเป็นพื้นฐาน เช่น การพัก อยู่แบบโฮมสเตย์ หรือการแยก บ้านจากเจ้าของบ้าน หรือแบบ กางเต็นท์นอน แต่พักอยู่ใน บริเวณของแหล่งท่องเที่ยวนั้น			10) รูปแบบที่พักแรมเพื่อการ รองรับนักท่องเที่ยว
11	2. นวัตกรรมด้านการท่องเที่ยว ควรพัฒนาขึ้นจากความร่วมมือ ของกลุ่มต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องใน พื้นที่ 13. การวางแผนการท่องเที่ยว จะต้องเปลี่ยนแปลงจากแนวทาง เดิมที่เน้นการเติบโตของ อุตสาหกรรมมาเป็นการให้ ความสำคัญของโอกาสในการจ้าง	ปัจจัยด้านความหลากหลายของ กิจกรรม (Activities) แหล่งท่องเที่ยว ควรมีการ เสริมสร้างกิจกรรมด้านความรู้ การพักผ่อน การให้ความบันเทิง แก่ผู้มาเยือน หรือสามารถ เดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่ง ท่องเที่ยวอื่นๆ ใกล้เคียง	องค์ประกอบที่ 1 คุณค่าทาง กายภาพและชีวภาพ ให้ครอบคลุม ถึง ลักษณะทางกายภาพและชีวภาพ ของแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่น เป็นเอกลักษณ์ สามารถกระตุ้นจิตใจ ให้นักท่องเที่ยวได้เดินทางมาเที่ยวชม ได้ ทั้งนี้ ได้มุ่งเน้นไปที่ลักษณะทาง กายภาพและชีวภาพที่เกิดขึ้นเองโดย ธรรมชาติเป็นสำคัญ หรือ หากมีการ		11) การสร้างสรรค์กิจกรรมใน พื้นที่ให้เกิดความหลากหลาย

	<p>งาน และการพัฒนารายได้ รวมทั้งคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นด้วย และในขณะเดียวกันก็ต้องแน่ใจว่าการตัดสินใจในแต่ละขั้นตอนของการพัฒนานั้นสะท้อนให้เห็นถึงการตระหนักในคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม การบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรสาธารณะต่างๆ เช่น น้ำ อากาศ และที่ดินของส่วนรวม ควรมีความรับผิดชอบต่อสามารถตรวจสอบได้ในฐานะของผู้ใช้ ทั้งนี้เพื่อให้เป็นที่แน่ใจว่าทรัพยากรเหล่านี้ไม่ถูกนำไปใช้ในทางที่ผิด</p> <p>14. การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาการศึกษาและหลักสูตรอบรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชน ตลอดจนส่งเสริมความสามารถทางธุรกิจ การประกอบอาชีพ และความเชี่ยวชาญในสาขาอาชีพต่างๆ</p>		<p>ปรับแต่งก็จะต้องอยู่บนพื้นฐานที่กลมกลืนและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมโดยรอบ บริเวณโดยรอบสะอาดเรียบร้อยสวยงาม ผลผลิตทางการเกษตรมีคุณภาพได้มาตรฐานผ่านกระบวนการผลิตที่มีคุณภาพและการได้รับรางวัลรับรองหรือใบประกาศเกียรติคุณ ซึ่งมีข้อพิจารณาประกอบการประเมิน 11 ข้อ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร 2) สภาพอากาศในแหล่งท่องเที่ยว 3) ความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร 4) ผลผลิตทางการเกษตรมีความโดดเด่นเป็นที่ยอมรับ 5) มีการใช้กระบวนการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตทางการเกษตรที่ปลอดภัย 6) ได้รับรางวัล ใบรับรองหรือใบประกาศเกียรติคุณ 7) การกำจัดขยะและสิ่งปฏิกูล 8) คุณค่าของผลผลิตทางการเกษตร 9) มีกระบวนการศึกษาและพัฒนาสายพันธุ์ผลผลิตทางการเกษตรให้ได้ผลผลิตเพิ่มมากขึ้นหรือคุณภาพสูงขึ้น 		
--	---	--	---	--	--

			<p>10) มีระบบป้องกันความปลอดภัยในการเดินทางในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรต่อผลผลิตทางการเกษตร และ</p> <p>11) มีการจัดการระบบการเกษตรแบบยั่งยืน</p>		
12	<p>8. กลยุทธ์และแผนด้านการท่องเที่ยวจะต้องได้รับการเชื่อมโยงเข้ากับนวัตกรรม และแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับต่างๆ</p> <p>18. การทำตลาดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ควรให้ความสำคัญในเรื่องคุณภาพของประสบการณ์กับนักท่องเที่ยวที่ได้รับในขณะที่ยังเน้นหลักการข้ออื่นๆ ที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น การส่งเสริมการตลาดดังกล่าวควรกระทำอย่างมีสำนึกรับผิดชอบและสะท้อนจริยธรรมของการบริหารจัดการของแหล่งพื้นที่การท่องเที่ยว</p>				<p>12) การทำการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ท้องถิ่นให้ยั่งยืน</p>

ดังนั้นจากผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบเกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ทำให้ได้แนวทางการประเมินแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ และแนวทางการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของจังหวัดราชบุรี จำนวน 12 ประเด็น ประกอบด้วย

1. การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวระหว่างชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ผู้กำหนดนโยบายและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
2. การจัดการผลประโยชน์ที่เป็นธรรม สร้างโอกาส สร้างงาน สร้างรายได้ กระจายให้กับคนในพื้นที่ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี
3. ความตั้งใจในการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น
4. การเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่
5. รูปแบบที่พักแรมเพื่อการรองรับนักท่องเที่ยว
6. การสร้างสรรคกิจกรรมในพื้นที่ให้เกิดความหลากหลาย
7. การค้นหาอัตลักษณ์ องค์ความรู้ ภูมิปัญญา ความเป็นดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่น เพื่อสร้างเป็นเอกลักษณ์ทางการท่องเที่ยวที่โดดเด่น
8. ระบบสาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวก และระดับความปลอดภัยในการรองรับผู้มาเยือนและนักท่องเที่ยว
9. การสร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการพัฒนาที่คำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของชุมชน
10. การสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างชุมชนเพื่อกำหนดอนาคตร่วมกัน
11. การสร้างเกณฑ์สำหรับการประเมินผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน/ท้องถิ่น
12. การทำการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ท้องถิ่นให้ยั่งยืน

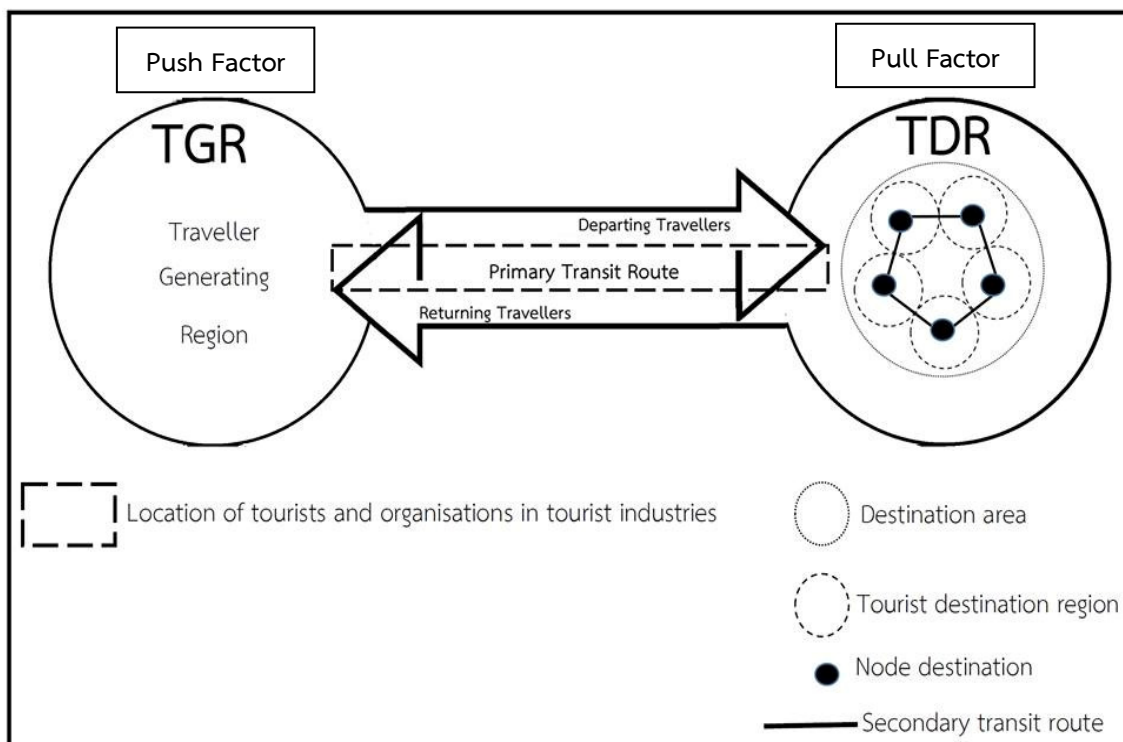
2.3 แนวคิดรูปแบบการสร้างเส้นทางท่องเที่ยว

ในการศึกษาถึงรูปแบบการสร้างเส้นทางท่องเที่ยว พบว่า ลามอนท์เอ็มเจ ลามอนท์ (Lamont MJ Lamont, 2009) ได้ทำการศึกษานโยบายการจัดการจัดเส้นทางท่องเที่ยวด้วยการปั่นจักรยาน แบบองค์กรรวม ในประเทศออสเตรเลีย ซึ่งได้ใช้รูปแบบของการจัดเส้นทางท่องเที่ยวตามรูปแบบของ Leiper's Model มาประกอบการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยว พบว่า การท่องเที่ยวมีองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยดึง (Pull Factor) และปัจจัยผลัก (Push Factor) เพื่อจูงใจ (Motivation) ให้เกิดการเดินทางจากเมืองต้นทาง (Traveller Generating Region : TGR) ไปยังเมืองที่เป็นจุดหมายปลายทางที่ต้องการจะเดินทางเข้าไปท่องเที่ยว (Tourist Destination Region : TDR) เส้นทางที่เดินทางผ่านจุดเริ่มต้นของการเดินทางออกจากแต่ละแห่งเพื่อไปยังแหล่ง/เส้นทางแห่งใหม่ (Primary Transit Route) ที่มี 5 ปัจจัยในการเป็นแรงผลักและแรงดึงดูด ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแรงจูงใจและพฤติกรรมผู้บริโภคทางการตลาด 2) การเปลี่ยนรูปแบบของการไหลของนักท่องเที่ยว 3) ความต้องการในการวางแผนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว 4) การสร้างเพื่อให้ตระหนักถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และ 5) วัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับสังคมและวัฒนธรรม โดยทั้งนี้ควรพิจารณาองค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อมร่วมด้วย สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรมนุษย์ สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี ภูมิศาสตร์

กายภาพ การเมืองการปกครอง กฎหมาย และนักท่องเที่ยวมาเที่ยวซ้ำ ดังนั้น ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเดินทางต่อการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวออกเดินทางจากที่พักอยู่ไปยังจุดหมายปลายทางอื่น ได้แก่

ปัจจัยผลัก (Push Factors) หมายถึง สิ่งที่กระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวออกเดินทางจากที่อยู่อาศัยเดินทางไปเมืองที่เป็นจุดหมายปลายทาง อาทิ การว่างงาน ความแห้งแล้ง การขาดสิ่งอำนวยความสะดวกความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน น้ำท่วม สงคราม ฯลฯ

ปัจจัยดึง (Pull Factors) หมายถึง เมืองที่เป็นจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวต้องการจะเดินทางไปถึง ไปเยี่ยมชม ซึ่งประกอบไปด้วย ศักยภาพในการจ้างงาน คุณภาพของชีวิต กิจกรรมที่โดดเด่น การเมืองที่มั่นคง บรรยากาศดี ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ที่ดินถิ่นทำมาหากินอุดมสมบูรณ์ ปัญหาอาชญากรรมต่ำ ฯลฯ ดังแสดงในแผนภาพความสัมพันธ์ที่ 2.6

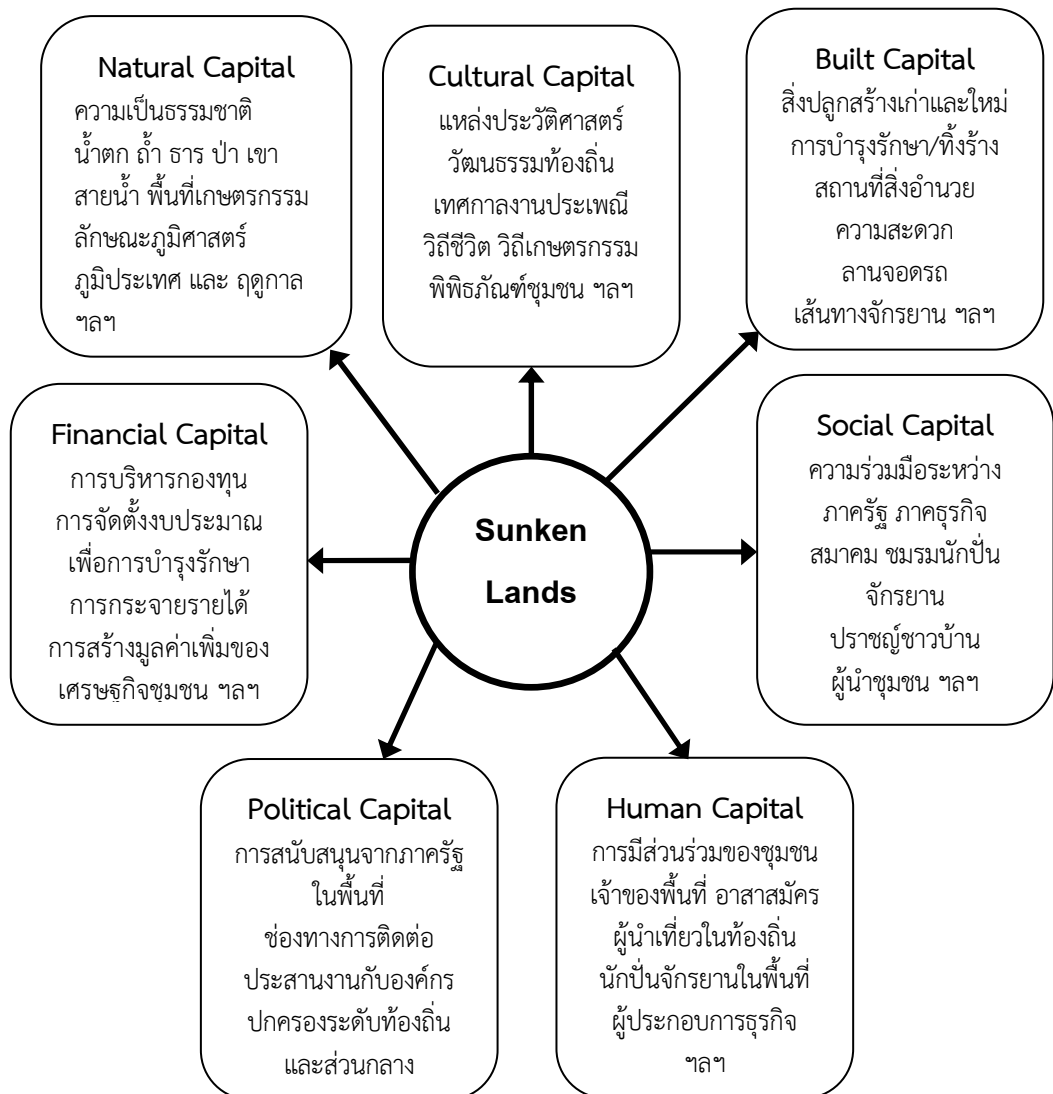

ภาพที่ 2.6 แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ของการจัดเส้นทางท่องเที่ยว แบบ Leiper's Model

ที่มา : Lamont MJ Lamont (2009)

ต่อมา Sally Broadaway (2012 หน้า 41) พบว่า แนวทางการจัดเส้นทางเพื่อการท่องเที่ยวในชุมชนของ Sunken Lands สิ่งแรกที่จะต้องพิจารณาหรือต้องคำนึงถึง คือ ศักยภาพของทรัพยากรในชุมชน หากชุมชนนั้นๆ มีทุนทางทรัพยากรที่ดีการส่งเสริมการท่องเที่ยวหรือการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปในพื้นที่ ก็จะมีโอกาสมากกว่า พื้นที่ที่ไม่มีอะไรหรือมีความดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าถึงได้น้อย ดังนั้นการประเมินหรือวิเคราะห์ถึงสภาพความพร้อมของศักยภาพของทรัพยากรในชุมชน ก่อนที่จะมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเข้าไปในพื้นที่ ควรต้องมีการประเมินทุนทางทรัพยากรที่ชุมชนมี ทั้ง 7 ด้าน (7 Assets Capital) เพื่อจะนำไปสู่การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ ดังนี้

1. ทุนทางธรรมชาติ (Natural Capital) หมายถึง สิ่งที่เป็นธรรมชาติ เกิดขึ้นเอง และสร้างความโดดเด่นของสถานที่นั้นให้เป็นที่รู้จัก รับรู้ของนักท่องเที่ยว หรือบุคคลผู้สนใจต่อไป อาทิ น้ำตก ถ้ำ ธาร ป่าเขา สายน้ำ พื้นที่เกษตรกรรม ลักษณะภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศ ฤดูกาล ฯลฯ
 2. ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) หมายถึง วิถีชีวิตทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรมเป็นสิ่งที่จับต้องมองเห็นได้วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมจะปรากฏในรูปของวัตถุ ส่วนวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรมคือ พฤติกรรมและที่จับต้องไม่ได้ หรือยากที่จะมองเห็นได้ในทันที ได้แก่ ความรู้สึก คุณค่า ปรัชญาความเชื่อ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ซึ่งทั้ง 2 ส่วนจะประกอบอยู่ในวิถีชีวิตของคนในสังคม แหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่น เทศกาลงานประเพณี วิถีชีวิต วิถีเกษตรกรรม พิพิธภัณฑสถาน ฯลฯ
 3. ทุนการปลูกสร้าง (Built Capital) ได้แก่ สิ่งปลูกสร้างเก่าและใหม่การบำรุงรักษา/ทิ้งร้างสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก ลานจอดรถ เส้นทางจักรยาน ฯลฯ
 4. ทุนทางการเงิน (Financial Capital) ได้แก่ การบริหารกองทุน การจัดตั้งงบประมาณเพื่อการบำรุงรักษา การกระจายรายได้ การสร้างมูลค่าเพิ่มของเศรษฐกิจชุมชน ฯลฯ
 5. ทุนทางสังคม (Social Capital) ได้แก่ ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคธุรกิจ สมาคม ชมรม นักปั่นจักรยาน ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ฯลฯ
 6. ทุนทางการเมือง (Political Capital) ได้แก่ การสนับสนุนจากภาครัฐในพื้นที่ ช่องทางการติดต่อประสานงานกับองค์กรปกครองระดับท้องถิ่นและส่วนกลาง
 7. ทุนทางทรัพยากรมนุษย์ (Human Capital) ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชุมชนเจ้าของพื้นที่ อาสาสมัคร ผู้นำเที่ยวในท้องถิ่น นักปั่นจักรยานในพื้นที่ ผู้ประกอบการธุรกิจ ฯลฯ
- ผังแผนภาพที่ 2.7 แสดงถึงความสัมพันธ์ของการวิเคราะห์ทรัพยากรของชุมชนต่างๆ ทั้ง 7 ด้าน กรณีรัฐซันเกินด์แลนด์ (Sunken Land)

ภาพที่ 2.7 แนวทางการประเมินทุนทางทรัพยากรของชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เป็นเส้นทางท่องเที่ยว
ที่มา : Sally Broadaway (2012 p. 41)

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยว

วิบูล จันทร์แย้ม (2544) ได้สรุปความหมายของ พฤติกรรมไว้ว่า หมายถึง การแสดงออกของบุคคลที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้า ผู้บริโภค หมายถึง ผู้ซื้อสินค้าและบริการเพื่อใช้ส่วนตัวหรือเพื่อผู้อื่น พฤติกรรมผู้บริโภค หมายถึง พฤติกรรมซึ่งผู้บริโภคทำการค้นหา การซื้อ การใช้ การประเมินผล และการบริการ ซึ่งคาดว่าจะสนองความต้องการของเขา ส่วนกระบวนการของพฤติกรรมมีลักษณะต่างๆ คือ พฤติกรรมที่เกิดขึ้นได้จะต้องมีสาเหตุทำให้เกิดจะต้องมีสิ่งจูงใจหรือแรงกระตุ้น และพฤติกรรมที่เกิดขึ้นย่อมมุ่งไปสู่เป้าหมาย หรือกล่าวได้ว่าพฤติกรรมต่างๆ ที่มนุษย์ได้แสดงออกมามีเหตุจูงใจที่ทำให้เกิดพฤติกรรม

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2555) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมนักท่องเที่ยวไว้ว่าหมายถึง พฤติกรรมการแลกเปลี่ยนต่างๆ ที่เกิดขึ้นอยู่เสมอของนักท่องเที่ยว ซึ่งดำเนินไปภายใต้ผลสะท้อนที่เกิดจากภาวะแวดล้อม ความรู้สึกนึกคิด และความรู้ความเข้าใจของนักท่องเที่ยว หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า พฤติกรรมนักท่องเที่ยว หมายถึง เรื่องที่เกี่ยวกับหน่วยการซื้อและกระบวนการแลกเปลี่ยนที่เกี่ยวข้องกับการได้มาซึ่งผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ประสบการณ์และความคิดต่างๆ เพื่อสนองความต้องการและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ส่วนองค์ประกอบของพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่สำคัญ มีอยู่ 7 ประการ คือ เป้าหมาย ความพร้อม สถานการณ์ การแปลความหมาย การตอบสนอง ผลลัพธ์ที่ตามมา และปฏิกริยาต่อความผิดหวัง และลักษณะสำคัญของพฤติกรรมนักท่องเที่ยวมี 3 ประการ คือ พฤติกรรมนักท่องเที่ยวมีความแปรเปลี่ยนอยู่เสมอ พฤติกรรมนักท่องเที่ยวเกี่ยวข้องกับการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างความรู้สึกนึกคิด การกระทำของตัวนักท่องเที่ยวกับภาวะแวดล้อมภายนอก และพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยน

ยุวดี นิรัตน์ตระกูล (2557) ได้ให้ความหมายของนักท่องเที่ยวคุณภาพ คือ นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายที่มีการใช้จ่ายในระหว่างการเดินทางสูงกว่านักท่องเที่ยวกลุ่มทั่วไป สามารถจับจ่ายสินค้าทางการท่องเที่ยวตามที่ต้องการได้ รวมถึงการตั้งสมมุติฐานที่เชื่อว่านักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีการพัฒนาคุณภาพพฤติกรรมระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวมากกว่ากลุ่มทั่วไปที่ไม่ก่อผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทั้งด้านธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวคุณภาพอีกด้วย นอกจากนี้ ยุวดี นิรัตน์ตระกูล (2557) ยังได้แบ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ ตามลักษณะประชากรศาสตร์และคุณลักษณะเชิงจิตวิทยาโดยใช้โมเดล 4Cs Statement คือ Cross Cultural Consumer และ Characterisation เป็นปัจจัยหลัก ทำให้สามารถแบ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวตามศักยภาพ ออกได้เป็น 7 ประเภทคือ Resigned, Struggler, Mainstream, Aspirer, Explorer, Succeeder และ Reformer ทั้งนี้ กลุ่มที่จัดอยู่ในประเภทของนักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง มี 3 ประเภท ได้แก่ Reformer Succeeder Mainstream จึงได้ยกตัวอย่างของการกำหนดกลยุทธ์เพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีคุณลักษณะพื้นฐานที่แตกต่างกัน เพื่อให้สามารถตอบสนอง ความต้องการ ความคาดหวังของนักท่องเที่ยวคุณภาพให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

กองวิจัยการตลาด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2559) ได้กล่าวถึง 4 ปรากฏการณ์สำคัญที่ทำให้คนตัดสินใจออกเดินทางท่องเที่ยว ตามแนวคิดของ Mr.Daniel Levine ผู้อำนวยการของ The Avant-Guide Institute ว่ามี 4 ปรากฏการณ์ที่สำคัญ คือ

ปรากฏการณ์ที่ 1 การท่องเที่ยวแบบได้ประสบการณ์ที่มีความหมาย (Meaningful Experience) นักท่องเที่ยวต้องการประสบการณ์ที่ไม่ใช่เพียงการจ่ายเงินซื้อบริการหรือสินค้า แต่ต้องการประสบการณ์ที่มีความหมายลึกซึ้งไปอีกระดับหนึ่ง มักเป็นประสบการณ์ที่มีความหมายส่วนตัวกับนักท่องเที่ยวเอง

ปรากฏการณ์ที่ 2 สายสัมพันธ์ลึกซึ้ง (Deeper Connections) นักท่องเที่ยวต้องการประสบการณ์ร่วมกับผู้อื่น เป็นการเข้าหาผู้อื่นผ่านกิจกรรมที่ทำร่วมกัน สร้างสายสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งกว่าเพียง “คนที่นั่งข้างกัน รวมทั้งเพื่อให้เข้าถึงกิจกรรมนั้นๆ ได้อย่างถ่องแท้มากขึ้น

ปรากฏการณ์ที่ 3 เขียวและดี (Green and Good) นักท่องเที่ยวต้องการบริโภคสินค้าและบริการที่รักษ์โลก แสดงถึงความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและปริมาณการใช้พลังงานของโลก

ปรากฏการณ์ที่ 4 ความโปร่งใสของการประเมิน (Rating Transparency) นักท่องเที่ยวต้องการสินค้าหรือบริการที่มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ เห็นผลตอบรับชัดเจน โดยเฉพาะการประเมินผลผ่านทาง Social Media อย่าง Instagram, Facebook, Twitter เช่น การรีวิวอาหารหรือสินค้าผ่านทาง Social Media นักท่องเที่ยวจะได้รับทราบประสบการณ์จริงของผู้ที่เคยใช้บริการหรือซื้อสินค้านั้นมาก่อนแล้ว หรือ การตรวจสอบคุณภาพของสินค้าหรือบริการผ่านเว็บไซต์เฉพาะ อย่าง Yelp, TripAdvisor, Local Alike และ TakeMeTour ที่เป็นพื้นที่ของการให้บริการที่นักท่องเที่ยวที่เคยใช้บริการมา รีวิวและให้คะแนนของสินค้าหรือบริการนั้นๆ

โตมร ศุขปรีชา (2559) เทรนด์ของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable) กำลังมาแรงที่สุดในปัจจุบันการท่องเที่ยวที่ต้องการความหรูหรา สะดวกสบาย ส่วนใหญ่ไม่ใช่การเดินทางที่ช่วยรักษาโลกเท่าไรนัก นักท่องเที่ยวปัจจุบันนิยมการท่องเที่ยวแบบ “นิยมท้องถิ่น” (Localism) ซึ่งแปลว่าเป็นรูปแบบการเดินทางที่ราคาไม่แพงมากนัก พักในโฮมสเตย์เกสต์เฮาส์ หรือใช้บริการ Airbnb (Ari Bed and Breakfast) หรือบางคนอาจจะกล้าหาญถึงกับขึ้นไปนอนที่วัดหรือที่โบสถ์กันเลยทีเดียว การท่องเที่ยวแบบท้องถิ่น (Localism) มีความเหมาะสมกับคนรุ่นใหม่ไม่น้อย เพราะได้ตระเวนไปในพื้นที่ ผังตัวอยู่กับคนพื้นถิ่น เรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น แต่บางครั้งอาจจะต้องใช้เวลาานพอสมควรกว่าจะเก็บเกี่ยวสัมผัสความเป็นท้องถิ่นนั้นๆ เอาไว้ได้

จากข้อมูลทางสถิติสถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรี ปี พ.ศ. 2555-2558 พบว่ามีจำนวนผู้มาเยือน (Visitors) ที่เป็น นักท่องเที่ยว (Tourists) และนักท่องเที่ยว (Excursionists) ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมาเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

ตารางที่ 2.3 แสดงข้อมูลทางสถิติสถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรี ปี พ.ศ. 2555-2558

รายการ	2555	2556	2557	2558
จำนวนผู้มาเยี่ยมเยือน	1,279,301	1,279,301	1,312,297	1,426,990
ชาวไทย	1,237,566	1,237,566	1,270,364	1,381,422
ชาวต่างประเทศ	41,735	41,735	41,933	45,568
จำนวนนักท่องเที่ยว	546,240	546,240	562,244	615,889
ชาวไทย	538,174	538,174	554,157	606,783
ชาวต่างประเทศ	8,066	8,066	8,087	9,106
จำนวนนักท่องเที่ยว	733,061	733,061	750,053	811,101
ชาวไทย	699,392	699,392	716,207	774,639

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

รายการ		2555	2556	2557	2558
	ชาวต่างประเทศ	33,669	33,669	33,846	36,462
ระยะเวลาพำนักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยว (วัน)		2.07	2.07	2.08	2.13
	ชาวไทย	2.06	2.06	2.07	2.12
	ชาวต่างประเทศ	2.54	2.54	2.55	2.66
ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย (บาท/คน/วัน)					
	ผู้มาเยี่ยมเยือน	891	930	974	1,061
	ชาวไทย	878	915	961	1,046
	ชาวต่างประเทศ	1,346	1,410	1,415	1,482
	นักท่องเที่ยว	1,065	1,100	1,145	1,215
	ชาวไทย	1,053	1,087	1,137	1,242
	ชาวต่างประเทศ	1,780	1,816	1,829	1,892
	นักทัศนาจร	644	667	701	748
	ชาวไทย	622	643	679	725
	ชาวต่างประเทศ	1,121	1,164	1,162	1,226
รายได้จากการท่องเที่ยว (ล้านบาท)					
	ผู้มาเยี่ยมเยือน	1,510	1,731	1,868	2,251
	ชาวไทย	1,445	1,655	1,791	2,159
	ชาวต่างประเทศ	65	76	77	92
สถานประกอบที่พักแรม					
	จำนวนห้อง	2,812	3,130	3,150	3,150
	อัตราการเข้าพัก (%)	35.40	40.20	42.47	50.50
	จำนวนผู้เข้าพักแรม	419,491	466,522	491,021	545,216
	ชาวไทย	413,452	458,844	483,312	536,272
	ชาวต่างประเทศ	6,039	7,678	7,709	8,944

ที่มา : กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (ข้อมูลปรับปรุงเมื่อ มิถุนายน 2559)

จากข้อมูลทางสถิติสถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรี ปี พ.ศ. 2555-2558 พบว่ามีผู้มาเยี่ยมเยือนทั้งที่เป็นนักท่องเที่ยวและนักทัศนาจรเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ สำหรับข้อมูลปีล่าสุด คือ ปี พ.ศ. 2558 พบว่า ระยะเวลาพำนักเฉลี่ยในจังหวัดราชบุรีของผู้มาเยี่ยมเยือน ที่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย คือ 2.12 วัน และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ 2.66 วัน ค่าใช้จ่ายต่อหัวต่อคนของผู้มาเยี่ยมเยือนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ไม่แตกต่างกันมากนัก คือ คนละ 1,048 และ 1,482 ตามลำดับ ค่าใช้จ่ายต่อหัวต่อคนของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ คือ คนละ 1,242 และ 1,892 ตามลำดับ ค่าใช้จ่ายต่อหัวต่อคนของนักทัศนาจรทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ มีแตกต่างกันมากคือ คนละ 725 และ 1,226 ตามลำดับ รายได้จากการท่องเที่ยวของผู้มาเยี่ยมเยือน ชาวไทย 2,159 ล้านบาท ชาวต่างประเทศ 92 ล้านบาท จังหวัดราชบุรีมีห้องพัก

รับรองนักท่องเที่ยวได้ทั้งสิ้น 3,150 ห้อง มีอัตราการเข้าพักคิดเป็นร้อยละ 50.50 จำนวนผู้เข้าพักต่อปี พบว่าชาวไทยมีจำนวนทั้งสิ้น 545,216 คน ชาวต่างประเทศ มีจำนวน 8,944 คน

จากการทบทวนแนวคิดของพฤติกรรมการนักท่องเที่ยว สามารถสรุปได้ว่า ผู้มาเยี่ยมเยือน (Visitors) คือ ผู้ที่ออกเดินทางท่องเที่ยวจากถิ่นพำนักของตนเองไปยังสถานที่ต่างๆ โดยประกอบด้วย นักท่องเที่ยว (Tourists) และนักท่องเที่ยว (Excursionists) นักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้ที่เดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง ด้วยความสมัครใจ และมีการพักค้างในสถานที่ในแหล่งท่องเที่ยวเกินกว่า 24 ชั่วโมง สำหรับ นักทัศนาจร คือ ผู้ที่เดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง ด้วยความสมัครใจ แต่ไม่มีการพักค้างในแหล่งท่องเที่ยววันนั้น กล่าวคือ กลุ่มคนที่เดินทางไปท่องเที่ยวและไปกลับในวันเดียว

สำหรับงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้นักท่องเที่ยวเป็นจำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ตัวอย่าง เนื่องจากนักท่องเที่ยวได้มาพักค้างในแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรี ย่อมมีความลึกซึ้งในการเดินทางท่องเที่ยวมากกว่า นักทัศนาจร ที่เดินทางมาท่องเที่ยวแล้วไปกลับในวันเดียว

2.5 แนวคิดการตั้งตลาดชุมชน

ตลาดเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าของมนุษย์มาอย่างช้านาน โดยที่ตลาดจะเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้การกระจายสินค้าไปถึงมือชาวบ้านในชุมชน ซึ่งจะเห็นได้ว่า ตลาดจะเป็นตัวบีบบังคับให้เกิดการซื้อขาย โดยใช้เงินเป็นตัวกลาง เม็ดเงินจะหมุนเวียนในชุมชนไม่รั่วไหลออกนอกชุมชน ดังเช่น ตลาดนัดชุมชนจะสามารถช่วยให้ประชาชนในชุมชนรู้จักวางแผน และแนวทางในการผลิตสินค้าต่างๆ เพื่อป้องกันเข้าสู่ตลาดซึ่งตลาดจะช่วยให้อาชีพชุมชนเกิดความเข้มแข็งมากขึ้น ทั้งจากทางด้านการพัฒนาเทคโนโลยี ด้านต่างๆ โดยการถ่ายทอดถึงกันระหว่างชุมชนทำให้เกิดการติดต่อสื่อสาร เพิ่มมากขึ้น ลดภาระค่าใช้จ่ายในการเดินทางเพื่อซื้อสินค้า เกิดการรวมกลุ่มในระหว่างชุมชน เพื่อกำหนดทิศทางในการผลิตสินค้าประเภทต่างๆ ร่วมกัน และยังสามารถถึงสินค้าที่เป็นจุดเด่นของแต่ละชุมชน นำออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดได้ โดยรูปแบบการตลาดที่พบโดยทั่วไปมี 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) รูปแบบตลาดนัดที่เป็นพื้นที่กลางในการขาย 2) เกิดตลาดนัดเฉพาะในหมู่บ้านที่ตนเองอาศัย ใช้พื้นที่บ้านตนเองเป็นพื้นที่ในการขาย โดยมีผู้ผลิตสินค้าต่างๆ นำสินค้าของตนเองมาฝากวางจำหน่ายในบ้านที่เปิดเป็นร้านขายของดังกล่าว และ 3) ตลาดกึ่งถาวรในบริเวณชุมชน ที่มีพื้นที่การสัญจรไปมาได้สะดวก และเป็นทางผ่านของหมู่บ้านใหญ่ มีคนภายนอกสัญจรผ่านไปผ่านมา ดังนั้นจะเห็นว่าการเปิดตลาดนัดนอกจากจะเป็นการส่งเสริมด้านการขายแล้ว ยังเป็นจุดกระจายสินค้า แหล่งส่งเสริมการสร้างความสะดวก และเสถียรภาพทางด้านเศรษฐกิจให้เกิดขึ้นในชุมชนได้อีกทางหนึ่ง (อนูรัตน์ ไชยปิน, เกรียงศักดิ์ ศรีเงินยวง, อภินันท์ สุวรรณรักษ์, ชนิษฐา เสถียรพิระกุล, 2558)

ในการนี้ ทรงสิริ วิชิรานนท์ (2556) พบว่า ช่วงเริ่มต้น สิ่งที่น่ามาซื้อขายแลกเปลี่ยนในระยะแรกๆ นั้น ส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่เกี่ยวข้องผูกพันกับปัจจัยพื้นฐานในวิถีชีวิตทั้งในการดำรงชีวิตและการดำรงสังคมของผู้คน ดังนั้น ตลาดจึงถือเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์ที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ อีกทั้งยังเป็นแหล่งพบปะแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารของสมาชิกในชุมชน และระหว่างชุมชนด้วย โดยเงื่อนไขการดำรงอยู่ของตลาดนัด ประกอบไปด้วย 7 ปัจจัย ได้แก่ 1) คุณลักษณะเฉพาะของเจ้าของตลาด เนื่องจากลักษณะของเจ้าของตลาดมีผลต่อการดำรงอยู่

ของตลาดนัดเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ คุณลักษณะของเจ้าของตลาด หรือผู้บริหารตลาด จะมีลักษณะที่สำคัญ คือ ความกล้าเสี่ยงในการลงทุน ความสามารถในการบริหารความเสี่ยง ความเอื้ออาทรต่อผู้ค้า ความเด็ดขาด ความสามารถในการควบคุมให้เป็นไปตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ หรือเงื่อนไขที่กำหนด และความคิดเชิงกลยุทธ์ในการดึงดูดลูกค้า 2) การรักษาระเบียบข้อบังคับที่มีต่อผู้ค้าและการรักษามาตรฐานของสินค้า 3) ท่าเลที่ตั้ง ที่มีระยะทางที่อยู่ใกล้ไปมาสะดวกต่อผู้บริโภค 4) ความหลากหลายของสินค้า ที่ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะดึงดูดให้ผู้ซื้อตัดสินใจมาซื้อยังตลาดนัด 5) ช่วงเวลาที่เปิดตลาด ตลาดนัดจะต้องมีการกำหนดเวลาที่แน่นอน ทั้งในการกำหนดช่วงวัน ช่วงเวลา ที่จำหน่าย 6) ความต้องการของผู้ซื้อและผู้ขาย เป็นตลาดนัดที่เกิดเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในพื้นที่นั้นๆ และ 7) กำลังและอำนาจในการซื้อ

ดังนั้น การเกิดขึ้นของตลาด เป็นการตอบสนองความต้องการของชุมชนในพื้นที่ปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้ซื้อมาใช้บริการในตลาดนัดสูงสุด คือ สินค้ามีความหลากหลาย มีความสะดวกในการเดินทาง ดังนั้น จากการศึกษาจึงสรุปได้ว่า การดำรงอยู่ของตลาดนัดมีเงื่อนไขดังนี้ 1) คุณลักษณะของเจ้าของตลาด 2) การรักษาระเบียบข้อบังคับ 3) ท่าเลที่ตั้งที่สะดวกในการเดินทาง 4) ความหลากหลายของสินค้า 5) ช่วงเวลาที่เปิด-ปิดตลาด 6) ความต้องการสินค้าของผู้ซื้อและผู้ขาย และ 7) กำลังและอำนาจในการซื้อและการขยายตัวของตลาดนัดมีลักษณะ 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) มีการขยายทางกายภาพและการเพิ่มขึ้นของสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ 2) การเพิ่มของจำนวนผู้ค้าและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ค้า และ 3) ความหลากหลายของสินค้า

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมเพิ่มเติม พบว่ามีผู้ศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไว้ในประเด็นที่หลากหลาย ได้แก่

วารุณี เกตุสะอาด (2554) ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของพื้นที่เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร เพื่อประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวและค้นหาแนวทางในการเพิ่มศักยภาพพื้นที่เกษตรกรรมตามความเหมาะสมของแหล่งเกษตรกรรมนั้นๆ พบว่า แหล่งเกษตรกรรมมีผลการประเมินศักยภาพในระดับสูง โดยมีศักยภาพในด้านความเชื่อมโยง ความใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวหลัก มีความปลอดภัย และมีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานตามลำดับ สิ่งที่จะต้องปรับปรุงเพื่อพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว คือ ป้ายบอกทางเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ด้านการบริการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว และรูปแบบด้านการจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว สำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่า ควรได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งด้านความรู้ และงบประมาณจากภาครัฐ ในการจัดตั้งศูนย์ประสานงาน และการประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยว การจัดสถานที่ พื้นที่ลานจอดรถ ห้องน้ำ การจัดทำป้ายบอกทาง และสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น

ต่อมา ภัทรพร จันตะณี (2554) ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของชุมชนกรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนเห็ดตับเต่า ตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ชุมชนมีความร่วมมือกันในการผลิตเห็ดตับเต่า รักษาสภาพแวดล้อมให้คงความเป็นธรรมชาติ มีการร่วมมือในการวางแผนเพื่อผลิตเห็ดอย่างปลอดภัย โดยแสวงหาความร่วมมือจากองค์กรภายนอก

เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนให้มีความพร้อมสำหรับการผลิตเห็ด และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชน เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และยังมีการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม ซึ่งจะส่งผลต่อการจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้

นางสุดา เชนนะสิริ (2555) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดสระบุรี ลพบุรี สิงห์บุรี และชัยนาท พบว่า จังหวัดสระบุรี ลพบุรี สิงห์บุรี และชัยนาท มีแหล่งทำการเกษตร และแหล่งแปรรูปผลิตผลทางการเกษตรที่สำคัญซึ่งต่างมีศักยภาพเพียงพอในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพราะแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นๆ มีองค์ประกอบของศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ มีคุณค่า ดึงดูดใจ เข้าถึงง่าย และมีสิ่งอำนวยความสะดวก ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสำเร็จและยั่งยืนได้ คือ การสนับสนุนทั้งเงินทุนและองค์ความรู้ จากภาครัฐโดยเฉพาะองค์กรส่วนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง แต่ในขณะเดียวกันพบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยมีความสนใจในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระดับปานกลาง

ในขณะที่ โสจิลักษณ์ กมลศักดิ์วิกุล (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยชุมชน อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี พบว่า จุดถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลของอำเภอเสนาให้มีศักยภาพค่อนข้างสูง ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความงามตามธรรมชาติและเกษตรกรเจ้าของจุดถ่ายทอดมีองค์ความรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ ที่เด่นชัด ศักยภาพของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวที่ได้รับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการและทดลองจัดการท่องเที่ยวด้วยตนเอง และมีความสามารถในการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับความต้องการและทุนทางสังคมของชุมชนที่เกิดจากกระบวนการคิดและวิเคราะห์ปัญหาาร่วมกัน ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญที่ทำให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่โดยชุมชน

ทัศนีย์ นาคเสนีย์ และ เกศรา สุกเพชร (2559) ได้ทำการศึกษาเรื่องพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเขตภาคกลางตอนล่างของไทย พบว่า วัตถุประสงค์ในการเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ มาเพื่อศึกษาดูงานหรือเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต้นแบบมากที่สุด รองลงมาคือเพื่อพักผ่อนหรือผ่อนคลายความตึงเครียดจากการทำงาน นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาเข้าเย็นกลับ รองลงมาคือ พักค้าง 2 วัน โดยนิยมไปพักค้างที่อื่น เช่น โรงแรม รีสอร์ท สำหรับ ช่วงเวลาที่เดินทางมาท่องเที่ยวคือ วันเสาร์-อาทิตย์ รองลงมาคือ เดินทางมาวันจันทร์-วันศุกร์ ส่วนมากเดินทางมาท่องเที่ยว ครั้งแรก รองลงมาคือ มามากกว่า 3 ครั้ง ส่วนมากเดินทางมากับครอบครัว/ญาติพี่น้อง รองลงมาคือมากับกลุ่มเพื่อน ยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทางมาคือ รถยนต์ส่วนตัว และ รถเช่าเหมา (รถตู้/รถบัสโดยสาร) ช่องทางที่นักท่องเที่ยวรับรู้ข้อมูลข่าวสารของแหล่งท่องเที่ยว เชิงเกษตรมากที่สุดคือ ช่องทางจากอินเทอร์เน็ต รองลงมาคือ การบอกต่อ ค่าใช้จ่ายที่นักท่องเที่ยวใช้จ่ายระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว คือ ตั้งแต่ 1-1,000 บาท โดยที่ประเภทสินค้าที่นักท่องเที่ยวซื้อในแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุดคือ ผลผลิตจากการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่รับประทานได้ รองลงมาคือ พืช ผักและผลไม้

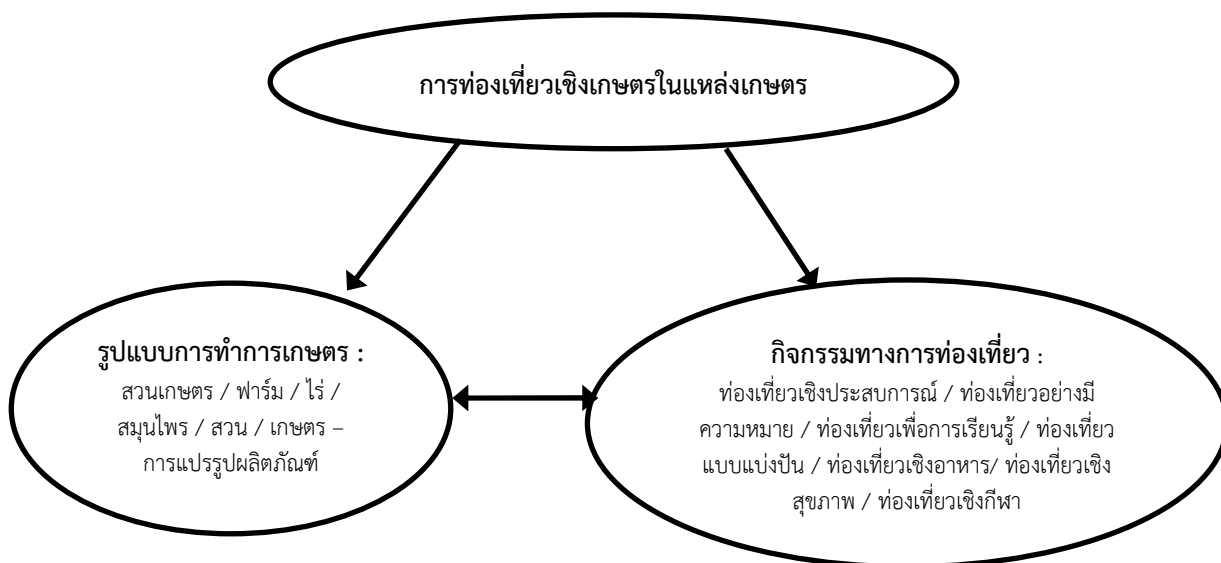
ผลการสอบถามถึงความโดดเด่น ความประทับใจ และการนำเอาความรู้ที่ได้รับจากการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่า ผู้มาท่องเที่ยวมีความเห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในภาคกลางตอนล่างของไทยมีความโดดเด่น โดยเฉพาะการจัดสถานที่ภูมิทัศน์ที่สะอาด รมรื่น สวยงามด้วยผักพื้นบ้าน ผักพื้นรัหายาก การใช้พื้นที่อย่างคุ้มค่า การแปรรูปผลิตผลทางการเกษตรด้วยภูมิปัญญา

ชาวบ้าน แนวทางการใช้ชีวิตด้วยวิถีเศรษฐกิจพอเพียง การพึ่งพาตนเองได้ ตลอดจนการเป็นแหล่งถ่ายทอดองค์ความรู้ เป็นแหล่งเรียนรู้ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ ในชีวิตประจำวันหรือเป็นแนวทางการประกอบอาชีพ ได้ในอนาคต ในส่วนของผลจากการศึกษาด้านลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยจำแนกออกเป็น 6 ลักษณะ พบว่า นักท่องเที่ยวมีความเห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวมีลักษณะเป็นศูนย์เรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ร้อยละ 47.2) รองลงมาคือ เป็นแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่เกษตรและแหล่งเกษตร (ร้อยละ 37.2) และเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลัก (ร้อยละ 23.0)

ผลจากการศึกษาด้านลักษณะรูปแบบการจัดกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยจำแนกออกเป็น 6 รูปแบบ ได้แก่ แสดงสาธิต ให้นักท่องเที่ยวร่วมทำกิจกรรมอบรมระยะสั้น ให้นักท่องเที่ยวพักผ่อนในหมู่บ้าน อบรมให้ความรู้ด้านการเกษตรแผนใหม่ และความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาของชาวบ้าน การจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร และการให้รู้ทางด้านธุรกิจเกษตร พบว่า นักท่องเที่ยวมีความเห็นว่ารูปแบบการจัดกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นรูปแบบอบรมให้ความรู้ด้านการเกษตรแผนใหม่ และความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาของชาวบ้าน (ร้อยละ 39.7) รองลงมาคือ แสดงสาธิต (ร้อยละ 30.0) และให้นักท่องเที่ยวร่วมทำกิจกรรมอบรมระยะสั้น (ร้อยละ 23.8) ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะอื่นๆ จากนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวโดยส่วนใหญ่ได้เสนอแนะ 3 ประเด็นหลักๆ คือ การทำป้ายบอกทางที่ชัดเจน ดังเช่น บึงฉวากเฉลิมพระเกียรติ และควรประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ เพื่อให้รับรู้รับทราบกันอย่างกว้างขวาง ตลอดจนควรมีการปรับปรุงสถานที่และการส่งเสริมทางการตลาดของผลิตภัณฑ์ให้มีจุดจำหน่ายเพิ่มขึ้น

ทัศนีย์ นาคเสณีย์ (2560) ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่างของไทยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 8 จังหวัดในเขตภาคกลางตอนล่างของไทย พบว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในแหล่งวิสาหกิจชุมชนจะเป็นอาชีพทางเลือก เป็นรายได้เสริมให้แก่ชุมชน ซึ่งลักษณะของการท่องเที่ยวจะไม่ใช้การท่องเที่ยวในรูปแบบของ Mass Tourism แต่จะเป็นการท่องเที่ยวแบบ Alternative เป็นการท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) สำหรับผู้ที่มีความชื่นชอบเฉพาะ สอดคล้องกับแนวคิดของ โทมัส สุขปรีชา (2559) กล่าวคือ กระแสการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ที่นอกจากจะได้ไปเที่ยวตระเวนไปในพื้นที่อย่างทั่วถึงและลึกซึ้งแล้ว ยังได้เข้าไปฝังตัวอยู่กับคนพื้นถิ่น ได้เรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ และการส่งเสริมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ยังสอดคล้องกับ นโยบายการพัฒนาประเทศ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) โดยเฉพาะการพัฒนาาระบบเศรษฐกิจฐานรากให้ มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน (ยุวดี นิรัตน์ตระกูล, 2560) เพื่อหลุดพ้นกับดักรายได้ปานกลางสู่รายได้สูง ดังนั้น การท่องเที่ยวในแหล่งเกษตร (Agro tourism) การท่องเที่ยวในชุมชน (CBT) หรือการท่องเที่ยวท้องถิ่น (Local Tourism) อันจะเป็นการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ที่เลือกเดินทางท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ และเป็นผู้ซึ่งต้องการสร้างประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวให้ตนเอง การท่องเที่ยวแบบมีความหมาย การเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกับชุมชนอื่น รับประทานอาหาร ดูแลสุขภาพด้วยพืชสมุนไพร การออกกำลังกายอย่างอิสระท่ามกลางธรรมชาติ รักษ์สิ่งแวดล้อม ดังแผนภาพความสัมพันธ์ 2.8 ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2.8 แสดงความสัมพันธ์การท่องเที่ยวกับการเกษตรของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
ที่มา : ทศนีย์ นาคเสนีย์ (2559)

นอกจากนั้นผลการศึกษาของ ทศนีย์ นาคเสนีย์ (2559) ยังพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีศักยภาพการบริหารงานที่ดี เนื่องจากว่า มีการพึ่งพาตนเองได้ (TERMS) มีการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม โดยยึดหลักปรัชญาของ “เศรษฐกิจพอเพียง” ตลอดจนมีทิศทางการบริหารจัดการที่มุ่งมั่นแก้ไขปัญหาให้ชุมชน มีการกระจายความเสี่ยงโดยการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมประกอบอาชีพเสริม จุดเด่นของการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน คือ 1) มีผู้นำที่เข้มแข็ง 2) สมาชิกมีคุณธรรมจริยธรรม (Morality) 3) Mutual Consent 4) Member 5) Mediation 6) Management and 7) Money แต่สิ่งที่พบว่าจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไข คือ 1) ขาดแคลนทายาทสานต่อกิจการ 2) ขาดการบริหารจัดการการตลาดให้ทันสมัย 3) ขาดการบริหารจัดการข้อมูล (Message) อย่างเป็นระบบ และ 4) การปรับปรุงกระบวนการผลิต (Manufacturing) ผลดีที่เกิดจากการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน พบว่า ทำให้ระบบเศรษฐกิจชุมชนดีขึ้น ชุมชนมีงานทำ มีรายได้เพิ่ม เกิดการตระหนักถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการรักษาสภาพธรรมชาติให้คงอยู่ ผลการศึกษาสภาพเครือข่ายทางธุรกิจของวิสาหกิจชุมชน พบว่า มี 2 รูปแบบ คือ 1) เครือข่ายภายใน หมู่บ้าน และตำบล 2) เครือข่ายภายนอก มี 4 ระดับ คือ ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับประเทศ และระหว่างประเทศ ซึ่งเครือข่ายทั้งหมดต่างมีบทบาทในการร่วมกันแก้ไขปัญหา ให้คำปรึกษา สรรหางบประมาณ และสร้างช่องทางทำธุรกิจเพิ่มให้แก่วิสาหกิจชุมชน ผลการศึกษาศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของวิสาหกิจชุมชน พบว่า มีความโดดเด่นในการเป็นแหล่งเรียนรู้ และศูนย์กลางถ่ายทอดประสบการณ์ ความสำเร็จในการผลิตและแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร วิสาหกิจชุมชนมีความโดดเด่น 5 ด้านตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยว คือ ความดึงดูดใจ (Attraction), รูปแบบกิจกรรม (Activities), ความดั้งเดิมของแหล่งเกษตร (Authenticity), การยอมรับของชุมชนเจ้าของพื้นที่ (Acceptance – Community) และการตระหนักรู้ถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม (Awareness) แต่ต่างยังขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยว การจัดเส้นทางท่องเที่ยว อีกทั้งสถานที่ไม่มีความสวยงามเหมือนแหล่งท่องเที่ยว

ประเภทอื่น และยังขาดความสามารถในการทำการตลาดผ่านธุรกิจออนไลน์ ปัจจุบันพบว่าหน่วยงานที่สนับสนุนวิสาหกิจชุมชนทางการท่องเที่ยวมี 2 หน่วยงาน คือ สำนักงานเกษตรจังหวัด และสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ด้วยวิสาหกิจชุมชนต่างมีภาระหน้าที่หลักคือการทำธุรกิจชุมชน ดังนั้นการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จึงเหมาะสมในการเป็นธุรกิจทางเลือก ข้อค้นพบจากการปริก

ารทางการท่องเที่ยวในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน คือ ควรมีการจัดตั้งให้มีผู้บริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน (HUB) เพื่อเป็นผู้เชื่อมประสานงานให้บริการการท่องเที่ยวระหว่างนักท่องเที่ยวชุมชน และหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรี ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Method) ดังมีรายละเอียดของการดำเนินการวิจัย ต่อไปนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากร ได้แก่ กลุ่มนักท่องเที่ยวและนักทัศนอาจรชาวไทย ที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรี ซึ่งในปี พ.ศ. 2558 สำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้สรุปสถานการณ์จำนวนผู้มาเยี่ยมเยือนในจังหวัดราชบุรี ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนประชากรเพื่อใช้กำหนดขนาดตัวอย่าง

ปี พ.ศ.	จำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทย (คน)	จำนวนนักทัศนอาจรชาวไทย (คน)	จำนวนผู้เยี่ยมเยือนชาวไทย (คน)
2558	606,783 (98.52%)	774,639 (95.50%)	1,381,422 (96.81%)

ที่มา : กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2559

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง จากจำนวนประชากรที่เป็นนักท่องเที่ยวและนักทัศนอาจรชาวไทยและชาวต่างประเทศทั้งสิ้นจำนวน 1,426,990 คน ดังนั้นการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างในกรณีที่ทราบจำนวนประชากร จึงใช้สูตรการคำนวณ ของ Taro Yamane ที่มีค่าเปอร์เซ็นต์ความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่างที่ระดับ 5% และสุ่มตัวอย่างด้วยการแบ่งสัดส่วน (Cluster Sampling) (ธานินทร์ ศิลปจารุ, 2557 หน้า 66) ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

เมื่อ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
N = ขนาดของประชากรที่ใช้ในการวิจัย
e = ค่าเปอร์เซ็นต์ความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่างในที่นี้กำหนดที่ระดับ 5%

เมื่อแทนค่าในสูตรแล้วได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

$$n = \frac{1,426,990}{1 + 1,426,990 (.05)^2}$$

$$n = \frac{1,426,990}{1 + 3,567.48}$$

$$n = \frac{1,426,990}{3,568.48}$$

$$n = 399.89 \text{ ราย หรือ } 400 \text{ ราย}$$

จากขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ได้ ผู้วิจัยกำหนดเพื่อความผิดพลาดจากการตอบแบบสอบถามเพิ่มเป็นจำนวน 400 ราย โดยกำหนดสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างแบบคงที่ จากแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ได้รับความนิยม 4 แหล่ง เก็บแหล่งละ 100 ชุด จนครบจำนวน 400 ชุด สุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) เลือกเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่รู้จักการท่องเที่ยวแบบแบ่งปัน (Sharing Tourism) หรือการท่องเที่ยวท้องถิ่น (Local Tourism) หรือการท่องเที่ยวชุมชน (Community Base Tourism) มีเวลา ไม่เร่งรีบและมีความเต็มใจในการตอบ ดังแสดงในตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 แสดงการลงพื้นที่ในการศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

พื้นที่เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ในแหล่งท่องเที่ยว ในจังหวัดราชบุรี	พื้นที่ (อำเภอ)	แบ่งเขตพื้นที่ เก็บข้อมูล
โครงการพระราชดำริเขาชะงุ้ม	อำเภอโพธาราม	100 ชุด
ดอนเอย ดอนคา	อำเภอบางแพ	100 ชุด
วิสาหกิจชุมชน ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ท่าเคย	อำเภอสวนผึ้ง	100 ชุด
ตลาดอมยิ้ม ตลาดวิถีไทยย้อนยุคจอมบึง	อำเภอจอมบึง	100 ชุด
รวม		400 ชุด

3.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant)

ในการออกแบบกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้ในครั้งนี้ จะเน้นที่การศึกษาในลักษณะข้อมูลเรื่องเล่า (Narrative Research) โดยจะมีวิธีการรวบรวมข้อมูลจากผู้รู้ที่รู้จริง (Key Informant) และผู้รู้ในเชิงทฤษฎี (Theoretical Key Informant) เลือกใช้วิธีสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อเป็นการเปิดการสัมภาษณ์ หลังจากนั้นใช้วิธีการสุ่มแบบบอกต่อ (Snow Ball Sampling) จนกว่าจะได้ข้อมูลซ้ำ ดังนี้

1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่รู้จักจริง (Key Informant) ได้แก่ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน หัวหน้าครอบครัว ประธานกลุ่มสตรี ประธานกลุ่มผู้ผลิตสินค้าในชุมชน ที่มีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่ในอำเภอสวนผึ้ง อำเภอบ้านคา อำเภอจอมบึง และอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี จำนวน 20 คน ดังตารางที่ 3.3

ตารางที่ 3.3 แสดงรายชื่อผู้ให้ข้อมูลหลัก

ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่ง / ที่อยู่
1. นายจันทร์ เรืองเรธา	ประธานเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ตำบลหนองพันจันทร์ ม.5 ต. หนองพันจันทร์ อ.บ้านคา จ.ราชบุรี
2. นายชวน น้าตากล่อง	ประธานกลุ่มผู้ปลูกสับปะรดบ้านรางแสงห้วยนครจันทร์ ต.ท่าเคย อ.สวนผึ้ง จ.ราชบุรี
3. นายวรชัย สระทองคุ้ม	ผู้ใหญ่บ้านบ้านหินสี หมู่ 4 ต.ยางหัก ปากท่อ จ.ราชบุรี
4. นายผวน ยิ้มรอย	ผู้ใหญ่บ้าน บ้านยางหัก ต.ยางหัก ปากท่อ จ.ราชบุรี
5. ผู้ใหญ่พิชัย	ประธานกลุ่มผู้ปลูกสับปะรด อำเภอจอมบึง บ้านกำแพงแสน หมู่ 7 ต.แก้มอัน อ.จอมบึง จ.ราชบุรี
6. นางสมพร แก้วคนตรง	ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ต.ท่าเคย อ.สวนผึ้ง จ.ราชบุรี
7. นางสาวพิมพ์ชนก ห้วยหงษ์ทอง	ประธานเครือข่ายสินค้า OTOP อำเภอสวนผึ้ง ต.ท่าเคย อ.สวนผึ้ง จ.ราชบุรี
8. นางสาวดรุณี วัฒนันครบัญชา	เจ้าของผู้ประกอบการ พสุธารา ต.ตะนาวศรี อ.สวนผึ้ง จ.ราชบุรี
9. นายบุญเลิศ เลสงาม	ผู้จัดการสวนทิมเบอร์แลนด์แอนด์ฟรุ๊ต ต.ท่าเคย อ.สวนผึ้ง จ.ราชบุรี
10. นายอนนท์ พรหมแสงใส	ไร้กาแพชูนันต์ ต.ยางหัก อ.ปากท่อ จ.ราชบุรี
11. นายบุญยั้ง สีนมงคล (ลุงเขียว)	ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลยางหัก อ.ปากท่อ จ.ราชบุรี
12. นางสนั่น ตังทอง (ป้าน้อง)	ประธานกลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี ต.ยางหัก ปากท่อ จ.ราชบุรี
13. นางบุญมา นาคสิงค์ (ป้ามา)	รองประธานกลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี ต.ยางหัก ปากท่อ จ.ราชบุรี
14. คุณสกล บุญธรรม	ประธานเกษตรกรรุ่นใหม่ (Thai Smart Farmer) ไร่ ส.บุญธรรม ต.หนองพันจันทร์ อ.บ้านคา จ.ราชบุรี

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่ง / ที่อยู่
15. นายระดม แสนชมพู	ไร่แสนชมพู ต. บ้านคา อ.บ้านคา จังหวัดราชบุรี
16. นางสาวกนกวรรณ แสนชมพู	ไร่แสนชมพู ต. บ้านคา อ.บ้านคา จังหวัดราชบุรี
17. นางสาวกานต์สิณี จิตตพนมกาญจน์	ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปอาหารเพื่อสุขภาพ ต.จอมบึง อ.จอมบึง จ.ราชบุรี
18. นายอภิวัชร สุขพ่วง	สมาชิกกลุ่ม Young Smart Farmer ประเทศไทย และประธานศูนย์การเรียนรู้วิถีไทย (Earth Safe) ไร่สุขพ่วง ต.จอมบึง อ.จอมบึง จ.ราชบุรี
19. พระปลัดณรงค์ศักดิ์ ปภากะโร	ผู้ก่อตั้งตลาดอมยิ้ม วิถีไทยย้อนยุค วัดวาปีสุทธาวาส ต.จอมบึง อ.จอมบึง จ.ราชบุรี
20. นางสาววาสนา กุญชรรัตน์	ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ทีที การ์เด็นแอนท์โกท ฟาร์ม ต.ทุ่งหลวง อ.ปากท่อ จ.ราชบุรี

2) กลุ่มผู้รู้ในเชิงทฤษฎี (Theoretical Key Informant) ได้แก่ นักวิชาการ ผู้ประกอบการ ธุรกิจท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจแหล่งท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ หรือผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย และเจ้าหน้าที่ผู้แทนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม สนับสนุนการท่องเที่ยว ในจังหวัดราชบุรี จำนวน 14 คน ดังตารางที่ 3.4

ตารางที่ 3.4 รายชื่อกลุ่มผู้รู้ในเชิงทฤษฎี (Theoretical Key Informant)

ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่งงาน/ประสบการณ์
1. นางดวงสมร พงติกุล	หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี
2. นายสุพัฒน์ อ่อนคง	หัวหน้ากลุ่มยุทธศาสตร์และสารสนเทศ สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี
3. นางสาวสมเนตร จันทวิชชประภา	นักวิชาการส่งเสริมเกษตรปฏิบัติการ (ส่วนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร) สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี
4. ดร.ปรีดิ์ ชินโชติ	ประธานกลุ่ม I Love Suanphung และ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการทั่วไป คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

ตารางที่ 3.4 (ต่อ)

ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่งงาน/ประสบการณ์
5. นายวิรัตน์ แข็งขัน	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดราชบุรี
6. นางสุนทรี เอี่ยมหนู	ประธานชมรมผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว จังหวัดราชบุรี
7. นางสุดา ทวีกาญจน์	นายกสมาคมจักรยานจังหวัดราชบุรี
8. ผศ.แช่ม บญลุ่ม	อาจารย์ประจำสาขาวิชาพลศึกษา และผู้ก่อตั้งชมรมจักรยานจอมบึง มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
9. นายวิศรุต อินแทยม	ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานกาญจนบุรี
10. นายวศิน เงินนอก	ผู้ก่อตั้งเส้นทางท่องเที่ยว ดอนเอย ดอนคา ต.ดอนคา อ.บางแพ จ.ราชบุรี
11. นายอำนาจ บุญจรัส	กลุ่มช่างภาพแหล่งท่องเที่ยว “พราณภาพ” จ.ราชบุรี
12. นายคมสันต์ สุวรรณรัตน์	มัคคุเทศก์ (ผู้นำเที่ยว) Inbound ผู้เชี่ยวชาญเส้นทางท่องเที่ยวชุมชน / เส้นทางท่องเที่ยวอาหาร Local Food /
13. นายพิพัฒน์ แก้วจิตคงทอง	ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลท่าเสา อ.ไทรโยค จ.กาญจนบุรี
14. นายคะนอง โปรกษ์	ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านกุ่มพัฒนาแปรรูปกล้วย ต.บางแพ อ.บางแพ จ.ราชบุรี

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้ศึกษาจึงได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการศึกษาในครั้งนี้ ประกอบด้วย 7 แบบ คือ การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม การสำรวจ การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบสอบถาม ซึ่งเครื่องมือแต่ละประเภทที่นำมาใช้เพื่อตอบคำถามของการวิจัยครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

1) แบบการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม มุ่งเน้นศึกษาถึงบริบทเชิงพื้นที่ในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ในประเด็นการดำเนินตามวิถีชีวิต การสืบสานถ่ายทอดและนำเสนอข้อมูลของท้องถิ่นผ่านการจัดกิจกรรมต่างๆ ตลอดจนการมีส่วนร่วม ความมีมิตรไมตรีของชุมชน เป็นต้น

2) แบบสำรวจ มุ่งเน้นเพื่อศึกษาบริบทพื้นที่ที่เป็นลักษณะทางกายภาพและทรัพยากรทางการท่องเที่ยว เป็นรูปธรรมและนามธรรม ใช้วิธีการลงพื้นที่สำรวจด้วยตนเองร่วมกับการสัมภาษณ์

3) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ถือได้ว่าเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นเครื่องมือหลัก ซึ่งมี 2 แบบสัมภาษณ์ เพราะนอกจากจะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักที่รู้จริง (Key Informant) แล้ว ยังใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล (In-depth Interview) จากผู้รู้ในเชิงทฤษฎี (Theoretical Key Informant) อีกด้วย โดยมีข้อคำถามในการสัมภาษณ์ที่แตกต่างกันตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 4) แบบสอบถามพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อวิเคราะห์แนวโน้ม พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย
- 5) การศึกษาดูงานตลาดชุมชนต้นแบบ ณ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอ ไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อสร้างความเข้าใจ เห็นแนวทางการดำเนินงานต้นแบบ และวิเคราะห์ ประเมินกำหนดอนาคตของชุมชนร่วมกัน
- 6) การทดลองดำเนินการตลาดชุมชน ณ ที่ทำการกลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี ตำบลยางหัก อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

3.4 การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวโดยชุมชน รูปแบบการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตร และคิดการจัดตั้งตลาดชุมชนเพื่อจำหน่ายสินค้า ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาสร้างเครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยตั้งข้อคำถามให้ครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ต่อจากนั้นนักวิจัยได้นำเครื่องมือไปตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน นักวิจัยทำการปรับแก้ตามที่ยกผู้เชี่ยวชาญ เสนอ แล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 5 คน เพื่อประเมินแบบสัมภาษณ์ด้านความชัดเจนของข้อความ ความเหมาะสม ความเข้าใจง่ายของภาษาที่ใช้ และความสะดวกใจในการให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์ของนักวิจัยและคณะ

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกถึงบริบท สภาพแวดล้อมของพื้นที่ในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยว โดยใช้รูปแบบการจัดเส้นทางท่องเที่ยวของ Leiper's Model แนวทางการสร้างนวัตกรรม การเพิ่มช่องทางการตลาดจำหน่ายสินค้าของฝากของที่ระลึก จากผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน แนวทางการสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้นแบบตามทฤษฎีการของชุมชน มาตรฐานการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน และจัดประชุมร่วมกับผู้ให้ข้อมูลหลักและผู้รู้ในเชิงทฤษฎี (เชิงหลักการ) เพื่อเสนอแนะให้ข้อคิดเห็น หาฉันทามติของศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรี และนอกจากนั้นยังมีการเก็บข้อมูลทุติยภูมิด้วยการศึกษาทบทวนวรรณกรรม ผลงานวิจัย บทความ หนังสือ รายงาน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ยุทธศาสตร์ชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) แผนด้านการกีฬาและการท่องเที่ยว และแผนพัฒนาต่างๆ

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน และเนื้อหาสำคัญของข้อมูลมาจากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและตามด้วยข้อมูลเชิงปริมาณ ซึ่งมีรายละเอียดของการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มา ดังนี้

3.6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ในการวิจัยเชิงคุณภาพ จะเป็นข้อมูลในลักษณะข้อความที่ได้มาจากการบันทึกของผู้วิจัย (Note) บทถอดเทปสนทนา (Transcription) ภาพถ่าย ฯลฯ หรือที่เรียกว่า ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Data) และเป้าหมายสูงสุดของการวิจัยเชิงคุณภาพจะให้ความสำคัญกับการค้นหาความหมาย (Meaning) จากปรากฏการณ์ (Phenomena) สัญลักษณ์ (Symbol) ฯลฯ ดังนั้นในการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้หลักการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่จะเริ่มต้นจากการจัดหมวดหมู่ข้อมูล (Information Grouping) ตามกลุ่มประเด็นที่สำคัญโดยอาศัยกรอบแนวคิด ทฤษฎีเป็นแนวทางการจัดหมวดหมู่ข้อมูล เช่น บริบท สภาพแวดล้อมของพื้นที่ในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยว โดยใช้รูปแบบการจัดเส้นทางท่องเที่ยวของ Leiper's Model แนวทางในการสร้างนวัตกรรมการเพิ่มช่องทางการตลาดจำหน่ายสินค้าของฝากของที่ระลึก จากผลผลิตทางการเกษตรของชุมชนให้นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนบนเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ตลอดจนสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้นแบบตามทุนทรัพยากรของชุมชนและมาตรฐานการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ฯลฯ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะประมวลจากปรากฏการณ์ที่เป็นเนื้อหา จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) การทดลอง การสำรวจเอกสาร และนำข้อมูลที่ได้จากกระบวนการวิจัยทั้งหมดมาทำการสังเคราะห์ โดยการรังสรรค์ข้อมูล (Constructionism) ให้ครบทุกประเด็นแบบองค์รวม (Holistic)

3.6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณที่ศึกษาถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่ออธิบายระดับความพึงพอใจของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาช ที่ระดับ 0.956 และผู้ศึกษาได้แบ่งระดับคะแนนออกเป็น 5 ระดับ (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2550 หน้า 77) ดังนี้

ค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจ

4.50 – 5.00	หมายถึง	ระดับความพึงพอใจมากที่สุด
3.50 – 4.49	หมายถึง	ระดับความพึงพอใจมาก
2.50 – 3.49	หมายถึง	ระดับความพึงพอใจปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึง	ระดับความพึงพอใจน้อย
1.00 – 1.49	หมายถึง	ระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด

3.7 ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) โดยจะเน้นที่การศึกษาในลักษณะข้อมูลเรื่องเล่า (Narrative Research) โดยมีวิธีการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาดังนี้

3.7.1 การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น เพื่อประกอบการจัดทำโครงการวิจัยและเป็นพื้นความรู้สำหรับคณะผู้วิจัยซึ่งประกอบไปด้วย แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวโดยชุมชน เกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

โดยชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตามรูปแบบของ Leiper's Model แนวคิดการวิเคราะห์ตามกรอบ Diamond Model แนวคิดการจัดเส้นทางท่องเที่ยวบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น ตามแนวคิดของ Sally Broadaway แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ยุทธศาสตร์ชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) แผนการ ด้านการกีฬาและการท่องเที่ยว แนวโน้มทางการท่องเที่ยวต่างๆ ตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา จากการศึกษาเอกสาร (Documentary Study) จะนำไปสู่การสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่คณะผู้วิจัย แล้วยังเป็นการดำเนินการเพื่อการสร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ และการเขียนเอกสารการวิจัยในบทที่ 2 ที่ว่าด้วยเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.7.2 การดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ติดต่อนัดหมาย ผู้ให้ข้อมูลหลักที่รู้จักจริง (Key Informant) เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล (In-depth Interview) ในประเด็นต่างๆ ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม โดยจัดทำเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบ่งออกเป็น 6 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สัมภาษณ์ในประเด็น 1) ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้ข้อมูล 2) ประสบการณ์การทำงานเกษตร 3) ลักษณะการทำงานเกษตรที่มีความโดดเด่น 4) รูปแบบการให้บริการของชุมชน และ 5) จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคในการพัฒนาชุมชนสู่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

ตอนที่ 2 สัมภาษณ์เกี่ยวกับบริบทพื้นที่ในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมซึ่งประกอบไปด้วย 12 ประเด็นแนวคำถาม ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวระหว่างชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ผู้กำหนดนโยบายและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 2) การจัดการผลประโยชน์ที่เป็นธรรม สร้างโอกาส สร้างงาน สร้างรายได้ กระจายให้กับคนในพื้นที่ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี 3) ความดึงดูดใจในการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น 4) การเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ 5) รูปแบบที่พิกแรมเพื่อการรองรับนักท่องเที่ยว 6) การสร้างสรรค์กิจกรรมในพื้นที่ให้เกิดความหลากหลาย 7) การค้นหาอัตลักษณ์ องค์ความรู้ ภูมิปัญญา ความเป็นดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่น เพื่อสร้างเป็นเอกลักษณ์ทางการท่องเที่ยวที่โดดเด่น 8) ระบบสาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวก และระดับความปลอดภัยในการรองรับผู้มาเยือนและนักท่องเที่ยว 9) การสร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการพัฒนาที่คำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของชุมชน 10) การสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างชุมชนเพื่อกำหนดอนาคตร่วมกัน 11) การสร้างเกณฑ์สำหรับการประเมินผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน/ท้องถิ่น และ 12) การทำการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ท้องถิ่นให้ยั่งยืน

ตอนที่ 3 เป็นการสัมภาษณ์ถึงรูปแบบการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวโดยใช้รูปแบบการจัดเส้นทางท่องเที่ยวของ Leiper's Model

ตอนที่ 4 เป็นการสัมภาษณ์ถึงแนวทางในการสร้างนวัตกรรมการเพิ่มช่องทางการตลาดจำหน่ายสินค้าของฝากของที่ระลึก จากผลผลิตทางการเกษตรของชุมชนให้แก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนบนเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดราชบุรี

ตอนที่ 5 แนวทางการสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้นแบบตามทุนทางทรัพยากรของชุมชนและมาตรฐานการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ตอนที่ 6 คำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลหลักได้ให้ข้อเสนอแนะในประเด็นอื่นๆ ต่อจากนั้นผู้วิจัยและคณะจึงนำที่เป็นปรากฏการณ์เหล่านั้นมารังสรรค์ข้อมูล (constructivism) วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ให้ครบทุกประเด็นแบบองค์รวม (Holistic)

2. เก็บข้อมูลพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของจังหวัดราชบุรี อันประกอบไปด้วย ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของนักท่องเที่ยว ข้อมูลพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และระดับความพึงพอใจต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดราชบุรี

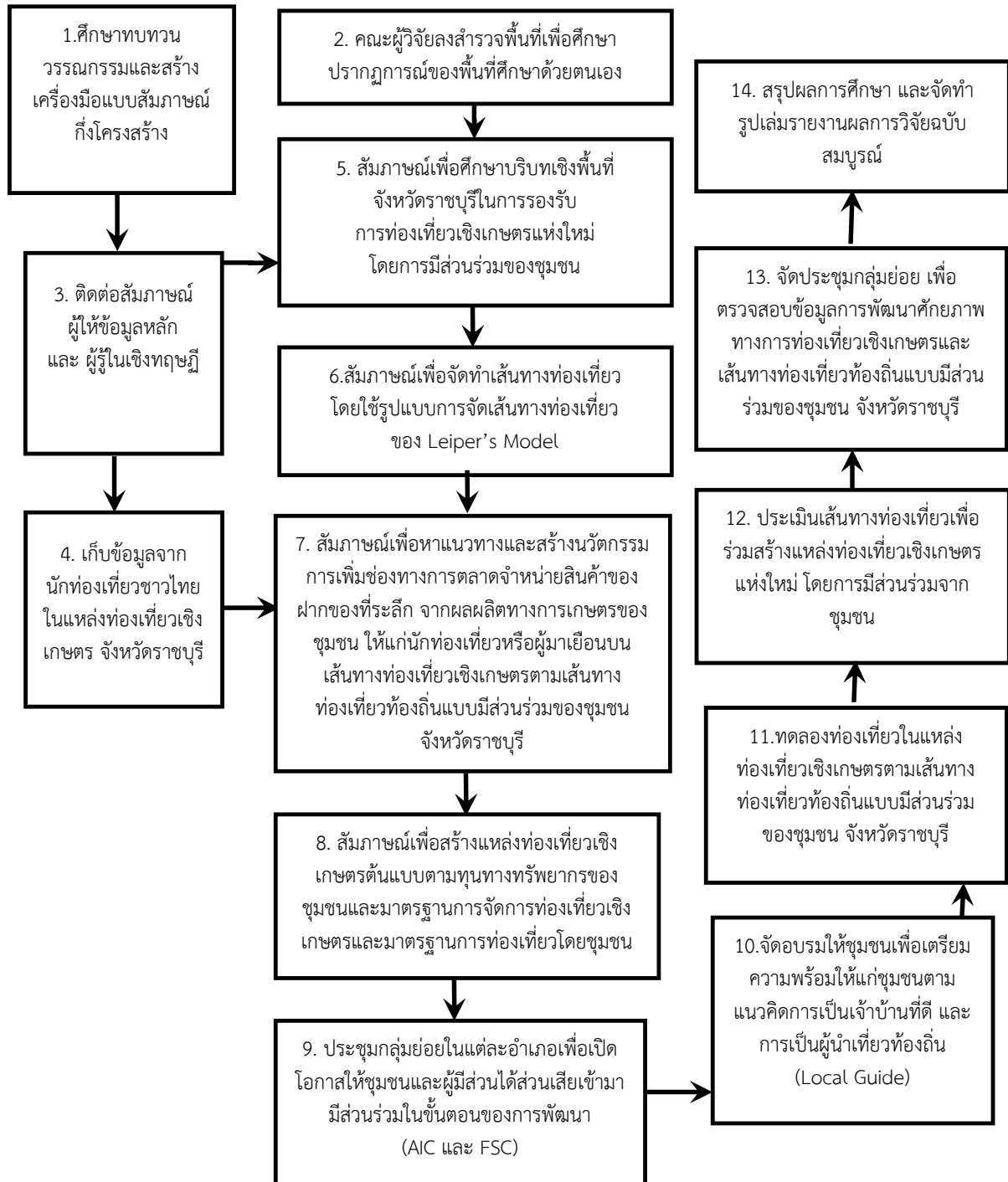
3. ทดลองการดำเนินงาน บริหารจัดการตลาดจำหน่ายสินค้าของฝากของที่ระลึกจากผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน ให้แก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนบนเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดราชบุรี

4. นำข้อมูลที่ได้จากกระบวนการวิจัยทั้งหมด ทั้งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสำรวจในพื้นที่จริง การจัดประชุมกลุ่มย่อย มาทำการสังเคราะห์ โดยการรังสรรค์ข้อมูล (Constructivism) ให้ครบทุกประเด็นแบบองค์รวม (Holistic) เพื่อให้ได้ข้อมูลศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดราชบุรี โดยให้ครอบคลุม ศักยภาพตามแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวโดยชุมชน ของสำนักพัฒนาบริการการท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา รวมไปถึง เกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ฉบับปรับปรุง ปี พ.ศ. 2558 โดย สำนักท่องเที่ยวโดยชุมชน องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท.) ที่ครอบคลุม 5 ด้าน ได้แก่ ประกอบด้วย 1) ศักยภาพเชิงคุณค่าทางกายภาพและชีวภาพ 2) ศักยภาพความมีคุณค่าด้านความยั่งยืน องค์ความรู้ นวัตกรรม และภูมิปัญญาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร 3) ศักยภาพการบริหารจัดการ 4) ศักยภาพการให้บริการ และ 5) ศักยภาพตามองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว ได้แก่ ความดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวก การเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ที่พัก ความหลากหลายของกิจกรรม รวมไปถึงข้อเสนอหรือข้อคิดเห็นอื่นๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดราชบุรี

ต่อจากนั้น ผู้วิจัยและคณะ ทำการตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้รู้ในเชิงทฤษฎี และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดราชบุรี เพื่อตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) โดยตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลที่ได้มา 3 แหล่ง ประกอบไปด้วย แหล่งเวลา แหล่งสถานที่ แหล่งบุคคล เพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้จากแหล่งต่าง ๆ เหมือนกันหรือต่างกัน ถ้าข้อมูลเหมือนกัน ผู้วิจัยถือว่าข้อมูลนั้นเชื่อถือได้ แล้วทำการบันทึกไว้ และรายงานผลการวิจัยตามลำดับขั้นตอนต่อไป

3.8 แผนผังแสดงขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย

โดยขั้นตอนของการดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น คณะผู้วิจัยได้สรุปเขียนเป็นแผนภาพความสัมพันธ์ถึงขั้นตอนการศึกษา ตามแผนภาพที่ 3.1 ดังนี้

ภาพที่ 3.1 แสดงขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย
ที่มา : นักวิจัย (2560)

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ในการศึกษา “การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรี” ผู้วิจัยจึงนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 6 ส่วน เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งประกอบด้วยผลการวิเคราะห์ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

- 4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดราชบุรีและ 4 อำเภอในพื้นที่ศึกษา
- 4.2 ผลการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี
- 4.3 ผลการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรี
- 4.4 ผลการสร้างแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรี
- 4.5 ผลการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการสร้างนวัตกรรมการเพิ่มช่องทางการตลาดจำหน่ายสินค้าของฝากของที่ระลึก จากผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน ให้แก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนบนเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตามเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดราชบุรี
- 4.6 ผลการวิเคราะห์เพื่อพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดราชบุรี

4.1 ผลการวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดราชบุรี และ ผลการศึกษาบริบทเชิงพื้นที่ชุมชน จังหวัดราชบุรี ในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อที่ 1 เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน จึงได้ทำการแบ่งเนื้อหาการวิเคราะห์ ออกเป็น 3 หัวข้อ ดังนี้ 1) บริบทพื้นที่ของจังหวัดราชบุรีในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 2) บริบทพื้นที่ 4 อำเภอ ในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น และ 3) การวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ด้วยการรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น ตามเกณฑ์การประเมิน ดังมีรายละเอียด ต่อไปนี้

4.1.1 บริบทพื้นที่ของจังหวัดราชบุรีในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

"จังหวัดราชบุรี" อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครไปตามทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 4 ประมาณ 100 กิโลเมตร มีชื่ออันเป็นมงคลยิ่ง หมายถึง “เมืองพระราชา” เป็นเมืองเก่าแก่ เมืองหนึ่งของประเทศไทย เป็นจังหวัดในภาคกลางด้านตะวันตกที่มีภูมิประเทศหลากหลาย จากพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองสู่ภูเขาสูง มีเทือกเขาตะนาวศรีทอดตัวยาวเป็นแนวพรมแดนไทย-เมียนมาร์ มีพื้นที่

ทั้งหมด 5,196.462 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 3,247,789 ไร่ เป็นร้อยละ 1.01 ของประเทศ และอันดับที่ 42 ของประเทศ และมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

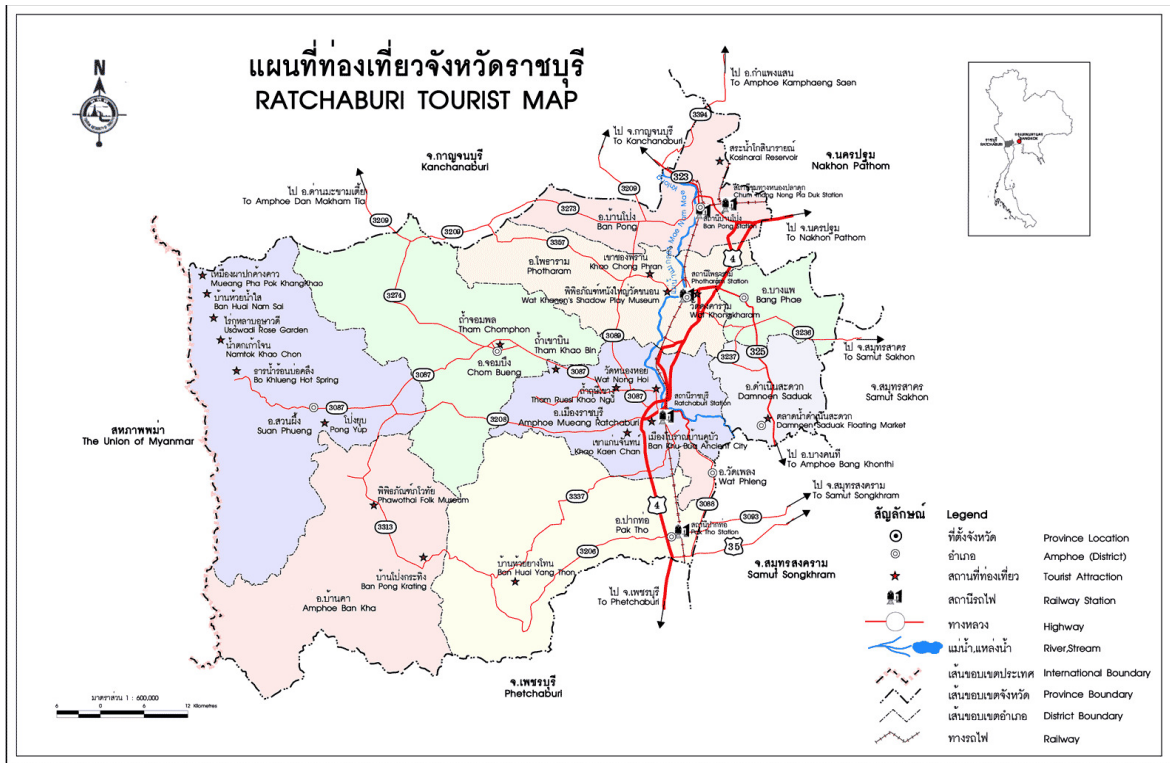
ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอด่านมะขามเตี้ย อำเภอท่าม่วง และอำเภอท่ามะกา

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอเขาชัยย้อย และอำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอกำแพงแสน อำเภอเมืองนครปฐม อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร และอำเภอบางคนที อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

ทิศตะวันตก ติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

ดังปรากฏในแผนภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 แผนภาพแสดงอาณาเขตติดต่อของจังหวัดราชบุรี

ที่มา : www.ratchaburi.go.th (สืบค้น ณ วันที่ 15 มกราคม 2558)

ด้วยลักษณะภูมิประเทศสภาพภูมิประเทศของจังหวัดราชบุรีแบ่งตามระดับความสูงของพื้นที่ โดยพื้นที่ของจังหวัดส่วนใหญ่ ร้อยละ 60 เป็นพื้นที่ราบและราบลุ่ม ระดับความสูงต่ำกว่า 100 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง สภาพภูมิอากาศมี 3 ฤดูกาล คือ คือ 1) ฤดูฝน มี 2 ช่วง ช่วงแรก เริ่มเดือนพฤษภาคมถึงเดือนสิงหาคม ช่วงที่สอง เดือนกันยายนถึงกลางเดือนพฤศจิกายน ช่วงนี้ได้รับอิทธิพลจากร่องมรสุมที่เลื่อนลงมาจกทางภาคเหนือมาปะทะแนวเทือกเขาตะนาวศรี ทำให้มีฝนตกชุกและตกหนักแถบอำเภอสวนผึ้ง อำเภอบ้านคา อำเภอจอมบึง และอำเภอโพธาราม ทำให้เกิดอุทกภัยและน้ำป่าไหลหลากจากเทือกเขาเป็นประจำทุกปี 2) ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่กลางเดือน

พฤศจิกายนถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ และ 3) ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน ดังนั้นจากสภาพภูมิอากาศจึงทำให้เอื้อต่อการเดินทางมาท่องเที่ยวของคนในกรุงเทพฯที่สามารถเดินทางแบบไปเช้าเย็นกลับหรือพักค้างคืนได้ตลอดทั้งปี

ดังนั้น จังหวัดราชบุรี จึงเป็นอีกหนึ่งจังหวัดที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม ทางวัฒนธรรม ทางประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เชิงันทนาการ เชิงสุขภาพ และแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน (คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ จังหวัดราชบุรี, 2560 หน้า 16 - 18) ยังพบว่าจากสถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรี โดยพิจารณาจากสถิติที่แสดงจำนวนนักท่องเที่ยว ปี 2553 - 2558 ของกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2558) พบว่า มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวในจังหวัดราชบุรีเพิ่มขึ้นต่อเนื่องทุกปี ด้วยปัจจัย การเดินทางที่สะดวกสบาย มีระยะทางไม่ไกลจากกรุงเทพฯ นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาเที่ยวในจังหวัดราชบุรีได้ตลอดปี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย ส่งผลให้จังหวัดราชบุรีมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ดังที่กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดราชบุรี จัดเก็บข้อมูลเปรียบเทียบ พบว่า มีจำนวนผู้มาเยือน ที่เป็นชาวไทยมากกว่าชาวต่างชาติ แต่ในขณะที่วันพักเฉลี่ยของชาวต่างชาติมีการพักที่ยาวกว่าชาวไทย ซึ่งอาจจะด้วยการเดินทางไปกลับในวันเดียวของชาวไทยสะดวกกว่าชาวต่างชาติ และชวนักท่องเที่ยว ในส่วนของรายจ่ายต่อคนของนักท่องเที่ยว ชาวต่างชาติจ่ายมากกว่าชาวไทย แต่หากพิจารณาในภาพรวมแล้ว รายได้หลักของจังหวัดราชบุรี ส่วนมากมาจากกลุ่มผู้มาเยือนที่เป็นชาวไทยมากกว่าชาวต่างชาติ เกือบ 400 เท่า ดังนั้น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรี จึงมีการวางนโยบายกลุ่มลูกค้าเป้าหมายหลักคือ กลุ่มลูกค้าที่เป็นผู้มาเยือนชาวไทย ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลหลักคือ นายระดม แสนชมพู เจ้าของธุรกิจไร่แสนชมพู ตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จ.ราชบุรี (ให้ข้อมูล ณ วันจันทร์ที่ 16 ตุลาคม 2560 เวลา 11.00 น.) กล่าวว่

“ ในช่วงเทศกาล หรือ วันหยุด นักท่องเที่ยวชาวไทยจะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเขตอำเภอบ้านคา ซึ่งนิยมเดินทางมาเป็นครอบครัว พ่อ แม่ ลูก ขับรถมาเที่ยวเล่น มาเพื่อพักผ่อน ที่เลือกมาเที่ยวที่อำเภอสวนผึ้ง บ้านคา เพราะอากาศดี โดยเฉพาะฤดูหนาว ที่ไม่ต้องเดินทางไปสัมผัสความหนาวเย็น ไหล่ไกลถึงจังหวัดต่างๆ ในภาคเหนือตอนบนของไทย อีกทั้งไม่ไกลจากกรุงเทพฯมากนัก”

นายระดม แสนชมพู

(วันจันทร์ที่ 16 ตุลาคม 2560 เวลา 11.00 น.)

และจากข้อมูลที่ศึกษา ตลอดจนผลการสัมภาษณ์ ได้สอดคล้องกับตัวเลขสถิติจำนวนนักท่องเที่ยว ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย รายได้ ห้องพักและจำนวนผู้เข้าพักจังหวัดราชบุรี ที่ได้ทำการจัดเก็บไว้ระหว่างปี พ.ศ. 2556 – 2558 ตามตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 แสดงสถิติจำนวนนักท่องเที่ยว ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย รายได้ ห้องพัก และจำนวนผู้เข้าพัก จังหวัดราชบุรี

ปีปฏิทิน	2558 (2015)	2557 (2014)	2556 (2013)
จำนวน (คน)			
*ผู้มาเยือน	1,426,990	1,312,297	1,279,301
ชาวไทย	1,381,422	1,270,364	1,237,566
ชาวต่างชาติ	45,568	41,933	41,735
*นักท่องเที่ยว	615,889	562,244	546,240
ชาวไทย	606,783	554,157	538,174
ชาวต่างชาติ	9,106	8,087	8,066
*นักทัศนจร	811,101	750,053	733,061
ชาวไทย	774,639	716,207	699,392
ชาวต่างชาติ	36,462	33,846	33,669
**วันพักเฉลี่ย	2.13	2.08	2.07
ชาวไทย	2.12	2.07	2.06
ชาวต่างชาติ	2.66	2.55	2.54
ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย (บาท/คน/วัน)			
*ผู้เยี่ยมเยือน	1,060.88	974.010	929.58
ชาวไทย	1,047.71	961.020	915.17
ชาวต่างชาติ	1,482.09	1,414.510	1,410.35
*นักท่องเที่ยว	1,215.25	1,145.12	1,100.04
ชาวไทย	1,241.91	1,137.03	1,086.80
ชาวต่างชาติ	1,891.59	1,829.30	1,815.72
*นักทัศนจร	747.75	700.88	667.05
ชาวไทย	725.20	679.10	643.12
ชาวต่างชาติ	1,226.48	1,162.02	1,163.68
รายได้ (ล้านบาท)			
*ผู้เยี่ยมเยือน	2,250.87	1,867.96	1,731.06
ชาวไทย	2,159.33	1,790.66	1,655
ชาวต่างชาติ	91.54	77.30	76.38
*จำนวนห้องพัก	3,150	3,150	3,130
*อัตราการเข้าพักเฉลี่ย (%)	50.50	42.47	40.20
*จำนวนผู้เข้าพัก	545,216	491,021	733,061
ชาวไทย	536,272	483,312	699,392
ชาวต่างชาติ	8,944	7,709	7,678

ที่มา : กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2558)

ต่อมา คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ จังหวัดราชบุรี (2560) พบว่า ในขณะที่จังหวัดราชบุรี มีรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น แต่ประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดราชบุรีประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีพืชผลผลิตที่หลากหลายในพื้นที่กระจายทั่วไป พบว่า

ปลูกข้าวในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลอง มีการปลูกพืชไร่ชนิดต่างๆ เช่น มีการปลูกข้าว มากในพื้นที่ อำเภอบางแพ อำเภอบ้านโป่ง อำเภอโพธาราม พื้นที่ 63,282 ไร่ 60,634 ไร่ และ 56,891 ไร่

ปลูกพืชไร่ โดยเฉพาะการปลูกสับปะรดส่งโรงงาน ปลูกมากในพื้นที่ อำเภอบ้านคา อำเภอบางแพ อำเภอสวนผึ้ง พื้นที่ 82,160 ไร่ 16,881 ไร่ และ 10,268 ไร่

ปลูกอ้อยโรงงาน ปลูกมากในพื้นที่ อำเภอบึงสามพัน อำเภอโพธาราม อำเภอบ้านโป่ง พื้นที่ปลูก 77,037 ไร่ 56,790 ไร่ และ 30,961 ไร่

ปลูกไม้ผลที่สำคัญ ได้แก่ การปลูกมะพร้าวน้ำหอม ปลูกมากในพื้นที่ อำเภอดำเนินสะดวก อำเภอเมือง อำเภอวัดเพลง พื้นที่ปลูก 18,507 ไร่, 6,303 ไร่ และ 5,320 ไร่ นอกจากนั้นเป็นการปลูกมะม่วง ชมพูทับทิมจันทร์ ฝรั่ง

นอกจากนั้นเป็นการปลูกพืชผัก แต่กลับพบว่ารายได้เกษตรกร ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2559 หดตัวลงอย่างต่อเนื่องร้อยละ (7.50) จากเดือนก่อนที่ หดตัวร้อยละ (6.30) ตามดัชนีราคาผลผลิตภาคเกษตรกรรมที่หดตัวร้อยละ (11.70) จากการลดลงของปริมาณผลผลิตข้าวและอ้อยเป็นสำคัญ เนื่องจากเกษตรกรลดพื้นที่การเพาะปลูกข้าว อีกทั้งจังหวัดราชบุรียังพบปัญหาทางด้านเกษตรในภาพรวมหลายประเด็น ได้แก่

1) การบริหารจัดการน้ำยังทำได้ไม่ครอบคลุมความต้องการของพื้นที่การเกษตร โดยเฉพาะนาข้าว และพื้นที่ไม้ผล ยังมีพื้นที่ที่อยู่นอกเหนือพื้นที่ชลประทาน มีพื้นที่ที่ประสบปัญหาภัยแล้ง และน้ำท่วม ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรเสียหาย

2) มีการบุกรุกพื้นที่สาธารณะ การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ในพื้นที่ป่าต้นน้ำ เพื่อการขยายพื้นที่การเกษตร และการสร้างรีสอร์ท และปัญหาการเพิ่มขึ้นของขยะ มลพิษ และปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เมือง พื้นที่อุตสาหกรรมเริ่มมีมากขึ้น ขาดระบบการจัดการที่มีมาตรฐาน การจัดการขยะในชุมชนที่ยังไม่สามารถจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุณภาพน้ำในลุ่มน้ำแม่กลองลดลงเรื่อยๆ เนื่องจากการทำการเกษตรที่มีการใช้สารเคมี การปล่อยน้ำทิ้งจากโรงงาน ภาคครัวเรือน และการทิ้งขยะมูลฝอยลงในลำน้ำ การจัดการเพื่อการแก้ปัญหาตลาดน้ำแบบการบูรณาการยังไม่เข้มแข็ง

3) ผลผลิตส่วนใหญ่ยังไม่ได้ระดับมาตรฐาน เพื่อการแข่งขันได้ในระดับสากล มีผลผลิตที่ยังไม่แตกต่าง ขาดการสร้างสรรคนวัตกรรมทางการค้า ที่พัฒนาไปสู่แบรนด์ที่แข่งขันได้ รูปแบบการบริการยังไม่ได้พัฒนา เพื่อรองรับกลุ่มผู้ที่มีกำลังซื้อ ทำให้คุณภาพการบริการการท่องเที่ยว ยังไม่โดดเด่น

4) ปัญหาการเติบโตมากขึ้นของการทำการเกษตร เพื่อการค้าที่มีการใช้สารเคมี ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกร และสิ่งแวดล้อม และก่อให้เกิดปัญหาดินเสื่อมคุณภาพ และการลดลงของเกษตรกร และวัยทำงานของจังหวัด มีผู้สูงอายุมากขึ้น แต่ขาดการวางแผนรับมืออย่างเป็นระบบ ทำให้ขาดแคลนแรงงานในภาคการเกษตร ภาคอุตสาหกรรม ที่ต้องพึ่งพาแรงงานจากภายนอก และจากประเทศเพื่อนบ้าน

5) ผู้ประกอบการและเกษตรกรขาดความรู้ ความเข้าใจทางการตลาดทำให้ขาดระบบการจัดการสินค้าที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการพัฒนาในยุคดิจิทัล การคิดค้นนวัตกรรมเพื่อการยกระดับการผลิตยังมีน้อย รูปแบบการพัฒนาเทคโนโลยียังพึ่งพาจากภายนอกเป็นหลัก

6) รูปแบบการบริหารจัดการ การเพิ่มมูลค่าของผลผลิตภายใต้ตราสินค้าของจังหวัดยังขาดการประชาสัมพันธ์และการจัดการตลาดที่สอดคล้องระหว่างความต้องการ และการผลิตอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการเชื่อมโยงกับการพัฒนาการค้าร่วมกับพื้นที่ในกลุ่มจังหวัด

7) รายได้ทางภาคการเกษตรไม่แน่นอนแปรผันไปตามฤดูกาลและตลาด ระบบกลไกทางการตลาดการเกษตรของจังหวัดยังไม่เข้มแข็ง การสร้างมูลค่าทางการเกษตรยังต้องพึ่งพาความเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายนอก การรวมกลุ่มเพื่อการเพิ่มอำนาจต่อรองทางราคา และการจัดการตลาดของภาคการเกษตรยังไม่เข้มแข็ง

จากการวิเคราะห์สถานการณ์เชิงพื้นที่และสถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรี ส่งผลให้จังหวัดราชบุรี กำหนดทิศทางของแผนพัฒนาจังหวัดราชบุรี พ.ศ. 2561 – 2564 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาไปในการเกษตรเป็นหลัก โดยได้กำหนดแนวทางการพัฒนาจังหวัด ไว้ดังนี้

วิสัยทัศน์ “เมืองเกษตรสีเขียว เศรษฐกิจมั่นคง สังคมมีความสุข”

กลยุทธ์เพื่อการพัฒนาจังหวัดราชบุรี (Strategic to Implement) มี 7 กลยุทธ์ คือ

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาการบริหารจัดการน้ำ ดิน และนวัตกรรมทำการเกษตรเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

กลยุทธ์ที่ 2 ยกระดับการพัฒนาผลผลิต สินค้าเกษตรและอาหารสู่มาตรฐานเมืองอาหารเมืองสมุนไพรระดับสากล

กลยุทธ์ที่ 3 สร้างสรรค์องค์ความรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยีการเกษตร 4.0 รองรับการผลิตแห่งยุคดิจิทัล และการเกษตรแห่งอนาคต

กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมและเร่งขยายผลแนวคิดการทำการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นรูปธรรมทั่วทุกพื้นที่เพื่อความมั่นคงทางอาหาร และการเกษตรที่พึ่งตนเอง

กลยุทธ์ที่ 5 พัฒนาเกษตรกร กลุ่มเกษตรกรให้เข้มแข็งด้วยตนเอง และมีสมรรถนะที่เท่าทันการเปลี่ยนแปลง

กลยุทธ์ที่ 6 สร้างและพัฒนาระบบการตลาดการเกษตรที่มีคุณค่า และมูลค่าเพิ่ม แบบครบวงจร

กลยุทธ์ที่ 7 สร้างคุณค่า มูลค่าเพิ่ม จากฐานการเกษตรก้าวหน้าแบบครบวงจรสู่อุตสาหกรรมเกษตรเติบโตอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ดังจะเห็นได้ว่า จากสถานการณ์การเติบโตของรายได้ทางการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น แต่ในขณะเดียวกันรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรกลับลดลง ดังนั้นจากแผนพัฒนาจังหวัดราชบุรี จึงได้มุ่งเน้นเพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนให้เข้มแข็ง โดยการสร้างมูลค่าเพิ่มจากผลผลิตทางการเกษตร ด้วยการส่งเสริมให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มสตรี กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่มีศักยภาพ เชื่อมโยงการทำเกษตรในชีวิตประจำวันบูรณาการเข้ากับการท่องเที่ยว จัดทำเป็นแหล่ง

ท่องเที่ยวเชิงเกษตร และมี 3 หน่วยงานหลักที่ได้รับมอบหมายให้มีบทบาทในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวของจังหวัด โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีหน่วยงาน ดังนี้ 1) สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี 2) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดราชบุรี และ 3) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานจังหวัดกาญจนบุรี

ต่อมาเมื่อนักวิจัยได้ทำการสืบค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ไปยังหน่วยงานที่กำกับ ปรากฏว่าปัจจุบัน ยังไม่มีหน่วยงานไหนทำการวิเคราะห์เชิงปริมาณถึงสถิติและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดราชบุรี ดังนั้น นักวิจัยและคณะ จึงได้ทำการติดต่อขอสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชน วิสาหกิจชุมชน ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพิ่มเติม โดยเริ่มจากหลักฐานที่สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี ได้จัดทำคู่มือแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดราชบุรี ในเดือนเมษายน 2560 ที่ผ่านมา พบว่า มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สำนักงานการเกษตร จังหวัดราชบุรี กลุ่มงานส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร ได้สำรวจไว้แล้ว 28 แห่ง กระจายอยู่ใน 10 อำเภอ จังหวัดราชบุรี (สัมภาษณ์ นางดวงสมร พงศ์กุล ผู้ให้ข้อมูล 20 ตุลาคม 2560) ตามข้อมูลที่แสดง ตามตารางที่ 4.2 ดังนี้

ภาพที่ 4.2 ภาพการสัมภาษณ์ข้อมูลจาก คุณสมร พงศ์กุล วันที่ 20 ต.ค.60
ที่มา : นักวิจัย (20 ตุลาคม 2560)

ตารางที่ 4.2 แสดงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดราชบุรี

ที่	ชื่อสถานที่ และที่อยู่	ชื่อผู้ประสานงาน/ เจ้าของ	จุดเด่นของสถานที่	ผู้มาศึกษาดูงาน โดยประมาณ (คน) /ปี
1	ศูนย์เรียนรู้การเพิ่ม ประสิทธิภาพการผลิต สินค้าเกษตร ต.เจดีย์หัก อ.เมือง จ.ราชบุรี	คุณวลิต เจริญสมบัติ เบอร์ติดต่อ 087-8035944	ให้ความรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์ดี บ้านรางไม้แดง สาธิตการทำข้าว กล้องงอก ให้ความรู้การทำนา สาธิตการสีข้าว และการคัดแยก เมล็ดพันธุ์ข้าวตามภูมิปัญญา ชาวบ้าน	3,000 คน/ปี
2	ศูนย์การเรียนรู้เพิ่ม ประสิทธิภาพการผลิต สินค้าเกษตร ต.ท่าหนด อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี	คุณจรัส เจริญทรัพย์ เบอร์ติดต่อ 081 4596957	สวนมะพร้าวน้ำหอมได้มาตรฐาน GPA และโรงผลิตมะพร้าว มีสวน มะพร้าวแบบร่องเงิน ใกล้กับ ตลาดน้ำดำเนินสะดวก	1,000 คน/ปี
3	ศูนย์เรียนรู้การเพิ่ม ประสิทธิภาพการผลิต สินค้าเกษตร ต.บางแพ อ.บางแพ จ.ราชบุรี	ว่าที่ร้อยโทบัญชา หนูเล็ก เบอร์ติดต่อ 089-2208438	ชมการใช้นวัตกรรมสเปรย์น้ำ เพื่อลดอุณหภูมิในแปลงกัญช้าย การปลูกพืชแบบผสมผสาน นำเอาระบบสารสนเทศและ เทคโนโลยีไอทีใช้วางแผนการ ผลิต เลือกซื้อกัญช้าย และผัก กลับบ้าน	1,500 คน/ปี
4	ศูนย์เรียนรู้การเพิ่ม ประสิทธิภาพการผลิต สินค้าเกษตร ต.หนองพันจันทร์ อ.บ้านคา จ.ราชบุรี	คุณจันทร์ เรืองเรธา เบอร์ติดต่อ 089-9101254	การปลูกสับปะรดหวานบ้านคา การสาธิตการให้น้ำแบบสปริง เกอร์แบบประหยัดทั้งเวลาและ แรงงาน การทำสับปะรดกวน และหยี รวมถึงการปลูกพืช ผสมผสานสร้างรายได้ในฤดูแล้ง	2,000 คน/ปี
5	แหล่งท่องเที่ยวเชิง เกษตรวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแพะก้าวหน้า ราชบุรี ต.อ่าทอง อ.เมือง จ.ราชบุรี	คุณมุฮัมมัด เมฆลอย เบอร์ติดต่อ 086-7042630	ให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงสาย พันธุ์แพะเนื้อและแพะนม การ จัดการคอก ผลิตภัณฑ์แปรรูป จากนมแพะ เช่น สบู่ ครีม คุกกี้ ไอศกรีม การรีดนมแพะ	1,000 คน/ปี

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ที่	ชื่อสถานที่ และที่อยู่	ชื่อผู้ประสานงาน/ เจ้าของ	จุดเด่นของสถานที่	ผู้มาศึกษาดูงาน โดยประมาณ (คน) /ปี
	กลุ่มหมูลุมนอินทรีย์ ต.ดอนแร่ อ.เมือง จ.ราชบุรี	เบอร์ติดต่อ 088-0224496	กับสิ่งแวดล้อม รวมถึงไก่ไข่ในป่า ไผ่ ไข่อาร์มดี บ่อปลา จำหน่ายผลิตภัณฑ์จากฟาร์ม	
7	แหล่งท่องเที่ยวเชิง เกษตรล่องเรือชมสวน และตลาดน้ำดำเนิน สะดวก ต.ดำเนินสะดวก อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี	-ท่าเรือวันดี เบอร์ติดต่อ 081-4028509 -คุณอภิชาติ ปาน มณี เบอร์ติดต่อ 089-5497011	นั่งเรือชมสวนฝรั่ง มะพร้าว มะม่วง และมะนาว ทศนิยมภาพวิถี ชีวิตชุมชน การเคี้ยวตาลแบบ โบราณ ชมสวนเกษตร ตลาดลอย น้ำเรือพายล่องมบรรทุกสินค้าที่มี ความจำเป็นต่อการครองชีพ ในชุด พ่อค้าแม่ค้าสวมชุดสีเข้มแบบ ชาวสวนในช่วงเช้า	5,000 คน/ปี
8	แหล่งท่องเที่ยวเชิง เกษตรล่องเรือชมสวน มะพร้าว อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี	คุณอภิชาติ ปานมณี เบอร์ติดต่อ 089-5497011	ใกล้ตลาดน้ำดำเนินสะดวก กิจกรรมรดน้ำต้นมะพร้าว และ แปลงสวน การตรวจกล่องเลี้ยง ชันโรง การเก็บผลผลิตโนแปง ชมวิถีชีวิตของเกษตรกร	3,000 คน/ปี
9	แหล่งท่องเที่ยวเชิง เกษตรสวนอุดม การ์เดน ต.ดอนคลัง อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี	คุณอุดม ฐิตวิฒนะสกุล เบอร์ติดต่อ 086-7895888	ผลิตและจำหน่ายไม้ประดับตัดใบ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การ เพาะเลี้ยงเห็ดพันธุ์ไม้ ส่งออกไม้ ประดับตัดใบ สาธิตให้ความรู้ และ เที่ยวชมพรรณไม้แปลกสวยงามหา ยาก	1,500 คน/ปี
10	แหล่งท่องเที่ยวตลาด ปลาสวยงามและสัตว์ เลี้ยง ฟิววิลเลจ ต.หนองอ้อ อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี	สำนักงานฟิววิล เลจ เบอร์ติดต่อ 082-1110440	ตลาดปลาสวยงาม และสัตว์น้ำ มากที่สุดในประเทศ การเลี้ยงและ จำหน่ายสัตว์เลี้ยงน่ารัก การปลูก บอนไซ และพันธุ์ไม้สวยงาม	72,000 คน/ปี
11	แหล่งท่องเที่ยวเชิง เกษตรศูนย์ศึกษา วิธีการฟื้นฟูที่ดินเสื่อม โทรมเขาชะงุ้ม อัน	สำนักศูนย์ศึกษา วิธีการฟื้นฟูที่ดิน เสื่อมโทรมเขา ชะงุ้ม อันเนื่องจาก	เส้นทางศึกษาธรรมชาติ บนป่าเขาเขียว การปลูกพืชผักปลอดสารพิษ ชม ทุ่งปอเทืองและทุ่งทานตะวัน	100,000 คน/ปี

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ที่	ชื่อสถานที่ และที่อยู่	ชื่อผู้ประสานงาน/ เจ้าของ	จุดเด่นของสถานที่	ผู้มาศึกษาดูงาน โดยประมาณ (คน) /ปี
	เนื่องจากพระราชดำริ ต.เขาชะงุ้ม อ.โพธาราม จ.ราชบุรี	พระราชดำริ เบอร์ติดต่อ 032-226744	ตามฤดูกาล ฐานการเรียนรู้การ ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ จำหน่าย ผลผลิตทางการเกษตร	
12	แหล่งท่องเที่ยวสหกรณ์ โคนมหนองโพราชบุรี จำกัด ต.หนองโพ อ.โพธาราม จ.ราชบุรี	สหกรณ์โคนม หนองโพราชบุรี เบอร์ติดต่อ 032-389234	จำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์จากนม เช่น ไอศกรีม โยเกิร์ต มีร้านค้า นั่งพักผ่อน	20,000 คน/ปี
13	แหล่งท่องเที่ยวเชิง เกษตรสวนชมพูเจริญสุข ต.ดอนคา อ.บางแพ จ.ราชบุรี	คุณสมชาย เจริญ สุข เบอร์ติดต่อ 063-2526678	สวนชมพูที่มีกิจกรรม นั่งเรือชม สวนให้อาหารปลาแรดเผือก ถ่ายรูปบนยอดต้นชมพู การตัด แต่งทรงพุ่ม เลือกซื้อชิมจากต้น และจุดพักผ่อน	30,000 คน/ปี
14	แหล่งท่องเที่ยวเชิง เกษตรเดอะบลูมส์ออร์ คิดปาร์ค ต.วัดแก้ว อ.บางแพ จ.ราชบุรี	เดอะบลูมส์ ออร์ คิดปาร์ค จำกัด เบอร์ติดต่อ 086-1110084	อุทยานและสวนกล้วยไม้ การจัด แต่งแสดงกล้วยไม้ ห้อง LAB ขยายพันธุ์กล้วยไม้ สถานที่ถ่าย Pre-wedding แปลงเกษตร ผสมผสาน	70,000 คน/ปี
15	แหล่งท่องเที่ยวเชิง เกษตร Neo Farm ต.ดอนคา อ.บางแพ จ.ราชบุรี	คุณวศิน เงินอน เบอร์ติดต่อ 061-670110	ผลิตและแพ็คกล้วยไม้ตัดดอก เพื่อการส่งออก ชมสวนกล้วยไม้ แหล่งเพาะพันธุ์ปลากระเบน	30,000 คน/ปี
16	แหล่งท่องเที่ยวเชิง เกษตรไร่ปลูกรัก ต.วังเย็น อ.บางแพ จ.ราชบุรี	ไร่ปลูกรัก เบอร์ติดต่อ 086-3327365	ฐานกิจกรรมการเกษตร เก็บไข่ เปิด ทำไข่เค็ม สไลเดอร์ริมน้ำ พายเรือ ชมสวนดอกไม้ เลี้ยงวัว เลี้ยงหมู เกี่ยวข้าวปลูกข้าว และ งานศิลปะ	50,000 คน/ปี
17	แหล่งท่องเที่ยววิสาหกิจ ชุมชนบ้านกุ่มพัฒนา ต.บางแพ อ.บางแพ จ.ราชบุรี	คุณคะนอง โพธิ์รักษ์ เบอร์ติดต่อ 081-2079796	แปรรูปกล้วยตาก ภายในโดม พลังงานแสงอาทิตย์ น้ำพริก กะหรี่ปั๊บ น้ำเห็ด การปลูกผลไม้ ยืนต้นแบบผสมผสาน	30,000 คน/ปี

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ที่	ชื่อสถานที่ และที่อยู่	ชื่อผู้ประสานงาน/ เจ้าของ	จุดเด่นของสถานที่	ผู้มาศึกษาดูงาน โดยประมาณ (คน) /ปี
18	แหล่งท่องเที่ยวเชิง เกษตรวิสาหกิจชุมชน ผู้ผลิต ต.วัดแก้ว อ.บางแพ จ.ราชบุรี	คุณประยูร วิสุทธิ ไพศาล เบอร์ติดต่อ 081-7368874	ปลูกชมพู่ทับทิมจันทร์ ฝรั่งเศส มะพร้าวน้ำหอม ศูนย์จำหน่าย สินค้าการเกษตร	30,000 คน/ปี
19	แหล่งท่องเที่ยวเชิง เกษตรวิสาหกิจชุมชน ผู้ผลิต ต.ดอนคา อ.บางแพ จ.ราชบุรี	คุณราเชนทร์ สหวานอารมณี	มะม่วงน้ำดอกไม้สีทอง มะม่วง อาร์ทู้อู่ออก ล่องเรือชมสวน แบบยกทรงดั้งเดิม เลือกรับ มะม่วงกลับบ้าน	20,000 คน/ปี
20	แหล่งท่องเที่ยว ที่ทำการ เดนแอนด์โกท ฟาร์ม ต.ทุ่งหลวง อ.ปากท่อ จ.ราชบุรี	คุณวาสนา กุญชรรัตน์ เบอร์ติดต่อ 081-9175363	การเลี้ยงแพะแบบธรรมชาติ การทำนพาสเจอไรซ์โรกิ้ง สาปแพะ ผลิตภัณฑ์โยเกิร์ต สบู่ ครีมอาบน้ำ ครีมบำรุงผิว	5,000 คน/ปี
21	แหล่งท่องเที่ยวเชิง เกษตร ไร่สุขพวง ต.จอมบึง อ.จอมบึง จ.ราชบุรี	คุณอภิวรรณ สุขพวง เบอร์ติดต่อ 089-3798950	ป่า 3 อย่างประโยชน์ 4 อย่าง ศูนย์การเรียนรู้อินทรีย์วิถีไทย ปลูกข้าว สร้างแหล่งน้ำ สร้างที่ อยู่อาศัย กิจกรรมเลี้ยงสัตว์เพื่อ ผลพลอยได้ ผลิตน้ำเชื่อมไซรัป	30,000 คน/ปี
22	วิสาหกิจชุมชนแปรรูป เพื่อสุขภาพ ต.จอมบึง อ.จอมบึง จ.ราชบุรี	คุณกานต์สินี จิตพนมกาญจน์ เบอร์ติดต่อ 089-5515704	ผลิตกะหรี่ปั๊ปใส่เห็ดเพื่อสุขภาพ และแปรรูปผลิตผลทาง การเกษตร	2,000 คน/ปี
23	แหล่งท่องเที่ยวเชิง เกษตร สวนทิมเบอแลนด์ แอนด์ฟรุ้ต ต.ท่าเคย อ.สวนผึ้ง จ.ราชบุรี	สวนทิมเบอแลนด์ แอนด์ฟรุ้ต เบอร์ติดต่อ 093-3418466	สวนฝรั่งเศส แก้วมังกร มะละกอ ฝรั่ง ตามระบบ GPA ลิ้มรสผลไม้สด กิจกรรมกางเต็น ป็นจักรยาน ที่พัก แค้มป์ไฟ ร้านอาหาร	30,000 คน/ปี
24	แหล่งท่องเที่ยวเชิง เกษตร พสุธารา ต.ตะนาวศรี อ.สวนผึ้ง จ.ราชบุรี	คุณดรุณี วัฒนันครบัญชา เบอร์ติดต่อ 086-0878006	โซลเกษตรต่างๆ เช่น เลมอน สมุนไพรโรสเมรี่ ทารากอน มัลเบอร์รี่ พืชผักสวนครัว ที่พัก ร้านอาหารผักสดจากแปลง	30,000 คน/ปี

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ที่	ชื่อสถานที่ และที่อยู่	ชื่อผู้ประสานงาน/ เจ้าของ	จุดเด่นของสถานที่	ผู้มาศึกษาดูงาน โดยประมาณ (คน) /ปี
25	แหล่งท่องเที่ยวเชิง เกษตร ฟาร์มตัวอย่าง ตามพระราชดำริ ต.ตะนาวศรี อ.สวนผึ้ง จ.ราชบุรี	คุณสุรัตน์ แก่น คลองใหม่ เบอร์ติดต่อ 089-2582325	เพาะเห็ด เลี้ยงแพะนม เลี้ยง ปลาในกระชังปลูกไม้ผล แปรรูป ผลผลิต ชมทัศนียภาพเทือกเขา ตะนาวศรี ร้านจำหน่ายสินค้า ผลผลิตทางการเกษตร	20,000 คน/ปี
26	แหล่งท่องเที่ยวเชิง เกษตรวิสาหกิจชุมชน ต.ท่าเคย อ.สวนผึ้ง จ.ราชบุรี	คุณสมพร แก้วคนตรง เบอร์ติดต่อ 089-0357229	ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม แปรรูป ลูกหม่อน สาวไหม และทอผ้า คุณภาพ	30,000 คน/ปี
27	แหล่งท่องเที่ยวเชิง เกษตร ไร่นาสวนผสม ต.บ้านคา อ.บ้านคา จ.ราชบุรี	คุณกนกวรรณ แสนชมพู เบอร์ติดต่อ 085-2439216	การปลูกผักแบ่งปันแบบเกษตร อินทรีย์ เช่น สับปะรด กล้วย มะนาว มะม่วง ลำไย มะกรูด ระบบน้ำหยด และทำอาหาร มังสวิรัต	10,000 คน/ปี
28	ศูนย์การเรียนรู้การเพิ่ม ประสิทธิภาพการผลิต สินค้าเกษตร ต.บ้านสิงห์ อ.โพธาราม จ.ราชบุรี	คุณวสันต์ จันทร์ศร เบอร์ติดต่อ 092-5392416	การผลิตพืชผักชุมชนบรรจุเพื่อ การจำหน่าย การผลิตเชื้อราโคโร โรเตอร์มา และบิวเวอร์เรีย นึ่ง เรือพายและเรือยนต์ชมสวนผัก	5,000 คน/ปี

ดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นบริบทภูมิหลังของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คณะนักวิจัยจึงได้ติดต่อขอสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 20 ท่าน และผู้รู้ในเชิงทฤษฎี (Theoretical Key Informants) จำนวน 14 คน ดังปรากฏรายชื่อในตารางที่ 3.1 และ 3.2 ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของผู้มาเยือน อันประกอบไปด้วย นักท่องเที่ยว (Tourist) หรือ นักทัศนจร (Excursionists) ที่มาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของจังหวัดราชบุรี โดยเฉลี่ยแล้วจะมีนักทัศนจรมาศึกษาดูงาน มาแวะพัก แวะชม แวะซื้อของ แวะมาร่วมกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรทั้ง 28 แห่ง ประมาณ 500,000 คน/ปี และผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สามารถสรุปเป็นกลุ่มประเด็น ได้ดังนี้

1. พฤติกรรมของผู้มาเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดราชบุรี ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ข้อมูลที่ตรงกันคือ ผู้มาเยือนที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรีส่วนมากเป็นชาวไทย เดินทางมากับครอบครัว ในวันหยุดสุดสัปดาห์ หรือวันหยุดนักขัตฤกษ์ บางครอบครัวไม่นิยมพักค้าง เดินทางไปกลับ

ในวันเดียว (One day trip) แต่ในขณะที่บางกลุ่มเดินทางมาเป็นครอบครัว ข้อสังเกตพบว่า ผู้มาเยือนจะมีพฤติกรรมการเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งเกษตรที่แตกต่างกัน เพราะจังหวัดราชบุรีมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่หลากหลาย แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันของนักท่องเที่ยว จึงทำให้ผู้มาเยือนเลือกไปตามแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ตนเองสนใจ ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

1.1 กลุ่มผู้มาเยือนที่เป็นกลุ่มครอบครัว ต้องการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ด้านการเกษตรกับสิ่งแวดล้อมให้กับบุตรหลาน จะเลือกแหล่งท่องเที่ยว ดอนเอ๋ย ดอนคา ไร่ปลูกรัก มีการจอง Package ไร่ล่วงหน้า เดินทางมาเอง กลุ่มนี้มีศักยภาพในการทำการตลาด และมีศักยภาพในการซื้อสินค้า หากมีความประทับใจ มั่นใจในกระบวนการผลิต

1.2 กลุ่มผู้มาเยือนที่มีความสนใจเฉพาะ สนใจรูปแบบการทำการเกษตรแบบพิเศษ มองหาเส้นทางทำอาชีพเกษตรเป็นอาชีพเสริม หาผลผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพเพื่อสร้างช่องทางการจัดจำหน่าย และส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มาซ้ำ มาแบบมาฝังตัวเพื่อการเรียนรู้

1.3 กลุ่มผู้มาเยือนที่เป็นหน่วยงาน องค์กร เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มสตรี กลุ่มส่งเสริมอาชีพ องค์กรบริหารส่วนตำบล ฯลฯ มาเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลทางการเกษตร

1.4 กลุ่มผู้มาเยือนที่ต้องการสร้างประสบการณ์ มาเก็บภาพบรรยากาศ มาซื้อสินค้าทางการเกษตร มาสร้างประสบการณ์ให้ตนเอง นิยมเดินทางไปตามพื้นที่ที่มีการจัดกิจกรรมพิเศษทางการเกษตร เช่น ตลาดจำหน่ายพืชผลทางการเกษตร เกษตรแฟร์ ตลาดเกษตรสีเขียว

1.5 กลุ่มผู้มาเรียน มาทำกิจกรรมนอกห้องเรียนที่เป็นนักเรียน นักศึกษา และบุคคลทั่วไป

2. รูปแบบการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดราชบุรี ปัจจุบันพบว่ามี 5 ประเภท ได้แก่

2.1 บูรณาการรวมกลุ่ม ดังเช่น แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกลุ่ม ดอนเอ๋ย ดอนคา ผลการสัมภาษณ์ นายวศิน เงินอนอก ผู้ก่อตั้งและแกนกำลังสำคัญของการจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรภายใต้ชื่อ “ดอนเอ๋ย ดอนคา” ตั้งอยู่ ตำบลดอนคา อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี เล่าว่า เส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรกลุ่ม “ดอนเอ๋ย ดอนคา” เป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับกลุ่มเกษตรกรผู้ทำฟาร์มกล้วยไม้โอฟาร์ม กลุ่มผู้ปลูกผลไม้ ชมพูทับทิมจันทร์ มะพร้าว ฝรั่งกิมจู มะม่วงอกร่องสีทอง กลุ่มปราชญ์ชุมชนด้านการปราศรัยพิช การทำดินสูตรพระราชทาน และกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ บ้านดอนคา จึงได้จัดทำเส้นทางท่องเที่ยว แบบวันเดียว หากนักท่องเที่ยวสนใจท่องเที่ยวหรือพักต่อ ก็จะทำให้ทางการท่องเที่ยวอื่นๆ ในจังหวัดราชบุรีต่อไป กลุ่มดอนเอ๋ยดอนคา ได้เปิดตัวต่อสื่อสาธารณะในวันที่ 7 มิถุนายน 2560 เพื่อให้เกิดการรับรู้ถึงศักยภาพและความพร้อมในการให้บริการ โดยมีกำหนดเปิดรับลูกค้าครั้งละ 70 คน จำหน่ายค่านำชมเป็นรายหัวๆ ละ 350 บาท ซึ่งจะรวมค่าบริการ รถนำชมแหล่งทำกิจกรรมในแหล่งเกษตร อาทิ ปลูกกล้วยไม้ สอนผสมดินปลูกต้นไม้สูตรพระราชทาน สร้างประสบการณ์ในการเลี้ยงไส้เดือน สอนโดยปราชญ์หมอดินแห่งดอนคา คือ คุณจรัล อรุณศิริวัฒน์ พาalongเรือชมสวนชมพูต้นแบบพันธุ์ทับทิมจันทร์ ในสวนของเกษตรกรผู้ปลูกผลไม้ปลอดสาร คุณสมชาย เจริญสุข และไปเที่ยวชมสวนมะม่วงที่หลากหลายสายพันธุ์ ตลอดจนได้ฝึกห่อมะม่วงด้วยตนเองที่สวนมะม่วงของคุณราชน ซึ่งทางบัตรค่าซื้อทัวร์สามารถนำไปแลกเปลี่ยนที่เป็นผลผลิตของชุมชนได้ไม่เกิน 100 บาท มื้อกลางวัน จัดให้รับประทานอาหารพื้นบ้านของกลุ่มชาติ

พันธุ์ไทยทรงดำบ้านดอนคา จำนวน 1 มื้อ ตามเส้นทางท่องเที่ยวจะมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร Neo Farm ตำบลดอนคา อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี เป็นจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดของเส้นทาง จากเดิมเปิดให้บริการทุกๆ วันเสาร์ 2 ครั้งต่อเดือน พบว่า เกษตรกรต้องเตรียมงานเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เนื่องจากลูกค้าที่มาท่องเที่ยวจะไม่สามารถ Walk in เข้ามาอบรมได้ แต่จะต้องทำการจองซื้อ Package ไว้ก่อนล่วงหน้า ดังภาพแผนที่แสดงการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเขตพื้นที่ตำบลดอนคา

ภาพที่ 4.3 แสดงเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรของกลุ่มดอนแฉะดอนคา
ที่มา : คุณวศิน เงินอเนก (2560)

และคุณวศิน เงินอเนก ให้ข้อมูลต่อว่า

“เดิมได้กำหนดกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาคือกลุ่มคนทำงาน หน่วยงานภาครัฐ ที่มาศึกษาดูงานในแหล่งเรียนรู้ต่างๆ รอบละ 70 คน ซึ่งช่วงแรกได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี เพราะให้ลูกค้าที่จะมาศึกษาดูงานให้ทำการติดต่อล่วงหน้า เพราะเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรเส้นทางนี้มีคุณลักษณะพิเศษ คือการเดินทางจะเดินทางโดยรถประจำทางคันเก่า ออกเดินทางไปยังเส้นทางที่ปรากฏตามแผนภาพ 4.3 ต่อมา พบว่า จำนวนผู้มาเที่ยว ถูกหน่วยงานให้มาร่วมกับโครงการของหน่วยงาน ดังนั้นผู้ที่มาส่วนใหญ่เป็นผู้ที่เดินทางมาเที่ยวไปกลับในวันเดียว การจับจ่ายซื้อสินค้า ไม่เยอะมาก เฉลี่ยคนละไม่ถึง 1,000 บาท หากเป็นอย่างนี้ต่อไป กลุ่มเกษตรกรที่มาร่วมจัดทำมาร่วมสร้างการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคงอยู่ไม่ได้แน่ เพราะเกษตรกรต้องหยุดเข้าสวนเพื่อเตรียมงานแสดงสาธิตให้ผู้ที่มาเยี่ยมชม ทำให้ทางกลุ่มได้มาวางแผนเพื่อปรับเปลี่ยนกลุ่มลูกค้าใหม่ โดยมีโจทย์ว่า “ทำอย่างไรให้กลุ่มเกษตรกรเหนื่อยน้อยลงและมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ?” จากการเตรียมสถานที่เสาร์วันเสาร์ จนกระทั่งกลุ่มบริหารได้เปิด

โอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นและต่างมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มจึงได้เสนอแนวทางใหม่สำหรับการจัดนำเที่ยวในพื้นที่ดอนเอย์ ดอนคา คือ การทำตลาดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยเปิดรับกลุ่มเด็กเล็ก แทนผู้ใหญ่ เปิดให้บริการในวันเสาร์และอาทิตย์ สัปดาห์แรกของเดือน เพราะมีความเชื่อว่า การปลูกวิถีคิด สร้างประสบการณ์ เปิดโลกทัศน์ทางการเกษตรที่มีคุณภาพให้เด็ก จะเป็นการปูพื้นฐานให้ คนรุ่นใหม่เข้าใจการทำงานเกษตรที่มีคุณภาพต่อตนเอง และต่อสิ่งแวดล้อม ผลจากการปรับเปลี่ยนวิถีคิด พบว่า ผู้ปกครองต่างมีความสนใจให้บุตรหลานได้เข้ามาท่องเที่ยวตามเส้นทางดอนเอย์ ดอนคา ซึ่งนอกจากบุตรหลานจะมาแล้ว ยังมีผู้ปกครองตามมาดูการทำกิจกรรมของบุตรหลานอีกด้วย ในขณะที่เด็กๆ กำลังทำกิจกรรมกัน ผู้ปกครองก็เข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมของเด็ก อีกทั้งมีการซื้อสินค้ากลับไป จนพบว่า ผลไม้ที่นำมาออกขายไม่เพียงพอกับความต้องการซื้อของผู้ปกครอง บทสรุปคือ การแก้ไขปัญหาแบบมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมลงมือปฏิบัติ และสะท้อนข้อมูลผลที่เกิดจากการลองผิดลองถูกจนประสบผลสำเร็จ การเปิดรอบเพื่อให้ผู้สนใจจองเข้ามาท่องเที่ยวในดอนเอย์ ดอนคา จะเปิดให้จองล่วงหน้า 2 เดือน ไม่รับนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนที่ไม่ได้จองล่วงหน้า เพราะหากจองล่วงหน้าก่อนเดินทางเข้ามา กลุ่มมั่นใจว่าจะเกิดความประทับใจกลับไป แต่ถ้าแบบมิได้นัดหมาย นักท่องเที่ยวก็จะได้ไม่ได้รับการดูแล หรือ เห็นภาพบรรยากาศตามที่นำเสนอต่อสื่อสาธารณะ ดังภาพแสดงกิจกรรมของกลุ่มดอนเอย์ดอนคาดังภาพแสดงบรรยากาศ”

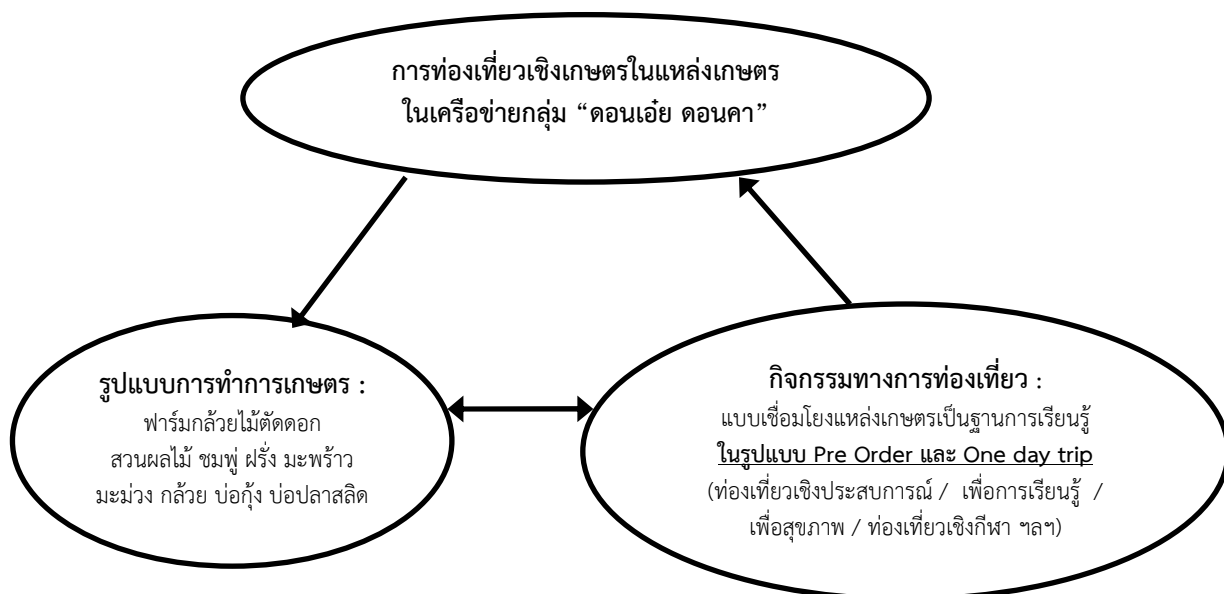
วศิน เงินอน

12 มีนาคม 2561

ภาพที่ 4.4 แสดงบรรยากาศของการเปิดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตร กลุ่มดอนเอ๋ย ดอนคา
ที่มา : วศิน เงินอนก (2560)

ดังนั้นผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ นักวิจัยจึงได้นำมาสรุปเป็นรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มดอนเอ๋ยดอนคา ดังนี้

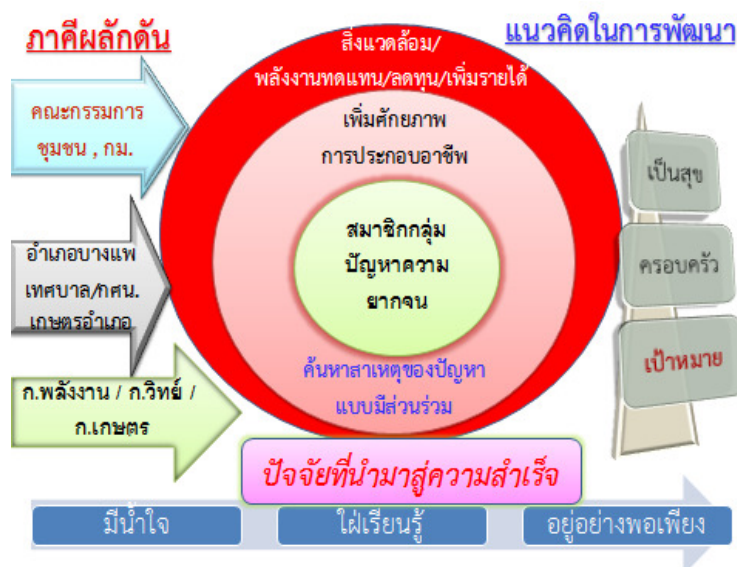

ภาพที่ 4.5 แสดงความสัมพันธ์ของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกลุ่มดอนเอ๋ยดอนคา
ที่มา : นักวิจัย (2560)

2.2 แหล่งเกษตรที่มีความโดดเด่นและเข้มแข็งด้วยตนเอง มีภูมิความรู้ในด้านต่างๆ พร้อมทั้งจะเปิดใจและถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ผู้สนใจเพื่อสร้างทายาท หรือส่งเสริมให้เกิดการตระหนักถึงการผลิตพืชผักอาหารเพื่อสุขภาพ อาหารปลอดภัย สิ่งแวดล้อมปลอดภัย ส่งเสริมการสร้างงานสร้างอาชีพให้แก่ชุมชนในจังหวัดราชบุรี กลุ่มนี้มีมากในรูปแบบของการบริหารแบบกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และกลุ่ม Young Smart Farmer ยกตัวอย่าง เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านกุ่มพัฒนา วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมตำบลท่าเคย กรณี กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านกุ่มพัฒนา ซึ่งเป็นกลุ่มการผลิตแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร แบบครบวงจร ทั้งการอนุรักษ์สายพันธุ์กล้วยน้ำว้าพันธุ์มะลิอ่อน ควบคุมคุณภาพแปลงปลูกกล้วยแบบปลอดสาร ผลิต แปรรูป ทำการตลาด และจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทั้งในและต่างประเทศ ตั้งอยู่ : 2/8 หมู่ 2 ตำบลบางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี มี นายคะนอง โปรักษ์ เป็นประธานกลุ่ม พร้อมสมาชิกอีกจำนวน 21 คน กิจกรรมหลักของกลุ่มคือ ผลิตและจัดจำหน่าย กล้วยตากพลังงานแสงอาทิตย์ น้ำพริกเผา น้ำพริกแกง ขนดอกจอก กล้วยมันสมุนไพร ขนกุยช่าย เห็ด คนสวรรค์ ข้าวตัง ข้าวแตน และแปรรูปผลิตภัณฑ์พืชผัก ผลไม้ต่างๆ ตามฤดูกาล การร่วมกันจัดตั้งกลุ่ม มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อแก้ไขปัญหาให้เกษตรกรโดยเฉพาะกลุ่มที่ประกอบอาชีพโคนม ทำนา ทำสวน ที่ประสบปัญหา ด้านต้นทุนการผลิตสูงมาก ขาดแคลนแรงงาน การกำหนดราคาขายเป็นไปตามกลไกของตลาด ผู้ซื้อเป็นผู้กำหนดราคา ขาดอำนาจการต่อรองจากพ่อค้าคนกลาง ทำให้ประสบปัญหาขาดทุน เกษตรกรเดือดร้อน ไม่มีรายได้ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ เป็นปัญหาระดับประเทศที่พบเจอได้ทั่วไปในวงจรชีวิตของเกษตรกรไทย แกนนำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านกุ่มพัฒนา ได้ตระหนัก ร่วมกันหาทางเลือกเพื่อความอยู่รอดของเกษตรกรในพื้นที่ ไม่เพียงแต่การรอแบบตั้งรับ แต่ยังคงดำเนินงานเชิงรุก ด้วยการเข้าไปขอรับการช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ นำเสนอปัญหา เข้าพบหารือกับหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา และรัฐวิสาหกิจหลาย

หน่วยงานในจังหวัดราชบุรี ที่มีความเชี่ยวชาญต่างๆ ตามสภาพปัญหาของกลุ่ม เพื่อขอคำแนะนำ แนวทางการแก้ไขปัญหาให้เกษตรกรในพื้นที่ ด้วยเจตนา ความมุ่งมั่นตั้งใจ ในการช่วยเหลือพี่น้องเกษตรกรในชุมชนของกลุ่ม ได้สร้างความเชื่อมั่นให้กับหน่วยงานต่างๆ จึงทำให้กลุ่มได้รับโอกาสการช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม จากหลายหน่วยงาน การเข้ามาช่วยพัฒนา ชุมชน ควบคู่ไปกับการขยับ ปรับตัว ที่มีความพร้อมต่อการพัฒนาของกลุ่ม เพื่อไปสู่ชีวิตใหม่ของ สมาชิกกลุ่มและชุมชน การเปลี่ยนแปลง อย่างมีส่วนร่วม แบบองค์รวมจึงเกิดขึ้นในชุมชนด้วยความ สัมผัสใจ เข้าใจ มีเป้าหมายเดียวกัน และจนกระทั่งจึงได้มีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขึ้นอย่างเป็นทางการ ในวันที่ 18 มกราคม 2548 เป็นต้นมา

ในระยะเวลาอันสั้น ชุมชนเปิดใจพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงสิ่งใหม่ๆ จากอาชีพเลี้ยงโคนม จากการทำเกษตรตามกระแสนิยม จากการทำนาข้าวแบบใช้สารเคมี หันมาประกอบอาชีพทางเลือก โดยเริ่มจากการปลูกข้าวตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ ปลูกกล้วยน้ำว้าในนาข้าว ผลิตน้ำพริกเผา น้ำพริกแกง ขนดอกจอก กล้วยม้วนสมุนไพร ขนมกุยช่าย เพื่อการบริโภค และจำหน่ายในหมู่บ้าน และหมู่บ้านใกล้เคียง ชุมชนบางกลุ่ม เลิกอาชีพการเลี้ยงโคนม สู่อชีพการเพาะเห็ด แปรรูปเห็ดเป็น ผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายเพื่อแก้ไขปัญหาเห็ดล้นตลาด ได้แก่ น้ำพริกเผาเห็ด กะหรีบั้งเห็ด แหนมเห็ด น้ำเห็ดสามอย่าง มีการทำการเกษตรแบบผสมผสาน ส่งเสริมชาวนาปลูกกล้วยในแปลงนาข้าว เพื่อนำ กล้วยมาแปรรูปเป็นกล้วยตาก ปัจจุบันกลุ่มสามารถพัฒนาคุณภาพกล้วยตาก ให้มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศ ภายใต้เป้าหมายเดียวกันที่เป็นหัวใจหลักในการพัฒนากลุ่มคือ เพื่อ ความเป็นสุขของสมาชิกในครอบครัว “ครอบครัวเป็นสุข” และวิสัยทัศน์ คือ “มีน้ำใจ ใฝ่เรียนรู้ เป็นอยู่อย่างพอเพียง” ภายใต้กลยุทธ์ในการดำเนินงานของกลุ่ม คือ “เทคนิค 5 สร้าง ได้แก่ สร้าง คนให้คิดแบบสร้างสรรค์ สร้างกลุ่มให้เข้มแข็ง สร้างงานให้คนในชุมชน สร้างผลิตภัณฑ์ที่เป็น อัตลักษณ์ของท้องถิ่น และสร้างระบบเศรษฐกิจที่มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนให้กับเกษตรกรในชุมชน” ดังแผนภาพความสัมพันธ์ของแนวความคิดพัฒนาที่ 4.6

ภาพที่ 4.6 ปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านกลุ่มพัฒนา
ที่มา : คณะอง โปรักษ์ (2560)

ปัจจุบันผลิตภัณฑ์หลักของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านกุ่มพัฒนา คือ ก๋วยเตี๋ยวพลังงาน แสงอาทิตย์ ภายใต้ชื่อสินค้าคือ “กุ่มทอง” เนื่องจาก ก๋วย เป็นพืชที่ปลูกได้ดีในทุกสภาพพื้นที่ ด้วยคุณสมบัติที่ปลูกได้ง่ายจึงพบเห็นทั่วไปในทุกบ้านเรือน ก๋วย เป็นพืชล้มลุก ที่มีความผูกพันกับวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยมาตั้งแต่บรรพบุรุษ วันนี้สามารถกล่าวได้ว่าทุกส่วนของต้นก๋วยสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ทั้งหมด ทั้งทางด้านโภชนาการ คุณค่าทางศิลปะ วัฒนธรรมของวิถีชีวิตของคนไทย อาทิ ใช้ประกอบอาหารคาว-หวาน ใช้ในงานใบตอง ใช้ในงานแกะสลัก และเป็นส่วนผสมของอาหารเพื่อเลี้ยงหมูและวัว ฯลฯ กลุ่มจึงได้นิยามไว้ว่า ก๋วย เปรียบเสมือน “แม่ที่สองของน้องน้อย” เพราะก๋วยนอกจากจะเป็นอาหารเสริมของทารกแล้ว ยังมีส่วนช่วยสร้างน้ำนมให้แม่ จากหัวปลีของก๋วยที่คนไทยทราบถึงคุณสมบัตินี้เป็นอย่างดี จากวันนั้นถึงนี้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านกุ่มพัฒนา ได้เลือกที่จะยกระดับก๋วยที่มีอยู่ทั่วไปสู่ผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ สร้างระบบเศรษฐกิจชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน ผ่านกระบวนการผลิต แปรรูป อย่างมีคุณค่า และการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง

ก๋วยเตี๋ยวภายใต้ชื่อ “กุ่มทอง” นอกจากผู้บริโภคจะได้คุณค่าทางโภชนาการแล้ว ผู้บริโภคยังเกิดความภาคภูมิใจในภูมิหลังของกระบวนการผลิต วิธีคิดของสมาชิกกลุ่ม และชุมชนที่ได้พัฒนาระดับทรัพยากรของท้องถิ่น เพื่อสร้างรายได้ให้กระจายสู่ชุมชนอย่างเป็นธรรม อย่างรู้สึก รู้จริงถึงกระบวนการผลิต ตั้งแต่กรรมวิธีการปลูกจนกระทั่งเป็นก๋วยเตี๋ยวพร้อมทาน ที่ดูเหมือนจะเป็นเรื่องกล้วยๆ แต่ไม่กล้วยเอาซะเลย ! วันนี้นักรวมกลุ่มมิใช่เป็นเพียงกลุ่มที่สร้างระบบเศรษฐกิจใหม่ให้ชุมชนแล้ว แต่ยังเป็นการสร้างสามัคคีให้กับคนในสังคม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพื้นที่ และผลที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงในวันนี้ ได้สร้างความภาคภูมิใจให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านกุ่มพัฒนา ชุมชนบางแพ และพื้นที่ใกล้เคียงเป็นอย่างมาก ชุมชนมีรายได้ที่มั่นคง ครอบครัวมีความอบอุ่น สังคมเป็นสุข สามัคคี มีภูมิคุ้มกัน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม หรือสิ่งแวดล้อมของโลก และอีกหนึ่งความภาคภูมิใจสำคัญของสมาชิกกลุ่มและชุมชนบางแพ ในครั้งล่าสุด คือ การได้รับคัดเลือก สนับสนุนการทำกิจกรรมของกลุ่มให้เป็นหนึ่งในโครงการพัฒนาประเทศ คือ “โครงการ 9101 ตามรอยเท้าพ่อ ภายใต้ร่มพระบารมี เพื่อการพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน” ที่เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมหลักของการแสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ของชุมชนบ้านกุ่มพัฒนา ด้วยพื้นฐานของความร่วมมือร่วมใจของชุมชนที่มีแนวทางการดำเนินงาน คือ คิดเพื่อเรา ทำเพื่อโลก ใช้ของทุกอย่างที่มีให้เกิดคุณค่าสูงสุดเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดังคำกล่าวของประธานกลุ่ม นายคะนอง โปรักษ์ คือ “คนเราหากจะทำอะไร เงินไม่ใช่ปัญหา แต่ปัญญาสิแท้จริง รู้ลึก รู้จริง ต่อยอด แปรรูป เพิ่มมูลค่า หาจุดต่าง สร้างสรรค์ แบ่งปันชุมชน บนฐานวิถีแห่งความพอเพียงและยั่งยืน คือ แนวทางในการพัฒนา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านกุ่มพัฒนาในอนาคต สืบต่อไปจากรุ่นสู่รุ่น”

ภาพที่ 4.7 แสดงผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนบ้านกุ่มพัฒนา
ที่มา : คະนอง โป้รักษ์ (2560)

2.3 เปิดให้บริการในรูปแบบการให้บริการที่ครบวงจร โดยมีกิจกรรมทางการเกษตรเป็นจุดดึงดูดใจ ดังเช่น ไร่ปลูกรัก

ไร่ปลูกรัก ตั้งอยู่ในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี โดยเริ่มทำมาตั้งแต่ปี 2543 มี คุณกานต์ ฤทธิ์ขจร และ คุณอโณทัย ก้องวัฒนา ภรรยาเป็นผู้บุกเบิก รูปแบบกิจกรรมของไร่ปลูกรัก คือ เปิดให้บริการรองรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการสร้างประสบการณ์ในการทำเกษตรแบบเกษตรอินทรีย์ วิถีพอเพียงตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจของในหลวงรัชการที่ 9 เปิดให้บริการแก่นักท่องเที่ยวชายเป็น Package รับลูกค้า Walk in และผ่านเว็บไซต์ของไร่เปิดให้บริการทุกวันเสาร์และอาทิตย์ ร้านเปิด อังคาร - อาทิตย์ (ปิดวันจันทร์) เวลา 09.00 - 18.30 น. โดยมีรายละเอียดที่มาของการจัดตั้งไร่ปลูกรัก ดังนี้ ไร่ปลูกรัก หรือ Thai Organic Farm ของคุณกานต์ ฤทธิ์ขจร และภรรยา ที่ต้องการจะหาวัตถุดิบในการทำอาหารเพื่อสุขภาพให้กับร้านอาหารของตัวเองจนนำมาสู่การเปิดฟาร์มออร์แกนิก ไร่ปลูกรักที่จังหวัดราชบุรีขึ้นมา บนพื้นที่ 60 ไร่ ปัจจุบันดำเนินการผลิตสินค้า เกษตรอินทรีย์ระดับสากล เช่น ผักสด พืชไร่ สมุนไพร ปลา เป็ดไข่ และสินค้าแปรรูปออร์แกนิกจากในฟาร์ม ส่งออกจำหน่ายทั้งในและต่างประเทศ และยังเป็นศูนย์เรียนรู้เรื่องการทำการเกษตรแบบออร์แกนิก ซึ่งภายในฟาร์ม จะมีการผลิตพืชผัก ไข่เป็ด และเลี้ยงปลา แบบออร์แกนิก ที่เป็นวิธีการที่แตกต่างจากการเลี้ยงหรือปลูกพืชทั่วไป ซึ่งกำลังเป็นที่นิยมกันมากในเรื่องของสินค้าออร์แกนิก ในปัจจุบันภายใต้การยอมรับของไร่ปลูกรักที่เป็นฟาร์มออร์แกนิกที่ได้รับการรับรองจากสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แห่งประเทศไทย ซึ่งให้การรับรองระบบจากสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติด้วย ที่มีชื่อว่า IFOAM เป็นเครื่องหมายที่ทั่วโลกให้การยอมรับ ในสินค้าออร์แกนิกที่ผลิตในฟาร์มที่มีมาตรฐานผ่านการรับรองจาก IFOAM ซึ่งมีการตรวจสอบทั้งการจัดการในฟาร์ม รวมถึงเมล็ดพันธุ์ที่ใช้ด้วย ทำให้เกิดการยอมรับและประชาสัมพันธ์บอกต่อกัน ซึ่งไร่ปลูกรักสามารถรองรับคนได้ประมาณ 120 คน แต่หากเป็นงานกลางแจ้งเคยจัดรองรับคนได้ถึง 800 คนมาแล้ว ดังภาพ 4.8

ภาพที่ 4.8 แสดงบรรยากาศการทำกิจกรรมทางการเกษตรในไร่ปลูกรัก
 ที่มา : กานต์ ฤทธิ์ขจร (2560)

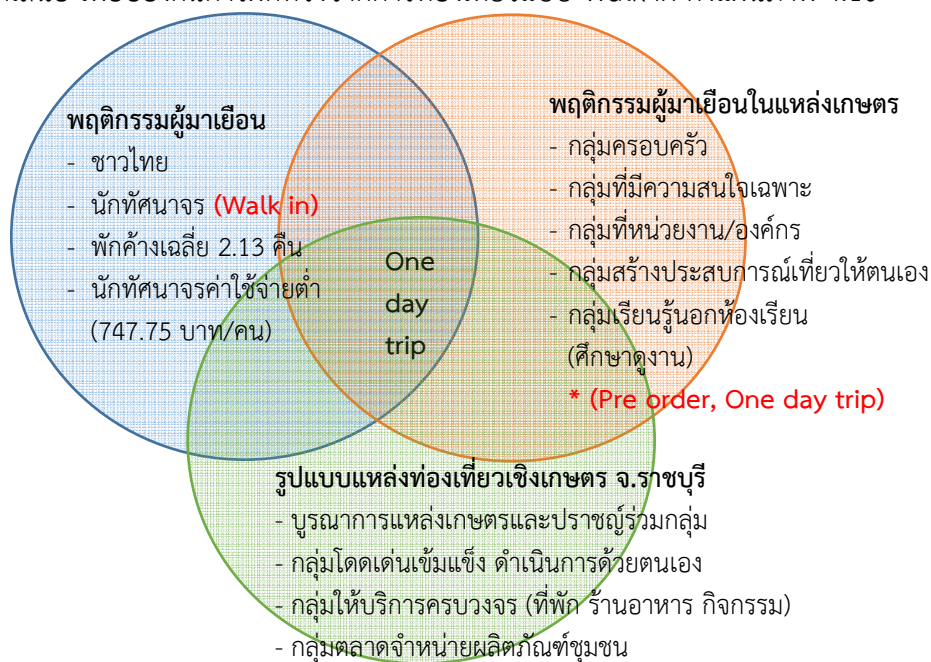
2.4 ตลาดจัดจำหน่ายผลผลิตชุมชน พืชผลทางการเกษตร ซึ่งปัจจุบันเป็นที่นิยม เนื่องจากเป็นสถานที่ให้ผู้ผลิตได้รู้จักกับผู้บริโภคอย่างแท้จริง ผู้ผลิตยินดีนำเสนอสินค้าของตนเอง ผู้บริโภคได้รับรู้และมั่นใจในคุณภาพของสินค้าที่เลือกซื้อนั้นๆ ซึ่งปัจจุบัน จังหวัดราชบุรีได้ให้ความสนใจ ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเปิดตลาดนัดชุมชนขึ้นมากมายในแต่ละพื้นที่ ดังเช่น ตลาดเกษตรกรราชบุรี ที่จัดตั้งขึ้นโดยสำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี ตลาดอมยิ้มวิถีไทยย้อนยุค วัดวาปีสุทธาวาท (วัดตลาดควาย) ตำบลจอมบึง อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ตลาดคนเดินอำเภอสวนผึ้ง และตลาดวัดโขลงสุวรรณคีรี อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

ภาพที่ 4.9 บรรยากาศตลาดเกษตรกรราชบุรี
 ที่มา : สุพัฒน์ อ่อนคง (2560)

ตลาดนัดเกษตรกรราชบุรี มีแนวคิดจากกลุ่มยุทธศาสตร์และสารสนเทศ สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี ที่ต้องการให้เกษตรกรมีแหล่งจัดจำหน่ายสินค้าปลอดภัย เพื่อให้เกษตรกรได้มีพืช ผัก ผลไม้ ปลอดภัยได้รับประทาน ส่งเสริมให้ผู้บริโภคมีสุขภาพที่ดี ตลาดแห่งนี้เปิดดำเนินการมาประมาณ 2 ปี มีร้านค้ามาร่วมจำหน่ายผลผลิตเกือบ 65 ราย เปิดจำหน่ายในทุกเช้าวันอังคารและวันศุกร์ เวลา 07.00 - 12.00 น. ณ หน้าที่ทำการสำนักงานเกษตรอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี คุณสุพัฒน์ อ่อนคง ตำแหน่ง หัวหน้างานกลุ่มยุทธศาสตร์และสารสนเทศ เป็นผู้ริเริ่มให้คำปรึกษาให้คณะกรรมการบริหารตลาด ร้านค้าทุกร้านค้าที่มาจำหน่ายสินค้าในตลาด สามารถรับประกันได้ว่าผลผลิตนั้นมีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค 100% เพราะมีการตรวจสอบสารพิษตกค้างในพืชผัก จากการเปิดดำเนินการมา 2 ปี ทำให้เกิดความไว้วางใจแก่ผู้บริโภค เกษตรกรมีรายได้จากการจำหน่ายสินค้า ยอดการซื้อขายต่อเดือนประมาณ 7 แสนบาท ทำให้มีความมั่นใจในการเติบโตของตลาดจำหน่ายผลผลิตปลอดภัยของเกษตรกรว่าจะมีความเติบโตอีกมาก เพราะทุกวันนี้คนให้ความสนใจด้านสุขภาพมากขึ้น โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับพืชปลอดภัย อาหารปลอดภัย

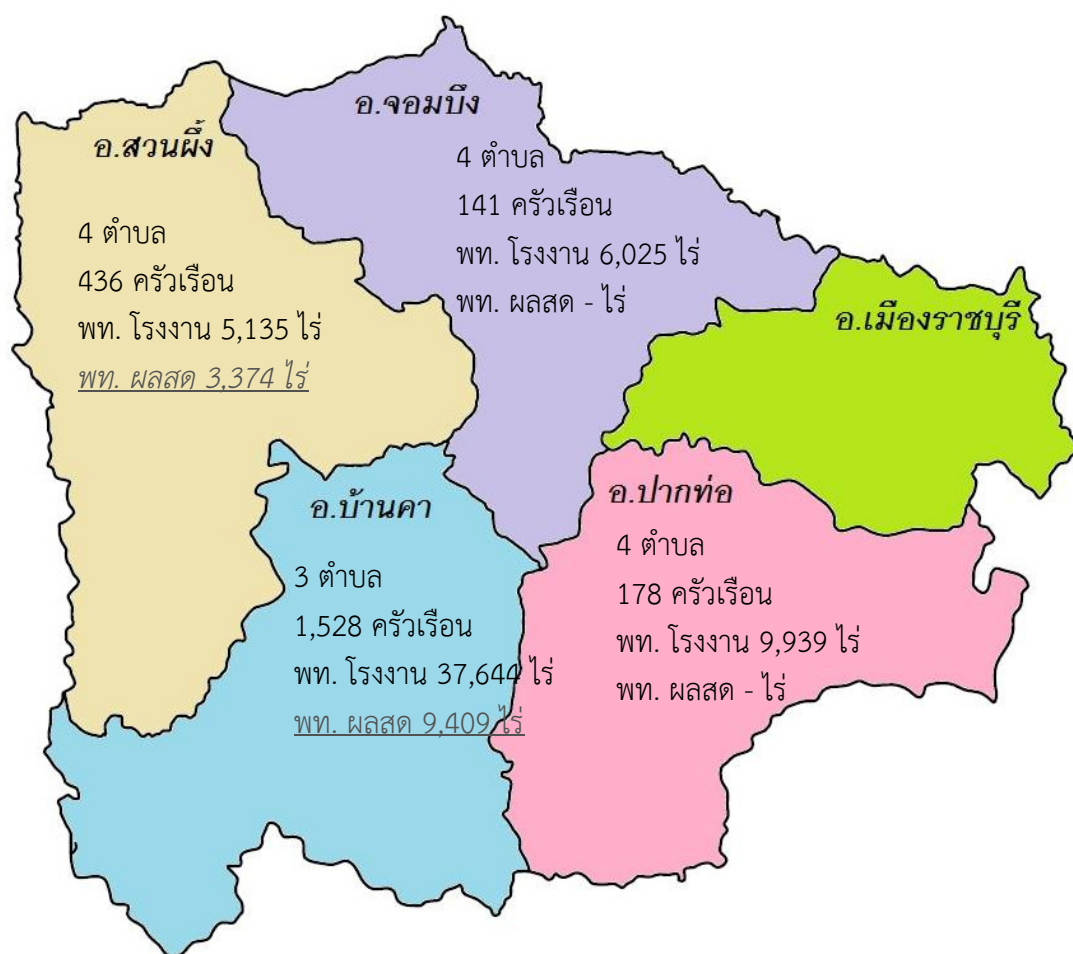
ดังนั้น ผลจากการศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดราชบุรี พบว่า แหล่งเกษตรในจังหวัดราชบุรีมีความโดดเด่นและสามารถส่งเสริมให้เกษตรกรของจังหวัดราชบุรีมีความเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนแล้ว ยังเป็นแหล่งสร้างงาน สร้างรายได้ ผลิตพืชผลทางการเกษตรที่ปลอดภัย ปลอดภัยต่อผู้ผลิต ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม และข้อค้นพบจากการศึกษา พบว่า พฤติกรรมนักท่องเที่ยวทั้งที่มาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวอื่นหรือแหล่งท่องเที่ยวเกษตร มีลักษณะคล้ายกัน คือ มาเที่ยววันเดียวกลับ (One day trip) และค้นพบอีกว่าลักษณะเฉพาะของการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ การจองล่วงหน้า (Pre order) จะทำให้ผู้มาเยือนได้พบกับบรรยากาศที่แหล่งเกษตรต้องการนำเสนอ เพื่อป้องกันการผิดหวังจากการท่องเที่ยวแบบ Walk-in ดังแผนภาพ 4.10

ภาพที่ 4.10 แสดงความสัมพันธ์ของผลการวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัด
ที่มา : นักวิจัย (2560)

4.1.2 บริบทพื้นที่ 4 อำเภอ ในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น

ด้วยพื้นที่ศึกษาครั้งนี้ ครอบคลุมพื้นที่ 4 อำเภอ คือ อำเภอจอมบึง อำเภอสวนผึ้ง อำเภอบ้านคา และอำเภอปากท่อ รวมพื้นที่ทั้งหมด 3,562 ตารางกิโลเมตร 25 ตำบล 253 หมู่บ้าน มีประชากร 207,044 คน จำนวน 37,692 ครัวเรือน ประชากรประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งทั้งทำนา ทำไร่ ปลูกพืชผัก ไม้ผล ไม้ยืนต้น และไม้ดอกไม้ประดับ จำนวนกว่า 518,676 ไร่ (ที่ทำการปกครองส่วนจังหวัดราชบุรี, 2559) และมีลักษณะพื้นที่การเชื่อมโยงระหว่างอำเภอ ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4.11 แสดงพื้นที่ศึกษา 4 อำเภอ
ที่มา : นักวิจัย (2560)

ด้วยลักษณะของพื้นที่ 4 อำเภอ ที่มีลักษณะโดดเด่นทางด้านการทำไร่มากที่สุด ครอบคลุมพื้นที่กว่า 295,474 ไร่ คือ โดยเฉพาะมีการทำไร่สับปะรด มากกว่า 2,443 ครัวเรือน มีการเพาะปลูกสับปะรดทั้งที่ทานผลสดและปลูกป้อนส่งโรงงานเพื่อแปรรูปเฉลี่ยกว่า 71,506 ไร่ และให้ผลผลิตเฉลี่ย 267,101.03 ตันต่อปี ดังแสดงในตารางข้อมูลที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ข้อมูลพื้นที่ปลูกสับปะรดและผลผลิตที่คาดว่าจะเก็บเกี่ยวได้ในปี 2560 - 2561

อำเภอ	ตำบล	พื้นที่ปลูก (ไร่)	จำนวน ครัวเรือน	ผลผลิต (ตัน)	ต้นทุน (บาท/กก.)	ผลผลิต ตันต่อไร่
ข้อมูลการปลูกสับปะรดโรงงาน						
จอมบึง	รางบัว	5,500	120	27,500	3.64	6.13 ตัน
	เบิกไพร	20	2	60	3.64	6.13 ตัน
	จอมบึง	130	4	450	3.64	6.13 ตัน
	แก้มอ้น	375	15	8,895	3.64	6.13 ตัน
ปากท่อ	ยางหัก	9,592	164	63,364	3.50	4.5 ตัน
	ทุ่งหลวง	167	8	662	3.50	4.5 ตัน
	ห้วยกลาง	48	1	216	3.50	4.5 ตัน
	อ่างหิน	132	5	194	3.50	4.5 ตัน
บ้านคา	บ้านคา	12,839	450	51,536	3.50	4.0 ตัน
	บ้านบึง	15,818	435	63,272	3.50	4.0 ตัน
	หนองพันธุจันทร์	8,987	460	35,948	3.50	4.0 ตัน
สวนผึ้ง	ป่าหวาย	222	12	670	3.70 - 4.00	3.0 ตัน
	ท่าเคย	4,064	248	12,192	3.70 - 4.00	3.0 ตัน
	สวนผึ้ง	639	20	1,656	3.70 - 4.00	3.0 ตัน
	ตะนาวศรี	210	9	420	3.70 - 4.00	3.0 ตัน
รวมพื้นที่ปลูกสับปะรดโรงงาน		58,743	1,953	267,035	=	=
ข้อมูลการปลูกสับปะรดบริโภคผลสด						
อำเภอสวนผึ้ง (ป่าหวาย ท่าเคย สวนผึ้ง ตะนาวศรี)		3,374	183	9,561	3.7 - 4.0	3 ตัน
อำเภอบ้านคา (บ้านคา บ้านบึง หนองพันธุจันทร์)		9,409	287	56,464	5.25	4.5 ตัน
รวมพื้นที่ปลูกสับปะรด บริโภคผลสด		12,783	490	66,025	=	=
สัดส่วน ส่งโรงงาน : บริโภคผลสด		21.76 : 1.00	25.09 : 1.00	24.73 : 1.00		

ที่มา : กลุ่มผู้ปลูกสับปะรดตำบลท่าเคย (ข้อมูล ณ วันที่ 24 กันยายน 2560)

ต่อมาคณะนักวิจัยได้ลงพื้นที่ร่วมประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดในพื้นที่ อำเภอบ้านคา อำเภอสวนผึ้ง อำเภอจอมบึง และอำเภอปากท่อ และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 20 คน ดังชุดภาพประกอบที่ 4.12

ลงพื้นที่ที่บ้านหนองพันธุจันทร์ วันที่ 5 ก.ย.60

ลงพื้นที่บ้านรางเสนห์ ต.ท่าเคย วันที่ 24 ก.ย.60

ลงพื้นที่บ้านทุ่งหินสี ต.ท่าเคย วันที่ 5 ก.ย.60

ลงพื้นที่บ้านกำแพงแสน ต.แก้มอัน วันที่ 26 ก.ย.60

ภาพที่ 4.12 ชุดภาพบรรยากาศการลงพื้นที่สัมภาษณ์และประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับชุมชน
ที่มา : นักวิจัย (2560)

ข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ทั้ง 4 ครั้ง พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญกับการกลไกการตลาด การกำหนดราคาซื้อขายสับปะรด การกำหนดคุณภาพของสับปะรด ตลอดจนการแก้ไขปัญหาการปลูกและสภาพดินที่ปลูกสับปะรด ที่ส่งผลต่อผลผลิตและราคาที่เกษตรกรควรจะได้รับ กับความเสี่ยงภัยต่างๆ ที่ไม่สามารถควบคุมได้ แต่ในมุมมองของเกษตรกรที่มีต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่พบว่ายังมีข้อจำกัดอีกมากมาย ทั้งการเดินทางเข้าถึง ความน่าสนใจ ความดึงดูดใจ การจัดกิจกรรม การบริหารจัดการ และการบริการนักท่องเที่ยว ยังคิดไม่ออกว่า การท่องเที่ยวในแปลงสับปะรดในไร่ที่ร้อนๆ จะออกมาในรูปแบบไหน และใครจะมาเที่ยว ดังเช่น คำกล่าวของประธานกลุ่มผู้ปลูกสับปะรด บ้านกำแพงแสน อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี กล่าวว่า

“อากาศในไร่ร้อนมากๆ อีกทั้งในหมู่บ้านก็เข้ามาลำบาก ไม่มีป้ายบอกทาง ตลอดจนสถานการณ์ตอนนี้ กลุ่มผู้ปลูกสับปะรดในอำเภอจอมบึงที่เป็นเจ้าของพื้นที่จริงๆ เปลี่ยนอาชีพกันไปส่วนมาก เพราะผู้ราคาต้นทุน กับราคาขายที่โรงงานเป็นผู้กำหนดไม่ไหว บางปีได้กำไรเล็กน้อย บางปีขาดทุน บางปีปล่อยทิ้งไว้ในไร่แล้วออกไปตัดขายก็ขาดทุนแล้ว แต่เดี๋ยวนี้ เริ่มมีคนมาจากอำเภอสวนผึ้ง อำเภอบ้านคา มาเช่าพื้นที่บริเวณหมู่บ้านหนองเต่าดำ อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ปลูกสับปะรด

เพื่อส่งเข้าโรงงาน พื้นที่จังหวัดราชบุรีเรามีข้อได้เปรียบ เพราะมีแหล่งรับซื้อผลผลิตใกล้บ้าน ในส่วนของการพัฒนาสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ยังคิดไม่ออกว่าเขาจะมาเที่ยวบ้านเราทำไม เราไม่มีอะไรดีเหมือนอำเภอสวนผึ้งเขา แต่ถ้าหากทำได้ ทำให้การท่องเที่ยวในพื้นที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวก็จะดีต่อหมู่บ้าน อำเภอได้เป็นอย่างดี แต่ถ้าถามถึงการทำการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน ณ วันนี้ พวกเรายังไม่มีความพร้อมที่จะทำ ที่จะรองรับนักท่องเที่ยวได้ แต่ถ้ารองรับคนที่มาศึกษาดูงานแล้วไปเที่ยวสวนผึ้งต่อ มาแวะแค่แป๊บเดียว อันนี้ทำได้”

ประธานกลุ่มผู้ปลูกสับปะรดบ้านกำแพงแสน อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี
(26 กันยายน 2560)

แต่ในขณะเดียวกัน ก็มีผู้ให้ข้อมูลคนอื่นๆ ต่างเห็นด้วยกับการส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ เพื่อนำนักท่องเที่ยวมาเที่ยว มากิน มาพักผ่อน มาซื้อสินค้าชุมชน เพราะเกษตรกรจะได้ขายสินค้าได้ดียิ่งขึ้น ไม่ต้องบรรทุกออกไปขายข้างนอก สร้างงาน สร้างรายได้ให้กับชุมชน เจ้าของพื้นที่ได้อีกทางหนึ่ง ตลอดการจัดประชุม 4 เวทีร่วมกับชุมชน ทำให้คณะนักวิจัย สามารถนำข้อมูลที่ได้นำรวบรวมออกได้เป็นประเด็นต่างๆ เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจ ดังนี้

1) เกษตรกรกลุ่มผู้ปลูกสับปะรด ใน 4 อำเภอ ต่างมีความรู้ในการปลูก การรับกับสภาพปัญหา การแก้ไขปัญหาสภาพดิน อากาศแล้ง โรคพืช และราคาผลผลิตที่ไม่แน่นอนได้ในระดับหนึ่ง เนื่องจากเกษตรกรต่างเป็นทายาทที่รับการสืบทอดอาชีพการปลูกสับปะรดมาจากบรรพบุรุษของตนเอง ถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น จากข้อมูลเชิงพื้นที่ เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกสับปะรดเป็นพืชหลัก รองลงมาคือ ทำนา ปลูกไม้ยืนต้น ประเภท ยางพารา ปลูกพืชผัก และไม้ผล แต่ยังมีปลูกไม่มากนัก ปัจจุบันเริ่มพบเห็นว่า เกษตรกรได้ทดลองนำพืชในภูมิภาคทั้งภาคเหนือ และภาคใต้ มาทดลองปลูกในพื้นที่ และให้ผลผลิตดีขึ้น อาทิ เกษตรกรในอำเภอปากท่อ ได้นำเงาะ ทุเรียน มังคุด ลำไย และต้นกาแฟ มาทดลองปลูก ซึ่งมีผลผลิตที่ดีขึ้นเรื่อยๆ

2) กลุ่มเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลหลักต่างให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม อีกทั้งพยายามที่จะน้อมนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ อาทิ ลดค่าใช้จ่ายในการซื้อสารเคมี ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง เหลือใช้แบ่งแจกจ่ายให้เพื่อนบ้าน หรือถ่ายทอดองค์ความรู้ สูตรการผลิตปุ๋ย สูตรเฉพาะให้เพื่อนบ้านได้ฝึกทดลองทำ และนำไปใช้กับพืชผลผลิตในไร่ ในสวน เพื่อลดค่าใช้จ่ายของครัวเรือน เป็นต้น

3) ความโดดเด่นเชิงพื้นที่ทั้ง 4 อำเภอ คือ มีพื้นที่ปลูกสับปะรดมากที่สุด แต่ในขณะที่อำเภอจอมบึง ถูกมองว่าเป็นทางผ่าน อำเภอบ้านคา และอำเภอปากท่อ เรื่องการส่งเสริมการท่องเที่ยวยังไม่โดดเด่น จึงทำให้คิดว่า 3 อำเภอ ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจ ในขณะเดียวกัน นักวิจัยและคณะได้ลงพื้นที่เพื่อทำการสัมภาษณ์ชุมชนในพื้นที่ถึงศักยภาพเชิงพื้นที่เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งกลุ่มผู้ปลูกสับปะรดทั้ง 4 อำเภอ ต่างให้ข้อมูลที่ตรงกัน คือ พื้นที่ที่มีความโดดเด่นเรื่อง ยังไม่รู้ว่าจะทำให้พื้นที่ที่มีแต่แปลงสับปะรดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวในชุมชนได้อย่างไร

ในการลงพื้นที่ของคณะนักวิจัย ทำให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพปลูกพืชไร่ ประเภทสับปะรดอย่างกว้างขวาง ซึ่งเป็นข้อมูลที่ทั้ง 4 เวที ต่างให้ข้อมูลที่ตรงกัน เกี่ยวกับข้อมูลสับปะรดที่เป็นพืชเศรษฐกิจหลักของพื้นที่ 4 อำเภอ จากข้อมูลที่ได้ สามารถสร้างเป็นเรื่องราว เพื่อ

เล่าเรื่องราวเหล่านี้ให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ รับฟัง เป็นประโยชน์อย่างมากต่อการสร้างความโดดเด่นให้แก่การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ดังนี้

พื้นที่ปลูกสับปะรด ในจังหวัดราชบุรี พบเห็นการปลูกมากที่สุด คือ 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอ บ้านคา อำเภอสวนผึ้ง อำเภอจอมบึง และอำเภอปากท่อ เกษตรกรปลูกสับปะรดเพื่อรองรับตลาด 2 กลุ่ม ได้แก่ ตลาดโรงงาน เพื่อนำมาผ่านกระบวนการผลิตของโรงงาน ชาวบ้านเรียกว่า “ปลูกสับปะรดโรงงาน” ปลูกเพื่อนำไปจำหน่ายให้กับบริษัทที่รับซื้อรายใหญ่ ในพื้นที่นี้ ก็คือ บริษัท VNK จำกัด การปลูกสับปะรดเพื่อจำหน่ายเข้าโรงงาน เกษตรกรเล่าว่า สับปะรดโรงงาน รสชาติมีรสเปรี้ยวมาก ไม่นิยม นำมารับประทานผลสด กรรมวิธีการปลูกดูแลง่ายกว่าการปลูกสับปะรดเพื่อบริโภคผลสด แต่ปลูกสับปะรดปลูกเพื่อบริโภคผลสด ขายได้ราคาดี ดูแลยาก ต้องใส่ปุ๋ยหวานเพื่อเพิ่มความหวานในเนื้อสับปะรด เกษตรกรยังบอกอีกว่าการคัดแยกสับปะรดเพื่อการบริโภคนั้น มี 2 เนื้อ เรียกว่า เนื้อ 1 และเนื้อ 2 รสชาติของสับปะรด เนื้อ 1 และเนื้อ 2 แตกต่างกัน สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่าที่ชัดเจน หวานฉ่ำ น้ำมาก เนื้อสีเหลืองเหมือนน้ำผึ้ง เก็บไว้ได้ไม่นานเท่าเนื้อ 2 นักท่องเที่ยวนิยมรับประทานเนื้อ 1 สำหรับสับปะรดเนื้อ 2 เนื้อแข็ง สีขาวเหลือง น้ำไม่มาก ผู้ปลูกนิยมรับประทานเนื้อ 2 มากกว่า

ทั้งนี้ภายใต้การดูแลที่มากกว่า ใช้เวลามากกว่า ต้นทุนเยอะกว่า ระหว่างสับปะรดโรงงานกับสับปะรดบริโภคผลสด เกษตรกรทั้ง 4 อำเภอ คือ ปากท่อ บ้านคา สวนผึ้ง และจอมบึง ต่างนิยมปลูกสับปะรดส่งโรงงานมากกว่า ในสัดส่วนพื้นที่การปลูก 21.76 ต่อ 1 ดังข้อมูลที่แสดงในตารางที่ 4.1

4) จุดเด่นของสับปะรดที่คนส่วนใหญ่รู้จักภายใต้ชื่อ “สับปะรดสวนผึ้ง” ถึงแม้จะปลูกในอำเภอบ้านคา จอมบึง หรือปากทอก็ตาม จุดเด่นของสับปะรดสวนผึ้งที่ผู้ให้ข้อมูลหลักให้ข้อมูลตรงกันคือ คุณสมบัติพิเศษของสับปะรด ที่มีคุณลักษณะ 5 ด้าน คือ 1) หวานฉ่ำ 2) หอม (หอมจนผึ้งมาตอม) 3) ไม่กัดลิ้น 4) เนื้อสีเหลืองเหมือนน้ำผึ้ง และ 5) ใครๆ ก็รู้จักเพราะมีชื่อเสียงมานาน

5) การรับประทานสับปะรดไม่ควรรับประทานสับปะรดในฤดูหนาวเพราะมีรสชาติเปรี้ยวกว่าฤดูกาลอื่นๆ

6) พันธุ์สับปะรดที่นิยมปลูกคือพันธุ์ปัตตาเวีย หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า พันธุ์ตาดำ ใบแหลมคม มีหนามมาก ข้อดี คือ ปลูกเพื่อส่งโรงงานก็ได้ ปลูกเพื่อรับประทานผลสดก็ได้

7) สับปะรดที่นิยมรับประทานในปัจจุบัน คือ สับปะรดลูกกอล์ฟ หรือสับปะรดหลงต่อ มีลูกขนาดเล็ก (น้ำหนัก 0.5 - 1 กิโลกรัม) มีความหวานกรอบ น้ำไม่เยอะ เก็บไว้ได้นาน (7 วัน) นานกว่าสับปะรดเนื้อ 1 ที่เก็บไว้ได้เพียง 3 - 4 วัน เท่านั้น

8) การแปรรูปสับปะรดที่เกษตรกรนิยม คือ การนำมาทำแยม เพราะนอกจากจะเป็นการเพิ่มมูลค่าแล้ว (ราคากิโลกรัมละ 120 - 150 บาท) ยังเป็นการถนอมอาหารได้อีกทางหนึ่ง และการแปรรูปในรูปแบบอื่นๆ คือ การทำน้ำสับปะรด การนำสับปะรดมาทำน้ำยาล้างจาน

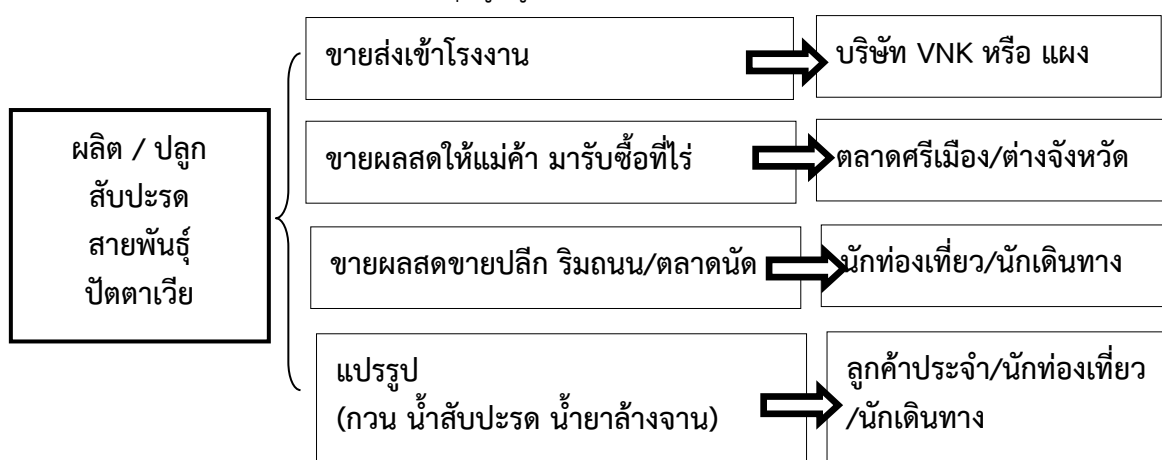
9) สับปะรดปลูกได้ดีในสภาพพื้นดินที่เป็นดินร่วนปนทราย และดินร่วนปนดินเหนียว ไม่ชอบสภาพพื้นที่ชื้นแฉะ แต่ถ้าปลูกในพื้นที่เป็นดินร่วนปนเหนียวแล้วจะให้น้ำหนักต่อผลดี รสชาติเปรี้ยวจึงเหมาะสำหรับการปลูกส่งโรงงาน ในขณะที่ปลูกในพื้นที่ที่เป็นดินร่วนปนทรายจะให้น้ำหนักต่อลูกประมาณ 1 - 1.5 กิโลกรัมต่อลูก แต่มีรสชาติดีกว่า

10) การปลูกสับปะรดแต่ละครั้งจะมีอายุการเก็บเกี่ยวได้ 3 ปี (เก็บเกี่ยวได้ 3 รุ่น) ถึงจะทำการไถตะ

11) ทุกพื้นที่ต่างมีความสนใจให้พื้นที่ของตนเองมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวในพื้นที่ ในไร่ สับปะรด แต่ยังคงขาดความรู้ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และการประชาสัมพันธ์เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมในไร่สับปะรดของตนเอง

12) กลุ่มผู้ปลูกสับปะรดยังคงมีปัญหาเรื่องเอกสารสิทธิ์ในการถือครองที่ดิน ซึ่งสิทธิในการถือครองที่ดินในปัจจุบัน มีทั้งที่มีโฉนดและไม่มีโฉนด บางคนไม่ได้เช่าจากเจ้าของผู้ถือครองโดยตรง เข้าช่วงต่อจากคนอื่นอีกทีหนึ่ง จึงทำให้ไม่สามารถขอมาตรฐาน GAP หรือมาตรฐานอื่นๆ ได้

จากผลการศึกษาข้อมูลจากพื้นที่ พบว่าขั้นตอนของการผลิตสับปะรด ช่องทางการจัดจำหน่าย และตลาดรับซื้อผลผลิตของเกษตรกรกลุ่มผู้ปลูกสับปะรดในพื้นที่ 4 อำเภอ มีความเชื่อมโยงกันดังนี้

ภาพที่ 4.13 แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ของเส้นทางการจัดจำหน่ายสับปะรด
ที่มา : นักวิจัย (2560)

ต่อมาเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกด้านบริบทการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นักวิจัยและคณะ จึงได้ติดต่อขอหมายเพื่อทำการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีประสบการณ์ในการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรหรือการท่องเที่ยวท้องถิ่นในแหล่งพื้นที่เพิ่มเติม โดยการลงพื้นที่สัมภาษณ์ 1) นางสมพร แก้วคนตรง ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ตำบลท่าเคย อำเภอสวนผึ้ง 2) นายระดม แสนชมพู เจ้าของไร่แสนชมพู ตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี 3) นายกสกล บุญธรรม ประธานกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ ตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี 4) นางสาวดรุณี วัฒนันคร บัญชา เจ้าของผู้ประกอบการธุรกิจรีสอร์ทท่องเที่ยวเชิงเกษตร พสุธารา ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง 5) นางสาวพิมพ์ชนก ห้วยหงษ์ทอง ประธานเครือข่ายสินค้า OTOP อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี และ 6) นางสาววาสนา กุญชรรัตน์ ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ที่ที การ์เด็นท์แอนด์โกท ฟาร์ม ตำบลทุ่งหลวง อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี พบว่า

ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 6 คน ต่างเป็นครอบครัวเกษตรกรมาตั้งแต่เกิด ยกเว้น นางสาวดรุณี วัฒนันคร บัญชา เจ้าของผู้ประกอบการธุรกิจรีสอร์ทท่องเที่ยวเชิงเกษตร พสุธารา ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง ที่เป็นผู้หลงใหลในวิถีชีวิตเกษตรกร จึงมาทำธุรกิจประเภทที่พัก บริการให้เช่าสถานที่ แปรรูปพืชผลผลิตจากไร่ และจัดจำหน่ายในตลาดสินค้าระดับพรีเมียม ปลูกเอง ควบคุมคุณภาพการผลิตเอง หาดตลาดและจัดจำหน่ายเอง อาทิ เปิดบูชจัดจำหน่ายสินค้าในห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัลเวิลด์

ห้างสรรพสินค้าสยามพาราก่อนในกรุงเทพฯ เป็นต้น โดยที่ทั้ง 6 คน ได้อยู่ในแวดวงการจัดการท่องเที่ยว การรองรับคณะมาเยี่ยมชมงานในกลุ่มฯ/ที่ผลิตสินค้าของตนเองอยู่บ่อยครั้ง ทำให้ทราบถึงศักยภาพของการพัฒนาบ้านของตนเอง จุดเด่น ข้อจำกัด อุปสรรคต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในท้องถิ่นที่ตั้งอยู่ได้อย่างยั่งยืน ยกตัวอย่างเช่น ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ นางสมพร แก้วคนตรง กล่าวว่า “ปัจจุบันที่กลุ่ม มีคนมาศึกษาดูงานที่แปลงเหมือน พบว่าพฤติกรรมคนที่มาส่วนมากจะมาศึกษาดูงาน เป็นกลุ่มนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ มาเรียนรู้กระบวนการปลูกต้นหอม การเลี้ยงไหม การทอผ้าไหม เฉลี่ยแต่ละปีจะมีคนมาขอศึกษาดูงานประมาณ 30,000 คน ชอบ และยินดีต้อนรับทุกคน เพราะทุกคนที่มาจะมาซื้อของ มาซื้อผลผลิตของกลุ่ม บางคนชอบติดใจก็จะโทรมาให้ส่งสินค้าไปให้ ดังนั้น ทางกลุ่มจึงต้องการให้ทางหน่วยงานต่างๆ มาช่วยทำการตลาด ประชาสัมพันธ์ให้คนมาเที่ยวในแปลงเหมือนมากๆ บางครั้งประสบปัญหาผลผลิตออกมาก ไม่มีแหล่งจำหน่าย ตอนนี้กลุ่มก็ได้รับความช่วยเหลือจากศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง (UBI) ในการช่วยพัฒนาผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ และการตลาด ต่อมาทางอำเภอสวนผึ้งก็กับกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจสวนผึ้งให้ไปออกร้านจำหน่ายผลผลิตที่ตลาดถนนคนเดินหน้าอำเภอสวนผึ้ง ทำให้กลุ่มมีช่องทางการจัดจำหน่ายผลผลิตได้มากขึ้น”

ภาพที่ 4.14 ลงพื้นที่สัมภาษณ์นางสมพร แก้วคนตรง ต.ท่าเคย วันจันทร์ที่ 16 ตุลาคม 2560
ที่มา : นักวิจัย (2560)

“นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในอำเภอบ้านคา และปากท่อ มีน้อยมาก เพราะส่วนใหญ่ไปเที่ยวที่อำเภอสวนผึ้ง โดยเฉลี่ยจะมีผู้มาเยือนที่ไร่ประมาณปีละ 10,000 คน เป็นชาวไทย ที่ไปเข้าเย็นกลับ มาแวะพัก ยกเว้นกลุ่มนักศึกษาจะมาเรียนรู้และพักค้างแบบนอนกางเต็นท์ แต่หากมาที่ไร่ แสนชมพุดองทานอาหารเจได้ อาหารเจที่ไร่แสนชมพูนั่นชื่อว่าอร่อยทุกอย่าง อีกทั้งหากนักท่องเที่ยว ถ้าจะมาเที่ยวหาผมต้องติดต่อมาล่วงหน้าแล้วจะได้ชมทุกระบวนการในไร่เท่าที่ต้องการ เช่นเดียวกับ หากจะแวะมาซื้อผักสดก็จะต้องโทรมาติดต่อล่วงหน้า เพราะที่หน้าร้านไม่มีขาย ตอนนี้ปริมาณความต้องการผักอินทรีย์มีเยอะมาก แต่ก็มีทางเลือกตอนนี้ลูกค้าเริ่มรู้ว่า ลูกสาว คุณกนกวรรณ แสนชมพุนำผักจากไร่ไปจำหน่ายที่โรงพยาบาลสวนผึ้งทุกเช้าวันจันทร์ เวลา 07.00 – 11.00 น. บ้านผมไม่ได้เปิดทุกวัน จะมาก็ต้องโทรมา”

ระดม แสนชมพุน
(วันจันทร์ที่ 16 ตุลาคม 2560 เวลา 11.00 น.)

ภาพที่ 4.15 บรรยากาศการสัมภาษณ์ คุณระดม แสนชมพู วันจันทร์ที่ 16 ตุลาคม 2560
ที่มา : นักวิจัย (2560)

“ในปี พ.ศ. 2558 ได้รับคัดเลือกให้เป็นประธานเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ 1 ไร่ 1 แสน ได้เปิดบ้านต้อนรับกลุ่มบุคคลทั่วไป นักเรียน นักศึกษา และหน่วยงานต่างๆ มาเรียนรู้เรื่องการเลี้ยงสัตว์ด้วยน้ำหมัก ลดต้นทุน เพิ่มกำไร การเลี้ยงหมูหลุมไม่ให้เหม็นด้วยเทคโนโลยีสรรพสิ่งอะตอมมิคนาโน การทำน้ำหมักจากขี้หมู และการปลูกสับปะรดอินทรีย์ ในอดีตนั้น มีผู้คนเข้ามาเที่ยวชมในบ้านในแต่ละวันอย่างต่อเนื่อง ข้อดี คือ เราได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ ได้ทำให้เขาเห็น หากเขาจำแล้วนำไปใช้ ก็จะได้มากๆ เพราะจะได้ช่วยให้ครอบครัวเขาเหล่านั้นประหยัดค่าใช้จ่ายของครอบครัวลงไปได้ อีกทั้งสูตรการผลิตปุ๋ยของเราไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะดิน แต่การเปิดบ้านเป็นแหล่งเรียนรู้ ก็มีข้อจำกัดเรื่องการบริหารเวลา การคิดค่าใช้จ่ายในการเข้าชมหรือค่าวิทยากร เพราะไม่รู้ว่าจะคิดอย่างไร ใครมาเราก็ต้อนรับด้วยน้ำชา กาแฟ ขนมเท่าที่เราจะพอหาได้ แต่ไม่ได้คิดเป็นราคาต่อคนหรือต่อชุดแต่อย่างใด อีกทั้งทำให้ไม่มีเวลาลงไปทำไร่สับปะรด อ้อย และพืชผักสวนครัวได้อย่างเต็มที่นัก อีกทั้งตอนนี้อยู่ระหว่างการศึกษาค้นคว้าในระดับปริญญาตรี จึงขอหยุดในเรื่องของการเปิดบ้านต้อนรับนักท่องเที่ยว หรือเป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้

ในความคิดของตนเองเรื่องการส่งเสริมหรือพัฒนาให้หมู่บ้านเป็นแหล่งท่องเที่ยว เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นอื่นๆ หากทำได้ ถือว่าดีมาก เพราะเส้นทางท่องเที่ยวสวนผึ้ง - บ้านคา - ปากท่อไม่ค่อยได้รับความนิยมเท่าไร จะทำให้ชุมชนมีรายได้ พัฒนาและสามัคคีต่อกันและกัน”

นายกมล บุญธรรม

ประธานกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ ตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี

“ที่บ้านมีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวแล้ว เพราะทุกวันนี้ก็มีคนเข้ามาศึกษาดูงาน การเลี้ยงแพะแบบธรรมชาติ ดูการสาธิตการทำนมแพะพาสเจอร์ไรซ์ การให้ความรู้การผลิตโยเกิร์ต สบู่วุ้นครีมอาบน้ำ และครีมบำรุงผิว แบบแฮนด์เมด อีกทั้งยังให้ผู้มาเยือนได้ชิมนมแพะไม่มีกลิ่นของแพะสะอาดปลอดภัย มีคุณค่าทางโภชนาการอีกด้วย ข้อดีของการเปิดบ้านต้อนรับให้กลุ่มต่างๆ มาศึกษาดูงานที่บ้าน เพราะสามารถสร้างงาน สร้างรายได้ที่เกิดจากการขายสินค้า ได้จัดบริการอาหาร และอาหารว่าง และที่สำคัญคุณรู้จักบ้านเรา รู้จักกับผลิตภัณฑ์ของเราเพิ่มมากขึ้น เพราะเขาจะไปโฆษณา

ให้เราเอง มาถึงวันนี้ต้องการจะทำพื้นที่ว่างในบ้านเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีลานชมกิจกรรม การแสดงของแพะ ขายสินค้า แต่ยังไม่มีความคิดวิธีในการบริหารจัดการด้านการลงทุน การบริการ และการทำการตลาดท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปเที่ยวชม เหมือนแหล่งท่องเที่ยวที่อื่นๆ เขา จึงยังมีได้ดำเนินการ”

นางสาววาสนา กุญชรรัตน์
ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ที่ที การ์เด็นท์แอนด์โกท ฟาร์ม

4.1.3 การวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น ตามเกณฑ์การประเมิน

จากการทบทวนวรรณกรรมของแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวโดยชุมชน ตลอดจนเกณฑ์การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ทำให้ได้แนวทางการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น ทั้งสิ้น 12 ประเด็น และเมื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เป็นรายประเด็นตามทั้ง 12 ประเด็น ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1) ลักษณะการทำเกษตรที่มีความโดดเด่น

ลักษณะการทำเกษตรในพื้นที่ 4 อำเภอที่ศึกษา มีความโดดเด่นเรื่องการทำไร่ สับปะรด การปลูก การแปรรูป และช่องทางการจำหน่ายสับปะรด

2) รูปแบบการให้บริการของแหล่งเกษตรของชุมชน

รูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการบริการของแหล่งเกษตรของชุมชน คือ การเป็นจุดหมายปลายทางการศึกษาดูงาน การสร้างประสบการณ์การเกษตรในไร่สับปะรด และการปลูกพืชผักให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปชม ไปสัมผัส

3) การวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนของศักยภาพพื้นที่

3.1 จุดแข็ง

3.1.1 มีภูมิปัญญา มีปราชญ์ชุมชนด้านการเกษตรที่หลากหลาย

3.1.2 การเดินทางเข้าถึงสะดวก ถนนสายหลักเส้นทางเชื่อมโยงทั้ง 4 อำเภอ และเชื่อมโยงไปยังจังหวัดใกล้เคียงได้

3.1.3 มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่หลากหลาย บ่อน้ำร้อน น้ำตก ถ้ำ ธาร ป่า เขา สวนผลไม้ และไร่สับปะรด

3.1.4 สามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ทั้งปี ในสภาพอากาศ สิ่งแวดล้อมที่แตกต่าง เช่น ความหนาวเย็น ความสดชื่น ความร่มรื่น

3.1.5 มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้นแบบในพื้นที่ ที่ประสบผลสำเร็จ เช่น ไร่สุขพวง ไร่แสนชมพู กลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ตำบลท่าเคย พสุธารา สวนทิมเบอร์แลนด์แอนด์ฟรุ๊ต ฟาร์ม ตัวอย่างตามพระราชดำริบ้านป่อหวี

3.2 จุดอ่อน

- การรับรู้
- 3.2.1 ขาดบุคลากรที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวในชุมชน และการทำการตลาดให้เกิด
 - 3.2.2 ขาดการเชื่อมโยงสู่การท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ อย่างมีส่วนร่วม
 - 3.2.3 การปลูกพืชเชิงเดี่ยว การใช้สารเคมี และยาฆ่าแมลงเพิ่มมากขึ้น
 - 3.2.4 ไม่มีหน่วยงานที่เป็นศูนย์กลางประสานงานด้านการท่องเที่ยวในท้องถิ่น
 - 3.2.5 ไม่มีบริการของไกด์ท้องถิ่น หรือผู้ให้ข้อมูลตลอดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตร

3.3 โอกาส

- 3.3.1 นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวเปลี่ยนไป จาก Mass Tourism เป็น Quality Tourism ที่ต้องการเดินทางท่องเที่ยวแบบสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวให้ตนเอง (Experience Tourism) ท่องเที่ยวแบบมีความหมายสไตล์ลึกซึ้ง (Meaning Tourism) ท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ (Special Tourism) ท่องเที่ยวเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกับชุมชนอื่น (Sharing Experience)
- 3.3.2 กระแสความต้องการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงวัย กำลังได้รับความนิยม
- 3.3.3 ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ คือ สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ผ่านนโยบายประชารัฐ และส่งเสริมการสร้างเศรษฐกิจใหม่ นำพาประเทศให้ก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลาง
- 3.3.4 ยุทธศาสตร์ จังหวัดราชบุรี มุ่งพัฒนาด้านการเกษตร การแปรรูป และการท่องเที่ยว
- 3.3.5 นโยบายเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

3.4 อุปสรรค

- 3.4.1 ความเปลี่ยนแปลงด้านวัตถุดิบ ความเจริญของชุมชนเมือง ทำให้เกิดการย้ายถิ่นของคนวัยแรงงานในชนบทเข้าสู่สังคมเมือง
- 3.4.2 เศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้รายได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย
- 3.4.3 ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ร้อนแล้งยาวนาน ไฟป่า ดินทรุด น้ำท่วม
- 3.4.4 ตลาดนัดชุมชนในจังหวัดราชบุรี เปิดมาก เปิดพร้อมกันหลายที่ คนซื้อน้อยราย
- 3.4.5 นักท่องเที่ยวไม่ได้เดินทางเข้ามาเที่ยวตลอด มาเฉพาะช่วงมีการจัดกิจกรรมในอำเภอสวนผึ้ง ทำให้ช่วงที่ไม่มีการจัดกิจกรรม คนมาซื้อสินค้าที่ตลาดน้อยราย

4) การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวระหว่างชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ผู้กำหนดนโยบายและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ชุมชน สมาชิกกลุ่มเกษตร ร่วมกันอนุรักษ์ พัฒนาความรู้ทางการเกษตรอย่างต่อเนื่อง และสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ผู้สนใจเรียนรู้ได้อย่างรู้ลึกรู้จริง ซึ่งทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งจากการ

มีส่วนร่วมของชุมชน ร่วมคิด ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมพัฒนาช่องทางการตลาดและรูปแบบการทำ การเกษตรแบบผสม

5) การจัดการผลประโยชน์ที่เป็นธรรม สร้างโอกาส สร้างงาน สร้างรายได้ กระจายให้กับ คนในพื้นที่ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี

ในส่วนของการจ้างงาน อยู่ในรูปแบบของการจ้างทำของมากกว่าการจ้างประจำ เพราะ รายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวยังไม่ได้สร้างมูลค่าให้กับเกษตรกร

6) ความตั้งใจในการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและแหล่งท่องเที่ยวใน ท้องถิ่น

การเป็นแปลงปลูกสับปะรดที่มีความโดดเด่น ภายใต้ชื่อ “สับปะรดสวนผึ้ง” หอม หวาน ฉ่ำ เนื้อสีทอง ไม่กัดลิ้น การปลูกผักอินทรีย์ ชมการสาธิต และทดลองปลูกผัก การทำการเกษตรแบบ ผสมผสาน ตามแนวทางวิถีเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งพื้นที่ที่มีความหลากหลายของกิจกรรม (Activities) ให้นักท่องเที่ยวได้ทำ มีสถานที่ให้นักท่องเที่ยวได้ชม และมีสินค้าให้นักท่องเที่ยวได้เลือกซื้อ นำดึงดูด ของแหล่งท่องเที่ยว (Attraction) มีวิถีชีวิต การทำการเกษตรแบบดั้งเดิม (Authenticity) ชุมชนใน พื้นที่ให้การยอมรับการท่องเที่ยวในฐานะเจ้าบ้านที่ดี (Acceptance – Community) และชุมชนเกิด การตระหนักรู้เข้าใจ (Awareness) ในการอนุรักษ์ธรรมชาติ

7) การเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่

การเดินทางเข้าถึงพื้นที่ที่มีความสะดวก เส้นทางถนนสายหลักสามารถเชื่อมโยงในรูปแบบ เส้นทางวงกลม เริ่มจากสี่แยกเจดีย์หัก อำเภอเมืองราชบุรี ผ่านอำเภอจอมบึง อำเภอสวนผึ้ง อำเภอบ้านคา และอำเภอปากท่อ ในระยะทาง 214 กิโลเมตร ไปยังจังหวัดใกล้เคียง อาทิ จังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดสมุทรสงคราม

8) รูปแบบที่พักแรมเพื่อการรองรับนักท่องเที่ยว

ด้วยแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรหรือพื้นที่เกษตรของชุมชน ยังไม่มีศักยภาพความพร้อมใน การรองรับนักท่องเที่ยวให้มาพักค้างในพื้นที่ได้ ยกเว้นแต่สามารถนอนพักค้างแบบกางเต็นท์ที่ไร่นา ชมพู่ หรือนอนแบบ Homestay กับชุมชนชาวบ้านในบ้านหนองจอก แทนการพักแบบรีสอร์ทที่พักที่ สะดวกสบาย แต่ชุมชนสามารถแนะนำการพักแบบรีสอร์ทใกล้เคียงได้ เนื่องจากในพื้นที่อำเภอบ้านคา อำเภอสวนผึ้ง มีรีสอร์ทที่หลากหลายให้เลือกพักตามงบประมาณของนักท่องเที่ยวได้

9) การสร้างสรรค์กิจกรรมในพื้นที่ให้เกิดความหลากหลาย

รูปแบบการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่จากองค์ความรู้ภูมิปัญญาของปราชญ์ชุมชน คือ 1) เป็นศูนย์การเรียนรู้ แหล่งเข้าศึกษาดูงานด้านการปลูกสับปะรด 2) การทำสวนเกษตรอินทรีย์ แบบผสมผสาน 3) เป็นศูนย์การเรียนรู้ สาธิตการแปรรูปสับปะรด 4) เป็นศูนย์การเรียนรู้ สาธิตการทำ บัญชีในครัวเรือน และ 5) การจัดทำหน่วยผลผลิตทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์แปรรูป

10) การค้นหาอัตลักษณ์ องค์ความรู้ ภูมิปัญญา ความเป็นดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่น เพื่อสร้างเป็นเอกลักษณ์ทางการท่องเที่ยวที่โดดเด่น

ค้นพบว่า ในพื้นที่ที่ศึกษามีความโดดเด่นทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ที่มี 2 ชาติพันธุ์ คือ ไทยกะเหรี่ยงและไทยทรงดำ อีกทั้งยังคงมีการสานต่อเทศกาล งานประเพณี และสานต่อความเชื่อที่สืบทอดกันมา เช่น สืบสานประเพณีการกินข้าวห่อของชุมชนไทยกะเหรี่ยง ตลอดจนมีแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ที่หลากหลาย ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น และมีความเป็นธรรมชาติ สภาพแวดล้อมที่ร่มรื่น สวยงาม สามารถท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี

11) ระบบสาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวก และระดับความปลอดภัยในการรองรับผู้มาเยือนและนักท่องเที่ยว

จากการลงพื้นที่สำรวจของนักวิจัยพบว่า พื้นที่ที่มีความสะดวกสบายเนื่องจากระบบน้ำและระบบไฟฟ้าใช้เข้าถึงทุกพื้นที่ ยกเว้น สัญญาณโทรศัพท์จะไม่มีระหว่างเส้นทางบ้านโป่งกระทิงบนไปอำเภอปากท่อ เนื่องจากเป็นทางขึ้นเขาลาดชัน นอกจากนี้พื้นที่ส่วนมากสามารถรองรับสัญญาณโทรศัพท์ 4G ได้อย่างทั่วถึง สำหรับความปลอดภัย หากเป็นช่วงกลางวันเส้นทางจะไม่น่ากลัว เพราะร่มรื่นด้วยป่าและไร่สับปะรด ยกเว้นตอนกลางคืนจะมีมืดและเงียบสงบ แต่ไม่พบว่ามีหน่วยงานที่เป็นศูนย์กลางประสานงานด้านการท่องเที่ยวในท้องถิ่น และไม่มีศูนย์ประสานบริการของไกด์ท้องถิ่น หรือผู้ให้ข้อมูลตลอดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตร

12) การสร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการพัฒนาที่คำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของชุมชน

ผลจากการสัมภาษณ์พบว่า ในส่วนของการอนุรักษ์ตอนนี้ชุมชนมีความเข้าใจถึงการสั่งงดตัดไม้ป่า งดขุดตัดหน่อไม้ เนื่องจากต้องเว้นช่วงให้ป่าไม้เจริญเติบโต ความร่มรื่นของผืนป่า ทำให้ชุมชนพื้นที่ 4 อำเภอ ยังสามารถหาของป่าออกมาจำหน่ายอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเห็ดโคน น้ำผึ้งป่า แต่ในส่วนในพื้นที่ทำการเกษตร เกษตรกรไม่ได้ทำการเกษตรอินทรีย์ทุกพื้นที่ หรือทุกแปลงที่มีการปลูกสับปะรด เนื่องจากพืชผัก ผลผลิตยังพบกับสภาพปัญหาศัตรูของพืชอยู่ แต่มีเกษตรกรบางส่วนได้ตระหนักถึงการปลูกพืชผักปลอดสารอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก

สรุปผลการศึกษาริบทเชิงพื้นที่ในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของชุมชนพบว่า แหล่งเกษตรในจังหวัดราชบุรีมีความโดดเด่นและสามารถส่งเสริมให้เกษตรกรของจังหวัดราชบุรีมีความเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนแล้ว ยังเป็นแหล่งสร้างงาน สร้างรายได้ ผลิตพืชผลทางการเกษตรที่ปลอดสาร ปลอดภัยต่อผู้ผลิต ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม ซึ่งลักษณะการท่องเที่ยวในแหล่งเกษตรที่เหมาะสม คือ การเข้ามาท่องเที่ยวแบบไปกลับในวันเดียว (One day trip) และหากจะให้การท่องเที่ยวนั้นมีความสมบูรณ์ตอบโจทย์ความต้องการของนักท่องเที่ยว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจองล่วงหน้า (Pre order) เพราะในพื้นที่ยังไม่มีหน่วยงานที่เป็นศูนย์กลางประสานงานด้านการท่องเที่ยวในท้องถิ่น และไม่มีศูนย์ประสานบริการของไกด์ท้องถิ่น หรือผู้ให้ข้อมูลตลอดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตร ดังนั้นการติดต่อจองใช้บริการตามวัตถุประสงค์ของนักท่องเที่ยวล่วงหน้า จะทำให้ผู้มาเยือนได้พบกับบรรยากาศที่แหล่งเกษตรต้องการนำเสนอ และป้องกันการผิดหวัง ด้วยเจ้าของ

แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีงานประจำที่ต้องเข้าไปทำสวน ดังนั้นจึงต้องมีเวลาในการจัดเตรียมสถานที่ตามวัตถุประสงค์ของผู้เข้าชม จากลักษณะที่โดดเด่นทางการเกษตรของทั้ง 4 อำเภอในพื้นที่ศึกษาพบว่า รูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการบริการของแหล่งเกษตรของชุมชน คือ การเป็นจุดหมายปลายทางการศึกษาดูงาน การสร้างประสบการณ์การเกษตรในไร่สับปะรด และการปลูกพืชผักให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปชม ไปสัมผัส เน้นการเรียนรู้เป็นหลักมากกว่าความเพลิดเพลิน

ในแหล่งเกษตรพื้นที่ปลูกสับปะรดทั้ง 4 อำเภอ ชุมชน สมาชิกกลุ่มเกษตร ได้ร่วมกันอนุรักษ์พัฒนาความรู้ทางการเกษตรอย่างต่อเนื่อง และสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ผู้สนใจเรียนรู้ได้อย่างรู้ลึกรู้จริง ซึ่งทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งจากการมีส่วนร่วมของชุมชน ร่วมคิด ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมพัฒนาช่องทางการตลาดและรูปแบบการทำการเกษตรแบบผสม ด้วยการเป็นแปลงปลูกสับปะรดที่มีความโดดเด่น ภายใต้ชื่อ “สับปะรดสวนผึ้ง” หอม หวานฉ่ำ เนื้อสีทอง ไม่กัดลิ้น การปลูกผักอินทรีย์ ชมการสาธิตและทดลองปลูกผัก การทำการเกษตรแบบผสมผสาน ตามแนวทางวิถีเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งพื้นที่มีความหลากหลายของกิจกรรม (Activities) ให้นักท่องเที่ยวได้เลือกทำ มีแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นทั้งประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ให้นักท่องเที่ยวได้ชมและมีสินค้าให้นักท่องเที่ยวได้เลือกซื้อ นำดึงดูดของแหล่งท่องเที่ยว (Attraction) มีวิถีชีวิต การทำการเกษตรแบบดั้งเดิม (Authenticity) ชุมชนในพื้นที่ให้การยอมรับการท่องเที่ยวในฐานะเจ้าบ้านที่ดี (Acceptance – Community) และชุมชนเกิดการตระหนักรู้เข้าใจ (Awareness) ในการอนุรักษ์ธรรมชาติ แต่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรหรือพื้นที่เกษตรของชุมชน ทั้ง 4 อำเภอ ยังไม่มีศักยภาพความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวให้มาพักค้างในพื้นที่ได้ ยกเว้นแต่สามารถนอนพักค้างแบบกางเต็นท์ที่ไร่แสนชมพู หรืออนนอนแบบ Homestay กับชุมชนชาวบ้านในหมู่บ้านหนองจอกหรือศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ แทนการพักแบบรีสอร์ทที่พักที่สะดวกสบาย แต่ชุมชนสามารถแนะนำการพักแบบรีสอร์ทที่ใกล้เคียงได้ เนื่องจากในพื้นที่อำเภอบ้านคา อำเภอสวนผึ้ง มีรีสอร์ทที่หลากหลายให้เลือกพักตามงบประมาณของนักท่องเที่ยว

ดังนั้น รูปแบบการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ศึกษา ได้ค้นพบว่า จากองค์ความรู้ภูมิปัญญาของปราชญ์ชุมชนเหมาะสมที่จะจัดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ 5 ลักษณะ คือ 1) เป็นศูนย์การเรียนรู้ แหล่งเข้าศึกษาดูงานด้านการปลูกสับปะรด 2) การทำสวนเกษตรอินทรีย์แบบผสมผสาน 3) เป็นศูนย์การเรียนรู้ สาธิตการแปรรูปสับปะรด 4) เป็นศูนย์การเรียนรู้ สาธิตการทำปุ๋ยใช้ในครัวเรือน และ 5) การจัดทำหน่วยผลิตทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์แปรรูป ต่อมาได้ค้นพบว่า นอกจากจะมีความโดดเด่นด้านการเกษตรแล้ว ยังมีความโดดเด่นทุนทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ที่มี 2 ชาติพันธุ์ คือ ไทยกะเหรี่ยงและไทยทรงดำ อีกทั้งยังคงมีการสานต่อเทศกาล งานประเพณีและสานต่อความเชื่อที่สืบทอดกันมา เช่น สืบสานประเพณีการกินข้าวห่อของชุมชนไทยกะเหรี่ยงตลอดจนมีแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ที่หลากหลาย ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น และมีความเป็นธรรมชาติ สภาพแวดล้อมที่ร่มรื่น สวยงาม สามารถท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี

4.2 ผลการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดราชบุรี

ผลจากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 400 ตัวอย่าง ประกอบไปด้วย ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของนักท่องเที่ยว ข้อมูลพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และระดับความพึงพอใจต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดราชบุรี ครอบคลุมจำนวนที่กำหนดไว้แล้ว คณะนักวิจัยจึงได้นำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปข้อมูล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequencies) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviations) พบว่า

4.2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของนักท่องเที่ยว

ตารางที่ 4.4 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของนักท่องเที่ยว

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	155	38.8
หญิง	245	61.3
2. อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	24	6.0
21 – 40 ปี	200	50.0
41 – 60 ปี	134	33.5
มากกว่า 60 ปี	42	10.5
3. สถานภาพ		
โสด	221	55.3
สมรส	163	40.8
หย่าร้าง/หม้าย	13	3.3
อื่นๆ	3	0.8
4. เดินทางมาจาก		
ภาคเหนือ	9	2.3
ภาคกลาง	257	64.3
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	36	9.0
ภาคใต้	12	3.0
ภาคตะวันออก	19	4.8
ภาคตะวันตก	66	16.5
อื่นๆ	1	0.3

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ปัจจัยส่วนบุคคล		จำนวน (คน)	ร้อยละ
5. ระดับการศึกษาสูงสุด			
	ประถมศึกษา	42	10.5
	มัธยมศึกษาตอนต้น/ตอนปลาย	122	30.5
	ปวช./ปวส.	85	21.3
	ปริญญาตรี	140	35.0
	อื่นๆ (สูงกว่าปริญญาตรี)	11	2.8
6. อาชีพ			
	นักเรียน/นักศึกษา	70	17.5
	ไม่มีอาชีพ (อยู่ระหว่างการหางานทำ)	10	2.5
	แม่บ้าน/พ่อบ้าน	34	8.5
	ทำสวน/ทำนา/ทำไร่	51	12.8
	รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ/ส่วนท้องถิ่น	81	20.3
	รับจ้างทั่วไป	39	9.8
	ค้าขาย	51	12.8
	พนักงานบริษัทเอกชน	24	6.0
	ธุรกิจส่วนตัว/เจ้าของธุรกิจ	30	7.5
	อื่นๆ	10	2.5
7. รายได้ส่วนตัวโดยเฉลี่ยต่อเดือน			
	ไม่มีรายได้	90	22.5
	น้อยกว่า 10,000 บาท	83	20.8
	10,001 – 20,000 บาท	124	31.0
	มากกว่า 20,000 บาท	103	25.8

ผลการวิเคราะห์จากตารางข้อมูลที่ 4.4 พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของจังหวัดราชบุรี เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 61.3) มากกว่าเพศชาย (ร้อยละ 38.8) มีอายุอยู่ระหว่าง 21 - 40 ปี (ร้อยละ 50.0) มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ มีอายุอยู่ระหว่าง 41 - 60 ปี (ร้อยละ 33.5) และน้อยที่สุด คือ มีอายุมากกว่า 60 ปี (ร้อยละ 10.5) สถานภาพส่วนมาก คือ โสด (ร้อยละ 55.3) รองลงมา คือ สมรส (ร้อยละ 40.8) และน้อยที่สุด คือ อื่นๆ (ร้อยละ 0.8)

นักท่องเที่ยวเดินทางมาจากภาคกลาง มากที่สุด (ร้อยละ 64.3) รองลงมา คือ มาจากภาคตะวันตก (ร้อยละ 16.5) และน้อยที่สุด คือ เดินทางมาจากที่อื่นๆ (ร้อยละ 0.3)

ระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยวผู้ให้ข้อมูล สำเร็จการศึกษาสูงสุด คือ ระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 35.0) รองลงมา คือ มัธยมศึกษาตอนต้น/ตอนปลาย (ร้อยละ 30.5) และน้อยที่สุด คือ อื่นๆ คือ ระดับการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 2.8)

อาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ/ทำงานส่วนตัวอื่น (ร้อยละ 20.3) รองลงมา คือ นักเรียน/นักศึกษาอยู่ (ร้อยละ 17.5) และน้อยที่สุด คือ อาชีพอื่นๆ (ร้อยละ 2.5)

รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของนักท่องเที่ยวอยู่ระหว่าง 10,001 – 20,000 บาท มากที่สุด (ร้อยละ 31.0) รองลงมา คือ มากกว่า 20,000 บาท (ร้อยละ 25.8) และมีรายได้น้อยกว่า 10,000 บาท น้อยที่สุด (ร้อยละ 20.8)

4.2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ตารางที่ 4.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. วัตถุประสงค์ในการเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร/มูลเหตุจูงใจ		
มาเที่ยวพักผ่อน/ผ่อนคลาย	283	70.8
มาเยี่ยมญาติ/เพื่อน	86	21.5
มาประชุม/สัมมนากับหน่วยงาน	7	1.8
มาศึกษาดูงาน/เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้	24	6.0
อื่นๆ	-	-
2. เดินทางมากับ		
มาคนเดียว	18	4.5
มากับครอบครัว/ญาติพี่น้อง	253	63.3
มากับกลุ่มเพื่อน	112	28.0
มากับหน่วยงานต้นสังกัดที่ทำงาน	17	4.3
3. ระยะเวลาของการเที่ยวในจังหวัดราชบุรี		
ครึ่งวัน (มาเช้าเย็นกลับ)	176	44.0
1 วัน	150	37.5
2 วัน	43	10.8
3 วัน	18	4.5
มากกว่า 3 วัน	13	3.3
4. ช่วงเวลาที่เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร		
วันจันทร์-ศุกร์	23	5.8
วันเสาร์-อาทิตย์	319	79.8
วันหยุดนักขัตฤกษ์	46	11.5
ตามช่วงระยะเวลาของการจัดเทศกาล	12	3.0

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
5. เดือนตามปฏิทินที่เลือกเดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรี		
มกราคม	64	16.0
กุมภาพันธ์	99	24.8
มีนาคม	21	5.3
เมษายน	19	4.8
พฤษภาคม	7	1.8
มิถุนายน	11	2.8
กรกฎาคม	7	1.8
สิงหาคม	8	2.0
กันยายน	4	1.0
ตุลาคม	5	1.3
พฤศจิกายน	8	2.0
ธันวาคม	47	11.8
มาได้ทุกเดือน	100	25.0
6. จำนวนครั้งที่มาเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร		
ครั้งแรก	168	42.0
ครั้งที่ 2	128	32.0
ครั้งที่ 3	21	5.3
มากกว่า 3 ครั้ง	83	20.8
7. ท่านจะกลับมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวอื่นอีกหรือไม่		
มา	392	96.0
ไม่มา	8	2.0
8. ท่านจะประชาสัมพันธ์แนะนำบอกต่อให้คนรู้จักมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวนี้หรือไม่		
แนะนำ	389	97.3
ไม่แนะนำ	11	2.8
9. ช่องทางการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยว		
โทรทัศน์	43	10.8
เอกสารสิ่งพิมพ์/แผ่นพับโฆษณา	10	2.5
เพื่อน หรือญาติพี่น้อง บอกต่อ	206	51.5
หน่วยงานต้นสังกัดที่ทำงาน	15	3.8
อินเทอร์เน็ต (เฟสบุ๊ก/ยูทูป/ไลน์)	122	30.5
อื่นๆ (ต้องการมาเที่ยวเอง)	4	1.0

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
10. ค่าใช้จ่ายที่ใช้จ่ายเพื่อการเดินทางมาท่องเที่ยวครั้งนี้		
1 - 1,000 บาท	248	62.0
1,001 - 2,000 บาท	92	23.0
2,001 - 3,000 บาท	28	7.0
มากกว่า 3,000 บาท	32	8.0
11. ประเภทของสินค้าที่ใช้จ่าย/ซื้อไป		
พืช ผัก ดอกไม้ ผลไม้สด	183	45.8
สินค้าเกษตรแปรรูป	101	25.3
ปุ๋ย ต้นไม้ กิ่งพันธุ์	25	6.3
ผลิตภัณฑ์สมุนไพร	43	10.8
อื่นๆ	31	7.8
พืชผักสดและสินค้าเกษตรแปรรูป	5	1.3
พืชผักสด สมุนไพร	1	0.3
สินค้าแปรรูปและสมุนไพร	6	1.5
สินค้าแปรรูปและอื่นๆ	1	0.3
พืช ผักสด สินค้าเกษตรแปรรูป ปุ๋ย ต้นไม้ กิ่งพันธุ์	1	0.3
พืชผักสด สินค้าเกษตรแปรรูปและสมุนไพร	1	0.3
สินค้าเกษตรแปรรูป ปุ๋ย ต้นไม้ กิ่งพันธุ์ และสมุนไพร	2	0.5

จากตารางที่ 4.5 ผลการสำรวจพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเกษตรพบว่า นักท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์ หรือมูลเหตุจูงใจในการเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ มาเที่ยวพักผ่อน/ผ่อนคลาย มากที่สุด (ร้อยละ 70.8) รองลงมา คือ มาเยี่ยมญาติ/เพื่อน (ร้อยละ 21.5) และน้อยที่สุด คือ มาประชุม/สัมมนากับหน่วยงาน (ร้อยละ 1.8)

นักท่องเที่ยวส่วนมากเดินทางมาท่องเที่ยวกับครอบครัว/ญาติพี่น้อง (ร้อยละ 63.3) รองลงมาคือ มากับกลุ่มเพื่อน (ร้อยละ 28.0) น้อยที่สุด คือ มากับหน่วยงานต้นสังกัดที่ทำงาน (ร้อยละ 4.3) ระยะเวลาของการมาเที่ยว คือ มาครึ่งวัน (มาเช้าเย็นกลับ) ร้อยละ 44.0 รองลงมาคือ มา 1 วัน (ร้อยละ 37.5) น้อยที่สุด คือ มา 3 วัน (ร้อยละ 3.3) และช่วงเวลาที่เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ วันเสาร์ - อาทิตย์ (ร้อยละ 79.8) รองลงมา คือ มาในวันหยุดนักขัตฤกษ์ (ร้อยละ 11.5) น้อยที่สุด คือ มาในช่วงระยะเวลาของการจัดงานเทศกาล (ร้อยละ 3.0)

เดือนที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาท่องเที่ยว คือ มาท่องเที่ยวได้ทุกๆ เดือน (ร้อยละ 25.0) รองลงมาคือมาเดือนกุมภาพันธ์ (ร้อยละ 24.8) น้อยที่สุด คือ มาเที่ยวในเดือนกันยายน (ร้อยละ 1.0)

จำนวนครั้งที่นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชม พบว่า ส่วนมากมาครั้งแรก (ร้อยละ 42.0) รองลงมาคือ มาครั้งที่ 2 (ร้อยละ 32.0) และน้อยที่สุด คือ มาครั้งที่ 3 (ร้อยละ 5.3) และผลที่ได้จากการสอบถาม

นักท่องเที่ยวถึงแนวโน้มที่จะเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ พบว่า นักท่องเที่ยวจะกลับมา (ร้อยละ 97.3) และไม่กลับมาอีกมีเพียงร้อยละ 2.0 ต่อมานักท่องเที่ยวจะช่วยประชาสัมพันธ์ แนะนำบอกต่อให้คนมาท่องเที่ยว (ร้อยละ 97.3) และไม่แนะนำ (ร้อยละ 2.8) ช่องทางที่นักท่องเที่ยวรับรู้ข้อมูลการท่องเที่ยวจากเพื่อนหรือญาติพี่น้อง บอกต่อ (ร้อยละ 51.5) รองลงมา คือ อินเทอร์เน็ต (เฟสบุ๊ก/ยูทูป/ไลน์) ร้อยละ 30.5 และน้อยที่สุด คือ อื่นๆ ต้องการมาเที่ยวเอง (ร้อยละ 1.0)

ค่าใช้จ่ายที่นักท่องเที่ยวใช้จ่ายมากที่สุด คือ ตั้งแต่ 1 บาท ถึง 1,000 บาท (ร้อยละ 62.0) รองลงมา คือ 1,001 – 2,000 บาท (ร้อยละ 23.0) และน้อยที่สุด คือ 2,001 – 3,000 บาท (ร้อยละ 7.0) ประเภทของสินค้าที่นักท่องเที่ยวซื้อ คือ พืช ผัก ดอกไม้ ผลไม้สด (ร้อยละ 45.8) รองลงมา คือ สินค้าแปรรูปเกษตร (ร้อยละ 25.3) และน้อยที่สุด คือ สมุนไพร สินค้าแปรรูปอื่นๆ ปุ๋ย ต้นไม้ และกิ่งพันธุ์ไม้ (ร้อยละ 0.3)

4.2.3 ระดับความพึงพอใจต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดราชบุรี

ตารางที่ 4.6 แสดงระดับความพึงพอใจต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดราชบุรี

ข้อ	ศักยภาพทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	เกณฑ์การประเมิน					ค่าเฉลี่ย \bar{X}	S.D	ความหมาย
		5 มาก ที่สุด	4 มาก	3 ปาน กลาง	2 น้อย	1 น้อย ที่สุด			
1.	ศักยภาพด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร						4.06	0.52	มาก
1.1	ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว	106 26.5%	243 60.8%	50 12.5%	1 0.3%	-	4.13	0.61	มาก
1.2	การจัดการของเสีย ขยะมูลฝอย ในแหล่งท่องเที่ยว	110 27.5%	218 54.5%	69 17.3%	2 0.5%	1 0.3%	4.08	0.69	มาก
1.3	การมีส่วนร่วม และความร่วมมือกับชุมชนโดยรอบ	134 33.5%	173 43.3%	92 23.0%	1 .03%	-	4.10	0.75	มาก
1.4	การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม	131 32.8%	191 47.8%	77 19.3%	1 0.3%	-	4.13	0.71	มาก
1.5	การโฆษณาประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว	112 28.0%	188 47.0%	95 23.8%	5 1.3%	-	4.01	0.75	มาก
1.6	มีเจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลและแนะนำเส้นทางท่องเที่ยวอย่างจริงจัง	86 21.5%	200 50.0%	107 26.8%	7 1.8%	-	3.91	0.73	มาก
2.	ศักยภาพในการรับรองของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร						4.06	0.52	มาก
2.1	เส้นทางการเดินทางเข้าถึง มีป้ายอธิบายข้อมูลชัดเจน	99 24.8%	218 54.5%	78 19.5%	5 1.3%	-	4.02	0.70	มาก

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

ข้อ	ศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	เกณฑ์การประเมิน					ค่าเฉลี่ย \bar{X}	S.D	ความหมาย
		5 มากที่สุด	4 มาก	3 ปาน กลาง	2 น้อย	1 น้อย ที่สุด			
2.2	ความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว	113 28.3%	193 48.3%	91 22.8%	3 0.8%	-	4.04	0.73	มาก
2.3	ความพร้อมด้านอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว	121 30.3%	208 52.0%	69 17.3%	2 0.5%	-	4.12	0.69	มาก
2.4	ความคุ้มค่าจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	137 34.3%	191 47.8%	69 17.3%	3 0.8%	-	4.15	0.72	มาก
2.5	การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับขนาดพื้นที่	99 24.8%	203 50.8%	95 23.8%	3 0.8%	-	3.99	0.71	มาก
2.6	ช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยว	106 26.5%	209 52.3%	84 21.0%	1 0.3%	-	4.05	0.69	มาก
3.	ศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว						4.05	0.48	มาก
3.1	การต้อนรับและสร้างความประทับใจของเจ้าบ้าน	126 31.5%	213 53.3%	60 15.0%	1 0.3%	-	4.16	0.67	มาก
3.2	ผู้ประสานงานในแหล่งท่องเที่ยว ติดต่อ ง่าย สะดวก และให้ ข้อมูลที่รวดเร็วต่อการตัดสินใจเข้าไปท่องเที่ยว	104 26.0%	215 53.8%	79 19.8%	2 0.5%	-	4.05	0.68	มาก
3.3	การพูดบรรยายให้ความรู้ของปราชญ์ชุมชน/เจ้าของบ้าน	98 24.5%	208 52.0%	91 22.8%	3 0.8%	-	4.00	0.70	มาก
3.4	สร้างกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ชม และร่วมทำอย่าง หลากหลาย	98 24.5%	208 52.0%	91 22.8%	3 0.8%	-	4.10	0.62	มาก

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

ข้อ	ศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	เกณฑ์การประเมิน					ค่าเฉลี่ย \bar{X}	S.D	ความหมาย
		5 มาก ที่สุด	4 มาก	3 ปาน กลาง	2 น้อย	1 น้อย ที่สุด			
3.5	ความพึงพอใจในอัตราค่าบริการของแหล่งท่องเที่ยว	99 24.8%	231 57.8%	70 17.5%	-	-	4.07	0.64	มาก
3.6	การให้บริการที่สามารถรองรับผู้สูงอายุและคนพิการ	85 21.3%	212 53.0%	101 25.3%	2 0.5%	-	3.95	0.69	มาก
4.	ศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว						4.12	0.53	มาก
4.1	มีความเป็นธรรมชาติและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	153 38.3%	178 44.5%	69 17.3%	-	-	4.21	0.71	มาก
4.2	สร้างกลยุทธ์ จุดขายที่แตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ	130 32.5%	194 48.5%	76 19.0%	-	-	4.13	0.70	มาก
4.3	มีความโดดเด่นด้านการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้	123 30.8%	205 51.3%	72 18.0%	-	-	4.12	0.68	มาก
4.4	ความโดดเด่นด้านองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	142 35.5%	183 45.8%	73 18.3%	2 0.5%	-	4.16	0.72	มาก
4.5	ประวัติศาสตร์ เรื่องเล่าความเป็นมาของสถานที่ที่น่าสนใจ	119 29.8%	189 47.3%	86 21.5%	5 1.3%	1 0.3%	4.05	0.76	มาก
4.6	ผลผลิตทางการเกษตรที่นำมาจำหน่ายมีความคุ้มค่าทั้งราคาและคุณภาพ	125 31.3%	210 52.5%	64 16.0%	1 0.3%	-	4.14	0.68	มาก
4.7	ผลิตภัณฑ์มีการแปรรูปที่หลากหลายของผลิตภัณฑ์	127 31.8%	199 49.8%	73 18.3%	1 0.3%	-	4.12	0.71	มาก

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

ข้อ	ศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	เกณฑ์การประเมิน					ค่าเฉลี่ย \bar{X}	S.D	ความหมาย
		5 มาก ที่สุด	4 มาก	3 ปาน กลาง	2 น้อย	1 น้อย ที่สุด			
4.8	เปิดโอกาสให้ได้เรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี หรือร่วมทำกิจกรรมกับเกษตรกรด้วยความยินดี	108 27.0%	213 53.3%	75 18.8%	1 0.3%	3 0.8%	4.05	0.73	มาก
รวม							4.07	0.44	มาก

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.07$ S.D = 0.44) เมื่อวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตร รายด้าน ตามแบบสอบถาม พบว่า

1) ศักยภาพด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่า นักท่องเที่ยวมีระดับความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.06$ S.D = 0.52) โดยพึงพอใจในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 4.13$ S.D = 0.71) รองลงมา คือ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.13$ S.D = 0.61) และการมีส่วนร่วมและความร่วมมือกับชุมชนโดยรอบ ($\bar{X} = 4.10$ S.D = 0.75) ตามลำดับ

2) ศักยภาพในการรับรองของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่า นักท่องเที่ยวมีระดับความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.06$ S.D = 0.52) โดย พึงพอใจในด้านความคุ้มค่า ($\bar{X} = 4.15$ S.D = 0.72) รองลงมาคือ ความพร้อมด้านอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.12$ S.D = 0.69) และช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.05$ S.D = 0.69) ตามลำดับ

3) ศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวมีระดับความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$ S.D = 0.48) โดยพึงพอใจในด้านการต้อนรับและสร้างความประทับใจของเจ้าบ้าน ($\bar{X} = 4.16$ S.D = 0.67) รองลงมาคือ การสร้างกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ชมและร่วมทำอย่างหลากหลาย ($\bar{X} = 4.10$ S.D = 0.62) และความพึงพอใจในอัตราค่าบริการของแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.07$ S.D = 0.64) ตามลำดับ

4) ศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวมีระดับความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$ S.D = 0.53) โดยพึงพอใจในด้านความเป็นธรรมชาติและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 4.21$ S.D = 0.71) รองลงมา คือ ความโดดเด่นด้านองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.16$ S.D = 0.72) และผลผลิตทางการเกษตรที่นำมาจำหน่ายมีความคุ้มค่าทั้งราคาและคุณภาพ ($\bar{X} = 4.14$ S.D = 0.68) ตามลำดับ

4.3 ผลการศึกษาการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรี ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาในข้อที่ 3

ผลจากการศึกษาบริบทการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดราชบุรี พบว่า พฤติกรรมผู้มาเยือนทั้งที่มาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวอื่นหรือแหล่งท่องเที่ยวเกษตร มีลักษณะคล้ายกัน คือ มาเที่ยววันเดียวกลับ (One day trip) และค้นพบอีกว่าลักษณะเฉพาะของการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ การจองล่วงหน้า (Pre order) จะทำให้ผู้มาเยือนได้พบกับบรรยากาศที่แหล่งเกษตรต้องการนำเสนอ เพื่อป้องกันการผิดหวังจากการท่องเที่ยวแบบ Walk-in อีกทั้งผลจากการศึกษาบริบทเชิงพื้นที่ชุมชน 4 อำเภอ ในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่าชุมชนเกษตรกรในอำเภอจอมบึง อำเภอสวนผึ้ง อำเภอบ้านคา และอำเภอปากท่อ มีรูปแบบในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนของพื้นที่ศึกษา 6 รูปแบบ ที่ประกอบไปด้วย 1) การท่องเที่ยวที่สร้างประสบการณ์ทางการท่องเที่ยว (Experience Tourism) 2) การท่องเที่ยวแบบมีความหมาย (Meaning Tourism) 3) การท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ (Special Tourism) 4) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) 5) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) และ 6) เปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกับชุมชนอื่น (Sharing Experience) นั้น นักวิจัยจึงได้ทำการศึกษาเพื่อเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น เพื่อทำการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวตามวัตถุประสงค์ของการศึกษานั้น พบว่า จากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของสำนักงานเกษตรที่ประเมิน และพบว่า ในจังหวัดราชบุรีมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีศักยภาพ 28 แห่ง ตามตารางที่ 4.2 และพบว่า มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จุดแวะพัก และแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น ที่ตั้งอยู่ในเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับ 4 อำเภอพื้นที่ศึกษา จำนวน 32 แห่ง ไม่ได้นับรวมอำเภอเมือง (3 แห่ง) เนื่องจากไม่ได้อยู่ในพื้นที่ศึกษา แต่สามารถจัดทำเส้นทางเชื่อมโยงร่วมด้วยได้ เพราะเขตพื้นที่อำเภอเมือง เป็นเขตพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างอำเภอต่างๆ ในจังหวัดราชบุรี ดังนั้นแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 29 แห่ง ประกอบไปด้วย

1. อำเภอจอมบึง ประกอบด้วย 7 แห่ง ประกอบด้วย สวนสัตว์เปิดเขาประทับช้าง พิพิธภัณฑ์มงคลนาวิน ตลาดอมยิ้ม ไร่สุขพวง ถ้ำจอมพล สถานีเพาะเลี้ยงสัตว์ป่าเขาสน และอ่างเก็บน้ำเขื่อนไม้เต็ง

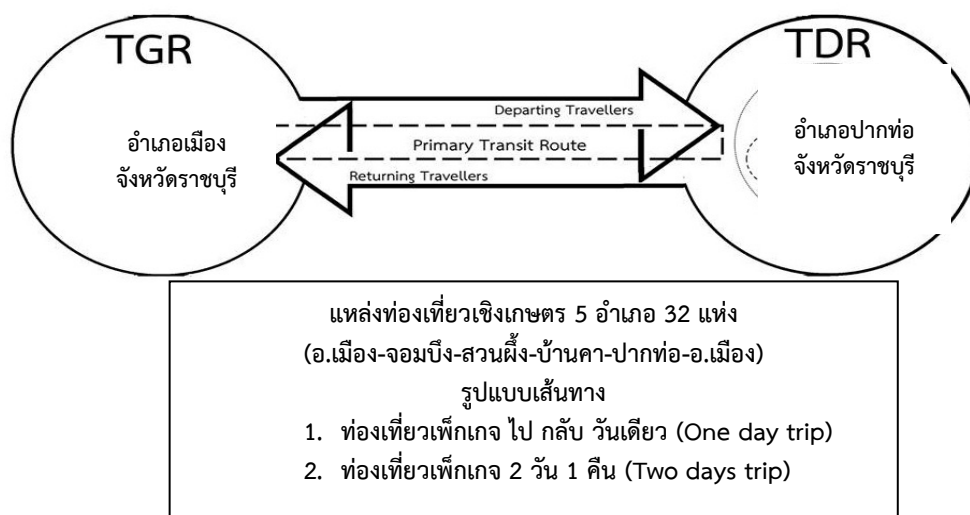
2. อำเภอสวนผึ้ง ประกอบด้วย 6 แห่ง คือ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหมบ้านหนองมะค่า โครงการฟาร์มตัวอย่างบ้านบ่อหวีตามพระราชดำริ พศุธาราฟรุ้ตแอนด์ฟาร์ม ฟาร์มสวนทิมเบอร์แลนด์แอนด์ฟรุ้ต อ่างเก็บน้ำห้วยท่าเคย และร้านอาหารและเครื่องดื่มคอลลอโรฟิลล์

3. อำเภอบ้านคา ประกอบด้วย 8 แห่ง คือ ร้านอาหารและเครื่องดื่มพาซินีพาร์ค ไร่แสนชมพู ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ วัดป่าพระธาตุเขาน้อย บ่อน้ำพุร้อนโป่งกระทิง สำนักสงฆ์พุน้ำร้อน ศูนย์วัฒนธรรมกะเหรี่ยงบ้านโป่งกระทิง และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเขาบางกะมา

4. อำเภอปากท่อ ประกอบด้วย 8 แห่ง คือ ศูนย์วัฒนธรรมไทยกะเหรี่ยงบ้านพุททวย กลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี ไร่กาแพ ราชบุรี อุทยานแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติไทยประจันท์

มาลัยออสทริชฟาร์ม (ฟาร์มนกกระจอกเทศ) ร้านอาหารก่องกานต์คาเฟ่ ศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำ บ้านหัวเขาสิน และที่ทีการ์เดนแอนด์โกท ฟาร์ม

แนวทางในการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยว ควรสร้างแรงจูงใจให้ผู้มาเยือนมาเที่ยวแบบวันเดียว ไม่พอ เพราะนอกจากจะสร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวเกิดการพักค้างในพื้นที่ท่องเที่ยวแล้ว จะยังสามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอีกด้วย เช่น รายได้ค่าที่พัก รับประทานอาหาร และรายได้ที่เกิดจากการกินอยู่ใช้ในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวของ Leiper's Model ที่พบว่า การท่องเที่ยวมีองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยดึง (Pull Factor) และปัจจัยผลัก (Push Factor) เพื่อจูงใจ (Motivation) ให้เกิดการเดินทางจากเมืองต้นทาง (Traveler Generating Region : TGR) ไปยังเมืองที่เป็นจุดหมายปลายทางที่ต้องการจะเดินทางเข้าไปท่องเที่ยว (Tourist Destination Region : TDR) เส้นทางที่เดินทางผ่าน จุดเริ่มต้นของการเดินทางออกจากแต่ละแห่ง เพื่อไปยังแหล่ง/เส้นทางแห่งใหม่ (Primary Transit Route) ดังแสดงในแผนภาพความสัมพันธ์ที่ 4.16

ภาพที่ 4.16 แนวทางการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจัหวัดราชบุรี
ที่มา : นักวิจัย (2560)

ดังนั้นจากแนวคิด ของ Leiper's Model นักวิจัยจึงได้ลงพื้นที่สำรวจแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นอื่นๆ เพื่อนำมาประกอบการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวให้เกิดความหลากหลายและสร้างแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวให้แก่ผู้มาเยือน ทำให้ค้นพบแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นในอำเภอต่างๆ เพิ่มขึ้น ดังมีรายละเอียดของสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแหล่ง ดังแสดงในตารางที่ 4.7 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4.7 แสดงข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นในพื้นที่ 4 อำเภอในจังหวัดราชบุรี

อำเภอ	ตำบล	ชื่อแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น	พิกัดตั้งอยู่	รายละเอียดประกอบสถานที่	ภาพถ่าย	ช่องทางติดต่อ
เมืองราชบุรี	เจดีย์หัก	อุทยานหินเขางู	13.569056, 99.775628	อยู่ห่างจากตัวจังหวัดราชบุรีประมาณ 4 กิโลเมตร มีลักษณะเป็นภูเขาที่เคยผ่านการระเบิดหิน มีความสลับซับซ้อนสวยงามสามารถเดินบนสะพานเหนือน้ำลัดเลาะตามซอกเขา สามารถขับรถท่องเที่ยวชมความงามของภูเขา ต้นไม้ ไร่พระในถ้ำฤาษีเขางู และให้อาหารลิง	 ที่มา : www.เที่ยวราชบุรี.com	
เมืองราชบุรี	เมืองราชบุรี	เขาแก่นจันทร์	13.523755, 99.786358	เดิมชื่อ เขาจันทร์แดง ตั้งอยู่ริมถนนเพชรเกษม ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 2 กม. มีความสูงจากพื้นประมาณ 141 เมตรเดินทางเข้าถึงสะดวกแต่สูงชัน จุดเด่นคือบนยอดมีวิหารประดิษฐานพระพุทธรูปศิลาทรายชัยวัฒน์จตุรทิศ หรือ ที่ชาวบ้านเรียกว่า “พระสี่มุมเมือง”	 ที่มา : www.เที่ยวราชบุรี.com	
เมืองราชบุรี	หिनกอง	ถ้ำเขาบิน	13.593059, 99.667164	เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ภายในถ้ำเต็มไปด้วยหินงอกหินย้อยที่ยังไม่ตาย มีความสวยงามได้รับออกแบบพัฒนาถ้ำเขาบิน มีการติดตั้งไฟฟ้า แสง สี เพื่อเน้นความสวยงามภายในถ้ำอย่างเหมาะสม บริเวณจุดจำหน่ายตั๋ว มีบริการนำนักท่องเที่ยวชมถ้ำจัดโดยบุคลากรของสำนักงานเขตป่าสงวน	 ที่มา : www.เที่ยวราชบุรี.com	

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

อำเภอ	ตำบล	ชื่อแหล่งท่องเที่ยว ท้องถิ่น	พิกัดตั้งอยู่	รายละเอียดประกอบสถานที่	ภาพถ่าย	ช่องทางติดต่อ
จอมบึง	จอมบึง	สวนสัตว์เปิดเขาประทับ ช้าง	13.611888, 99.661814	ด้านหลังสวนพฤกษศาสตร์พันธุ์ไม้ใน วรรณคดี (ตรงกันข้ามกับถ้ำเขาบิน) มีพื้นที่ ใช้เป็นศูนย์แสดงพันธุ์สัตว์ป่าเขาประทับ ช้าง ในเขตพื้นที่ของตำบลปากช่อง อำเภอ จอมบึง บรรยากาศแตกต่างจากสวนสัตว์ที่ อื่นๆ เพราะอยู่ในช่องว่างระหว่างเขา มี พื้นที่ราว 26 ไร่ ช้างในจะมีการแสดงพันธุ์ สัตว์ป่านานาชาติ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสัตว์ที่ ได้รับการบริจาคหรือถูกจับยึดมาได้ นำมา อภิบาลและขยายพันธุ์ สามารถซื้ออาหาร ไปให้สัตว์ป่าได้ ภายในบรรยากาศร่มรื่น เสมือนเดินอยู่กลางป่าท่ามกลางฝูงสัตว์ โดยไม่เสียค่าเข้าชม สำหรับทางเข้า อยู่ฝั่ง ตรงข้ามกับถ้ำเขาบิน	 <p>ที่มา : www.เที่ยวราชบุรี.com</p>	
จอมบึง	จอมบึง	พิพิธภัณฑ์มงคลนาวิน ที่ตั้ง วัดถ้ำสิงโตทอง	13.635702, 99.647507	ตั้งอยู่ภายในบริเวณวัดถ้ำสิงโตทองเป็น อาคาร 2 ชั้น ภายในชั้นแรกประดิษฐาน พระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ เป็นห้องสมุด ชั้นที่สองจะจัดแสดงหุ่นขี้ผึ้ง อดีตสมเด็จพระสังฆราช 19 พระองค์ และ พระอริยสงฆ์ 18 รูป สถานที่แห่งนี้สร้างขึ้น โดยมูลนิธิศาสตราจารย์ ดร.อุกฤษ และ ท่านผู้หญิง มณฑินี มงคลนาวิน เข้าชมฟรี	 <p>ที่มา : www.เที่ยวราชบุรี.com</p>	

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

อำเภอ	ตำบล	ชื่อแหล่งท่องเที่ยว ท้องถิ่น	พิกัดตั้งอยู่	รายละเอียดประกอบสถานที่	ภาพถ่าย	ช่องทางติดต่อ
จอมบึง	จอมบึง	ตลาดอ้อมยิ้มวิถีไทยย้อนยุค วัดวาปีสุทธาวาส	13.606086, 99.610152	ตลาดวิถีไทยย้อนยุค 8 ชาติพันธุ์ ตั้งอยู่ในวัดวาปีสุทธาวาส ตำบลจอมบึง ณ ศูนย์วัฒนธรรม 8 ชาติพันธุ์ อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี มีกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งร่วมร้องเล่นเต้นรำกับดนตรีไทยโบราณ ชม ชิม ซื้อป และถ่ายภาพกับบึงบัวกว่า 15 ไร่ เปิดให้บริการ ทุกวันเสาร์ อาทิตย์ เวลา 10.00 – 18.00 น.		
จอมบึง	จอมบึง	ไร่สุขพ่วง	13.607242, 99.580798	ศูนย์การเรียนรู้ อินทรีย์วิถีไทย (Earth Safe) เปิดอบรมหลักสูตรเชิงปฏิบัติการเรียนรู้ ทำได้ นำไปใช้เป็น ให้ผู้ที่สนใจมาเรียนรู้การทำเกษตรที่ฟาร์ม ผลิตจากไร่ นำไปจำหน่ายตาม Road Show ของหน่วยงาน Earth Safe และจำหน่ายหน้าร้านประจำที่ตลาดอ้อมยิ้ม จะมีช่องทางจำหน่ายหลักในฟาร์มและผ่านออนไลน์		
จอมบึง	จอมบึง	ถ้ำจอมพล	13.625769, 99.587595	ตั้งอยู่บริเวณสวนรุกขชาติจอมพล ติดกับมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ห่างจากตัวเมืองราชบุรีประมาณ 30 กิโลเมตร ถ้ำจอมพล เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดราชบุรี ในอดีตมีพระมหากษัตริย์หลายพระองค์ทรงประพาสและทอดพระเนตร	 ที่มา : www.เที่ยวราชบุรี.com	

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

อำเภอ	ตำบล	ชื่อแหล่งท่องเที่ยว ท้องถิ่น	พิกัดตั้งอยู่	รายละเอียดประกอบสถานที่	ภาพถ่าย	ช่องทางติดต่อ
				ถ้าจอมพลมีความกว้าง 30 ม.ยาว 240 ม. สูง 25 ม. พบภาพสุดประทับใจกับแสงที่ส่องมาจากเพดานถ้ำลงมายังพระพุทธรูป		
จอมบึง	รางบัว	สถานีเพาะเลี้ยงสัตว์ป่า เขาสน	13.583925, 99.487886	มีสัตว์ในการเลี้ยงดูกว่า 90 ชนิด เกือบ 3,000 ตัว ซึ่งจังหวัดต่างๆ นำมาให้เลี้ยงดูแล มีทั้งสัตว์ปีก สัตว์เลื้อยคลาน สัตว์ป่าของกลาง สัตว์ที่เพาะเลี้ยงพร้อมเตรียมปล่อยคืนธรรมชาติ		
จอมบึง	จอมบึง	อ่างเก็บน้ำเขื่อนไม้เต็ง	13.513366, 99.609064	เป็นอ่างเก็บน้ำครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 199 ตารางกิโลเมตร ใน เขต อ.จอมบึง และ อ.บ้านคา ใช้เป็นแหล่งกักเก็บน้ำเพื่อการเกษตรและประปา อ่างเก็บน้ำห้วยไม้เต็ง ยังเป็นแหล่งท่องเที่ยว พักผ่อน เล่นน้ำ ตกปลา ชมนก เป็นจุดแวะพักยามเย็นดูพระอาทิตย์ลับขอบฟ้า ช่วงเวลาแนะนำคือช่วงเย็น เพราะอากาศไม่ร้อน		
สวนผึ้ง	ท่าเคย	กลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหม บ้านหนองมะค่า	13.561819, 99.467428	เป็นศูนย์การเรียนรู้การปลูกหม่อนเพื่อเลี้ยงไหม เส้นใยไหมจัดส่งโครงการหลวงฯ ส่วนลูกหม่อนนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ น้ำมัลเบอร์รี่ เพื่อสุขภาพ วนูปลูกหม่อน เยลลี่ลูกหม่อน ดอกไม้ประดิษฐ์จากรังไหม สบู่รังไหม หม่อนหยี		

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

อำเภอ	ตำบล	ชื่อแหล่งท่องเที่ยว ท้องถิ่น	พิกัดตั้งอยู่	รายละเอียดประกอบสถานที่	ภาพถ่าย	ช่องทางติดต่อ
สวนผึ้ง	ตะนาวศรี	โครงการฟาร์มตัวอย่าง บ้านบ่อหวีตาม พระราชดำริ	13.474213, 99.266177	การจัดการฟาร์มตัวอย่าง เปิดให้เข้าชม โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย แจกจ่ายเข้าชม ล่วงหน้า ในฟาร์มมีการปลูกพืชผัก ปลอดภัยจากสารพิษ การเพาะเห็ด การ เพาะเลี้ยงปลา เลี้ยงไก่แจ้ เลี้ยงเป็ดพันธุ์อู่ เหลียง สุกรพันธุ์จินหัว แพะนม นอกจากนี้ ในฟาร์มยังมีการแปรรูปผลผลิตทาง การเกษตร และผลผลิตจากฟาร์มนำมา จำหน่ายที่ Shop หน้าฟาร์มทุกวัน		
สวนผึ้ง	ตะนาวศรี	พสุธารา รีสอร์ท	13.518171, 99.348040	สวนเกษตรที่พร้อมส่งมอบประสบการณ์ การใช้ชีวิตใกล้ชิดกับธรรมชาติทั้งใน รูปแบบของสถานที่พัก อาหารและ กิจกรรมต่างๆ ให้กับนักท่องเที่ยวที่ ต้องการความสงบจากธรรมชาติอย่าง แท้จริง นอกจากนี้ยังมีการชมสวน ถ้ำรูปในฟาร์มเลมอน สมุนไพรสารหอม ละเหยโรสแมรี่และทารากอน เหมาะแก่ การพักผ่อนของครอบครัว		

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

อำเภอ	ตำบล	ชื่อแหล่งท่องเที่ยว ท้องถิ่น	พิกัดตั้งอยู่	รายละเอียดประกอบสถานที่	ภาพถ่าย	ช่องทางติดต่อ
สวนผึ้ง	ท่าเคย	สวน ทิม เบ อ แล น ด์ แอนด์ฟรุ้ต	13.516850, 99.359762	รีสอร์ทที่พักจำลองตอไม้และท่อนไม้ขนาดใหญ่เสมือนจริง ท่ามกลางธรรมชาติ มีสวนฝรั่งกิมจู แก้วมังกร มะละกอและองุ่นที่ปลูกตามระบบ GAP นอกจากนี้ยังสามารถทำกิจกรรมกลางแจ้ง ปั่นจักรยาน ขับรถ ATV		
สวนผึ้ง	ท่าเคย	อ่างเก็บน้ำห้วยท่าเคย	13.287014, 99.416054	เป็นอ่างเก็บน้ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริน ใน ร.9 ตั้งอยู่ที่หมู่ 4 บ้านพุน้ำร้อน เป็นอ่างเก็บน้ำแบบเขื่อนดิน โอบล้อมด้วยภูเขา ทิวทัศน์ที่สวยงาม ในช่วงเย็นพระอาทิตย์ลับขอบฟ้า แสงกระทบน้ำสวยงาม		
สวนผึ้ง	ป่าหวาย	แหล่งท่องเที่ยวเชิง เกษตร คลอโรฟิลล์	13.544399, 99.424048	แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแนวใหม่สไตล์ญี่ปุ่น ชมสวนแตงเมล่อน สร้างประสบการณ์การปลูกผัก มีบริการอาหารและเครื่องดื่ม มีการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรจากร้าน จัดสรรพื้นที่ออกเป็น 5 โซน เทียว กิน ซ้อป ปลูก เดินทางเข้าถึงสะดวก เหมาะกับการพักผ่อนกับกลุ่มเพื่อน และครอบครัว		

ที่มา : www.เที่ยวราชบุรี.com

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

อำเภอ	ตำบล	ชื่อแหล่งท่องเที่ยว ท้องถิ่น	พิกัดตั้งอยู่	รายละเอียดประกอบสถานที่	ภาพถ่าย	ช่องทางติดต่อ
บ้านคา	บ้านคา	ร้าน อาหาร และ เครื่องดื่มพาสินีพาร์ค	13.456603, 99.409217	จุดแวะพักรับประทานอาหารไทย ยุโรป และเครื่องดื่ม จัดจำหน่ายของที่ระลึก สินค้า Hand Made ของทางร้าน การจัด ตกแต่งภายในบริเวณร้านเน้นมนมน่ารัก ต่างๆ เดินทางเข้าถึงสะดวก เปิดให้บริการ อาหารมือเที่ยงและมือเย็น		
บ้านคา	บ้านคา	ไร่แสนชมพู	13.411618, 99.428045	แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีแปลงทดสอบ รวบรวมพันธุ์สับปะรด มันสำปะหลัง และ การใช้น้ำระบบน้ำหยด แปลงผักอินทรีย์ ส่งออก แปลงสวนผสมผสานกล้วย มะนาว มะม่วง ลำไย ฯลฯ ทางร้านมีจัดบริการ อาหารมังสวิรัต และเปิดให้บริการอาหารเจ ฟรี ในช่วงเทศกาลกินเจทุกปี		
บ้านคา	หนองพัน จันทร์	ศูนย์เรียนรู้การเพิ่ม ประสิทธิภาพการผลิต สินค้าเกษตรตำบลหนอง พันจันทร์	13.432554, 99.438930	เป็นพื้นที่ส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่ของ จังหวัด เป็นศูนย์เรียนรู้การเพาะปลูก สับปะรด โรงงานและทานผลสด ควบคู่ไป กับการทำการเกษตรแบบผสมผสาน ตาม แนวเศรษฐกิจพอเพียง สร้างระบบให้น้ำ ด้วยสปริงเกอร์ เปิดให้เข้าศึกษาดูงานฐาน การเรียนรู้ต่างๆ กว่า 5 ฐาน จัดอบรมและ สาธิตการแปรรูปสับปะรดกวนและ สับปะรดหยี		

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

อำเภอ	ตำบล	ชื่อแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น	พิกัดตั้งอยู่	รายละเอียดประกอบสถานที่	ภาพถ่าย	ช่องทางติดต่อ
บ้านคา	บ้านคา	วัดป่าพระธาตุเขาน้อย	13.423210, 99.405198	สักการะพระเจดีย์อัฐิธาตุหลวงปู่เทสก์พร้อมกับชมวิวพาโนรามาที่มองได้รอบทิศทาง 360 องศาจนถึงเทือกเขาตะนาวศรี สำหรับผู้ที่สนใจปฏิบัติธรรม ภายในวัดยังมีสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดราชบุรี (ธรรมยุต) แห่งที่ 4 โดยมีพระครูภาวนาสุทธิคุณ เจ้าอาวาส		
บ้านคา	บ้านบึง	บ่อน้ำพุร้อนโป่งกระทิง	13.260505, 99.407162	เป็นบ่อน้ำพุร้อนขนาดใหญ่อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านบึง มีอุณหภูมิประมาณ 45 องศาเซลเซียส ที่มีความโดดเด่นมากๆ คือ เมื่อมีเสียงดังหรือเพียงแค่ปรบมือ ก็จะมีพวยน้ำและฟองอากาศผุดขึ้นมาจากบ่อ เป็นบ่อน้ำพุร้อนที่มีศักยภาพเพียงพอที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทอาบน้ำแร่		
บ้านคา	บ้านบึง	สำนักสงฆ์พุร้อน	13.267338, 99.420606	สำนักสงฆ์พุร้อน ตั้งอยู่บนเนินเขาริมอ่างเก็บน้ำห้วยท่าเคยอุโบสถสีขาวกรูดด้วยเปลือกหอยทะเลสีขาวทั้งหลัง ด้านหน้าโบสถ์มีพระพุทธรูปยืนสีขาวองค์ใหญ่ เป็นวัดที่เงียบสงบท่ามกลางธรรมชาติและภูเขาล้อมรอบ บนวัดสามารถชมวิวอ่างเก็บน้ำ ไกลๆกันมีบ่อน้ำพุร้อนโป่งกระทิง ซึ่งเป็นบ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ		

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

อำเภอ	ตำบล	ชื่อแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น	พิกัดตั้งอยู่	รายละเอียดประกอบสถานที่	ภาพถ่าย	ช่องทางติดต่อ
บ้านคา	บ้านบึง	ศูนย์วัฒนธรรมไทยกะเหรี่ยงบ้านโป่งกระทิงบน	13.323309, 99.484995	ศูนย์รวบรวมนิทรรศการวิถีวัฒนธรรมไทยกะเหรี่ยง และลานจัดแสดงกิจกรรมประเพณีกินข้าวห่อมีการจัดพิธีขวัญข้อมือกินข้าวห่อ ชมการแสดงวัฒนธรรมพื้นบ้าน พิธียกเสาหงส์ และผูกผ้าสีให้เสาหลักบ้านในทุกๆ ปี		
บ้านคา	บ้านบึง	แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเขาบางกะมา	13.275541, 99.496952	คำว่าบางกะมาเป็นภาษากะเหรี่ยง แปลว่าหนองน้ำหรือสระน้ำ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่อยู่บนภูเขาสูงจากระดับน้ำทะเล 520 เมตร ทางขึ้นลำบากมากต้องใช้รถโฟร์วีล ระยะทางประมาณ 8 กิโลเมตร บนภูเขามีอากาศเย็น มีต้นไม้ใหญ่มากมาย เป็นที่อาศัยของนกหายาก โดยเฉพาะนกเงือก และด้านบนยังเป็นที่ตั้งของสำนักสงฆ์บางกะมาที่สงบและร่มเย็นมากๆ		

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

อำเภอ	ตำบล	ชื่อแหล่งท่องเที่ยว ท้องถิ่น	พิกัดตั้งอยู่	รายละเอียดประกอบสถานที่	ภาพถ่าย	ช่องทางติดต่อ
ปากท่อ	ยางหัก	ศูนย์วัฒนธรรมไทย กะเหรี่ยงบ้านพุทวย	13.304684, 99.547473	พื้นที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม ที่ นำเสนออัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ กะเหรี่ยง เป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชาติพันธุ์ กะเหรี่ยง ใน รูปแบบการจัดนิทรรศการ พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ที่แสดงวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ด้านอาหาร เครื่องมือ เครื่องใช้ การแต่งกาย การอาศัยอยู่ ประเพณี การละเล่น โดยเฉพาะภูมิปัญญา การทอผ้ากะเหรี่ยง การสืบสานประเพณี ท้องถิ่นการกินข้าวห่อ การแห่ฉัตร พิธี แต่งงานย่องสาว การไหว้ต้นไม้ใหญ่เล่น สะบ้า ร้องเพลง ดนตรี ฯ		
ปากท่อ	ยางหัก	กลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรี บ้านหินสี	13.320015, 99.562207	ศูนย์กลางตลาดชุมชน ศูนย์กลาง ประสานงานแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบล ยางหัก ศูนย์จำหน่ายของฝากจาก ผลิตภัณฑ์ชุมชน (จัดตั้งขึ้นใหม่) ศูนย์ ฝึกอบรม พัฒนาสร้างอาชีพให้สตรี ถ่ายทอดองค์ความรู้การแปรรูปสับปะรด กล้วย มัน และจัดจำหน่ายให้กับร้านค้าใน จังหวัดราชบุรี		

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

อำเภอ	ตำบล	ชื่อแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น	พิกัดตั้งอยู่	รายละเอียดประกอบสถานที่	ภาพถ่าย	ช่องทางติดต่อ
ปากท่อ	ยางหัก	ไร่กาแฟ ราชบุรี	13.333705, 99.607185	บ้านไร่ชูนันต์ เป็นไร่กาแฟแห่งแรกในจังหวัดราชบุรี บนพื้นที่ 15 ไร่ สามารถปลูกกาแฟได้ 2 สายพันธุ์ (สายพันธุ์โรบัสต้า และสายพันธุ์อาราบิก้า) ในเดือนพ.ย. - ก.พ.ของทุกปี เป็นช่วงที่ดอกกาแฟกำลังบาน จะจัดงานวันดอกกาแฟบานให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชม ชิม และซื้อสินค้าจากไร่และสินค้าฝากขายจากชุมชน		
ปากท่อ	ยางหัก	อุทยานแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติไทยประจันต์	13.267100, 99.553955	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เหมาะสำหรับทำกิจกรรมกลางแจ้ง ผจญภัย ลุยห้วยลำธาร ชมความสมบูรณ์ของป่าตะวันตกสามารถเดินเท้าโดยใช้เส้นทางธรรมชาติหรือรถยนต์ไฟฟ้าวิว สภาพป่ามีความอุดมสมบูรณ์เป็นผืนเดียวกับอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ตั้งอยู่ในเขตติดต่อระหว่างอำเภอปากท่อและอำเภอบ้านคา ราชบุรี		

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

อำเภอ	ตำบล	ชื่อแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น	พิกัดตั้งอยู่	รายละเอียดประกอบสถานที่	ภาพถ่าย	ช่องทางติดต่อ
ปากท่อ	ยางหัก	มาลัยออสทริซฟาร์ม (ฟาร์มนกกระจอกเทศ)	13.242008, 99.629972	ฟาร์มเลี้ยงนกกระจอกเทศและสัตว์ต่างๆ มีการทำการตลาดแบบครบวงจร ตั้งแต่เพาะเลี้ยง จำหน่ายเนื้อ ฟอกหนัง และผลิตภัณฑ์ของใช้จากฟาร์ม ที่ตั้งอยู่กลางหุบเขาโอบล้อมด้วยธรรมชาติ เปิดให้บริการอาหาร จำหน่ายสินค้าผลผลิตจากฟาร์ม มีสัตว์ให้ชม อาทิเช่น แกะ ม้า นกกระจอกเทศ นกฮูก กวาง เป็นต้น สามารถไปเที่ยวได้ทุกฤดูกาล โดยไม่เก็บค่าเข้าชม		
ปากท่อ	ยางหัก	ร้านอาหารก่องกานท์คาเฟ่	13.288839, 99.653345	เป็นรีสอร์ทที่พัก รวมถึงร้านอาหาร ร้านกาแฟ ที่มีบรรยากาศรอบข้างงดงามมาก ด้วยขุนเขา และเป็นถนนเส้นที่นักปั่นจักรยานจะต้องมาเยี่ยมชม เนื่องจากด้วยปริมาณรถที่วิ่งไม่มากนัก และเป็นเส้นทางที่วิวรอบข้างเป็นธรรมชาติสุดๆ ทำให้ร้านก่องกานท์ จะมีนักปั่นจักรยานแวะเข้ามาอยู่เป็นประจำ		

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

อำเภอ	ตำบล	ชื่อแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น	พิกัดตั้งอยู่	รายละเอียดประกอบสถานที่	ภาพถ่าย	ช่องทางติดต่อ
ปากท่อ	ห้วยยางโทน	ศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านหัวเขาจีน	13.340317, 99.748316	ศูนย์รวมภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในชุมชน จัดตั้งขึ้นตั้งแต่ปี 2542 มีการรวมกลุ่มทอผ้าไทยทรงดำ ที่ยังคงใช้อยู่ในปัจจุบัน เช่น ผ้าลายแดงโม ผ้าขาวม้า ผ้าเปียว เสื่อฮี อีกทั้งยังเป็นลานจัดกิจกรรมประเพณีประจำปี อาทิ ประเพณีสงกรานต์		
ปากท่อ	ทุ่งหลวง	ทีที ฟาร์มแพะนม	13.452425, 99.735371	แหล่งเรียนรู้ แหล่งศึกษาของผู้ที่สนใจด้านการเลี้ยงแพะนมแบบธรรมชาติ การจัดการฟาร์ม สาธิตการทำนมแพะพาสเจอร์ไรส์ การทำโยเกิร์ต สบู่ ครีมอาบน้ำ ครีมบำรุงผิวแบบแฮนด์เมด อีกทั้งยังมีชิมและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์นมแพะแบบไม่มีกลิ่นของแพะสะอาดปลอดภัยและมีคุณค่าทางโภชนาการ		

ที่มา : นักวิจัย (2560)

จากข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวที่ได้จากการสำรวจในพื้นที่จริง นักวิจัยจึงได้นำมาจัดทำเป็นแผนที่เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยว เป็นแผนที่เส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่น ที่มีระยะทาง 214 กิโลเมตร ที่ผ่านแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ จำนวน 32 แห่ง และเมื่อนำมาแยกประเภทของแหล่งท่องเที่ยว และจุดแวะพัก (Rest Park) ตามแนวคิดของ ดร.รชนี เอมพันธุ์ (2545) และสำนักพัฒนาบริการท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2557) สามารถแบ่งได้เป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จำนวน 11 แห่ง ได้แก่ 1) ไร่สุขพวง 2) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหมบ้านหนองมะค่า 3) โครงการฟาร์มตัวอย่างบ้านบ่อหิวตามพระราชดำริ 4) พสุธารา รีสอร์ท 5) สวนทิพย์เบอร์แลนด์ แอนด์ฟู้ด 6) คลอโรฟิลล์ 7) ไร่แสนชมพู 8) ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ 9) ไร่กาแฟ ราชบุรี 10) ที่ที่ ฟาร์มแพะนม และ 11) มาลัยออสทริชฟาร์ม (ฟาร์มนกกระจอกเทศ)

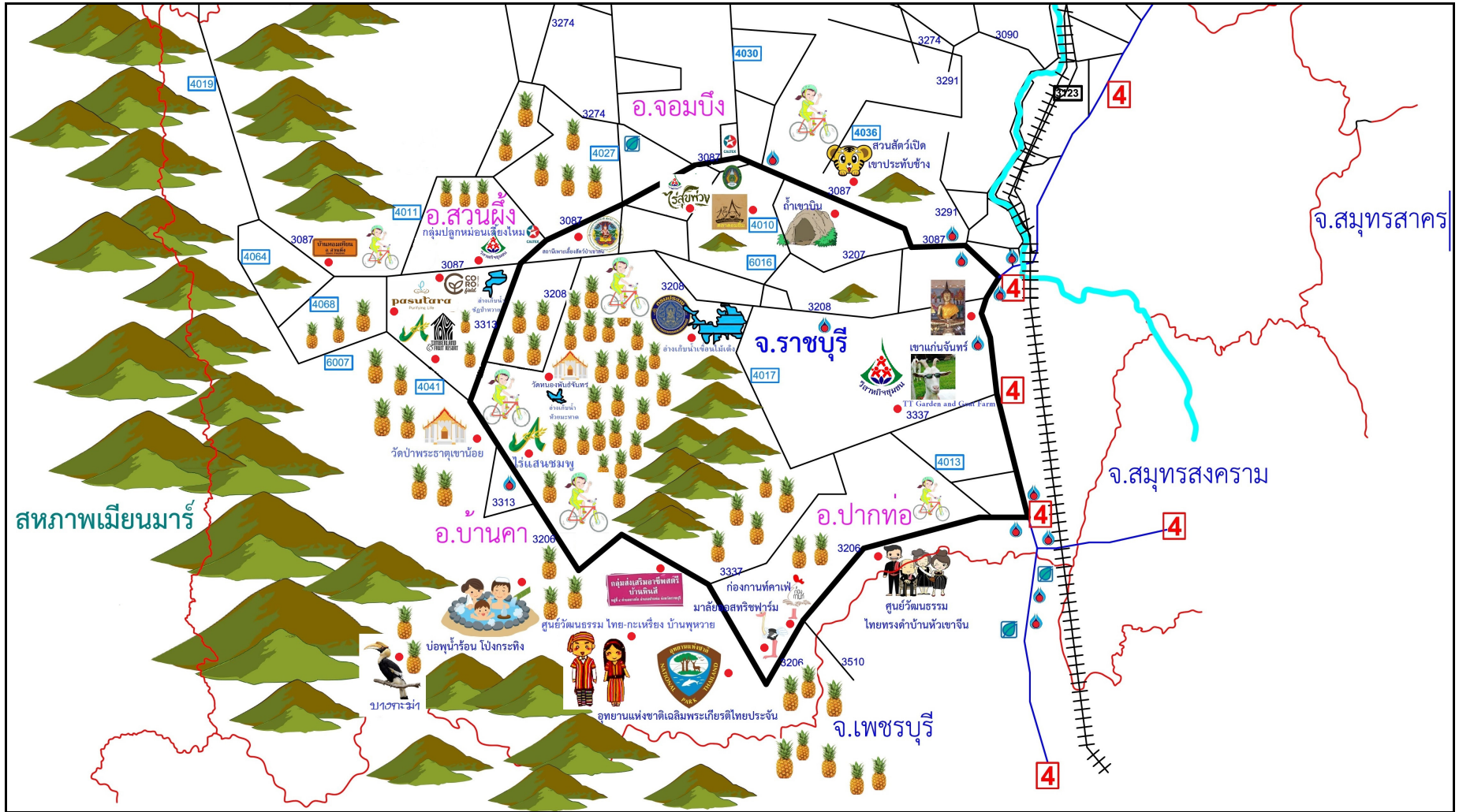
2. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จำนวน 10 แห่ง ได้แก่ 1) อุทยานหินเขางู 2) ถ้ำเขาบิน 3) สวนสัตว์เปิดเขาประทับช้าง 4) ถ้ำจอมพล 5) สถานีเพาะเลี้ยงสัตว์ป่าเขาสน 6) อ่างเก็บน้ำเขื่อนไม้เต็ง 7) อ่างเก็บน้ำห้วยท่าเคย 8) บ่อน้ำพุร้อนโป่งกระทิง 9) เขาบางกะมา และ 10) อุทยานแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติไทยประจันต์

3. แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 7 แห่ง ได้แก่ 1) เขาแก่นจันทน์ 2) พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ วัดถ้ำสิงโตทอง 3) วัดป่าพระธาตุเขาน้อย 4) สำนักสงฆ์พุน้ำร้อน 5) ศูนย์วัฒนธรรมไทยกะเหรี่ยงบ้านโป่งกระทิงบน 6) ศูนย์วัฒนธรรมไทยกะเหรี่ยงบ้านพุน้ำร้อน และ 7) ศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านหัวเขาจีน

4. แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ จุดแวะพัก/ร้านอาหาร จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ 1) ร้านอาหารพาซีนีพาร์ค และ 2) ร้านอาหารก่องกานท์คาเฟ่

5. ร้านจำหน่ายของฝากของที่ระลึก จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ 1) ตลาดอ้อมยิ้มวิถีไทยย้อนยุค วัดวาปีสุภทวาราส และ 2) กลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรี บ้านหินสี (ตลาดชุมชน)

ดังแสดงในแผนภาพ 4.17 ดังนี้

ภาพที่ 4.17 แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยง 4 อำเภอ
 ที่มา : นักวิจัยและคณะ (2561)

4.3.1 เส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรีแบบไปกลับวันเดียว (One day trip)

จากผลการศึกษาทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนมากที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรีเดินทางมาเช้าเย็นกลับและท่องเที่ยวอยู่ในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวครึ่งวัน เพราะต้องการเดินทางไปท่องเที่ยวในสถานที่ต่างๆ ตามเส้นทาง ดังนั้น คณะนักวิจัย จึงขอเสนอ รูปแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรีไว้ 2 เส้นทาง เพื่อเป็นทางเลือกในการเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งประกอบไปด้วย

1) เส้นทางท่องเที่ยววันเดียว เส้นทางที่ 1

กรณีที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาจากกรุงเทพฯ ผ่านจังหวัดนครปฐม และเข้าจังหวัดราชบุรี เส้นทางท่องเที่ยวนี้ เริ่มต้นที่สี่แยกไฟแดงเจดีย์หัก อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ดังมีสถานที่แวะพัก และ สถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจในเส้นทางนี้ ประกอบด้วย : อุทยานหินเขางู – ถ้ำเขาบิน – ตลาดอมยิ้ม – ไร่สุขพ่วง – ร้านอาหารและเครื่องดื่มพาซินีพาร์ค – ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ – กลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี – ศูนย์วัฒนธรรมไทยกะเหรี่ยงบ้านพุทวย – กล้วย่ออสริชฟาร์ม (ฟาร์มนกกระจอกเทศ) – สี่แยกไฟแดงปากท่อ เลี้ยวซ้ายเข้าอำเภอเมืองราชบุรี หรือ เลี้ยวขวามุ่งหน้าไปถนนเส้นพระราม 2 หรือ จังหวัดเพชรบุรี ตามทางหลวงหมายเลข 4 ดังรายละเอียดตามกำหนดการเดินทางดังนี้

ตารางที่ 4.8 เส้นทางท่องเที่ยววันเดียว (One day trip) เส้นทางที่ 1

สถานที่ท่องเที่ยว	
อุทยานหินเขางู – ถ้ำเขาบิน – ตลาดอมยิ้ม – ร้านอาหารและเครื่องดื่มพาซินีพาร์ค – ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ – กลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี – ศูนย์วัฒนธรรมไทยกะเหรี่ยงบ้านพุทวย – กล้วย่ออสริชฟาร์ม (ฟาร์มนกกระจอกเทศ)	
06.45 น.	เริ่มต้นออกเดินทางที่สี่แยกไฟแดงเจดีย์หัก อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี
07.00 – 07.30 น.	อุทยานหินเขางู เพื่อชมภูมิทัศน์ที่สลับซับซ้อนของภูเขาที่สวยงาม สามารถเดินบนสะพานเหนือน้ำลัดเลาะตามซอกเขา สามารถขับรถท่องเที่ยวชมความงามของภูเขาดันไม้ ไหว้พระในถ้ำฤาษีเขางู และให้อาหารลิง พื้นที่สวนสาธารณะ เปิดให้เข้าชมทุกวันเวลา 07.00 – 18.00 น.
08.00 – 10.00 น.	ถ้ำเขาบิน เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ภายในถ้ำเต็มไปด้วยหินงอกหินย้อยที่ยังไม่ตาย มีความสวยงามได้รับออกแบบพัฒนาถ้ำเขาบิน มีการติดตั้งไฟฟ้า แสง สี เพื่อเน้นความสวยงามภายในถ้ำอย่างเหมาะสม บริเวณจุดจำหน่ายตั๋ว มีบริการนำนักท่องเที่ยวชมถ้ำ จัดโดยบุคลากรของสำนักงานเขตป่าสงวน เปิดให้ชมทุกวัน เวลา 08.00 - 17.00 น. เก็บอัตราค่าเข้าชม ผู้ใหญ่ 20 บาท เด็ก 10 บาท

ตารางที่ 4.8 (ต่อ)

สถานที่ท่องเที่ยว	
10.30 – 11.30 น.	ตลาดอมยิ้ม ตลาดวิถีไทยย้อนยุค 8 ชาติพันธุ์ ตั้งอยู่ในวัดวาปีสุทธาวาส ตำบลจอมบึง ณ ศูนย์วัฒนธรรม 8 ชาติพันธุ์ อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี มีกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งร่วมร้องเล่นเต้นรำกับดนตรีไทยโบราณ ชม ชิม ซุป และถ่ายภาพกับบิงบัวกว่า 15 ไร่ เปิดให้บริการ เฉพาะวันเสาร์ อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ เวลา 10.00 – 18.00 น.
12.00 – 13.00 น.	ร้านอาหารและเครื่องดื่มพาซินีพาร์ค จุดแวะพักรับประทานอาหารไทย ยุโรปและเครื่องดื่ม จัดจำหน่ายของที่ระลึกสินค้า Hand Made ของทางร้าน การจัดตกแต่งภายในบริเวณร้านเน้นมนต์น่ารักต่างๆ เดินทางเข้าถึงสะดวก เปิดให้บริการอาหารมือเที่ยงและมือเย็น
13.15 – 15.00 น.	ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ สร้างประสบการณ์เกี่ยวกับสับปะรดหวานบ้านคา หวานฉ่ำ ไม่กัดลิ้น เป็นพื้นที่ส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่ของจังหวัด เป็นศูนย์เรียนรู้การเพาะปลูกสับปะรด โรงงานและทานผลสด ควบคู่ไปกับการทำการเกษตรแบบผสมผสาน ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง สร้างระบบให้น้ำด้วยสปริงเกอร์ เปิดให้เข้าศึกษาดูงานฐานการเรียนรู้ต่างๆ กว่า 5 ฐาน จัดอบรมและสาธิตการแปรรูปสับปะรดกวนและสับปะรดหยี (การใช้บริการต่างๆ หรือ การแวะพักควรติดต่อจองใช้บริการล่วงหน้า เข้าชมแหล่ง ติดต่อ นายจันทร์ เรืองเรธา เบอร์ติดต่อ 089-9101254 หรือ 080-0249952)
15.30 – 16.00 น.	กลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี ศูนย์กลางตลาดชุมชน ศูนย์กลางประสานงานแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลยางหัก ศูนย์จำหน่ายของฝากจากผลิตภัณฑ์ชุมชน (จัดตั้งขึ้นใหม่) ศูนย์ฝึกอบรม พัฒนาสร้างอาชีพให้สตรี ถ่ายทอดองค์ความรู้การแปรรูปสับปะรด กล้วย มัน และจัดจำหน่ายให้กับร้านค้าในจังหวัดราชบุรี
16.15 – 17.00 น.	ศูนย์วัฒนธรรมไทยกะเหรี่ยงบ้านพุทวาย พื้นที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมที่นำเสนออัตลักษณ์ของกลุ่ม ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในรูปแบบการจัดนิทรรศการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่แสดงวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมด้านอาหาร เครื่องมือเครื่องใช้ การแต่งกาย การอาศัยอยู่ ประเพณี การละเล่น โดยเฉพาะภูมิปัญญาการทอผ้ากะเหรี่ยง การสืบสานประเพณีท้องถิ่นการกินข้าวห่อ การแห่ฉัตร พิธีแต่งงานย่องสาว การไหว้ต้นไม้ใหญ่เล่นสะบ้า ร้องเพลง ดนตรี ฯ ประสานติดต่อเข้าชมผ่านเจ้าหน้าที่ ณ ที่ทำการกลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี
17.00 – 18.00 น.	มาลัยออสทริซฟาร์ม (ฟาร์มนกกระจอกเทศ) ฟาร์มเลี้ยงนกกระจอกเทศและสัตว์ต่างๆ มีการทำการตลาดแบบครบวงจร ตั้งแต่เพาะเลี้ยง จำหน่ายเนื้อ ฟอกหนัง และผลิตภัณฑ์ของใช้จากฟาร์ม ที่ตั้งอยู่กลางหุบเขาโอบล้อมด้วยธรรมชาติ เปิดให้บริการอาหาร จำหน่ายสินค้าผลผลิตจากฟาร์ม มีสัตว์ให้ชม อาทิเช่น แกะ ม้า นกกระจอกเทศ นกอีมู กวาง เป็นต้น สามารถไปเที่ยวได้ทุกฤดูกาล โดยไม่เก็บค่าเข้าชม

ตารางที่ 4.8 (ต่อ)

สถานที่ท่องเที่ยว	
18.30 น.	เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ ที่สี่แยกไฟแดงปากท่อ เลี้ยวซ้ายเข้าอำเภอเมืองราชบุรี หรือ เลี้ยวขวามุ่งหน้าไปถนนเส้นพระราม 2 หรือ จังหวัดเพชรบุรี ตามทางหลวงหมายเลข 4

หมายเหตุ เวลาและสถานที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

2) เส้นทางท่องเที่ยววันเดียว เส้นทางที่ 2

กรณีที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาจากกรุงเทพฯ ตามเส้นทางถนนพระราม 2 เลี้ยวขวามุ่งหน้าเข้าสู่จังหวัดราชบุรี เส้นทางท่องเที่ยวนี้เริ่มที่สี่แยกไฟแดงปากท่อ ให้เลี้ยวซ้าย เพื่อมุ่งหน้าเข้าสู่อำเภอปากท่อ ดังมีสถานที่แวะพัก และสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจในเส้นทางนี้ ประกอบด้วย : ร้านอาหารก่องกานท์คาเฟ่ – ไร่กาแฟราชบุรี - กลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี – ศูนย์วัฒนธรรมไทยกะเหรี่ยงบ้านพุทวาย (ต้องแจ้งล่วงหน้า) – อ่างเก็บน้ำห้วยท่าเคย – สำนักสงฆ์พุฒาร้อน -บ่อน้ำพุร้อนโป่งกระทิง – ไร่แสนชมพู - ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ (ต้องแจ้งล่วงหน้า) – คลอโรฟิลล์ – กลับรถเข้าสู่ สี่แยกปากบึง อำเภอจอมบึง – สี่แยกเจดีย์หัก อำเภอเมืองราชบุรี – เลี้ยวซ้ายเข้าสู่ตัวเมืองนครปฐม หรือเลี้ยวขวามุ่งหน้าไปถนนเส้นพระราม 2 หรือจังหวัดเพชรบุรี ตามทางหลวงหมายเลข 4

ตารางที่ 4.9 เส้นทางท่องเที่ยววันเดียว (One day trip) เส้นทางที่ 2

สถานที่ท่องเที่ยว	
ร้านอาหารก่องกานท์คาเฟ่ – ไร่กาแฟราชบุรี - กลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี – ศูนย์วัฒนธรรมไทยกะเหรี่ยงบ้านพุทวาย – อ่างเก็บน้ำห้วยท่าเคย – สำนักสงฆ์พุฒาร้อน -บ่อน้ำพุร้อนโป่งกระทิง –ไร่แสนชมพู – ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ – คลอโรฟิลล์	
06.45 น.	เริ่มต้นออกเดินทางที่สี่แยกไฟแดงปากท่อ อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี
07.00 – 07.30 น.	ร้านอาหารก่องกานท์คาเฟ่ เป็นรีสอร์ทที่พัก รวมถึงร้านอาหาร ร้านกาแฟ ที่มีบรรยากาศรอบข้างงดงามมากด้วยของเขา และเป็นถนนเส้นที่นักปั่นจักรยานจะต้องมาเยี่ยมชม เนื่องจากด้วยปริมาณรถที่วิ่งไม่มากนัก และเป็นเส้นทางที่วิวรอบข้างเป็นธรรมชาติสุดๆ ทำให้ร้านก่องกานท์ จะมีนักปั่นจักรยานแวะเข้ามาอยู่เป็นประจำ
08.00 – 10.00 น.	ไร่กาแฟราชบุรี บ้านไร่ชูนันต์ เป็นไร่กาแฟแห่งแรกในจังหวัดราชบุรี บนพื้นที่ 15 ไร่ สามารถปลูกกาแฟได้ 2 สายพันธุ์ ซึ่งทั้งสองสายพันธุ์ที่เติบโตในพื้นที่ภาคเหนือและภาคใต้ (สายพันธุ์โรบัสต้า และสายพันธุ์อาราบิก้า) ในเดือน พ.ย. – ก.พ.ของทุกปี เป็นช่วงที่ดอกกาแฟกำลัง จะจัดงานวันดอกกาแฟบานให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชม ชิม และซื้อสินค้าจากไร่และสินค้าฝากขายจากชุมชน

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

สถานที่ท่องเที่ยว	
10.30 – 11.00 น.	กลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี ศูนย์กลางตลาดชุมชน ศูนย์กลางประสานงานแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลยางหัก ศูนย์จำหน่ายของฝากจากผลิตภัณฑ์ชุมชน (จัดตั้งขึ้นใหม่) ศูนย์ฝึกอบรม พัฒนาสร้างอาชีพให้สตรี ถ่ายทอดองค์ความรู้การแปรรูปสับปะรด กล้วย มัน และจัดจำหน่ายให้กับร้านค้าในจังหวัดราชบุรี
11.15 – 12.00 น.	ศูนย์วัฒนธรรมไทยกะเหรี่ยงบ้านพุทวาย พื้นที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมที่นำเสนออัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ใน รูปแบบการจัดนิทรรศการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ที่แสดงวิถีชีวิตขนบธรรมเนียม ด้านอาหาร เครื่องมือเครื่องใช้ การแต่งกาย การอาศัยอยู่ ประเพณีการเล่น โดยเฉพาะภูมิปัญญาการทอผ้ากะเหรี่ยง การสืบสานประเพณีท้องถิ่น การกินข้าวห่อ การแห้วต๋อ พิธีแต่งงานย่องสาว การไหว้ต้นไม้ใหญ่ เล่นสบบ้า ร้องเพลง ดนตรี ฯ ติดต่อเข้าชมกับเจ้าหน้าที่ ที่ทำการกลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี
12.15 – 13.15 น.	อ่างเก็บน้ำห้วยท่าเคย เป็นอ่างเก็บน้ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริใน ร.9 ตั้งอยู่ที่ หมู่ 4 บ้านพุน้ำร้อน เป็นอ่างเก็บน้ำแบบเขื่อนดิน โอบล้อมด้วยภูเขา ทศนียภาพสวยงาม ในช่วงเย็นพระอาทิตย์ลับขอบฟ้า แสงกระทบน้ำสวยงาม และในสถานที่แห่งนี้จะมีร้านอาหารไทยมีปลาน้ำจืดสดๆ เป็นส่วนประกอบหลักหลายร้านค้าสามารถเลือกรับประทานได้ตามความชอบ
13.30 – 14.00 น.	สำนักสงฆ์พุน้ำร้อน สำนักสงฆ์พุน้ำร้อน ตั้งอยู่บนเนินเขาริมอ่างเก็บน้ำห้วยท่าเคย อุโบสถสีขาวกรวดด้วยเปลือกหอยทะเลสีขาวทั้งหลัง ด้านหน้าโบสถ์มีพระพุทธรูปมิตสีขาวองค์ใหญ่ เป็นวัดที่เงียบสงบท่ามกลางธรรมชาติและภูเขาล้อมรอบ บนวัดสามารถชมวิวอ่างเก็บน้ำ ไกลๆกันมีบ่อน้ำพุร้อนโป่งกระทิงซึ่งเป็นบ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ
14.15 – 15.00 น.	บ่อน้ำพุร้อนโป่งกระทิง เป็นบ่อน้ำพุร้อนขนาดใหญ่อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านบึง มีอุณหภูมิประมาณ 45 องศาเซลเซียส ที่มีความโดดเด่นมากๆ คือ เมื่อมีเสียงดังหรือเพียงแค่ปรบมือ ก็จะมีพรายน้ำและฟองอากาศผุดขึ้นมาจากบ่อ เป็นบ่อน้ำพุร้อนที่มีศักยภาพเพียงพอที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทอาบน้ำแร่
15.20 – 17.00 น.	ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ สร้างประสบการณ์เกี่ยวกับสับปะรดหวานบ้านคา หวานฉ่ำ ไม่กัดลิ้น เป็นพื้นที่ส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่ของจังหวัด เป็นศูนย์เรียนรู้การเพาะปลูกสับปะรด โรงงานและทานผลสด ควบคู่ไปกับการทำการเกษตรแบบผสมผสาน ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง สร้างระบบให้น้ำด้วยสปริงเกอร์ เปิดให้เข้าศึกษาดูงานฐานการเรียนรู้ต่างๆ กว่า 5 ฐาน จัดอบรมและสาธิตการแปรรูปสับปะรดกวนและสับปะรดหทัย (การใช้บริการต่างๆ หรือการแวะพักควรติดต่อจองใช้บริการล่วงหน้า เข้าชมแหล่ง ติดต่อ นายจันทร์ เรืองเรธา เบอร์ติดต่อ 089-9101254 หรือ 080-0249952)

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

สถานที่ท่องเที่ยว	
17.30 – 18.30 น.	คลอโรฟิลล์ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแนวใหม่สไตล์ญี่ปุ่น ชมสวนแตงเมล่อน สร้างประสบการณ์การปลูกผัก มีบริการอาหารและเครื่องดื่ม มีการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรจากร้าน จัดสรรพื้นที่ออกเป็น 5 โซน เทียว กิน ซุป ปลูก เดินทางเข้าถึงสะดวก เหมาะกับการพักผ่อนกับกลุ่มเพื่อน และครอบครัว เปิดให้บริการ จันทร์ – ศุกร์ เปิด 09.00 – 17.00 น. วันเสาร์และอาทิตย์ เปิด 09.00 – 19.00 น.
19.00 น.	เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ ที่สี่แยกไฟแดงปากท่อ เลี้ยวซ้ายเข้าอำเภอเมืองราชบุรี หรือ เลี้ยวขวามุ่งหน้าไปถนนเส้นพระราม 2 หรือ จังหวัดเพชรบุรี ตามทางหลวงหมายเลข 4

หมายเหตุ เวลาและสถานที่ที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

4.3.2 เส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรีแบบ 2 วัน 1 คืน (Two days trip)

มูลค่าทางเศรษฐกิจจะเกิดขึ้นได้ ต่อเมื่อมีนักท่องเที่ยวมาเยือน มาเที่ยวชมในแหล่งท่องเที่ยวและมีการพักอยู่ พักค้าง ในระยะเวลาที่ยาวนานขึ้น ดังนั้น เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวทางเลือกให้นักท่องเที่ยวได้เลือกเดินทาง คณะนักวิจัยจึงขอเสนอผลการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยว แบบ 2 วัน 1 คืน (Two days trip) ดังนี้

1) เส้นทางท่องเที่ยว 2 วัน 1 คืน เส้นทางที่ 1

กรณีที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาจากกรุงเทพฯ ตามทางหลวงหมายเลข 4 ผ่านจังหวัดนครปฐม และเข้าจังหวัดราชบุรี เส้นทางท่องเที่ยวนี้ เริ่มต้นที่สี่แยกไฟแดงเจดีย์หัก อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ซึ่งมีสถานที่แวะพัก และ สถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจในเส้นทางนี้ ประกอบด้วย : อุทยานหินเขางู – ถ้ำเขาบิน – สวนสัตว์เปิดเขาประทับช้าง – พิพิธภัณฑ์มงคลนาวิน - ตลาดอมยิ้ม – ร้านอาหารและเครื่องดื่มพาซินีพาร์ค – ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ – พักค้างคืนแบบโฮมสเตย์ที่หนองพันจันทร์ – ไร่แสนชมพู – วัดป่าพระธาตุเขาน้อย - กลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี – ศูนย์วัฒนธรรมไทยกะเหรี่ยงบ้านพุกห้วย – มาลัยออสทริชฟาร์ม (ฟาร์มนกกระจอกเทศ) – สี่แยกไฟแดงปากท่อ เลี้ยวซ้ายเข้าอำเภอเมืองราชบุรี หรือ เลี้ยวขวามุ่งหน้าไปถนนเส้นพระราม 2 หรือ จังหวัดเพชรบุรี ตามทางหลวงหมายเลข 4

ตารางที่ 4.10 เส้นทางท่องเที่ยว 2 วัน 1 คืน (Two days trip) เส้นทางที่ 1

สถานที่ท่องเที่ยว	
อุทยานหินเขางู – ถ้ำเขาบิน – สวนสัตว์เปิดเขาประทับช้าง – พิพิธภัณฑ์มงคลนาวิน - ตลาดอมยิ้ม – ร้านอาหารและเครื่องดื่มพาชีนีพาร์ค – ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ – พักค้างคืนแบบโฮมสเตย์ที่หนองพันจันทร์ – ไร่นาสวนผสม – วัดป่าพระธาตุเขาน้อย - กลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี – ศูนย์วัฒนธรรมไทยกะเหรี่ยงบ้านพุททวย – มาลัยออสทริชฟาร์ม (ฟาร์มนกกระจอกเทศ)	
วันแรก	
06.45 น.	เริ่มต้นออกเดินทางที่สี่แยกไฟแดงเจดีย์หัก อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี
07.00 – 07.30 น.	อุทยานหินเขางู เพื่อชมภูมิทัศน์ที่สลับซับซ้อนของภูเขาที่สวยงาม สามารถเดินบนสะพานเหนือน้ำลัดเลาะตามซอกเขา สามารถขับรถท่องเที่ยวชมความงามของภูเขา ต้นไม้ ไร่พระในถ้ำฤาษีเขางู และให้อาหารลิง พื้นที่สวนสาธารณะ เปิดให้เข้าชมทุกวันเวลา 07.00 – 18.00 น.
08.00 – 10.00 น.	ถ้ำเขาบิน เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ภายในถ้ำเต็มไปด้วยหินงอกหินย้อยที่ยังไม่ตาย มีความสวยงามได้รับออกแบบพัฒนาถ้ำเขาบิน มีการติดตั้งไฟฟ้า แสง สี เพื่อเน้นความสวยงามภายในถ้ำอย่างเหมาะสม บริเวณจุดจำหน่ายตั๋ว มีบริการนำนักท่องเที่ยวชมถ้ำ จัดโดยบุคลากรของสำนักงานเขตป่าสงวน เปิดให้ชมทุกวัน เวลา 08.00 -17.00 น. เก็บอัตราค่าเข้าชม ผู้ใหญ่ 20 บาท เด็ก 10 บาท
10.10 – 10.40 น.	สวนสัตว์เปิดเขาประทับช้าง ด้านหลังสวนพฤกษศาสตร์พันธุ์ไม้ในวรรณคดี (ตรงกันข้ามกับถ้ำเขาบิน) มีพื้นที่ใช้เป็นศูนย์แสดงพันธุ์สัตว์ป่าเขาประทับช้าง ในเขตพื้นที่ของตำบลปากช่อง อำเภอจอมบึง บรรยากาศแตกต่างจากสวนสัตว์ที่อื่นๆ เพราะอยู่ในช่องว่างระหว่างเขา มีพื้นที่ราว 26 ไร่ ช้างในจะมีการแสดงพันธุ์สัตว์ป่านานาชนิด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสัตว์ที่ได้รับการบริจาคหรือถูกจับยึดมาได้ นำมาอภิบาลและขยายพันธุ์ สามารถซื้ออาหารไปให้สัตว์ป่าได้ ภายในบรรยากาศร่มรื่นเสมือนเดินอยู่กลางป่าท่ามกลางฝูงสัตว์ โดยไม่เสียค่าเข้าชม สำหรับทางเข้า อยู่ฝั่งตรงข้ามกับถ้ำเขาบิน
10.50 – 11.30 น.	พิพิธภัณฑ์มงคลนาวิน ตั้งอยู่ภายในบริเวณวัดถ้ำสิงโตทองเป็นอาคาร 2 ชั้น ภายในชั้นแรกประดิษฐานพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นห้องสมุด ชั้นที่สองจะจัดแสดงหุ่นขี้ผึ้ง อดีตสมเด็จพระสังฆราช 19 พระองค์ และพระอริยสงฆ์ 18 รูป สถานที่แห่งนี้สร้างขึ้นโดยมูลนิธิศาสตราจารย์ ดร.อุกฤษ และ ท่านผู้หญิงมณฑินี มงคลนาวิน เข้าชมฟรี
11.45 – 12.30 น.	ตลาดอมยิ้ม ตลาดวิถีไทยย้อนยุค 8 ชาติพันธุ์ ตั้งอยู่ในวัดวาปีสุทธาวาส ตำบลจอมบึง ณ ศูนย์วัฒนธรรม 8 ชาติพันธุ์ อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี มีกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งร่วมร้องเล่นเต้นรำกับดนตรีไทยโบราณ ชม ชิม ซื้อป และถ่ายภาพ

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

สถานที่ท่องเที่ยว	
	กับบึงบัวกว่า 15 ไร่ เปิดให้บริการ เฉพาะวันเสาร์ อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ เวลา 10.00 – 18.00 น.
13.30 – 14.00 น.	ร้านอาหารและเครื่องตีมหาชินีพาร์ค จุดแวะพักรับประทานอาหารไทย ยุโรปและเครื่องตีม จัดจำหน่ายของที่ระลึกสินค้า Hand Made ของทางร้าน การจัดตกแต่งภายในบริเวณร้านเน้นมุมน่ารักต่างๆ เดินทางเข้าถึงสะดวก เปิดให้บริการอาหารมือเที่ยงและมือเย็น
14.15 – 17.00 น.	ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ สร้างประสบการณ์เกี่ยวกับสับปะรดหวานบ้านคา หวานฉ่ำ ไม่กัดลิ้น เป็นพื้นที่ส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่ของจังหวัด เป็นศูนย์เรียนรู้การเพาะปลูกสับปะรด โรงงานและทานผลสด ควบคู่ไปกับการทำการเกษตรแบบผสมผสาน ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง สร้างระบบให้น้ำด้วยสปริงเกอร์ เปิดให้เข้าศึกษาดูงานฐานการเรียนรู้ต่างๆ กว่า 5 ฐาน จัดอบรมและสาธิตการแปรรูปสับปะรดกวนและสับปะรดหยี (การใช้บริการต่างๆ หรือ การแวะพักควรติดต่อจองใช้บริการล่วงหน้า เข้าชมแหล่ง ติดต่อ นายจันทร์ เรืองเรธา เบอร์ติดต่อ 089-9101254 หรือ 080-0249952)
17.00 – 18.30 น.	ร่วมทำกิจกรรมในพื้นที่แปลงสับปะรด เยี่ยมชมแปลงปลูกพืชแบบผสมผสานหรือปั่นจักรยานรอบๆ ชุมชน
18.30	พักค้างคืนแบบโฮมสเตย์ที่ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงที่บ้านหนองจอก
วันที่สอง	
06.00 – 08.00 น.	ออกกำลังกายปั่นจักรยานเที่ยวชมป่าชุมชน หรือทำกิจกรรมไหว้พระ 4 วัด (วัดเทพนิมิตมงคล วัดสุวรรณคีรี วัดช่องลาภ และวัดหนองพันจันทร์) รับประทานอาหารเช้าหรืออาจจะออกไปรับประทานอาหารที่ไร่แสนชมพู
08.15 – 09.20 น.	ไร่แสนชมพู แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีแปลงทดสอบรวบรวมพันธุ์สับปะรด มันสำปะหลัง และการใช้น้ำระบบน้ำหยด แปลงผักอินทรีย์ส่งออก แปลงสวนผสมผสานกล้วย มะนาว มะม่วง ลำไย ฯลฯ ทางร้านมีจัดบริการอาหารมังสวิรัต และเปิดให้บริการอาหารเจฟรี ในช่วงเทศกาลกินเจทุกปี
09.30 – 10.45 น.	วัดป่าพระธาตุเขาน้อย สักการะพระเจดีย์อัฐิธาตุหลวงปู่เทสก์ พร้อมกับชมวิวนาโนรามาที่มองได้รอบทิศทาง 360 องศาจนถึงเทือกเขาตะนาวศรี สำหรับผู้ที่สนใจปฏิบัติธรรม ภายในวัดยังมีสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดราชบุรี (ธรรมยุต) แห่งที่ 4 โดยมีพระครูภาวนาสุทธิคุณ เจ้าอาวาส
11.00 – 12.30 น.	อ่างเก็บน้ำห้วยท่าเคย เป็นอ่างเก็บน้ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริน ร.9 ตั้งอยู่ที่หมู่ 4 บ้านพุน้ำร้อน เป็นอ่างเก็บน้ำแบบเขื่อนดิน โอบล้อมด้วยภูเขา ทิวทัศน์ที่สวยงาม ในช่วงเย็นพระอาทิตย์ลับขอบฟ้า แสงกระทบน้ำสวยงาม และในสถานที่แห่งนี้จะมีร้านอาหารไทยมีปลาน้ำจืดสดๆ เป็นส่วนประกอบหลักหลายร้านค้า

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

สถานที่ท่องเที่ยว	
	สามารถเลือกรับประทานได้ตามความชอบ
12.45 – 13.30 น.	สำนักสงฆ์พุฒาร้อน สำนักสงฆ์พุฒาร้อน ตั้งอยู่บนเนินเขาริมอ่างเก็บน้ำห้วยท่าเคย อุโบสถสี่ขาวกรูด้วยเปลือกหอยทะเลสีขาวทั้งหลัง ด้านหน้าโบสถ์มีพระพุทธรูปยืนสามองค์ใหญ่ เป็นวัดที่เงียบสงบท่ามกลางธรรมชาติและภูเขาล้อมรอบ บนวัดสามารถชมวิวอ่างเก็บน้ำ ไกลๆกันมีบ่อน้ำพุร้อนโป่งกระทิงซึ่งเป็นบ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ
13.50 – 14.30 น.	กลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี ศูนย์กลางตลาดชุมชน ศูนย์กลางประสานงานแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลยางหัก ศูนย์จำหน่ายของฝากจากผลิตภัณฑ์ชุมชน (จัดตั้งขึ้นใหม่) ศูนย์ฝึกอบรม พัฒนาสร้างอาชีพให้สตรี ถ่ายทอดองค์ความรู้การแปรรูปสับปะรด กล้วย มัน และจัดจำหน่ายให้กับร้านค้าในจังหวัดราชบุรี
14.45 – 15.30 น.	ศูนย์วัฒนธรรมไทยกะเหรี่ยงบ้านพุทวาย พื้นที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมที่นำเสนออัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในรูปแบบการจัดนิทรรศการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่แสดงวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมด้านอาหาร เครื่องมือเครื่องใช้ การแต่งกาย การอาศัยอยู่ ประเพณี การละเล่น โดยเฉพาะภูมิปัญญาการทอผ้ากะเหรี่ยง การสืบสานประเพณีท้องถิ่นการกินข้าวห่อ การแห่ฉัตร พิธีแต่งงานย่องสาว การไหว้ต้นไม้ใหญ่เล่นสะบ้า ร้องเพลง ดนตรี ฯ ประสานติดต่อเข้าชมผ่านเจ้าหน้าที่ ณ ที่ทำการกลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี
15.45 – 16.30 น.	ไร่กาแฟราชบุรี บ้านไร่ชูนันต์ เป็นไร่กาแฟแห่งแรกในจังหวัดราชบุรี บนพื้นที่ 15 ไร่ สามารถปลูกกาแฟได้ 2 สายพันธุ์ ซึ่งทั้งสองสายพันธุ์ที่เติบโตในพื้นที่ภาคเหนือและภาคใต้ (สายพันธุ์โรบัสต้า และสายพันธุ์อาราบิก้า) ในเดือน พ.ย. – ก.พ. ของทุกปี เป็นช่วงที่ดอกกาแฟกำลังบาน จะจัดงานวันดอกกาแฟบาน ให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชม ชิม และซื้อสินค้าจากไร่และสินค้าฝากขายจากชุมชน
16.50 – 17.45 น.	มาลัยออสทริซฟาร์ม (ฟาร์มนกกระจอกเทศ) ฟาร์มเลี้ยงนกกระจอกเทศและสัตว์ต่างๆ มีการทำการตลาดแบบครบวงจร ตั้งแต่เพาะเลี้ยง จำหน่ายเนื้อ ฟอกหนัง และผลิตภัณฑ์ของใช้จากฟาร์ม ที่ตั้งอยู่กลางหุบเขาโอบล้อมด้วยธรรมชาติ เปิดให้บริการอาหาร จำหน่ายสินค้าผลิตจากฟาร์ม มีสัตว์ให้ชม อาทิเช่น แกะ ม้า นกกระจอกเทศ นกอีมู กวาง เป็นต้น สามารถไปเที่ยวได้ทุกฤดูกาล โดยไม่เก็บค่าเข้าชม
18.00 น.	เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ ที่สี่แยกไฟแดงปากท่อ เลี้ยวซ้ายเข้าอำเภอเมืองราชบุรี หรือเลี้ยวขวามุ่งหน้าไปถนนเส้นพระราม 2 หรือ จังหวัดเพชรบุรี ตามทางหลวงหมายเลข 4

หมายเหตุ เวลาและสถานที่ที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

2) เส้นทางท่องเที่ยว 2 วัน 1 คืน เส้นทางที่ 2

กรณีนี้นักท่องเที่ยวเดินทางมาจากกรุงเทพฯ ตามเส้นทางถนนพระราม 2 เลี้ยวขวามุ่งหน้าเข้าสู่จังหวัดราชบุรี เส้นทางท่องเที่ยวนี้เริ่มที่สี่แยกไฟแดงปากท่อ ให้เลี้ยวซ้าย เพื่อมุ่งหน้าเข้าสู่อำเภอปากท่อ ซึ่งมีสถานที่แวะพัก และ สถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจในเส้นทางนี้ ประกอบด้วย : ร้านอาหารก่องกานท์คาเฟ่ – ไร่กาแฟราชบุรี - กลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี – ศูนย์วัฒนธรรมไทยกะเหรี่ยงบ้านพุกห้วย- อ่างเก็บน้ำห้วยท่าเคย – สำนักสงฆ์พุน้ำร้อน -บ่อน้ำพุร้อนโป่งกระทิง – ไร่แสนชมพู - ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ – พักค้างคืนแบบโฮมสเตย์ที่หนองพันจันทร์ – ถ้าจอมพล – ตลาดอมยิ้ม – พิพิธภัณฑ์มงคลนาวิน – สวนสัตว์เปิดเขาประทับช้าง - ถ้าเขาบิน – อุทยานหินเขางู – สี่แยกเจดีย์หัก อำเภอเมืองราชบุรี – เลี้ยวซ้ายเข้าสู่ตัวเมืองนครปฐม หรือเลี้ยวขวามุ่งหน้าไปถนนเส้นพระราม 2 หรือจังหวัดเพชรบุรี ตามทางหลวงหมายเลข 4

ตารางที่ 4.11 เส้นทางท่องเที่ยว 2 วัน 1 คืน (Two days trip) เส้นทางที่ 2

สถานที่ท่องเที่ยว	
ร้านอาหารก่องกานท์คาเฟ่ – ไร่กาแฟราชบุรี - กลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี – ศูนย์วัฒนธรรมไทยกะเหรี่ยงบ้านพุกห้วย- อ่างเก็บน้ำห้วยท่าเคย – สำนักสงฆ์พุน้ำร้อน -บ่อน้ำพุร้อนโป่งกระทิง – ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ – พักค้างคืนแบบโฮมสเตย์ที่หนองพันจันทร์ - ไร่แสนชมพู – ถ้าจอมพล – ตลาดอมยิ้ม – พิพิธภัณฑ์มงคลนาวิน – สวนสัตว์เปิดเขาประทับช้าง - ถ้าเขาบิน – อุทยานหินเขางู	
วันแรก	
06.30 น.	เริ่มต้นออกเดินทางที่สี่แยกไฟแดงปากท่อ ให้เลี้ยวซ้าย มุ่งหน้าเข้าสู่อำเภอปากท่อ
07.00 – 08.00 น.	ร้านอาหารก่องกานท์คาเฟ่ เป็นรีสอร์ทที่พัก รวมถึงร้านอาหาร ร้านกาแฟ ที่มีบรรยากาศรอบข้างงดงามมากด้วยขุนเขา และเป็นถนนเส้นที่นักปั่นจักรยานจะต้องมาเยี่ยมชม เนื่องจากด้วยปริมาณรถที่วิ่งไม่มากนัก และเป็นเส้นทางที่วิวรอบข้างเป็นธรรมชาติสุดๆ ทำให้ร้านก่องกานท์ จะมีนักปั่นจักรยานแวะเข้ามาอยู่เป็นประจำ
08.15 – 09.30 น.	ไร่กาแฟราชบุรี บ้านไร่ชูนันต์ เป็นไร่กาแฟแห่งแรกในจังหวัดราชบุรี บนพื้นที่ 15 ไร่ สามารถปลูกกาแฟได้ 2 สายพันธุ์ ซึ่งทั้งสองสายพันธุ์ที่เติบโตในพื้นที่ภาคเหนือ และภาคใต้ (สายพันธุ์โรบัสต้า และสายพันธุ์อาราบิก้า) ในเดือน พ.ย. – ก.พ.ของทุกปี เป็นช่วงที่ดอกกาแฟกำลังบาน จะจัดงานวันดอกกาแฟบาน ให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชมชิม และซื้อสินค้าจากไร่และสินค้าฝากขายจากชุมชน
09.45 – 10.30 น.	กลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี ศูนย์กลางตลาดชุมชน ศูนย์กลางประสานงานแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลยางหัก ศูนย์จำหน่ายของฝากจากผลิตภัณฑ์ชุมชน (จัดตั้งขึ้นใหม่) ศูนย์ฝึกอบรม พัฒนาสร้างอาชีพให้สตรี ถ่ายทอดองค์ความรู้การแปรรูปสับปะรด กล้วย มัน และจัดจำหน่ายให้กับร้านค้าในจังหวัดราชบุรี

ตารางที่ 4.11 (ต่อ)

สถานที่ท่องเที่ยว	
10.45 – 11.30 น.	ศูนย์วัฒนธรรมไทยกะเหรี่ยงบ้านพุทพาย พื้นที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมที่นำเสนออัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในรูปแบบการจัดนิทรรศการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่แสดงวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมด้านอาหาร เครื่องมือเครื่องใช้ การแต่งกาย การอาศัยอยู่ ประเพณี การละเล่น โดยเฉพาะภูมิปัญญาการทอผ้ากะเหรี่ยง การสืบสานประเพณีท้องถิ่นการกินข้าวห่อ การแห่ฉัตร พิธีแต่งงานย่องสาว การไหว้ต้นไม้ใหญ่เล่นสะบ้า ร้องเพลง ดนตรี ฯ ติดต่อเข้าชมกับเจ้าหน้าที่ ที่ทำการกลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี
11.30 – 12.30 น.	อ่างเก็บน้ำห้วยท่าเคย เป็นอ่างเก็บน้ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริน ร.9 ตั้งอยู่ที่ หมู่ 4 บ้านพุน้ำร้อน เป็นอ่างเก็บน้ำแบบเขื่อนดิน โอบล้อมด้วยภูเขา ทศนียภาพสวยงาม ในช่วงเย็นพระอาทิตย์ลับขอบฟ้า แสงกระทบน้ำสวยงาม และในสถานที่แห่งนี้จะมีร้านอาหารไทยมีปลาน้ำจืดสดๆ เป็นส่วนประกอบหลักหลายร้านค้าสามารถเลือกรับประทานได้ตามความชอบ
12.45 – 13.30 น.	สำนักสงฆ์พุน้ำร้อน สำนักสงฆ์พุน้ำร้อน ตั้งอยู่บนเนินเขาริมอ่างเก็บน้ำห้วยท่าเคย อุโบสถสีขาวกรุด้วยเปลือกหอยทะเลสีขาวทั้งหลัง ด้านหน้าโบสถ์มีพระพุทธรูปมิต สีขาวองค์ใหญ่ เป็นวัดที่เงียบสงบท่ามกลางธรรมชาติและภูเขาล้อมรอบ บนวัดสามารถชมวิวอ่างเก็บน้ำ ไกลๆกันมีบ่อน้ำพุร้อนโป่งกระทิงซึ่งเป็นบ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ
13.45 – 14.30 น.	บ่อน้ำพุร้อนโป่งกระทิง เป็นบ่อน้ำพุร้อนขนาดใหญ่อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านบึง มีอุณหภูมิประมาณ 45 องศาเซลเซียส ที่มีความโดดเด่นมากๆ คือ เมื่อมีเสียงดังหรือเพียงแค่ปรบมือ ก็จะมีพรมน้ำและฟองอากาศผุดขึ้นมาจากบ่อ เป็นบ่อน้ำพุร้อนที่มีศักยภาพเพียงพอที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทอาบน้ำแร่
15.00 – 17.00 น.	ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ สร้างประสบการณ์เกี่ยวกับสับปะรดหวานบ้านคา หวานฉ่ำ ไม่กัดลิ้น เป็นพื้นที่ส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่ของจังหวัด เป็นศูนย์เรียนรู้การเพาะปลูกสับปะรด โรงงานและทานผลสด ควบคู่ไปกับการทำการเกษตรแบบผสมผสาน ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง สร้างระบบให้น้ำด้วยสปริงเกอร์ เปิดให้เข้าศึกษาดูงานฐานการเรียนรู้ต่างๆ กว่า 5 ฐาน จัดอบรมและสาธิตการแปรรูปสับปะรดกวนและสับปะรดหทัย (การใช้บริการต่างๆ หรือการแวะพักควรติดต่อจองใช้บริการล่วงหน้า เข้าชมแหล่ง ติดต่อ นายจันทร์ เรืองเรธา เบอร์ติดต่อ 089-9101254 หรือ 080-0249952)
17.00 – 18.30 น.	ร่วมทำกิจกรรมในพื้นที่แปลงสับปะรด เยี่ยมชมแปลงปลูกพืชแบบผสมผสาน หรือปั่นจักรยานรอบๆ ชุมชน
18.30 น.	พักค้างคืนแบบโฮมสเตย์ที่ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงที่บ้านหนองจอก

ตารางที่ 4.11 (ต่อ)

สถานที่ท่องเที่ยว	
วันที่สอง	
06.00 – 08.00 น.	ออกกำลังกายปั่นจักรยานเที่ยวชมป่าชุมชน หรือทำกิจกรรมไหว้พระ 4 วัด (วัดเทพนิมิตมงคล วัดสุวรรณคีรี วัดช่องลาภ และ วัดหนองพันจันทร์) รับประทานอาหารเช้า หรือ อาจจะออกไปรับประทานอาหารที่ไร่แสนชมพู
08.15 – 09.20 น.	ไร่แสนชมพู แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีแปลงทดสอบรวบรวมพันธุ์สับปะรด มันสำปะหลัง และการใช้น้ำระบบน้ำหยด แปลงผักอินทรีย์ส่งออก แปลงสวนผสมผสานกล้วย มะนาว มะม่วง ลำไย ฯลฯ ทางร้านมีจัดบริการอาหารมังสวิรัต และเปิดให้บริการอาหารเจฟรี ในช่วงเทศกาลกินเจทุกปี
10.20 – 11.00 น.	ถ้ำจอมพล ตั้งอยู่บริเวณสวนรุกขชาติจอมพล ติดกับมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ห่างจากตัวเมืองราชบุรีประมาณ 30 กิโลเมตร ถ้ำจอมพล เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดราชบุรี ในอดีตมีพระมหากษัตริย์หลายพระองค์ทรงประพาสและทอดพระเนตร ถ้ำจอมพลมีความกว้าง 30 ม.ยาว 240 ม. สูง 25 ม. พบภาพสลักประทับใจกับแสงที่ส่องมาจากเพดานถ้ำลงมายังพระพุทธรูป
11.00 – 12.30 น.	ตลาดอมยิ้ม ตลาดวิถีไทยย้อนยุค 8 ชาติพันธุ์ ตั้งอยู่ในวัดวาปีสุทธาวาส ตำบลจอมบึง ณ ศูนย์วัฒนธรรม 8 ชาติพันธุ์ อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี มีกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งร่วมร้องเล่นเต้นรำกับดนตรีไทยโบราณ ชม ซิม ซ็อบ และถ่ายภาพ กับบึงบัวกว่า 15 ไร่ เปิดให้บริการเฉพาะวันเสาร์ อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ เวลา 10.00 – 18.00 น.
12.45 – 13.30 น.	พิพิธภัณฑ์มงคลนาวิน ตั้งอยู่ภายในบริเวณวัดถ้ำสิงโตทองเป็นอาคาร 2 ชั้น ภายในชั้นแรกประดิษฐานพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้า เป็นห้องสมุด ชั้นที่สองจะจัดแสดงหุ่นขี้ผึ้ง อดีตสมเด็จพระสังฆราช 19 พระองค์ และพระอริยสงฆ์ 18 รูป สถานที่แห่งนี้สร้างขึ้นโดยมูลนิธิศาสตราจารย์ ดร.อุกฤษ และ ท่านผู้หญิง มณฑินี มงคลนาวิน เข้าชมฟรี
13.45 – 14.30 น.	สวนสัตว์เปิดเขาประทับช้าง ด้านหลังสวนพฤกษศาสตร์พันธุ์ไม้ในวรรณคดี (ตรงกันข้ามกับถ้ำเขาบิน) มีพื้นที่ใช้เป็นที่ศูนย์แสดงพันธุ์สัตว์ป่าเขาประทับช้าง ในเขตพื้นที่ของตำบลปากช่อง อำเภอจอมบึง บรรยากาศแตกต่างจากสวนสัตว์ที่อื่นๆ เพราะอยู่ในช่องว่างระหว่างเขา มีพื้นที่ราว 26 ไร่ ช้างในจะมีการแสดงพันธุ์สัตว์ป่านานาชาติ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสัตว์ที่ได้รับการบริจาคหรือถูกจับยึดมาได้ นำมาอภิบาลและขยายพันธุ์ สามารถซื้ออาหารไปให้สัตว์ป่าได้ ภายในบรรยากาศร่มรื่นเสมือนเดินอยู่กลางป่าท่ามกลางฝูงสัตว์ โดยไม่เสียค่าเข้าชม สำหรับทางเข้า อยู่ฝั่งตรงข้ามกับถ้ำเขาบิน

ตารางที่ 4.11 (ต่อ)

สถานที่ท่องเที่ยว	
14.45 – 16.00 น.	ถ้ำเขาบิน เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ภายในถ้ำเต็มไปด้วยหินงอกหินย้อยที่ยังไม่ตาย มีความสวยงามได้รับออกแบบพัฒนาถ้ำเขาบิน มีการติดตั้งไฟฟ้า แสง สี เพื่อเน้นความสวยงามภายในถ้ำอย่างเหมาะสม บริเวณจุดจำหน่ายตั๋ว มีบริการนำนักท่องเที่ยวชมถ้ำ จัดโดยบุคลากรของสำนักงานเขตป่าสงวน เปิดให้ชมทุกวัน เวลา 08.00 -17.00 น. เก็บอัตราค่าเข้าชม ผู้ใหญ่ 20 บาท เด็ก 10 บาท
16.30 – 17.30 น.	อุทยานหินเขางู เพื่อชมภูมิทัศน์ที่สลับซับซ้อนของภูเขาที่สวยงาม สามารถเดินบนสะพานเหนือน้ำลัดเลาะตามซอกเขา สามารถขับรถท่องเที่ยวชมความงามของภูเขาดันไม้ ไร่พระในถ้ำฤาษีเขางู และ ให้อาหารลิง พื้นที่สวนสาธารณะ เปิดให้เข้าชมทุกวันเวลา 07.00 – 18.00 น.
18.00 น.	เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ ที่สี่แยกไฟแดงปากท่อ เลี้ยวซ้ายเข้าอำเภอเมืองราชบุรี หรือเลี้ยวขวามุ่งหน้าไปถนนเส้นพระราม 2 หรือจังหวัดเพชรบุรี ตามทางหลวงหมายเลข 4

หมายเหตุ เวลาและสถานที่ที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

4.4 แหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรี ต้นแบบ ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาในข้อที่ 4

ผลจากการศึกษาศักยภาพเชิงพื้นที่ ครอบคลุม 4 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอจอมบึง อำเภอสวนผึ้ง อำเภอบ้านคา และอำเภอปากท่อ ทุกพื้นที่มีการปลูกสับปะรดเพื่อส่งโรงงานทั้งหมด ยกเว้นอำเภอสวนผึ้งและอำเภอบ้านคาเท่านั้น ที่มีเกษตรกรแบ่งที่ไว้ปลูกสับปะรดหวาน จุดเด่น คือ พื้นที่ทั้ง 4 อำเภอสามารถเดินทางเข้าถึงได้สะดวกและมีพื้นที่ติดต่อเชื่อมโยงกันโดยมีระยะทางไม่ไกล (Accessibility) ด้วยความโดดเด่นของคุณภาพสับปะรดหวานผลสด เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค ภายใต้ชื่อ สับปะรดสวนผึ้ง ถึงแม้ว่าแหล่งผลิตสับปะรดหวานผลสด หลักอยู่ที่อำเภอบ้านคาก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ นายชวน ฉ่ำตากล่อง (2560) กล่าวว่า ในอดีตอำเภอบ้านคาเป็นพื้นที่ในการดูแลของอำเภอสวนผึ้ง และต่อมาได้แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็นกิ่งอำเภอบ้านคา จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2550 จึงมีการยกระดับพื้นที่เป็นอำเภอบ้านคา ดังเช่นทุกวันนี้ เช่นเดียวกับกับเหตุการณ์ที่ทำให้ทุกคนถึงเรียกว่าสับปะรดสวนผึ้ง เพราะการปลูกสับปะรดในอดีตปลูกในพื้นที่อำเภอบ้านคา ปัจจุบันคุณภาพของสับปะรด “หอม หวานฉ่ำ ไม่กัดลิ้น เป็นที่รู้จักของผู้บริโภคทั่วไป” (จันทร์เรืองเรธา, 2561) ดังนั้นจากความโดดเด่นและตำนานที่เกิดขึ้น เป็นอีกจุดหนึ่งที่จะนำมาสร้างเป็นเรื่องราว (Story Telling) จากรุ่นสู่รุ่นได้อย่างน่าสนใจ ดังนั้นจากการเป็นจุดเด่นในด้านคุณภาพของสับปะรดแล้ว การมีเรื่องราวที่น่าสนใจก็จะยิ่งส่งผลให้สินค้าและแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ จะได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น (Attraction) ต่อมาปรากฏการณ์ที่พบ จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์เกษตรกร หรือการจัดเวทีประชุมร่วมกับเกษตรกรทั้ง 4 ครั้ง คณะนักวิจัยพบว่าชุมชนส่วนมากต่างได้ตระหนักถึง (Awareness & Acceptance) เรื่องผลกระทบจากภาวะโลกร้อน ทำให้เกิดสภาพแห้งแล้งสภาพดินเสื่อม ส่งผลให้ผลผลิตไม่สูงมากนัก ดังนั้นจึงเกิดความเคลื่อนไหว เกษตรกรหลายแปลงต่างได้คิดค้นการผลิตปุ๋ยชีวภาพขึ้นมาใช้เอง ยกตัวอย่างเช่น ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ มีฐานการเรียนรู้มากถึง 5 ฐาน ได้แก่ 1) ฐานการปรับปรุง บำรุงดิน 2) ฐานการทำปุ๋ยหมัก/น้ำหมักชีวภาพ 3) ฐานการเลี้ยงไก่พื้นเมืองและไก่แบบปล่อย 4) ฐานการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสับปะรด และ 5) ฐานการเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ในฐานนี้มีการอบรมถ่ายทอดประสบการณ์เรื่องการเลี้ยงปลาตุ๋กในกระชังบก และการทำงานน้ำส้มควันไม้อีกด้วย จากกิจกรรมฐานการเรียนรู้ ส่งผลให้ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์มีกิจกรรมที่หลากหลาย (Activity) ให้ผู้มาเยือนได้มีส่วนร่วมทำร่วมเรียนรู้ตามภูมิปัญญาจากการสืบทอดในสมัยของบรรพบุรุษของชุมชน (Authenticity) ถึงแม้ว่าแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้จะยังคงมีสถานบริการที่พักไม่สะดวก (Accommodation) หรือสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่อาจจะไม่สบาย (Amenity) โดยเฉพาะสภาพอากาศตามฤดูกาล ร้อนมากในฤดูร้อน ฝนแล้งในฤดูฝน หรือฤดูหนาวมีระยะเวลาสั้นลง

เมื่อทำการเปรียบเทียบกับลักษณะบริบทพื้นที่ของ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ กับการแบ่งรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของ สำนักพัฒนาบริการท่องเที่ยว (2557) พบว่า ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ มีลักษณะตรงตามรูปแบบของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทั้ง 6 รูปแบบ ซึ่งประกอบด้วย 1) เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบครบวงจร กล่าวคือ ผลิต แปรรูป และจัดจำหน่ายด้วยตนเอง

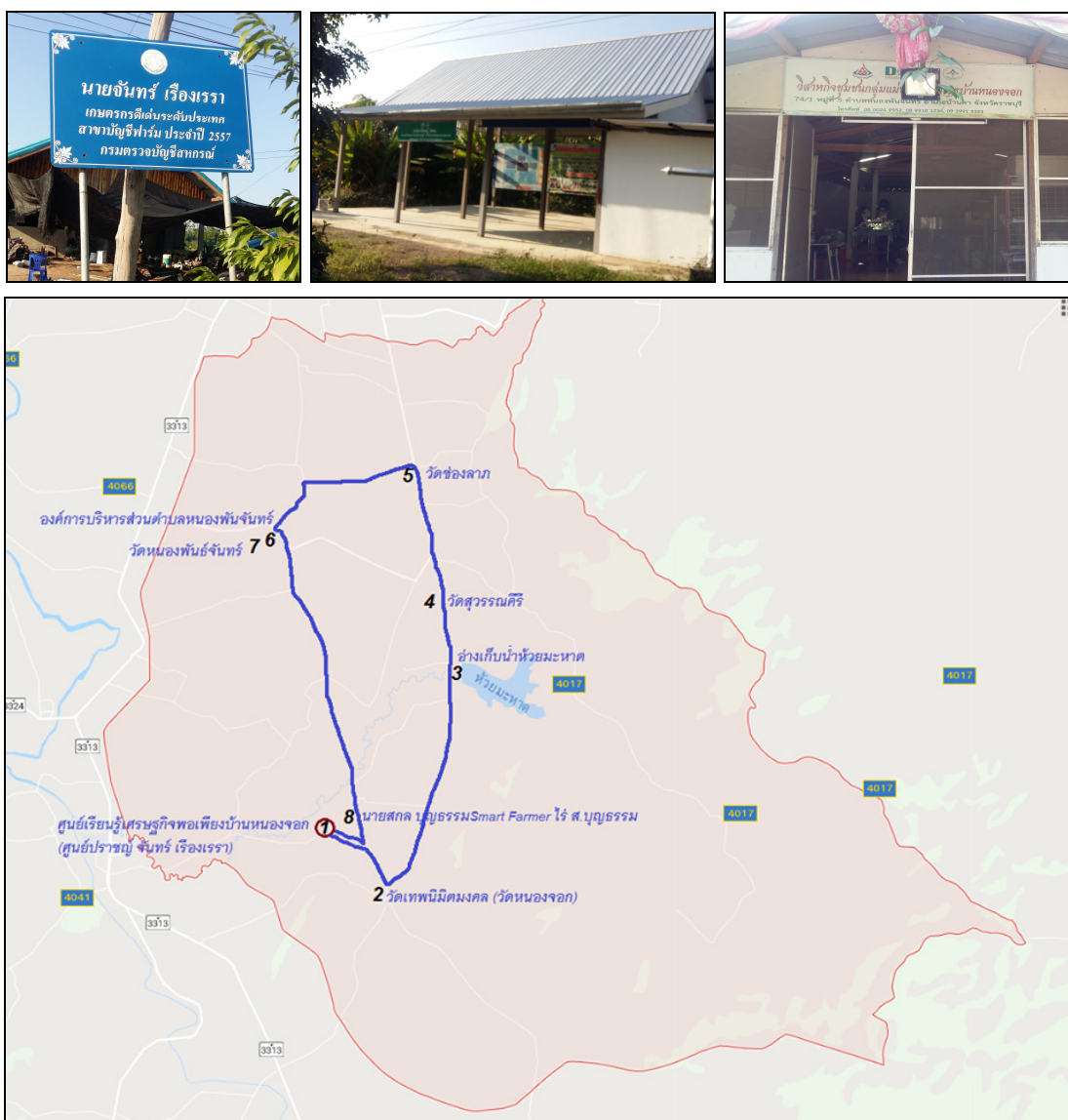
2) เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเอกชน (ตั้งขึ้นโดยการรวมกลุ่มเกษตรกร) ที่มีความโดดเด่นด้านการเกษตรจนเป็นที่ยอมรับจากคนภายนอก 3) เป็นแหล่งเกษตรชาวบ้านที่ไม่ได้มุ่งเน้นการท่องเที่ยว แต่มีภูมิปัญญาหรือเทคนิควิธีที่น่าสนใจจนเป็นที่ยอมรับจากบุคคลภายนอก 4) เป็นแหล่งเกษตรที่มีศูนย์การเรียนรู้หรือมีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางการเกษตร 5) เป็นศูนย์การวิจัยบำรุงพันธุ์พืชที่มุ่งเน้นการพัฒนาประสิทธิภาพทางการเกษตรมากกว่าการท่องเที่ยว และ 6) เป็นการรวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาอนุรักษ์ไว้ซึ่งภูมิปัญญาทางการเกษตร

ดังนั้นเพื่อเป็นการต่อยอดสร้างมูลค่าเพิ่มจากฐานทรัพยากรของชุมชน ตามแนวคิดของ Sally Broadaway (2014) คณะนักวิจัย จึงมีแนวคิดในการสร้างแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรี ต้นแบบ โดยนำทุนทางทรัพยากรที่ชุมชนมีมาต่อยอด กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ อันนำไปสู่การศึกษาเชิงลึกเพื่อรองรับการท่องเที่ยวและเตรียมการขอรับการประเมิน ตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จากสำนักพัฒนาบริการท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2557) ซึ่งประกอบไปด้วย 1) ผลการวิเคราะห์ศักยภาพด้านคุณค่าทางกายภาพและชีวภาพ 2) คุณค่าด้านองค์ความรู้ นวัตกรรม ภูมิปัญญา 3) การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร 4) การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และ 5) ศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว ได้ข้อมูลดังนี้

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ถึงศักยภาพของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ จาก นายจันทร์ เรืองเรธา วันที่ 5 กันยายน 2560 และผลจากการสัมภาษณ์ นางสาวสมมาตร จันทวิชชประภา นักวิชาการส่งเสริมเกษตรปฏิบัติการ (ส่วนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร) และจากเอกสารของสำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี พบว่า ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ มีพื้นที่การเกษตรทั้งหมด 48 ไร่ ทำการปลูกสับปะรดโรงงาน สับปะรดผลสดและเกษตรควบคู่กันไป สามารถเที่ยวชมระบบการให้น้ำแบบสปริงเกอร์ในพื้นที่ 1 ไร่ ใช้เวลาเพียงแค่ 1 ชั่วโมง สามารถให้น้ำเสร็จแบบประหยัดทั้งเวลาและแรงงาน การลดต้นทุนเพิ่มผลผลิต และพัฒนาผลผลิตให้ได้คุณภาพสูงขึ้นอีกด้วย การเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ปลูกพืชแบบผสมผสาน เช่น ถั่วพู ชะอม พริก มะเขือ ชিং ข่า ตะไคร้ ขมิ้น กะเพรา โหระพา ใบเตย มะละกอ กลัวย มะพร้าว ใ้รวกหวาน และเลี้ยงไก่ เป็ด ปลาตุ๊ก และกบ ไว้บริโภคทั้งในครัวเรือน และจำหน่าย มีการสร้างโรงเรือนเพาะเห็ดภูฐาน และแปรรูปสับปะรด จำหน่ายเป็นรายได้เสริม เป็นพื้นที่ส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ มีโรงสีข้าวชุมชน การผลิตปุ๋ยหมัก การทำน้ำส้มควันไม้ การสาธิตการทำสับปะรดกวน และสับปะรดหยี นอกจากนั้นแล้วจุดเด่นของสถานที่ดังกล่าวยังมีการให้ความรู้ และสาธิตการให้น้ำแบบสปริงเกอร์แบบประหยัดทั้งเวลาและแรงงาน การปลูกสับปะรดหวานบ้านคา การสาธิตการทำสับปะรดกวนและสับปะรดหยี การให้ความรู้การปลูกพืชผสมผสานสร้างรายได้ในฤดูแล้งให้กับเกษตรกร จุดเด่นในพื้นที่อีกประการหนึ่ง คือ สามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี มีสับปะรดกวนสาธิตให้ชม ให้ชิมตลอดทั้งปี และหากจะให้เห็นกระบวนการตัดผลผลิตสับปะรด ควรมาในช่วงเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม และช่วงเดือนมีนาคม - เมษายน เพราะช่วงระยะเวลาดังกล่าวมีผลผลิตมาก และซื้อค่าเดือนจากผู้เชี่ยวชาญในการปลูกสับปะรด คือ สับปะรดจะมีรสเปรี้ยวมากกว่าปกติในช่วงฤดูหนาว สำหรับผู้ที่ต้องการรับประทานสับปะรดหวานน้ำ

มีน้ำเยอะ ควรเลือกรับประทาน สับปะรดทานผลเกรดเนื้อ 1 แต่ถ้าต้องการรับประทานเนื้อสับปะรดเนื้อแข็ง ไม่ฉ่ำน้ำ ควรเลือกรับประทานสับปะรดเนื้อ 2 แต่ถ้าจะให้อร่อยหวานกรอบ ควรเลือกรับประทานสับปะรดกันไร่ หรือหลงตอ หรือลูกกอล์ฟ ถึงแม้จะมีลูกขนาดเล็กกว่าสับปะรดเนื้อ 1 และเนื้อ 2 แต่สับปะรดกันไร่ หรือหลงตอ หรือลูกกอล์ฟ ก็หวานไม่แพ้กัน

ในส่วนของการเดินทางเข้าถึง จะมีความสะดวกและคล่องตัวหากนักท่องเที่ยวเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว เดินทางจากจังหวัดราชบุรี จากสี่แยกน้ำพุ (ทางแยกเขาแก่นจันทร์) เส้นทางหลวงหมายเลข 3208 ถึงทางแยกชัยภู้าหวาย เลี้ยวซ้ายเดินทางต่อไปที่อำเภอบ้านคา ตามเส้นทางหลวงหมายเลข 3313 เมื่อถึงหน้าอำเภอบ้านคา เดินทางตรงไปตามถนนประมาณ 100 เมตร ถึงสี่แยกเลี้ยวซ้ายเดินทางตรงไปประมาณ 7 กิโลเมตร ถึงสวนนายจันทร์ เรืองเรรา ตามภาพที่ 4.18

ภาพที่ 4.18 บริเวณด้านหน้าและเส้นทางรอบศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรฯ
ที่มา : นักวิจัย (10 ธันวาคม 2560)

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบปรากฏการณ์ของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ กับเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จากสำนักพัฒนาบริการท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2557) ซึ่งประกอบด้วย 5 ด้าน พบว่า

4.4.1 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพด้านคุณค่าทางกายภาพและชีวภาพ

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ มีลักษณะทางกายภาพที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ ด้วยภูมิทัศน์ของไร่สับปะรดกว่า 48 ไร่ ในช่วงเช้าและช่วงเย็นมีสภาพอากาศที่เย็นสบาย สดชื่น ยกเว้นอากาศในตอนเที่ยงวันที่ร้อนจัด นอกจากนี้ศูนย์ฯ มีผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่หลากหลาย ในการนำเสนอให้แก่นักท่องเที่ยว ได้มาเรียนรู้ มาทดลองทำ อาทิ การสาธิตการทำสับปะรดกวน สับปะรดหีบ การทำน้ำสับปะรด และการทำวุ้นสับปะรด จนกระทั่งผลผลิตดังกล่าวเป็นที่ยอมรับในระดับจังหวัดและภูมิภาค อีกทั้งยังได้เข้าร่วมการออกบูชจัดจำหน่ายสินค้าเกษตรเกรดพรีเมียมทั้งในระดับจังหวัดและประเทศ ในส่วนของการเดินทางเข้าถึงศูนย์ นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าถึงศูนย์ได้อย่างอิสระ และเมื่อถึงศูนย์ซึ่งได้มีการติดต่อล่วงหน้าไว้แล้ว จะมีเจ้าหน้าที่ของศูนย์ให้การรับรองไปเรียนรู้ตามฐานต่างๆ หรือให้บริการตามความประสงค์ที่นักท่องเที่ยวได้แจ้งไว้ก่อนเดินทางเข้าถึง

ภาพที่ 4.19 บริบทพื้นที่และกิจกรรมต่างๆ ภายในศูนย์
ที่มา : นักวิจัย (10 ธันวาคม 2561)

4.4.2 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพด้านองค์ความรู้ นวัตกรรม ภูมิปัญญา

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ มีองค์ความรู้ นวัตกรรม และภูมิปัญญาที่หลากหลาย ไม่เพียงแต่การปลูกสับปะรดเท่านั้น และองค์ความรู้ที่เป็นที่ยอมรับ มีความแปลกใหม่หาชมได้ยาก คือ การคิดค้นระบบ การให้น้ำแบบสปริงเกอร์ ในพื้นที่ 1 ไร่ ใช้เวลาเพียงแค่ 1 ชั่วโมง สามารถให้น้ำเสร็จแบบประหยัดทั้งเวลาและแรงงาน การลดต้นทุนเพิ่มผลผลิต และพัฒนาผลผลิตให้ได้คุณภาพสูงขึ้น อีกทั้งศูนย์ฯ ยังได้นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการทำการเกษตรเพื่อการบริโภคในครัวเรือนและเพื่อการจำหน่ายในช่วงฤดูร้อนและช่วงฤดูการรอเก็บเกี่ยวสับปะรด มีการปลูกพืชแบบผสมผสาน เช่น ถั่วพู ชะอม พริก มะเขือ ชিং ข่า

ตะไคร้ ขมิ้น กะเพรา โหระพา ใบเตย มะละกอ กลัวย มะพร้าว ไผ่รวกหวาน และเลี้ยงไก่ เป็ด กบ และปลาตุ๊ก ไว้บริโภคทั้งในครัวเรือน และจำหน่าย เพื่อเป็นรายได้เสริมให้แก่ครัวเรือน

ส่งผลให้ในแต่ละปีมีผู้ติดต่อมาเข้าชมงาน มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มาอบรมเสริมอาชีพ ในแต่ละปีประมาณปีละ 2,000 คน

4.4.3 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ ได้มีการกำหนดโครงสร้างการบริหารงานของศูนย์ แต่ยังไม่ได้จัดทำระเบียบข้อบังคับหรือคู่มือพนักงาน หรือจัดทำป้ายเพื่อสื่อสารให้ทุกคนรับรู้ เนื่องจากการบริหารจัดการศูนย์ในฐานะของแหล่งท่องเที่ยว ยังไม่ได้ดำเนินการ เพียงแต่มีการแต่งตั้งผู้มีความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามความสามารถ ซึ่งสมาชิกในศูนย์รับรู้โดยทั่วกัน จึงไม่ได้มีการจัดทำป้ายสื่อสารแต่อย่างใด เช่น ผู้มีความสามารถด้านสมุนไพรพื้นบ้าน คือ นายเชาวลิต โตปฐม ผู้มีความสามารถด้านอนุรักษ์ป่าชุมชนสิ่งแวดล้อม คือ ผู้ใหญ่บ้านจรินทร์ อ่อนน่วม ผู้มีความสามารถด้านการสานตะกร้า/ส้อม คือ นายแดงอ่อน แสนคำ และนายประสิทธิ์ จันท์แจ้ง ผู้มีความสามารถด้านการเกษตร คือ นายจันท์ เรืองเรธา และ นางกองแก้ว ประกอบบุญ เป็นต้น และนอกจากนั้น ในการจัดการด้านความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว หรือลูกบ้าน ผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองจอก หมู่ที่ 5 ตำบลหนองพันจันทร์ คือ ผู้ใหญ่บ้านจรินทร์ อ่อนน่วม ได้มีการแต่งตั้ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านจำนวน 2 คน คือ นายกิตติ อินทร์จันท์ และ นายเอกอัมรินทร์ อันเพชร อีกทั้งยังได้มีการแต่งตั้ง ผู้นำ อช.ส.อบต. คือ นายสกล บุญธรรม สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (ส.อบต.) คือ นางวรรณภา ปลุกบุญทรง จากการแต่งตั้งคณะทำงานบริหารจัดการในหมู่บ้านอย่างเพียงพอส่งผลให้การบริหาร การบำรุงรักษาระบบสาธารณูปโภค ไฟฟ้า ประปา ถนน และน้ำใช้ ไม่มีปัญหาแต่อย่างใด โดยเฉพาะตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา เพราะหมู่บ้านได้รับการสนับสนุนงบประมาณ จากโครงการ SML ให้จัดทำเครื่องกรองน้ำประปา จัดทำโครงการโรงสีชุมชน และการจัดทำหอกระจายข่าวในหมู่บ้าน ในส่วนของการวัดผลที่เกิดจากการจ้างแรงงานคนในหมู่บ้านเพื่อให้บริการการท่องเที่ยว นั้น ด้วยในหมู่บ้านยังไม่มีมีการจ้างแรงงานคนในชุมชนเพื่อรองรับบริการ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนมีเพียงการจ้างเหมาในการจัดทำอาหาร อาหารว่าง หรือการเช่ารถนำชมในพื้นที่แปลงสับปะรด กรณีที่มีคณะต่างๆ มาศึกษาดูงานของศูนย์ฯ ซึ่งส่วนมากจะมาเข้ากลับเย็น มาใช้เวลาไม่นาน เฉลี่ยประมาณ 3 - 5 ชั่วโมงต่อครั้ง

จากยุทธศาสตร์ของจังหวัดในการส่งเสริมการสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรระดับฐานราก ตลอดจนนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน และการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของสถาบันการศึกษา ส่งผลให้ศูนย์ฯ ได้รับผลดีจากนโยบายดังกล่าว มีองค์กรต่างๆ ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด และระดับชาติ เข้ามาช่วยดู ช่วยพัฒนา มาเป็นเครือข่ายร่วมพัฒนาและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ยกตัวอย่างภาพบรรยากาศในการออกร้านของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ ร่วมกับเครือข่ายประชารัฐ สำนักงานเกษตรจังหวัด และร่วมเวทีประชุมร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ดังภาพที่ 4.20

ภาพที่ 4.20 การทำงานร่วมกับเครือข่ายภายนอกชุมชน
ที่มา : นักวิจัย (10 ธันวาคม 2560)

4.4.4 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

เมื่อพิจารณาถึงศักยภาพการให้บริการของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ ในฐานะของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแห่งใหม่ พบว่า การเดินทางเข้าถึงศูนย์มีความสะดวก มีป้ายบอกทางที่เพียงพอ และการจราจรไม่แออัดแต่อย่างไรก็ตามกิจกรรมในบริเวณศูนย์อย่างเพียงพอ มีการจัดบริการที่นั่งพักผ่อนอย่างเพียงพอ มีไฟฟ้า และน้ำประปาหมู่บ้านเพียงพอต่อการใช้งาน แต่ในบริเวณศูนย์ ไม่มีบริการห้องน้ำที่แยกชายหญิง ใช้ห้องน้ำรวม แต่มีความเพียงพอ ไม่มีระบบสัญญาณ WIFI ในศูนย์ และไม่มีป้ายสื่อความหมายบอกทิศทางในศูนย์อย่างชัดเจน สิ่งที่น่าประทับใจ คือ มีบุคลากรที่เชี่ยวชาญด้านการปลูกสับปะรด การแปรรูปสับปะรด คอยให้คำแนะนำ ดูแล ตอบข้อคำถามได้อย่างคล่องแคล่ว โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้ลูกหลานของปราชญ์ชุมชน หรือลูกหลานของเกษตรกร เข้ามามีส่วนร่วมในการต้อนรับ มามีปฏิสัมพันธ์ในฐานะเจ้าบ้านที่ดี

ภาพที่ 4.21 แสดงการให้การต้อนรับของเจ้าบ้าน
ที่มา : นักวิจัย (10 ธันวาคม 2560)

4.4.5 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว

จากข้อมูลที่เสนอไปเบื้องต้น ทำให้พบว่า ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ มีกิจกรรมที่หลากหลายไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน ทั้งการศึกษาดูงาน ฝึกอบรม การสาธิตให้ชม การฝึกทดลองปฏิบัติ ทั้งในรูปของการบรรยาย การสาธิต การลงมือปฏิบัติให้เห็นขั้นตอนการแปรรูปทุกขั้นตอนอย่างละเอียด ซึ่งถือได้ว่า การมีกิจกรรมที่หลากหลายนี้ เป็นจุดแข็ง เป็นศักยภาพที่โดดเด่นของทางศูนย์ ที่จะดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาท่องเที่ยว อีกทั้งศูนย์นี้ มีใช้ทางต้น หรือไม่มีแหล่งท่องเที่ยวในละแวกใกล้เคียง เนื่องจากพื้นที่รอบๆ ศูนย์ มีแหล่งท่องเที่ยวมากกว่า 32 แห่ง ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา วัฒนธรรมและประเพณี ตลอดจนมีร้านอาหารและเครื่องดื่มที่มีคุณภาพ และเพียงพอ

เพื่อให้เห็นภาพของการจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรของศูนย์เรียนรู้ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ หมู่ 5 บ้านหนองจอก จึงขอเสนอตัวอย่างการจัดกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้

1) กิจกรรมการสร้างประสบการณ์ให้นักท่องเที่ยว ได้แก่ ศึกษาดูงานฐานการเรียนรู้ต่างๆ กว่า 5 ฐาน ฝึกอบรมและสาธิตการแปรรูปสับปะรดกวนและสับปะรดหยี ทั้งนี้การใช้บริการต่างๆ หรือการแวะพักควรติดต่อจองใช้บริการล่วงหน้า เข้าชมแหล่ง ติดต่อ นายจันทร์ เรืองเรธา เบอร์ติดต่อ 089-9101254 หรือ 080-0249952 หรือฝึกปฏิบัติในฐานการเรียนรู้ทั้ง 5 ฐาน ในศูนย์ฯ ประกอบด้วย 5 ฐาน ได้แก่ 1) ฐานการปรับปรุง บำรุงดิน 2) ฐานการทำปุ๋ยหมัก/น้ำหมักชีวภาพ 3) ฐานการเลี้ยงไก่พื้นเมืองและไก่ไข่แบบปล่อย 4) ฐานการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสับปะรด และ 5) ฐานการเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ในฐานนี้มีการอบรมถ่ายทอดประสบการณ์เรื่อง การเลี้ยงปลาตกในกระชังบก และการทำน้ำส้มควันไม้

2) กิจกรรมการออกกำลังกาย วิ่ง/ปั่นจักรยานเที่ยวชมในชุมชน อาทิ การเที่ยวชมป่าชุมชน หรือทำกิจกรรมไหว้พระ 4 วัด ในพื้นที่ ประกอบด้วย วัดเทพนิมิตมงคล วัดสุวรรณคีรี วัดช่องลาก และวัดหนองพันจันทร์

3) กิจกรรมอื่นๆ ตามความเหมาะสม อาทิ การประกอบอาหารคาวหวานพื้นถิ่นร่วมกับชุมชน ฝึกทำปุ๋ยหวาน (ฮอร์โมนไข่) การตัดสับปะรด ลงพื้นที่สวนร่วมกับชุมชนเพื่อฝึกการคัดแยกสับปะรดเนื้อ 1 หรือ เนื้อ 2 เป็นต้น

ดังภาพตัวอย่างแสดงฐานการเรียนรู้ทั้ง 5 ฐาน ในแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ที่ 4.22

ภาพที่ 4.22 ฐานการเรียนรู้ทั้ง 5 ฐาน ในศูนย์ฯ
ที่มา : นักวิจัย (10 ธันวาคม 2560)

สรุปผลการศึกษาเพื่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรี
ต้นแบบ : พบว่า ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์
มีศักยภาพและความโดดเด่นในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ที่เหมาะสมกับรูปแบบการจัดการ
การท่องเที่ยวประเภท D คือ เป็นศูนย์การเรียนรู้หรืออนุรักษ์ภูมิปัญญาทางการเกษตร อีกทั้งยังมี
จุดเด่น ในการสร้างแรงดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเรียนรู้และสร้างประสบการณ์การทำเกษตร
สับปะรด ได้แก่ จุดเด่นด้าน 1) เศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ 2) สภาพธรรมชาติและ
ทัศนียภาพที่สวยงาม 3) เทคโนโลยีการเกษตรหรือนวัตกรรมทางการเกษตร 4) ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถี
ชีวิตชุมชน ประเพณีและวัฒนธรรม และ 5) จุดเด่นด้านการสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งของชุมชน

4.5 ผลการวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการสร้างนวัตกรรมการเพิ่มช่องทางการตลาดจำหน่ายสินค้าของฝากของที่ระลึกจากผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน ให้แก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนบนเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตามเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดราชบุรี ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาในข้อที่ 5

จากสถานการณ์ของประเทศไทย โดยการประกาศนโยบายของรัฐบาล ที่จะนำพาประเทศไทยก้าวสู่โมเดล “ประเทศไทย 4.0 หรือ ไทยแลนด์ 4.0 เพื่อสร้างเศรษฐกิจใหม่ก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลาง (Middle income trap) ด้วยการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน (Strength from Within) (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2559) กระตุ้นเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ (New Economy Model : Startup) พัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ด้วยโครงการประชารัฐรักสามัคคี มุ่งเน้น 3 ภาคส่วนที่สำคัญ คือ เกษตร แปรรูป และการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น

พิพัฒน์ แก้วจิตคงทอง (2560) มีความคิดเห็นต่อเรื่องนี้ว่า “การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจของไทย ให้มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ตามนโยบายประชารัฐนั้น มี 3 องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่

1) **การเกษตร** เป็นการสนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน อาจเป็นพืชผลจากไร่ นา สวน ผลิตภัณฑ์ประมง ปศุสัตว์ ที่ผูกโยงกับอัตลักษณ์ คุณค่าในทางหนึ่งทางใด เช่น วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ผลิตภัณฑ์ที่ดีต่อสุขภาพ ผลิตภัณฑ์ปลอดภัย ปลูกหรือเลี้ยงด้วยระบบอินทรีย์ การดูแลเป็นพิเศษโดยใส่ใจต่อประโยชน์สูงสุดของผู้บริโภค รวมทั้งการดูแลสิ่งแวดล้อม เป็นต้น สามารถผูกเรื่องเป็นตำนานเรื่องเล่าให้เห็นคุณค่าที่แตกต่างได้ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์เกษตรจากระบบคุณภาพต่างๆ เช่น มาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม (PGS : Participatory Guarantee System) มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น รวมถึงการสะสมชื่อเสียงของเกษตรกรในการดูแลผลิตภัณฑ์ของตนให้ดีพร้อมในทุกด้านอย่างสม่ำเสมอ

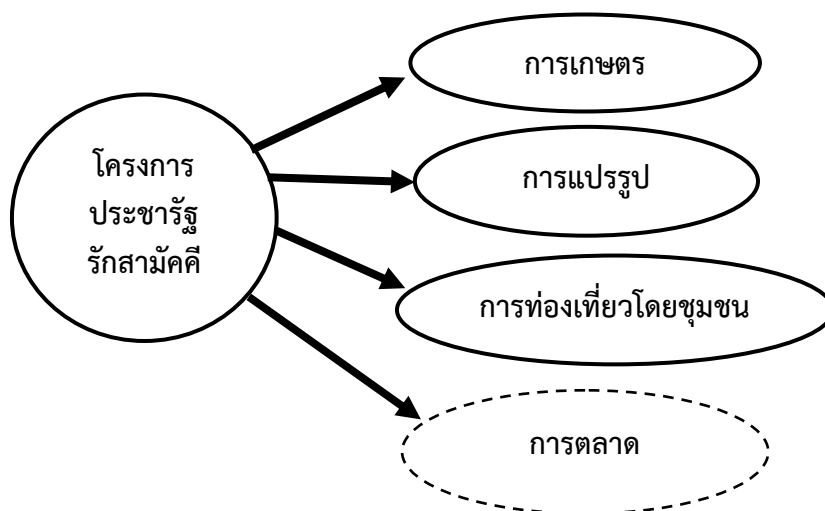
2) **การแปรรูป (SMEs/OTOP)** เป็นการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบที่มีอยู่ในพื้นที่ทั้งที่เป็นผลิตภัณฑ์เกษตรทุกกลุ่ม (เกษตร ปศุสัตว์ ประมง) วัตถุดิบจากธรรมชาติอื่นที่มีอยู่ในพื้นที่เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มจากกระบวนการแปรรูป ถนอมอาหารหรือปรับ-ปรุงรสชาติในแบบผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูป การผลิตงานฝีมือจากทักษะภูมิปัญญาชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน เป็นข้าวของเครื่องใช้ประดับตกแต่ง เครื่องแต่งกาย ของฝากของที่ระลึก ซึ่งปรับเปลี่ยนจากผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ผลิตเพื่อบริโภคเพื่อใช้ในครัวเรือน ในชุมชนท้องถิ่น ให้เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคจากภายนอกจนสามารถเป็นสินค้าที่มีชื่อเสียงสร้างรายได้แก่คนในชุมชนได้มากขึ้น

3) **การท่องเที่ยวโดยชุมชน** เป็นการส่งเสริมให้ชุมชนได้ประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเอง ทั้งที่เป็นการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติที่ชุมชนมีอยู่ หรือการท่องเที่ยวที่ชุมชนสร้างขึ้นเชื่อมโยงกับการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา การประกอบอาชีพ วิถีชีวิตพื้นถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เป็นต้น โดยสร้างความเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน คือ มีแหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมท่องเที่ยว มีบริการมัคคุเทศก์นำเที่ยว มีร้านอาหารหรือบริการตามสั่ง มีบริการที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นที่เหมาะสม เช่น จักรยานให้เช่า มีผลิตภัณฑ์ชุมชนที่น่าสนใจ มีร้านจำหน่ายของฝากของที่ระลึก รวมทั้งระบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน เช่น

โปรแกรมนำเที่ยว ราคา สถานที่ติดต่อ ที่เป็นไปตามศักยภาพของชุมชน และควรต้องมีความพร้อมที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวอยู่พอสมควร เพื่อให้มีแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยว มาใช้บริการ และจับจ่ายสร้างรายได้ให้กับชุมชน

แต่จาก 3 องค์ประกอบที่กล่าวมาแล้วนั้น พิพัฒน์ แก้วจิตคงทอง (2560) กลับมองเห็นว่าควรเพิ่มการส่งเสริม ด้านการตลาดให้แก่ชุมชนด้วย เพื่อให้ชุมชนสามารถสร้างระบบเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งด้วยตัวของชุมชนเอง ด้วยการบริหารตลาดของชุมชน โดยชุมชน”

ซึ่งจากข้อเสนอแนะดังกล่าว ได้ทำให้เห็นความสำคัญของการตลาด ดังนั้นในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน จึงควรเน้น 4 องค์ประกอบ คือ การเกษตร การแปรรูป การท่องเที่ยวโดยชุมชน และการตลาด ดังแสดงไว้ในแผนภาพความสัมพันธ์ ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4.23 แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวคิดของพิพัฒน์ แก้วจิตคงทอง
ที่มา : พิพัฒน์ แก้วจิตคงทอง (2560)

จากผลการศึกษาตั้งแต่ บริบทเชิงพื้นที่ พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ตลอดจนเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่น การสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรขึ้น และการสร้างนวัตกรรมการเพิ่มช่องทางการตลาดจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก เพื่อพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรี โดยเน้นพื้นที่ศึกษา 4 อำเภอ คณะนักวิจัยจึงได้แบ่งหัวข้อในการศึกษาครั้งนี้ออกเป็น 4 ส่วน เพื่อใช้ประกอบการรายงานผลการวิจัย ซึ่งประกอบไปด้วย 1) ผลการวิเคราะห์สถานการณ์ทางการตลาดจำหน่ายสินค้าของที่ระลึกในชุมชนตามเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ศึกษา 2) รูปแบบและกระบวนการการมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการตลาด 3) ผลการทดลองตลาด และ 4) ผลการศึกษาแนวทางการสร้างนวัตกรรมการบริหารจัดการตลาดเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในชุมชน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

4.5.1 ผลการวิเคราะห์สถานการณ์ทางการตลาดจำหน่ายสินค้าของที่ระลึกในชุมชนตามเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ศึกษา

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยในประเด็นการสร้างนวัตกรรมการเพิ่มช่องทางการตลาดจำหน่ายสินค้าของฝากของที่ระลึก จากผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน ซึ่งหลังจากที่คณะนักวิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้า เพื่อค้นหาตัวอย่างของการสร้างนวัตกรรมทางการตลาดชุมชน และได้พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ประสบผลสำเร็จในการจัดตั้งและการบริหารตลาดชุมชนบ้านท่าเสาได้อย่างดีเยี่ยม จากรางวัลการบริหารกลุ่มวิสาหกิจดีเด่นระดับประเทศติดต่อกัน 2 ปี ซ้อน คือ ปี พ.ศ. 2556-2557 ดังนั้น คณะนักวิจัยจึงติดต่อขอเข้าพบเพื่อสัมภาษณ์ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ในประเด็นที่ต้องการศึกษา คือ การบริหารจัดการตลาดชุมชน

ในวันพฤหัสบดีที่ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2560 เวลา 09.30 น. ได้เข้าพบเพื่อสัมภาษณ์ คุณพิพัฒน์ แก้วจิตคงทอง ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ผลการสัมภาษณ์สรุปโดยย่อแล้ว พบว่า

ในปี พ.ศ. 2519 – พ.ศ. 2540 ชาวบ้านท่าเสา ได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก สังคมไม่ปลอดภัย ตึดยาเสพติดและการพนัน ทำให้ต่างคนต่างอยู่ อยู่ด้วยความหวาดระแวง ทั้งจากคนภายในชุมชนด้วยกันเอง และคนที่อื่นย้ายเข้ามาในชุมชน จนกระทั่งปลายปี 2540 ได้รวมกลุ่มกันจัดตั้ง กองทุนฌาปนกิจขึ้น จากเดิมมี 15 คน ปัจจุบันมีสมาชิก 700 คน โดยเก็บค่าฌาปนกิจ คนละ 20 บาท แรกเข้า 100 บาท ปัญหาในชุมชนยังไม่หมดไป เนื่องจากพบว่า เกษตรกรหันไปปลูกพืชเชิงเดี่ยวกันมาก ทำให้เสี่ยงต่อการจำหน่ายผลผลิตที่อาจจะถูกกดราคาโดยพ่อค้าคนกลางได้ง่ายหากผลผลิตออกเกินความต้องการของตลาด และปัญหาที่แฝงอยู่ในการปลูกพืชเชิงเดี่ยว คือ ชาวบ้านมีเวลาว่าง มีการจับกลุ่มเล่นการพนันและกินเหล้า ดังนั้น ในปี 2540 จึงได้มีการรวมกลุ่มจัดตั้งกลุ่มเลี้ยงวัว และกลุ่มเลี้ยงไก่ชนขึ้นมา เพื่อไม่ให้ชาวบ้านมีเวลาว่างมาก และเป็นการสร้างรายได้เพิ่มให้ครอบครัว ระหว่างรอเวลาเก็บเกี่ยวผลผลิตจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ต่อมาก็จัดตั้งกลุ่มจำหน่ายปุ๋ยเคมี สำหรับให้สมาชิกมาซื้อใช้ ขายดีมาก การเลี้ยงวัว การเลี้ยงไก่ก็ได้รับความนิยมมากขึ้น ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ประโยชน์ทางอ้อมจากการเลี้ยงสัตว์คือ ได้มูลสัตว์ไปทำปุ๋ย ชาวบ้านใช้ปุ๋ยเคมีลดลง ดังนั้นจากเหตุการณ์ที่เล่าให้ฟัง คือ เราต้องรู้ว่าชาวบ้านมีปัญหาอะไร และอะไรคือสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา ? ซึ่งต้องการวิจัยสำรวจ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาหาแนวทางการแก้ไขปัญหาให้กับพี่น้องประชาชน เกษตรกรระดับรากหญ้าของเรา โดยเฉพาะต้องรู้รากเหง้าที่แท้จริงของปัญหา ต้องทำข้อมูลครัวเรือน หรือสำมะโนประชากร โดยหัวหน้าชุมชน จนกระทั่งใน ปี พ.ศ. 2542 ได้สร้างระบบเศรษฐกิจของเราเอง ฟังพาดตนเองได้ ด้วยการจัดกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

1. จัดตั้งกองทุน “ธนาคารหมู่บ้าน” เพื่อให้ชุมชนกู้ยืมใช้ พบว่า ชุมชนจะใช้จ่ายเงินมากในเดือน พฤษภาคม ของทุกปี เพราะเป็นช่วงที่ลูก หลาน เปิดเทอม จะมีการกู้ยืมเงินช่วงนี้มากที่สุด
2. จัดตั้งร้านค้าชุมชน หลายคนบอกเตือนว่า จะเสี่ยงต่อการเจ๊ง ซึ่งทีมผู้บริหาร ได้สืบทราบปัญหาที่แท้จริงของการเจ๊ง คือ การขายสินค้าด้วยระบบเงินเชื่อ และการโกงกันเอง ดังนั้นร้านค้าชุมชนจะต้องเลือกสมาชิกที่ดี ไว้วางใจได้เข้ามาบริหาร และต้องไม่ขายสินค้าในระบบเงินเชื่อ

3. ต่อมามีการจำหน่ายปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช พบว่า สินค้าที่ขายดีมาก คือ สารฆ่าหญ้า และปุ๋ยเคมี ส่งผลให้ปลายปีมีการปันผลสูงถึงร้อยละ 52 ต่อมาในปี พ.ศ. 2542 คนในหมู่บ้านหันมาซื้อหุ้นเพิ่มมากขึ้น โดยจำหน่ายหุ้นละ 100 บาท จำกัดสิทธิ์ 1 คนไม่เกิน 20,000 บาท ปัจจุบันมีผลกำไรปันผลที่ 10% ต่อปี มีทุนหมุนเวียนจำนวนเงิน 6 ล้านบาท

4. การวางแผนเพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนระดับฐานรากต้องวางตั้งแต่ ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ และต้องสร้างเครือข่ายวงจรผลิตภัณฑ์

5. ข้อเสนอแนะในการทำตลาด คือ อย่าต่างคนต่างผลิต เพราะจะทำให้วัตถุดิบล้นตลาด ดังนั้นรูปแบบการพัฒนาระบบเศรษฐกิจในชุมชน เราต้องจัดตั้งตลาดชุมชนให้คนในชุมชนมาอุดหนุน มาซื้อมาใช้สินค้าของตลาดชุมชน เพราะเงินในส่วนที่เป็นผลกำไรไม่ออกนอกชุมชนแน่นอน

6. ให้ชุมชนรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มและขอจดทะเบียนอย่างถูกต้อง แล้วจะสามารถเป็นจุดจำหน่ายสินค้าที่มีความน่าเชื่อถือ เป็นจุดบริการ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐได้

7. การฝากขายสินค้าขายไม่ได้ ผู้ขายต้องเป็นผู้รับผิดชอบเอง เมื่อผู้ขายไม่หวังเอาแต่ได้ ผู้ซื้อ รู้สึกพึงพอใจในราคาและคุณภาพสินค้า เขาก็จะมาแวะซื้อซ้ำๆ ปัจจุบัน พบว่า ผู้ที่เดินทางมาซื้อสินค้าหลักๆ ไม่ใช่คนในชุมชนแต่กลับเป็นนักท่องเที่ยวจากภายนอกมาแวะซื้อสินค้าถึง 55-60%

8. การบริหารจัดการตลาดชุมชน เริ่มจากเอาคนที่ไว้ใจได้มาบริหารก่อน และปัจจัยความสำเร็จของตลาด คือ 1) ผู้นำต้องเสียสละ 2) ผู้นำและทีมบริหารต้องซื่อสัตย์ 3) ต้องเปิดโอกาสสร้างการมีส่วนร่วมร่วมกัน 4) ต้องใช้หลักของการมีส่วนร่วม ร่วมด้วยช่วยกัน และ 5) ต้องสร้างความตระหนักถึงการเป็นเจ้าของร่วม

9. แนวทางการปันส่วนคืนกำไรให้สมาชิก จะต้องมีการวางแผนบริหารความเสี่ยง โดย 50% ปันส่วนให้สมาชิก 15% กันไว้สำหรับค่าบริหารจัดการ 15% ค่าตอบแทนคณะกรรมการบริหาร และ 20% สมทบเข้ากองทุนของตลาด เพื่อเสริมสร้างสภาพคล่องให้ตลาด

10. ฝากข้อคิดไว้ คือ ถ้าเราจะเข้มแข็งได้เราต้องยืนด้วยตัวของเราเอง เราต้องจัดการด้วยตัวเราเอง เราจะเป็นผู้บริโภครายใหญ่ที่สุดในประเทศ ลูกหลานของเราจะกลับมาพัฒนาพื้นที่ สามารถอยู่กับพ่อแม่ในพื้นที่ด้วยกันได้ สร้างระบบเศรษฐกิจของตนเอง “อย่าแค่อยาก แต่ไม่ทำ แต่ถ้าทำแล้วมันติดขัด ต้องช่วยแก้ไขปัญหา แล้วเดินหน้าไปพร้อมๆ กัน ถึงเวลาแล้วที่ชุมชนจะต้องสร้างระบบการพึ่งพาตนเองได้ เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่แท้จริง”

11. ความสำเร็จที่เกิดกับชุมชน คือ ในปี พ.ศ. 2560 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ สามารถได้รับการรับรองจากพาณิชย์จังหวัดให้เป็นศูนย์ธงฟ้า ที่มีความพร้อมรับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐได้ ทำให้คนในพื้นที่ที่มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐนี้ สามารถมาใช้ซื้อสินค้า มาอุดหนุนให้เม็ดเงินกระจายในชุมชนเพิ่มมากขึ้น

ภาพที่ 4.24 ภาพศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี
ที่มา : พิพัฒน์ แก้วจิตคงทอง (2560)

ต่อมานักวิจัยจึงได้สัมภาษณ์ถึงรูปแบบการบริหารจัดการตลาดนัดชุมชนตลาดเกษตรกร จังหวัดราชบุรี ซึ่ง นายสุพัฒน์ อ่อนคง หัวหน้ากลุ่มยุทธศาสตร์และสารสนเทศ สำนักงานเกษตร จังหวัดราชบุรี ได้ให้ข้อมูลว่า

“การบริหารงานดำเนินงานในรูปแบบคณะกรรมการ ตลาดเปิดให้มีการจำหน่ายทุกเช้าวัน อังคารและวันศุกร์ เวลา 07.00 – 12.00 น. ณ หน้าสำนักงานเกษตรอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ตลาดเปิดมาได้กว่า 2 ปี เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร มีรายได้ หมุนเวียนเดือนละประมาณ 700,000 บาท ลูกค้าที่มาอุดหนุนพืชผลทางการเกษตรปลอดสาร ส่วนมากเป็นกลุ่มที่รักสุขภาพ เป็นคนที่อาศัยอยู่ในอำเภอเมืองจังหวัดราชบุรี มากกว่าผู้มาเยือนจาก ต่างถิ่น สำหรับรายได้ในการนำมาบริหารจัดการตลาดมาจากการเก็บค่าเช่าที่จากผู้มาจำหน่ายสินค้า ข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้มาจำหน่ายสินค้า คือ จะต้องมีความซื่อสัตย์ ไม่หลอกลวงหรือเอาเปรียบ ผู้บริโภค คือ จะต้องนำสินค้าปลอดภัยมาจำหน่ายเท่านั้น หากตรวจพบว่าร้านค้าใดไม่ซื่อสัตย์ต่อ ผู้บริโภคก็จะตักเตือนและร้ายแรงที่สุด คือ การให้นำผลผลิตมาจำหน่ายที่ตลาดอีกต่อไป แต่การ จำหน่ายพืชผลผลิตทางการเกษตรก็ยังคงตั้งอยู่บนความเสี่ยงในการจำหน่ายสินค้าไม่ได้ตามเป้าหมาย ที่กำหนด หรือหากจำหน่ายออกไม่ได้ สินค้าก็จะเสียหาย ดังนั้น คณะกรรมการบริหารตลาด จึง

หาทางแก้ไข ปรับปรุงตลาดอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการรับรู้การจัดจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร ไปยังกลุ่มผู้บริโภคกลุ่มใหม่ๆ ให้มากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรให้สามารถจำหน่ายสินค้าให้ได้มากที่สุด จะได้มีกำลังกาย กำลังใจทำการเกษตรคุณภาพ เกษตรปลอดภัย ตลอดไป ในส่วนของปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานในรูปแบบของตลาดนัดชุมชนคือ การขนย้าย และการจำหน่ายสินค้าในฤดูฝน”

สุพัฒน์ อ่อนคง

29 กันยายน 2560

ภาพที่ 4.25 แสดงบรรยากาศตลาดเกษตรกรจังหวัดราชบุรี

ที่มา : เฟสบุ๊ก ตลาดเกษตรกรจังหวัดราชบุรี (29 กันยายน 2560)

เพื่อเป็นการศึกษาเปรียบเทียบการบริหารงานตลาดชุมชน นักวิจัยจึงได้ศึกษารูปแบบการจัดตั้งตลาดอิมมูมิวิถีไทยย้อนยุค ที่เปิดให้บริการแก่ผู้มาเยือนในวันเสาร์ อาทิตย์ และวันนักขัตฤกษ์ เวลา 09.00 - 19.00 น. มีรูปแบบการบริหารจัดการตลาดในรูปแบบของคณะกรรมการที่แม่ค้าไว้ใจ เลือกตั้งกันขึ้นมา ผลการสัมภาษณ์ พระปลัดณรงค์ศักดิ์ ปภาภโร รองเจ้าอาวาสวัดวาปีสุภทวาราส ผู้ก่อตั้งตลาดอิมมูมิ วิถีไทย ย้อนยุค ในวันอาทิตย์ที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 เวลา 13.00 น. กล่าวว่

“การจัดตั้งตลาดขึ้นในหมู่บ้านเล็กๆ ที่ตั้งอยู่ในอำเภอจอมบึง ซึ่งเป็นเมืองผ่าน ที่นักท่องเที่ยวทุกคนต้องผ่านไปสู่แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในอำเภอสวนผึ้ง แต่ไม่มีใครรู้จัก ไม่แวะเที่ยวผ่านไปไม่ถึง 2 ปี จอมบึง คือ ที่ๆนักท่องเที่ยวและคนทั่วไปตั้งใจมาเยือน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้ชาวบ้านนับ 100 ครอบครัว เด็กๆ มีรายได้พิเศษ วัยผู้ใหญ่มีรายได้เลี้ยงครอบครัว คนชราที่มีอาชีพมีรายได้ มีกิจกรรมทำ วัฒนธรรมประเพณีได้รับการสืบทอดสืบทอด อบรมมุขลดลง ชาวบ้านเข้าวัดมากขึ้น สุขภาพของทุกวัยดีขึ้น โดยเฉพาะภาวะเศรษฐกิจอย่างนี้ แต่คนที่ทำงาน 8 วันต่อเดือนรายได้พอใช้สบายๆ แถมมีเหลือเก็บ ซึ่งคือ ข้อดีเชิงประจักษ์ ในการช่วยเหลือเศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น” แต่จากการสังเกตการณ์ ตลาดอิมมูมิ มีผู้มาเยือนที่มีทั้งบุคคลในพื้นที่และต่างพื้นที่ ส่วนมากมาเที่ยวเพราะต้องการมีภาพประสบการณ์บรรยากาศตลาดเก่า และถ่ายภาพกับสะพานนาบัว จึงทำให้การบริหารจัดการตลาดส่วนหนึ่งจะต้องจ่ายค่าบำรุงรักษาตลาด แม้ค่าต้องมามีส่วนร่วมในการพัฒนาตลาดในวันจันทร์ – วันศุกร์ เพื่อให้ตลาดสวยงามตลอดเวลา”

พระปลัดณรงค์ศักดิ์ ปภาภโร

19 พฤศจิกายน 2560

ภาพที่ 4.26 บรรยากาศตลาดอมยิ้ม วิถีไทยย้อนยุค
ที่มา : นักวิจัย (2560)

ในส่วนรูปแบบการบริหารงานของตลาดถนนคนเดินอำเภอสวนผึ้ง ที่ตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ตลาดนี้มีสำนักงานอำเภอเป็นผู้อนุมัติให้ใช้พื้นที่หน้าอำเภอ เพราะมีความสว่าง จัดตั้งซุ้มขายของด้วยเพิงหญ้าคา กิ่งถาวรตั้งไว้ไม่ต้องเก็บแผง เปิดให้บริการนักท่องเที่ยวทุกวันเสาร์ และอาทิตย์ ผู้มาขายสินค้าไม่ได้มาสมำเสมอ และจะขายสินค้าได้ดีในช่วงที่ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ที่พักและบริการต่างๆ จัดกิจกรรม นักท่องเที่ยวจะมาเที่ยวเยอะ และในช่วงฤดูหนาวที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเที่ยว ทำให้ขายสินค้าได้ดีกว่าฤดูกาลอื่นๆ ปัญหาอุปสรรค คือ ในช่วงฤดูฝน เนื่องจากไม่มีที่หลบฝน ลูกค้าส่วนมากเป็นผู้มาเยือน มาเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ และแวะซื้อ แวะพัก

ภาพที่ 4.27 บรรยากาศตลาดถนนคนเดินอำเภอสวนผึ้ง
ที่มา : สมพร ไหมไทย (2560)

ดังนั้นผลการศึกษารูปแบบการบริหารตลาดนัดทั้ง 4 ตลาด สามารถสรุปตามลักษณะการทำกิจกรรมและวัตถุประสงค์พบว่า มี 2 รูปแบบ คือ

1) ตลาดนัดชุมชน เช่น ตลาดเกษตรกรจังหวัดราชบุรี ตลาดอมยิ้มวิถีไทยย้อนยุค และตลาดถนนคนเดินอำเภอสวนผึ้ง ที่มีลักษณะการจัดที่กำหนดสถานที่ วัน และช่วงเวลาจำหน่าย ที่แน่นอน การจัดตั้งเป็นการชั่วคราว จัดตั้งเมื่อจำหน่าย จัดเก็บเมื่อเลิกขาย บริหารจัดการในรูปของคณะกรรมการ มีการจัดประชุม มีการถอดบทเรียน หรือ เพื่อวางแผน แก้ไข และปรับปรุง พัฒนาตลาดอย่าง

ต่อเนื่อง ลูกค้าที่มาซื้อส่วนมากเป็นลูกค้าประจำ สามารถกระตุ้นยอดขายด้วยการสร้างกิจกรรมส่งเสริมการตลาด

2) ตลาดชุมชน ได้แก่ ศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีรูปแบบการบริหารจัดการแบบร้านค้าสหกรณ์ มีการปันผล มีการรับฝากขายสินค้าทางการเกษตรของเกษตรกร และมีการจำหน่ายสินค้าราคาถูกลงกว่าท้องตลาดทั่วไป

4.5.2 รูปแบบและกระบวนการการมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการตลาด

ต่อมาเมื่อได้ผลการวิเคราะห์รูปแบบตลาดทั้ง 2 แบบ ค้นพบการบริหารงานที่แตกต่างกัน คณะนักวิจัยจึงได้นำเสนอผลการศึกษเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารตลาด มาถ่ายทอดองค์ความรู้ดังกล่าวให้แก่ชุมชนในพื้นที่ศึกษาได้เข้าใจ ผ่านเวทีการจัดประชุม จนกระทั่งได้กลุ่มตัวอย่างที่มีความพร้อมและประสงค์ต้องการพัฒนาชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง ของชุมชนร่วมกัน (FSC) จนกระทั่ง ในวันที่ 24 ตุลาคม 2560 ได้จัดประชุมร่วมกับสมาชิกกลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี และผู้นำชุมชนบ้านหินสี หมู่ 4 ตำบลยางหัก อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี จำนวน 7 คน ต่างประสงค์จะจัดตั้งตลาดในรูปแบบตลาดชุมชน ดังเช่นที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลท่าเสาดำเนินการ เนื่องจากชุมชนมีทรัพยากรที่จัดหาร่วมกันส่วนหนึ่ง อีกทั้งมีความพร้อมทั้งสถานที่ แต่ยังคงขาดองค์ความรู้ในการบริหารจัดการ คณะนักวิจัยจึงได้เข้าไปร่วมวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน ครั้งที่ 1

ภาพที่ 4.28 การประชุมกลุ่มย่อยในการกำหนดรูปแบบตลาด ครั้งที่ 1
ที่มา : นักวิจัย (วันที่ 24 ตุลาคม 2560)

เมื่อเวลาผ่านไป เมื่อชุมชนได้หารือร่วมกัน ถึงการจัดตั้งตลาดชุมชน จนกระทั่งกำหนดวันไปศึกษาดูงานตลาดชุมชนต้นแบบ ณ ตลาดนัดชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ในวันที่จันทร์ที่ 13 พฤศจิกายน 2560 มีผู้ร่วมเดินทาง จำนวน 9 คน ออกเดินทางไปศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้ก่อตั้งตลาดนัดชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี คณะผู้เดินทางประกอบไปด้วย

- 1) นายบุญยิ่ง สีนมมงคล อายุ 58 ปี ตำแหน่ง ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลยางหัก
- 2) นางสนั่น ตีงทอง อายุ 60 ปี ตำแหน่ง ประธานกลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี
- 3) นางบุญมา นาคสิงค์ อายุ 70 ปี ตำแหน่ง รองประธานกลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี
- 4) นางบุญเรือน ตีงทอง อายุ 60 ปี ตำแหน่ง สมาชิกกลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี
- 5) นางสาวสำเนียง ชัดอู่ อายุ 58 ปี ตำแหน่ง สมาชิกกลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี
- 6) นางประสงค์ ทองอยู่ อายุ 58 ปี ตำแหน่ง สมาชิกกลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี
- 7) นายยศ ศรีบุญชู อายุ 61 ปี ตำแหน่ง สมาชิกกลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี
- 8) อาจารย์ทัศนีย์ นาคเสนีย์ หัวหน้าโครงการวิจัย
- 9) อาจารย์ชลธิชา พันธุ์สว่าง นักวิจัยร่วม

ภาพที่ 4.29 ศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดตั้งตลาดชุมชนตลาดนัดชุมชนตำบลท่าเสา
ที่มา : นักวิจัย (13 พฤศจิกายน 2560)

ต่อมา หลังจากการไปพื้นที่ศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดตั้งตลาดชุมชน กลุ่มตัวแทนผู้นำชุมชนจึงได้ไปปรึกษาร่วมกันถึง การกำหนดขนาดของตลาดชุมชนในบริบทของชุมชนบ้านหินสี ร่วมกับ คณะนักวิจัย ครั้งที่ 3 ในวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2561

ภาพที่ 4.30 การจัดประชุมเพื่อวางแผนการดำเนินงานตลาดชุมชน ครั้งที่ 3
ที่มา : นักวิจัย (4 กุมภาพันธ์ 2561)

ผลจากการประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับผู้นำกลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนของการพัฒนา (AIC และ FSC) ในการวางแผนเพื่อบริหารตลาดชุมชน ซึ่งได้กำหนดรูปแบบ และเป้าหมายของตลาดชุมชน เพื่อการพัฒนาชุมชนร่วมกัน ดังนี้

ลักษณะรูปแบบตลาดชุมชน ที่ผู้ใหญ่บ้าน ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบล และกลุ่มสตรีบ้านหินสี หมู่ 4 ตาย่างหัก อำเภอบางบาล จังหวัดราชบุรี ต้องการ คือ เป็นร้านค้าที่สร้างงาน สร้างรายได้ให้ชุมชน ในรูปแบบ

“สวัสดิการชุมชน พึ่งพาตนเองได้ รับฝากขายสินค้า และ จัดจำหน่ายอย่างเป็นธรรม”

วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งตลาดชุมชน คือ

- 1) สร้างรายได้และแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชนที่เป็นสมาชิก
- 2) สร้างความรักความสามัคคีในชุมชน ทำให้เกิดพลังผลักดันสู่องค์กรที่เข้มแข็ง
- 3) จัดสรรผลประโยชน์อย่างสม่ำเสมอและเท่าเทียมกันของสมาชิกทุกคน
- 4) ช่วยลดต้นทุนการผลิตพืชผลทางการเกษตร
- 5) พัฒนาหมู่บ้านและศูนย์วัฒนธรรมให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว ทั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและการท่องเที่ยวชุมชน
- 6) เป็นศูนย์ฝึกอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้และการพัฒนาอาชีพให้ชุมชน
- 7) เป็นศูนย์ประสานงานระหว่างหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

คณะกรรมการบริหารงานตลาด ประกอบด้วย 7 ท่าน ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

1) นายแยม พันธุ์กลม	อายุ 59 ปี	ตำแหน่ง ประธานกรรมการ
2) นายบุญยิ่ง สีนมงคล	อายุ 58 ปี	ตำแหน่ง รองประธานกรรมการ
3) นางบุญมา นาคสิงค์	อายุ 70 ปี	ตำแหน่ง กรรมการ
4) นางบุญเรือน ดิ่งทอง	อายุ 60 ปี	ตำแหน่ง กรรมการ
5) นางสาวสำเนียง ชัดอู่	อายุ 58 ปี	ตำแหน่ง กรรมการ
6) นางสนั่น ดิ่งทอง	อายุ 60 ปี	ตำแหน่ง กรรมการและற்றுญิก
7) นางบุญมา นาคสิงค์	อายุ 70 ปี	ตำแหน่ง กรรมการและเลขานุการ

ต่อมาคณะกรรมการบริหารงานตลาด ได้ประชุมหารือเพื่อพิจารณาปัจจัยการบริหารตลาด ในช่วงเริ่มต้นตามแนวคิดของ ทรงสิริ วิชิรานนท์ (2556) ในการหาข้อสรุป ดังต่อไปนี้ 1) ภาวะเปียบ ข้อบังคับที่มีต่อผู้ค้าและการรักษามาตรฐานของสินค้า 2) ความหลากหลายของสินค้า 3) ช่วงเวลาทำการตลาด 4) การวิเคราะห์ความต้องการซื้อ และ 5) ลักษณะการจัดทำบัญชีรายการค้าและการลงบันทึกบัญชีให้โปร่งใส มติจากที่ประชุมเพื่อกำหนดอนาคตของตลาดร่วมกัน พบว่า ได้มีข้อตกลงร่วมกัน ดังนี้

แนวทางการดำเนินตลาดชุมชนในช่วงของการจัดตั้ง ได้มีมติการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้ ในช่วงแรกเปิดรับสมาชิกหุ้นละ 100 บาท สงวนสิทธิ์สำหรับสมาชิกในหมู่บ้านหมู่ที่ 4 ก่อน (ถือหุ้นได้ไม่เกินคนละ 200 หุ้น หรือได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการ) การนำสินค้ามาจัดจำหน่าย จะเน้นสินค้าหรือสิ่งของที่จำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวันและสินค้าที่รับฝากขายของชุมชน เกณฑ์การปันส่วนสินค้ารับฝากขายของชุมชนใช้แนวทางการฝากขายในราคาขึ้นอยู่กับต้นทุนและฤดูกาล นอกจากนั้นได้กำหนดเวลาเปิด - ปิดร้านค้า เวลา 08.00 – 19.00 น. ในช่วงแรกคณะกรรมการผลิตเวรกันมาจำหน่ายสินค้าแบบขอจืดอาสา ไม่มีค่าจ้าง จัดทำสมุดบันทึกบัญชีที่สำคัญ มี 5 บัญชี ประกอบด้วย 1) บัญชีทุน (หุ้น) 2) บัญชีรายวัน 3) บัญชีขาย 4) บัญชีซื้อ และ 5) สมุดบัญชีบันทึกการซื้อของสมาชิกรายบุคคล และมีมติให้เปิดดำเนินการทดลองตลาดจำหน่ายสินค้า ในวันที่ 19 มีนาคม 2561 เป็นต้นไป

4.5.3 ผลการทดลองตลาด

ในวันที่ 19 มีนาคม 2561 ได้มีการเปิดจำหน่ายสินค้าวันแรก ต่อมาวันที่ 23 มีนาคม 2561 และวันที่ 16 เมษายน 2561 คณะนักวิจัยได้มีการลงพื้นที่เพื่อติดตามผลการทดลองตลาด

ภาพที่ 4.31 บรรยากาศการจัดประชุมกลุ่มย่อยติดตามผลการดำเนินงาน
ที่มา : นักวิจัย (23 มีนาคม 2561)

สรุปผลจากการพูดคุยในที่ประชุม เป็นรายชื่อ ถึงผลที่เกิดขึ้นจากการเปิดดำเนินการ ตลาดชุมชน พบว่ามี 10 ข้อ ดังนี้

1) จำนวนผู้ถือหุ้น มีกลุ่มชาวบ้านในหมู่บ้านหินสี มาขอถือหุ้นจำนวน 27 ราย 134 หุ้นๆ ละ 100 บาท คิดเป็นเงินจำนวน 13,400 บาท ที่ผู้บริหารกลุ่ม นำเงินที่ได้รับมาในส่วนนี้ ใช้บริหารจัดการหมุนเวียนเพื่อเสริมสภาพคล่องของการดำเนินงานต่อไป ซึ่งสมาชิกทั้ง 27 คน ที่ต่างเห็นชอบและเต็มใจในการนำเงินมาลงทุนด้วย โดยที่ไม่ได้ถามถึงค่าตอบแทนหรือผลประโยชน์ที่จะจัดสรรให้ เพราะมีความเชื่อมั่นในทีมผู้บริหารงาน

2) มูลค่าการซื้อขาย ระหว่างวันที่ 19 มีนาคม – 16 เมษายน 2561 พบว่า มียอดจำหน่ายสินค้า จำนวน 11,718.00 บาท เป็นการซื้อขายสินค้าด้วยเงินสดทั้งสิ้น

3) สินค้าที่จัดจำหน่ายส่วนมากเป็นสินค้าเพื่อการบริโภคในครัวเรือน ได้แก่ ข้าวสาร น้ำมันพืช เครื่องปรุงรส ขนมขบเคี้ยว เครื่องดื่มบำรุงและชูกำลัง ซึ่งสินค้าที่นำมาจำหน่าย คณะกรรมการได้ลงความเห็นว่าเป็นสิ่งของที่ทุกครัวเรือนใช้กันอยู่

4) คณะกรรมการไม่มีความรู้เรื่องการจัดทำบัญชี และการควบคุมสินค้าคงเหลือ จึงไม่สามารถสรุปผลได้ว่าจากการดำเนินงานที่ผ่านมาได้กำไรหรือขาดทุน แต่เริ่มมีคนรู้จักจากปากต่อปาก ทำให้มีคนมาซื้อของเพิ่มมากขึ้น ตอนนี้ใช้หลักการบริหารแบบซื้อมาขายไป ผลกำไรคือสินค้าที่เหลืออยู่ในร้าน

5) สินค้าที่นำมาจัดจำหน่าย เป็นสินค้าที่ซื้อมาจากห้างสรรพสินค้าขายส่ง เนื่องจากราคาต้นทุนถูกกว่าห้างสรรพสินค้าหรือร้านค้าที่ขายปลีก

6) ลูกค้าหลัก คือ กลุ่มคนในหมู่บ้าน ยังไม่มีนักท่องเที่ยวมาแวะพัก ซึ่งต้องหารือกับคณะกรรมการเพื่อวางแผนประชาสัมพันธ์ต่อไป

7) สินค้าที่ผลิตจากกลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี อาทิ ขนมดอกจอก กลัวยฉาบ มันฉาบยังไม่เป็นที่นิยมสำหรับลูกค้า

8) ยังไม่มีแผนการทำงานประชาสัมพันธ์ และการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกันระหว่างภาคธุรกิจ หรือ เจ้าของรีสอร์ท สวน ฟาร์ม ในพื้นที่

9) ข้อจำกัดในการสืบทอดสานต่อของกลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่ ยังไม่ให้ความสนใจมากนัก

10) ศูนย์ยังไม่ได้ทำหน้าที่เป็น Hub ทางการท่องเที่ยว ซึ่งต้องจัดอบรมให้ความรู้ร่วมกับเครือข่ายผู้ประกอบการรายใหม่ เพื่อเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวเกี่ยวกับศูนย์บริการการท่องเที่ยวอย่างครบวงจร

สมุดบัญชีรายวัน

วันที่	รายการ	หน่วย	ราคา	ยอดรวม
17	หมู	1 กก	10	10
18	หมู	1 กก	10	10
19	หมู	1 กก	10	10
20	หมู	1 กก	10	10
21	หมู	1 กก	10	10
22	หมู	1 กก	10	10
23	หมู	1 กก	10	10
24	หมู	1 กก	10	10
25	หมู	1 กก	10	10
26	หมู	1 กก	10	10
27	หมู	1 กก	10	10
28	หมู	1 กก	10	10
29	หมู	1 กก	10	10
30	หมู	1 กก	10	10
31	หมู	1 กก	10	10
32	หมู	1 กก	10	10
33	หมู	1 กก	10	10
34	หมู	1 กก	10	10
35	หมู	1 กก	10	10
36	หมู	1 กก	10	10
37	หมู	1 กก	10	10
38	หมู	1 กก	10	10
39	หมู	1 กก	10	10
40	หมู	1 กก	10	10
41	หมู	1 กก	10	10
42	หมู	1 กก	10	10
43	หมู	1 กก	10	10
44	หมู	1 กก	10	10
45	หมู	1 กก	10	10
46	หมู	1 กก	10	10
47	หมู	1 กก	10	10
48	หมู	1 กก	10	10
49	หมู	1 กก	10	10
50	หมู	1 กก	10	10
51	หมู	1 กก	10	10
52	หมู	1 กก	10	10
53	หมู	1 กก	10	10
54	หมู	1 กก	10	10
55	หมู	1 กก	10	10
56	หมู	1 กก	10	10
57	หมู	1 กก	10	10
58	หมู	1 กก	10	10
59	หมู	1 กก	10	10
60	หมู	1 กก	10	10

สมุดบัญชีรายวัน

วันที่	รายการ	หน่วย	ราคา	ยอดรวม
1	หมู	1 กก	10	10
2	หมู	1 กก	10	10
3	หมู	1 กก	10	10
4	หมู	1 กก	10	10
5	หมู	1 กก	10	10
6	หมู	1 กก	10	10
7	หมู	1 กก	10	10
8	หมู	1 กก	10	10
9	หมู	1 กก	10	10
10	หมู	1 กก	10	10
11	หมู	1 กก	10	10
12	หมู	1 กก	10	10
13	หมู	1 กก	10	10
14	หมู	1 กก	10	10
15	หมู	1 กก	10	10
16	หมู	1 กก	10	10
17	หมู	1 กก	10	10
18	หมู	1 กก	10	10
19	หมู	1 กก	10	10
20	หมู	1 กก	10	10
21	หมู	1 กก	10	10
22	หมู	1 กก	10	10
23	หมู	1 กก	10	10
24	หมู	1 กก	10	10
25	หมู	1 กก	10	10
26	หมู	1 กก	10	10
27	หมู	1 กก	10	10

ภาพที่ 4.32 สมุดบันทึกบัญชีขายและบัญชีหุ้น (หุ้น) ที่มา : นักวิจัย (23 มีนาคม 2560)

ใบเสร็จรับเงิน Makro

เลขที่ใบเสร็จรับเงิน	วันที่	รายการ	หน่วย	ราคา	ยอดรวม
885018701082	15/11/12	หมู	1 กก	10	10
885018701872	13/11/12	หมู	1 กก	10	10
885018701155	13/11/12	หมู	1 กก	10	10
885097142790	หมู	1 กก	10	10	
885095911086	หมู	1 กก	10	10	
8850115195025	หมู	1 กก	10	10	
8850190011474	หมู	1 กก	10	10	
8850124003061	หมู	1 กก	10	10	
8850122102332	หมู	1 กก	10	10	
188501700000018	หมู	1 กก	10	10	
885000022829	หมู	1 กก	10	10	
8850229001615	หมู	1 กก	10	10	
4802430396752	หมู	1 กก	10	10	
8851123233002	หมู	1 กก	10	10	
8850959292789	หมู	1 กก	10	10	
8851464006214	หมู	1 กก	10	10	
8854459009643	หมู	1 กก	10	10	
8850890207042	หมู	1 กก	10	10	
8850959052136	หมู	1 กก	10	10	
8850144217664	หมู	1 กก	10	10	
8850897101298	หมู	1 กก	10	10	
4802430528232	หมู	1 กก	10	10	
8850187018762	หมู	1 กก	10	10	

ใบเสร็จรับเงิน Makro

เลขที่ใบเสร็จรับเงิน	วันที่	รายการ	หน่วย	ราคา	ยอดรวม
8850153243067	หมู	1 กก	10	10	
8850092263508	หมู	1 กก	10	10	
88500800117183	หมู	1 กก	10	10	
88504254002927	หมู	1 กก	10	10	
8850025335883	หมู	1 กก	10	10	
88501727900011	หมู	1 กก	10	10	
8850229001899	หมู	1 กก	10	10	
885021000011229	หมู	1 กก	10	10	
8850229001899	หมู	1 กก	10	10	
8850250011668	หมู	1 กก	10	10	
88502600000046	หมู	1 กก	10	10	
8851613105389	หมู	1 กก	10	10	
8850174000916	หมู	1 กก	10	10	
88502500097951	หมู	1 กก	10	10	
8851080000187	หมู	1 กก	10	10	
8851932172028	หมู	1 กก	10	10	
8850260376019	หมู	1 กก	10	10	
88509592916055	หมู	1 กก	10	10	
885018701070	หมู	1 กก	10	10	
8850187010355	หมู	1 กก	10	10	

ภาพที่ 4.33 ใบเสร็จรับเงินร้านค้าที่ซื้อสินค้าเพื่อนำมาจัดจำหน่าย ที่มา : นักวิจัย (23 มีนาคม 2560)

ภาพที่ 4.34 ประมวลภาพการดำเนินงานของตลาดชุมชน
ที่มา : นักวิจัย (23 มีนาคม 2560)

4.5.4 ผลการศึกษาแนวทางการสร้างนวัตกรรมการบริหารจัดการตลาดเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในชุมชน

ในการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการสร้างนวัตกรรมการบริหารจัดการตลาดเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในชุมชน ได้ใช้กระบวนการศึกษาแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดกระบวนการเสริมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง ชุมชน นักวิจัย และภาคีต่างๆ ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ อีกทั้งเพื่อให้ชุมชนทราบถึงผลกระทบในเชิงพื้นที่ที่เกิดขึ้นตลอดระยะเวลาปฏิบัติงานวิจัย ผลการศึกษาพบว่า

ชุมชนได้ทราบถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนของเกษตรกร จากการควบคุมการใช้จ่ายของครัวเรือน ผ่านเครื่องมือที่สร้างร่วมกัน คือ “ตลาดชุมชนกลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี”

ภาพที่ 4.35 ป้ายชื่ออย่างเป็นทางการ ตลาดชุมชนกลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี
ที่มา : นักวิจัย (23 มีนาคม 2560)

ตลาดชุมชนกลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี มีคณะกรรมการบริหารงานตลาด ประกอบด้วย 7 คน และสมาชิกอีก 27 คน นับว่าเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในชุมชน ด้วยการร่วมสร้างอนาคตของชุมชน โดยชุมชน (FSC) ร่วมกัน จากพลังของความสามัคคี นายแยม พันธุ์กล่อม อายุ 59 ปี ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านหมู่ 4 กล่าวต่อที่ประชุมติดตามผลการดำเนินงานร่วมกับคณะกรรมการ และสมาชิกผู้ถือหุ้น ในวันที่ 23 มีนาคม 2560 ว่า

“หากสิ่งทีพวกเราทำในวันนี้จะยังไม่เห็นผล แต่ผมเชื่อว่าพวกเรามากันถูกทางแล้ว และถึงแม้ว่าตอนนี้จะยังไม่มียาวชนคนรุ่นใหม่มาร่วมงานกับเรา เราในฐานะพ่อแม่ที่ต้องดูแลลูกหลานเราควรจะสร้างมรดกนี้ไว้ให้ลูกหลานได้มาสืบทอดต่อไป หากเขาเห็นคุณค่าและเห็นผลงานจากที่พวกเรา กำลังทำ”

นายแยม พันธุ์กล่อม
23 มีนาคม 2560

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ นายบุญยิ่ง สีนมงคล อายุ 58 ปี ตำแหน่ง ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลยางหัก ที่ให้การสนับสนุนการจัดตั้งตลาดชุมชนตั้งแต่การร่วมประชุม การไปศึกษาดูงาน และการประชุมรวมกลุ่ม ให้ความเห็นว่า

“ได้มีโอกาสไปประชุมกับองค์การบริหารส่วนตำบลยางหัก ทราบว่าทางหน่วยงานพัฒนาชุมชนจะมาให้การสนับสนุนพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การที่เราทำตลาดชุมชนที่หน้าหมู่บ้านจะทำให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาติดต่อได้สะดวก และในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลและกองทุนหมู่บ้าน กำลังหางบประมาณมาช่วยซ่อมแซมหลังคาศูนย์ และต่อเติมกันสาดด้านหน้าอาคารเพื่อไม่ให้ฝนสาด เท้าที่สังเกตเห็นตอนนี้มีนักปั่นจักรยานปั่นจักรยานมาเที่ยวด้วยตนเองในตอนเช้าๆ เพิ่มมากขึ้น หากพัฒนาต่อยอดเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวหมู่บ้านเราก็มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เช่น ศูนย์วัฒนธรรมไทยกะเหรี่ยงบ้านพุททวย อีกทั้งเราจะได้ฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดกำเนิดชื่อหมู่บ้านหินสี อีกด้วย (ในหมู่บ้านมีเหมืองหินควอตซ์ ที่เมื่อได้กระทบกับแสงแดดแล้วจะปรากฏเป็นสีส้มที่สวยงาม บรรพบุรุษในหมู่บ้านจึงนำมาใช้ตั้งชื่อหมู่บ้านแห่งนี้ ว่าเป็นหมู่บ้านหินสี”

นายบุญยิ่ง สีนมงคล

23 มีนาคม 2560

และอีกหนึ่งความภาคภูมิใจจากการให้คำสัมภาษณ์ของ นางบุญมา นาคสิงค์ อายุ 70 ปี ตำแหน่ง รองประธานกลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี กล่าวว่

“ในอดีต พวกเราต่างเคยคิดที่จะพัฒนาศูนย์ให้เป็นศูนย์ฝึกอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้และการพัฒนาอาชีพให้สตรีในชุมชน แต่ไม่รู้จะทำอะไร จนกระทั่งมีแนวคิดการจัดตั้งตลาดชุมชนเข้ามา รวมถึงได้ไปศึกษาดูงานทำให้เห็นภาพของการบริหารจัดการตลาดได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ทำให้โดยไม่หวังผลตอบแทน แต่สิ่งที่ได้กลับมา คือ ได้ทำให้ศูนย์แห่งนี้มีความคึกคักมากยิ่งขึ้น การพัฒนาศูนย์เพื่อเตรียมของเข้าร้าน ได้ปรึกษากับผู้ใหญ่บ้านและสมาชิกกองทุนเงินออมในหมู่บ้าน ต่างก็ยินดีที่จะสมทบทุนเพื่อการพัฒนาตลาดของเราให้ยั่งยืนต่อไป เพราะการพัฒนารายได้ให้ชุมชนโดยเฉพาะกลุ่มสตรีเห็นหลายหน่วยงานมาแล้วให้ฟังว่าเป็นนโยบายของจังหวัดที่พวกเราต้องทำ

การทำกิจกรรมของพวกเราตอนกลางวันพวกเราร่วมกันแปรรูปขนมดอกจอก กล้วยฉาบ มันฉาบ เพื่อจัดส่งให้กับร้านค้าต่างๆ ในจังหวัดราชบุรี ช่วงเย็นๆ จะมีคนเริ่มมาซื้อสินค้าที่จำหน่ายในตลาดของเรา คึกคักดี แต่ข้อเสีย คือ พวกเราอายุมากแล้ว สายตาไม่ค่อยดี การจดบันทึกบัญชีอาจจะ เป็นงานยากสำหรับพวกเรา ตอนนี้กำลังเริ่มต้นรายได้เข้ามาไม่มีมากนัก พวกเราก็มักอยู่บ้านกันเฉยๆ ไม่ได้ทำอะไร มาช่วยกันทำงานที่ศูนย์ ยังไม่ขอรับค่าจ้างแต่อย่างใด ให้ศูนย์อยู่ได้ แล้วค่อยว่าจ้างคนในพื้นที่มาทำงาน เขาจะได้มีงานทำมีรายได้ไปเลี้ยงครอบครัวเขาด้วยเช่นกัน”

นางบุญมา นาคสิงค์

23 มีนาคม 2560

ดังนั้น จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก และข้อมูลที่ได้จากการประชุมร่วมกับชุมชน สามารถนำมาสรุปเป็นแนวทางการสร้างนวัตกรรมการบริหารจัดการตลาดเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในชุมชน และการกำหนดทิศทางของตลาดในอนาคต เป็นรายชื่อ ได้ดังนี้

1) นำตลาดชุมชนกลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี มีรูปแบบการบริหารจัดการแบบร้านค้าสหกรณ์ มีการปันผลคืนสมาชิกเมื่อมีผลกำไร ในสัดส่วนที่ผ่านการตกลงร่วมกันระหว่างกรรมการบริหารและสมาชิก

2) สินค้าที่นำมาจำหน่ายนอกจากจะเป็นสินค้าที่ใช้บริโภคในครัวเรือนทั่วไปแล้ว จะต้องเปิดรับฝากขายสินค้าทางการเกษตรของเกษตรกร โดยผู้นำสินค้ามาฝากจะต้องเป็นผู้ควบคุมและบริหารจัดการสินค้าของตนเองทุกวัน และที่สำคัญจะต้องนำผลผลิตที่มีคุณภาพ ปลอดภัย มาจำหน่ายให้สมาชิกในราคาที่ถูกลงกว่าท้องตลาด

3) ใช้กฎการบริหารแบบทุกคนมีส่วนร่วมจัดสรรผลประโยชน์อย่างสม่ำเสมอและเท่าเทียมกัน เพื่อสร้างความรักสามัคคีในชุมชน ผ่านเวทีการจัดประชุมอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

4) เป้าหมายที่ต้องการให้ตลาดเติบโตในอนาคต คือ การสร้างความเชื่อมั่นของตลาด ให้มีความพร้อมในการรับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ

5) สร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนให้ตลาด ด้วยการเป็นศูนย์กลางการฝึกอบรม การถ่ายทอดองค์ความรู้และการพัฒนาอาชีพให้ชุมชน

6) เป็นศูนย์ประสานงานระหว่างหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวในหมู่บ้านและศูนย์วัฒนธรรมให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว ทั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรหรือ การท่องเที่ยวชุมชน

7) สร้างเครือข่ายร่วมกับตลาดชุมชนในจังหวัดและในภูมิภาค เพื่อซื้อขาย จัดส่งสินค้า และเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การบริหารตลาดชุมชนร่วมกัน

4.6 ผลการวิเคราะห์เพื่อพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดราชบุรี ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาในข้อที่ 6 ที่เจาะจงในพื้นที่ศึกษา 4 อำเภอ

ผลการศึกษาบริบทเชิงพื้นที่ พบว่า พื้นที่ศึกษา ประกอบด้วย 4 อำเภอในจังหวัดราชบุรี ที่มีพื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจสับปะรดเป็นหลัก มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ครอบคลุม 5 ด้าน ตามแนวคิดของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ของสำนักพัฒนาบริการการท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ครอบคลุมตามเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน สำนักท่องเที่ยวโดยชุมชนฯ หรือ อพท. ประกอบด้วย

1) ศักยภาพเชิงคุณค่าทางกายภาพและชีวภาพ ผลการศึกษาพบว่า ตลอดจนเส้นทางเชื่อมโยงทางถนน ที่มีระยะทาง 214 กิโลเมตร ทำให้พบแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นกว่า 32 แห่ง ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม และจุดแวะพักที่นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ได้ตลอดทั้งปี ดังเช่น บทการแสดงความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ตอนหนึ่งว่า

“จังหวัดราชบุรีมีจุดเด่นที่สภาพภูมิอากาศ โดยเฉพาะอำเภอปากท่อ ตอนนี้มีแหล่งเกษตรที่มีการพัฒนาปลูกพืชผักผลไม้ที่หลากหลาย และก็เติบโตได้อย่างสวยงาม อย่างเช่นไร่กาแฟของผม ไร่กาแฟชอนันต์ในพื้นที่ที่สามารถปลูกกาแฟสายพันธุ์ทางเหนือและกาแฟ ..ในพื้นที่เดียวกันได้ ปลูกผลไม้จากทางเหนือและทางใต้ ในพื้นที่เดียวกันได้ สร้างความแปลกแตกต่างในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้หลากหลาย แต่การทำการตลาดเพื่อการประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้ให้แก่นักท่องเที่ยวยังไม่ได้รับการตอบรับดีเท่าที่ควร ซึ่งการตั้ง HUB เพื่อบริการการท่องเที่ยวให้แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ตามเส้นทางท่องเที่ยวจะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้เดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรใหม่ๆ ได้มากขึ้น”

นายอนนท์ พรหมแสงใส

วันที่ 16 เมษายน 2561

2) ศักยภาพควมมีคุณค่าด้านความยั่งยืน องค์ความรู้ นวัตกรรม และภูมิปัญญาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ด้วยสภาพพื้นที่ ส่งผลให้มีศักยภาพที่เหมาะสมในการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ 5 ลักษณะ คือ 1) เป็นศูนย์การเรียนรู้ แหล่งเข้าศึกษาดูงานด้านการปลูกสับปะรด 2) การทำสวนเกษตรอินทรีย์แบบผสมผสาน 3) เป็นศูนย์การเรียนรู้ สาธิตการแปรรูปสับปะรด 4) เป็นศูนย์การเรียนรู้ สาธิตการทำปุ๋ยใช้ในครัวเรือน และ 5) การจัดจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์แปรรูป อีกทั้งยังมีความโดดเด่น จากทุนทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะการคงอยู่และการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของ 2 กลุ่มชาติพันธุ์ ในพื้นที่ คือ ไทยกะเหรี่ยงและไทยทรงดำ ดังเช่น บทการแสดงความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ตอนหนึ่งว่า

“การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในส่วนของสำนักงานการเกษตรจะต้องมีการคัดเลือกว่า แหล่งเกษตรนั้นสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ สภาพพื้นที่และผลผลิตที่นำเสนอมีความปลอดภัย ต่อผู้บริโภคจริงๆ ในส่วนของพื้นที่ 4 อำเภอ โดยเฉพาะอำเภอปากท่อ เป็นอำเภอที่สามารถปลูกผลไม้ ได้หลากหลายมากขึ้นจากการพัฒนาการทดลองของเกษตรกร วันนี้สามารถปลูกลิ้นจี่ ทุเรียน เงาะ มังคุดกระท้อน กาแฟ และอื่นๆ ได้แล้ว แต่การโฆษณาประชาสัมพันธ์ต้องมีความต่อเนื่องและสอดคล้อง กับฤดูกาลอย่างเหมาะสม ซึ่งคนที่จะให้ข้อมูลการท่องเที่ยวได้ดีที่สุดก็คือคนในพื้นที่ เพราะคนในพื้นที่ จะมี องค์ความรู้จากการทำการเกษตรที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ รู้จักวิธีการแก้ไขปัญหา รับรู้การ เปลี่ยนแปลง หาทางป้องกันสร้างนวัตกรรม จากภูมิปัญญา และถ่ายทอดองค์ความรู้ ให้เกิดการต่อยอด ได้อย่างยั่งยืน แต่เห็นควรส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาทั้งในส่วนของ ภาครัฐและภาคเอกชน เพราะการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย เราต้องประสานกับหน่วยงานต่างๆ มากมาย ไม่สามารถทำให้การพัฒนาเกษตรกร การสร้างการท่องเที่ยว และการดึงนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชม พื้นที่สำเร็จได้ เพียงหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง”

นางสาวดวงสมร พงศ์กุล

วันที่ 30 มีนาคม 2561

3) ศักยภาพการบริหารจัดการ ผลจากการศึกษาพบว่า แหล่งเกษตรแต่ละแห่งสามารถบริหารจัดการได้เป็นอย่างดีในพื้นที่ของตนเอง นักท่องเที่ยวรับรู้แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ แต่ไม่สามารถรับรู้ ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นใกล้เคียง จึงยังขาดการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาใน พื้นที่ ดังนั้น จุดอ่อนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมี ส่วนร่วม พื้นที่คือยังไม่มีหน่วยงานที่เป็นศูนย์กลางประสานงานด้านการท่องเที่ยวในท้องถิ่น และไม่มี ศูนย์ประสานบริการของไกด์ท้องถิ่น หรือ ผู้ให้ข้อมูลตลอดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตร ดังนั้นผู้ที่ เกี่ยวข้องควรต้องมีการรวมกลุ่มเพื่อ สร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวระหว่าง ชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ผู้กำหนดนโยบายและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดย สร้างความเข้าใจร่วมกัน ระหว่างชุมชนเพื่อกำหนดอนาคตร่วมกัน ดังเช่น บทการแสดงความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ ข้อมูล ตอนหนึ่งว่า

“ตัวแบบแนวทางที่เสนอมีความเหมาะสม เพราะผู้ที่ต้องประสานงานหลักคือ กลุ่มคนที่เรียกว่า HUB ซึ่งยังไม่พบในพื้นที่ เหมือนดังที่กลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตร ดอนอ้อย ดอนคา ดำเนินอยู่ เพราะการ ดำเนินงานแบบนั้น เป็น รูปแบบ HUB ที่มีการประสานงานกับแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ อย่างสมบูรณ์ แต่ ด้วยความนิยมการติดต่อสื่อสารผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ต ทั้ง Facebook และ Lines ดังนั้นหากสร้าง ช่องทางให้นักท่องเที่ยวสามารถได้ติดต่อได้สะดวกก็จะทำให้การจองใช้บริการล่วงหน้ามีความสะดวก และรวดเร็วมากยิ่งขึ้น”

นางสาวสมเนตร จันทวิชชประภา

วันที่ 30 มีนาคม 2561

4) ศักยภาพการให้บริการ เป็นสิ่งสำคัญจำเป็นอย่างมากสำหรับการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ดังนั้นการให้บริการจะต้องมีการส่งมอบประสบการณ์ที่ดีที่สุดให้นักผู้มาเยือน ทั้งความเป็นเจ้าบ้านที่ดี ความปลอดภัยและเป็นธรรม เหมือนคำกล่าวของการต้อนรับตามธรรมเนียมไทยว่า “ใครมาถึงเรือนชานก็ต้องต้อนรับ” เพื่อสร้างความประทับใจ การเป็นผู้ให้ของเจ้าบ้านมากกว่าผู้รับ ทรรศนะของมีค่า จากลูกค้า สอดคล้องกับบทการแสดงความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ตอนหนึ่งว่า

“แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอีกรูปแบบหนึ่งคือเปิดบ้าน เปิดแหล่งเรียนรู้ เป็นศูนย์ศึกษาดูงาน ให้นักท่องเที่ยว หรือผู้มาเยือน หรือ ผู้ที่มาติดต่อขอเข้าชมศึกษาดูงาน ติดต่อมา ที่กลุ่มวิสาหกิจโดยตรง ซึ่งจะเป็นการดีที่เราได้รับรู้ถึงความต้องการ วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของผู้ที่มาศึกษาดูงาน ซึ่งเราก็จะสามารถเตรียมการรองรับได้อย่างเพียงพอ แต่ถ้ากรณีที่ไม่ได้จองมาล่วงหน้า ขับรถผ่านมามาซื้อสินค้า ช่วงนี้ก็เริ่มมีมามากขึ้น ดังนั้น ในส่วนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านกุ่ม จึงได้มีการจัดทำร้านกาแฟและจุดจำหน่ายผลผลิตของกลุ่มไว้หน้าบ้าน ข้อค้นพบที่ได้ศึกษา พฤติกรรมผู้บริโภคในปัจจุบัน ยังเห็นกระบวนการผลิตของเรา ยังทำให้เชื่อมั่นใจในการบริโภคสินค้าของกลุ่มเรา”

นายคะนอง ไปรักษ์

วันที่ 30 มีนาคม 2561

5) ศักยภาพตามองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว ได้แก่ ความดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวก การเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ที่พัก ความหลากหลายของกิจกรรม ดังเช่น บทการแสดงความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ตอนหนึ่งว่า

“การจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจริงๆ แล้วในพื้นที่ก็ได้มีการดำเนินกันอยู่แต่ต้องหยุดทำกิจกรรมด้วยมีภาระหน้าที่ประจำ อีกทั้งการเป็น HUB ต้องเป็นสถานที่ที่เปิด หากเป็นร้านค้า ร้านอาหารที่เปิดประจำก็จะเป็นการดี เพราะจะได้ไม่ต้องจ้างพนักงานเพิ่ม ซึ่งเห็นด้วยกับแนวทางการพัฒนา และในส่วนของพื้นที่ 4 อำเภอ ยังสามารถพัฒนาต่อยอดสู่การท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้อีกหลากหลายกิจกรรม ซึ่งต้องมาวางแผนพัฒนาต่อยอดร่วมกันต่อไป”

นางสาวกนกวรรณ แสนชมพู

วันที่ 16 เมษายน 2561

ต่อมาคณะผู้วิจัยได้จัดการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้รู้ในเชิงทฤษฎี และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดราชบุรี เพื่อตรวจสอบข้อมูลการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดราชบุรี ในวันที่ 21 เมษายน 2561 ร่วมกับ ผู้แทนภาคีภาคการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สมาคมจักรยานราชบุรี และกลุ่มนักธุรกิจที่พัก ร้านอาหาร และแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 15 คน เวลา 13.00 – 16.00 น. ณ ห้องประชุมโองข้าวโองน้ำ จังหวัดราชบุรี

ภาพที่ 4.36 ภาพการจัดการประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับภาคีด้านการท่องเที่ยว
ที่มา : นักวิจัย

ในการประชุมมีการพูดแสดงความคิดเห็นถึงประเด็นที่หลากหลาย คณะนักวิจัยจึงสามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญของการจัดประชุมเพื่อหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดราชบุรี ได้ 7 แนวทาง ดังนี้

1. สร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ให้ครอบคลุมทั้ง 5 ด้านตามแนวคิดของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ของสำนักพัฒนาบริการการท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ครอบคลุมตามเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน สำนักท่องเที่ยวโดยชุมชนฯ หรือ อพท. ร่วมกันระหว่างชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ผู้กำหนดนโยบาย กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ผู้ประกอบการธุรกิจ แหล่งเรียนรู้ แหล่งท่องเที่ยว และสถาบันการศึกษา โดยเรียงลำดับตามความจำเป็นเร่งด่วน คือ 1) ศักยภาพการบริหารจัดการ 2) ศักยภาพการให้บริการ 3) ศักยภาพตามองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว 4) ศักยภาพเชิงคุณค่าทางกายภาพและชีวภาพ และ 5) ศักยภาพความมีคุณค่าด้านความยั่งยืน องค์ความรู้ นวัตกรรม และภูมิปัญญาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

2. สร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างชุมชนเพื่อกำหนดอนาคตร่วมกัน โดยเฉพาะการนำการท่องเที่ยวมาช่วยแก้ไขปัญหาการนำสินค้าออกไปเร่ขายนอกพื้นที่ การขายผลผลิตให้แก่ผู้บริโภคโดยตรง การดึงคนจากทั่วทุกพื้นที่มาเที่ยวในพื้นที่ของตน นอกจากการสร้างรายได้จากการขายสินค้าแล้วยังสามารถสร้างรายได้ให้กับร้านอาหาร และแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งในฐานะเจ้าบ้านต้องสร้างความสามัคคี มีเป้าหมายร่วมกัน

3. สร้างสรรค์กิจกรรมในพื้นที่ให้เกิดความหลากหลาย เพื่อดึงดูดความสนใจในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการค้นหาลักษณะ องค์ความรู้ ภูมิปัญญา ความเป็นดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่น พื้นที่เชื่อมโยง 4 อำเภอ มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย

ทั้งที่เป็นธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ดังนั้น จึงถือได้ว่าเป็นจุดได้เปรียบของพื้นที่ โดยเฉพาะเกษตรกรที่ได้พัฒนาตนเองในการสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในสวนของตนเอง ทำให้มีความหลากหลายให้นักท่องเที่ยวได้เดินทางเข้ามาเที่ยวชมอย่างไม่น่าเบื่อ

4. สร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการพัฒนาที่คำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของชุมชน การสร้างความร่วมมือ การสร้างอนาคตร่วมกัน จะสามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาไปในทิศทางที่คำนึงถึงส่วนรวมเป็นหลัก แต่เมื่อมีการเติบโตของการท่องเที่ยวและรายได้ การจัดการผลประโยชน์และกระจายผลประโยชน์นั้นให้เกิดความเป็นธรรมให้กับคนในพื้นที่ จะเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

5. สร้างเกณฑ์สำหรับการประเมินผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน/ท้องถิ่น เพื่อสร้างความมั่นใจ ความเชื่อมั่นให้กับผู้มาเยือนทั้งในและต่างประเทศ

6. สร้างการรับรู้ให้แก่นักท่องเที่ยว (Excursionist) หรือนักท่องเที่ยว (Tourist) ผ่านสื่อช่องทางที่สร้างขึ้น คือ QR Code เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท้องถิ่นให้เป็นที่รับรู้แก่นักท่องเที่ยวในวงกว้าง

7. สร้างความพึงพอใจ ความประทับใจให้กับผู้มาเยือน (Visitors) ตามพฤติกรรมและคุณลักษณะพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว (Excursionist) หรือนักท่องเที่ยว (Tourist) แต่ละกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะระบบสาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวก และระดับความปลอดภัยในการรองรับผู้มาเยือนและนักท่องเที่ยว

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรี สามารถสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัย ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 สรุปผลการวิจัยด้านเนื้อหา

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา พบว่า บริบทเชิงพื้นที่ในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของชุมชนของแหล่งเกษตรในจังหวัดราชบุรี มีลักษณะที่โดดเด่น คือ การทำเกษตรกรรมโดยเฉพาะปลูกสับปะรดแปลงใหญ่อำเภอบ้านคา ภายใต้ชื่อ “สับปะรดสวนผึ้ง” หอม หวานฉ่ำ เนื้อสีทอง ไม่กัดลิ้น มีกิจกรรมที่หลากหลาย ให้นักท่องเที่ยวได้สร้างประสบการณ์ร่วมกับชุมชน (Activities) มีแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นทั้งประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี โดยเฉพาะวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทยกะเหรี่ยงและไทยทรงดำ มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ให้นักท่องเที่ยวได้ชม และมีสินค้าประเภทผ้าทอ ผลิตภัณฑ์แปรรูปทางการเกษตร ประเภทกล้วย สับปะรด และผลผลิตทางการเกษตรให้นักท่องเที่ยวได้เลือกซื้อ ทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีความดึงดูดใจในวิถีชีวิต (Attraction) มีการทำการเกษตรแบบผสมผสานแต่ดั้งเดิม (Authenticity) ชุมชนในพื้นที่ให้การยอมรับการท่องเที่ยวในฐานะเจ้าบ้านที่ดี (Acceptance – Community) และชุมชนเกิดการตระหนักรู้เข้าใจ (Awareness) ในการอนุรักษ์ธรรมชาติด้วยการน้อมนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน แต่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรหรือพื้นที่เกษตรของชุมชน ทั้ง 4 อำเภอ ยังไม่เป็นที่รู้จักและมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการรองรับนักท่องเที่ยวมากนัก (Amenity) โดยเฉพาะการมาท่องเที่ยวและพักค้างคืนในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ยกเว้นนักท่องเที่ยวจะสามารถนอนพักค้างแบบกางเต็นท์ ที่ไร่แสนชมพู หรือนอนแบบ Homestay กับชุมชนชาวบ้านในหมู่บ้านหนองจอก หรือศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์แทนการพักแบบรีสอร์ท อีกรูปแบบ คือ เลือกพักแรมในรีสอร์ทที่ใกล้เคียงได้ ต่อมาพบว่า ทรัพยากรบุคคลที่สำคัญในท้องถิ่น คือ ผู้นำชุมชน ประชาชนชุมชน ที่ต่างมีองค์ความรู้ ภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ จึงทำให้มีความเหมาะสมที่จะจัดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ 5 ลักษณะ คือ 1) เป็นศูนย์การเรียนรู้ แหล่งเข้าศึกษาดูงานด้านการปลูกสับปะรด 2) การทำสวนเกษตรอินทรีย์แบบผสมผสาน 3) เป็นศูนย์การเรียนรู้ สาธิตการแปรรูปสับปะรด 4) เป็นศูนย์การเรียนรู้ สาธิตการทำปุ๋ยใช้ในครัวเรือน และ 5) การจัดทำหน่วยผลผลิตทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์แปรรูป นอกจากจะมีความโดดเด่นด้านการเกษตรแล้ว ยังมีความโดดเด่นด้านทุนทางวัฒนธรรม อีกทั้งในพื้นที่ยังคงมีการสืบสานงานเทศกาลงานประเพณี และสานต่อความเชื่อเรื่องผีที่สืบทอดกันมา เช่น สืบสานประเพณีการกินข้าวห่อของชุมชนไทยกะเหรี่ยง ความเป็นธรรมชาติ สภาพแวดล้อม รมรื่น สวยงาม และสามารถท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี

ในส่วนของผลการศึกษาด้านพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของจังหวัดราชบุรี พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนมากเป็นเพศหญิง มีอายุอยู่ระหว่าง 21 - 40 ปี โสด เดินทางมาจากภาคกลาง สำเร็จการศึกษาสูงสุด คือ ระดับปริญญาตรี มีอาชีพ รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ/ทำงานส่วนตัว รายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 10,001 - 20,000 บาท วัตถุประสงค์ในการเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ มาเที่ยวพักผ่อน/ผ่อนคลาย มากับครอบครัว/ญาติพี่น้อง ระยะเวลาของการมาเที่ยว คือ มาครึ่งวัน (มาเช้าเย็นกลับ) ช่วงเวลาที่เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ วันเสาร์ - อาทิตย์ นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวทุกๆ เดือน และส่วนมากเพิ่งจะมาครั้งแรก และมีแนวโน้มที่จะเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำอีก และนักท่องเที่ยวจะช่วยประชาสัมพันธ์ แนะนำบอกต่อให้คนมาท่องเที่ยว สำหรับช่องทางที่นักท่องเที่ยวรับรู้ข้อมูลการท่องเที่ยว คือ ทราบมาจากเพื่อนหรือญาติพี่น้องบอกต่อ ค่าใช้จ่ายที่นักท่องเที่ยวใช้จ่าย ไม่เกิน 1,000 บาทต่อคน สินค้าที่นักท่องเที่ยวนิยมซื้อ คือ พืช ผัก ดอกไม้ ผลไม้สด เมื่อวิเคราะห์ถึงผลการศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพด้านการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร อยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะความพึงพอใจในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ความพึงพอใจในการต้อนรับและการสร้างความประทับใจของเจ้าบ้าน และพึงพอใจในความคุ้มค่าทั้งราคาและคุณภาพของสินค้าทางการเกษตร

ต่อมาผลจากการสำรวจเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับพื้นที่ 4 อำเภอและมีอำเภอเมืองราชบุรีเป็นจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดของเส้นทางท่องเที่ยว ด้วยมีระยะทางทั้งหมด 214 กิโลเมตร ตามถนนเส้นทางหลักหมายเลข 4 หมายเลข 3087 3313 และ 3206 ในแต่ละเส้นทางท่องเที่ยวที่ได้ ออกแบบจะเดินทางผ่านแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ จำนวน 32 แห่ง ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 32 แห่งนั้น เมื่อนำมาแยกประเภทของแหล่งท่องเที่ยว และจุดแวะพัก (Rest Park) ตามแนวคิดของ ดร.ชณี เอมพันธ์ (2545) และสำนักพัฒนาบริการท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2557) สามารถแบ่งได้เป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จำนวน 11 แห่ง ได้แก่ 1) ไร่สุขพวง 2) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหมบ้านหนองมะค่า 3) โครงการฟาร์มตัวอย่างบ้านบ่อหวีตามพระราชดำริ 4) พสุธารารีสอร์ท 5) สวนทิพย์เบอร์แลนด์ แอนด์ฟู้ด 6) คลอโรฟิลล์ 7) ไร่แสนชมพู 8) ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ 9) ไร่กาแฟ ราชบุรี 10) ที่ที่ ฟาร์มแพะนม และ 11) มาลัยออสทริชฟาร์ม (ฟาร์มนกกระจอกเทศ)

2. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จำนวน 10 แห่ง ได้แก่ 1) อุทยานหินเขางู 2) ถ้ำเขาบิน 3) สวนสัตว์เปิดเขาประทับช้าง 4) ถ้ำจอมพล 5) สถานีเพาะเลี้ยงสัตว์ป่าเขาสน 6) อ่างเก็บน้ำเขื่อนไม้เต็ง 7) อ่างเก็บน้ำห้วยท่าเคย 8) บ่อน้ำพุร้อนโป่งกระทิง 9) เขาบางกะมา และ 10) อุทยานแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติไทยประจันต์

3. แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 7 แห่ง ได้แก่ 1) เขาแก่นจันทน์ 2) วัดป่าพระธาตุเขาน้อย 3) พิพิธภัณฑน์มงคลนาวิน วัดถ้ำสิงโตทอง 4) ศูนย์วัฒนธรรมไทยกะเหรี่ยงบ้านโป่งกระทิงบน 5) ศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านหัวเขาจีน 6) ศูนย์วัฒนธรรมไทยกะเหรี่ยงบ้านพุทไธสง และ 7) สำนักสงฆ์พุน้ำร้อน

4. แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ จุดแวะพัก/ร้านอาหาร จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ 1) ร้านอาหารพาซินีพาร์ค และ 2) ร้านอาหารก่องกานท์คาเฟ่

5. ร้านจำหน่ายของฝากของที่ระลึก จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ 1) ตลาดอมยิ้มวิถีไทยย้อนยุค วัดวาปีสุภทวาราส และ 2) กลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี (ตลาดชุมชน)

ในส่วนของการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่น สามารถนำมาจัดทำเป็นเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรี ต้นแบบ ทำให้ได้เส้นทางท่องเที่ยว แบบไปกลับวันเดียว (One day trip) และเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรีแบบ 2 วัน 1 คืน (Two days trip) เส้นทางท่องเที่ยวทั้ง 2 รูปแบบ มีความโดดเด่น คือ มีการเชื่อมโยงกับแปลงปลูกสับปะรด อยู่ในทุกเส้นทางให้นักท่องเที่ยวได้ชม อีกทั้งยังมีการผสมผสานกับแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 5 ประเภท เพื่อสร้างประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวที่หลากหลายรูปแบบให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส และทุกเส้นทางท่องเที่ยวสามารถเปลี่ยนแปลงเวลาและสถานที่ได้ตามความเหมาะสมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว แต่ต้องประสานกับแหล่งท่องเที่ยวที่ได้จองไว้ล่วงหน้า ดังนี้

1. เส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรีแบบไปกลับวันเดียว (One day trip)

1.1 สถานที่ท่องเที่ยว อุทยานหินเขางู – ถ้ำเขาบิน – ตลาดอมยิ้ม – ร้านอาหารและเครื่องดื่มพาซินีพาร์ค – ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ – กลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี – ศูนย์วัฒนธรรมไทยกะเหรี่ยงบ้านพุทวย – มาลัยออสทริชฟาร์ม (ฟาร์มนกกระจอกเทศ)

1.2 สถานที่ท่องเที่ยว ร้านอาหารก่องกานท์คาเฟ่ – ไร่กาแฟราชบุรี - กลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี – ศูนย์วัฒนธรรมไทยกะเหรี่ยงบ้านพุทวย – อ่างเก็บน้ำห้วยท่าเคย – สำนักสงฆ์พุน้ำร้อน -บ่อน้ำพุร้อนโป่งกระทิง – ไร่แสนชมพู – ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ – คลอโรฟิลล์

2. เส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรีแบบ 2 วัน 1 คืน (Two days trip)

2.1 สถานที่ท่องเที่ยว อุทยานหินเขางู – ถ้ำเขาบิน – สวนสัตว์เปิดเขาประทับช้าง – พิพิธภัณฑ์มงคลนาวิน - ตลาดอมยิ้ม – ร้านอาหารและเครื่องดื่มพาซินีพาร์ค – ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ – พักค้างคืนแบบโฮมสเตย์ที่หนองพันจันทร์ – ไร่แสนชมพู – วัดป่าพระธาตุเขาน้อย - กลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี – ศูนย์วัฒนธรรมไทยกะเหรี่ยงบ้านพุทวย – มาลัยออสทริชฟาร์ม (ฟาร์มนกกระจอกเทศ)

2.2 สถานที่ท่องเที่ยว ร้านอาหารก่องกานท์คาเฟ่ – ไร่กาแฟราชบุรี - กลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี – ศูนย์วัฒนธรรมไทยกะเหรี่ยงบ้านพุทวย – อ่างเก็บน้ำห้วยท่าเคย – สำนักสงฆ์พุน้ำร้อน -บ่อน้ำพุร้อนโป่งกระทิง – ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ – พักค้างคืนแบบโฮมสเตย์ที่หนองพันจันทร์ - ไร่แสนชมพู – ถ้ำจอมพล – ตลาดอมยิ้ม – พิพิธภัณฑ์มงคลนาวิน – สวนสัตว์เปิดเขาประทับช้าง - ถ้ำเขาบิน – อุทยานหินเขางู

ในส่วนของผลการศึกษาเพื่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรี ต้นแบบ พบว่า ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ มีศักยภาพและความโดดเด่นในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ที่เหมาะสมกับรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวประเภท D คือ เป็นศูนย์การเรียนรู้หรืออนุรักษ์ภูมิปัญญาทางการเกษตร อีกทั้งยังมีจุดเด่น ในการสร้าง

แรงดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเรียนรู้และสร้างประสบการณ์การทำงานเกษตรสัปดาห์ได้แก่ จุดเด่นด้าน 1) เศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ 2) สภาพธรรมชาติและทัศนียภาพที่สวยงาม 3) เทคโนโลยีการเกษตรหรือนวัตกรรมทางการเกษตร 4) ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตชุมชน ประเพณี และวัฒนธรรม และ 5) จุดเด่นด้านการสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งของชุมชน

ยกตัวอย่าง เช่น การจัดกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ศูนย์เรียนรู้ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ ดังนี้

1) กิจกรรมการสร้างประสบการณ์ให้นักท่องเที่ยว ได้แก่ ศึกษาดูงานฐานการเรียนรู้ต่างๆ กว่า 5 ฐาน จัดอบรมและสาธิตการแปรรูปสัปดาห์และสัปดาห์อื่น ทั้งนี้การใช้บริการต่างๆ หรือการแวะพักควรติดต่อจองใช้บริการล่วงหน้า เข้าชมแหล่ง ติดต่อ นายจันทร์ เรืองเรา เบอร์ติดต่อ 089-9101254 หรือ 080-0249952 หรือฝึกปฏิบัติในฐานการเรียนรู้ทั้ง 5 ฐาน ในศูนย์ฯ ประกอบด้วย 5 ฐาน ได้แก่

- 1.1) ฐานการปรับปรุง บำรุงดิน
- 1.2) ฐานการทำปุ๋ยหมัก/น้ำหมักชีวภาพ
- 1.3) ฐานการเลี้ยงไก่พื้นเมืองและไก่ไข่แบบปล่อย
- 1.4) ฐานการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสัปดาห์ และ

1.5) ฐานการเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ในฐานนี้มีการอบรมถ่ายทอดประสบการณ์ เรื่อง การเลี้ยงปลาตุ๊กในกระชังบ่ และการทำงานน้ำส้มควันไม้

2) กิจกรรมการออกกกำลังกาย วิ่ง/ปั่นจักรยานเที่ยวชมในชุมชน อาทิ การเที่ยวชมป่าชุมชน หรือทำกิจกรรมไหว้พระ 4 วัดในพื้นที่ ประกอบด้วย วัดเทพนิมิตมงคล วัดสุวรรณคีรี วัดช่องลาภ และวัดหนองพันจันทร์ 3) กิจกรรมอื่นๆ ตามความเหมาะสม อาทิ การประกอบอาหารคาวหวาน พื้นถิ่นร่วมกับชุมชน ฝึกทำปุ๋ยหวาน (ฮอร์โมนไข่) การตัดสัปดาห์ ลงพื้นที่สวนร่วมกับชุมชน เพื่อฝึก การคัดแยกสัปดาห์เนื้อ 1 หรือ เนื้อ 2 เป็นต้น

ต่อมาผลการศึกษาถึงแนวทางการสร้างนวัตกรรมการบริหารจัดการตลาด เพื่อรองรับการท่องเที่ยวในชุมชน และการกำหนดทิศทางของตลาดในอนาคต สามารถสรุปได้เป็นรายข้อ ดังนี้ 1) นำตลาดชุมชนกลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี มีรูปแบบการบริหารจัดการแบบร้านค้าสหกรณ์ มีการปันผลคืนสมาชิกเมื่อมีผลกำไร ในสัดส่วนที่ผ่านการตกลงร่วมกันระหว่างกรรมการบริหารและสมาชิก 2) สินค้าที่นำมาจำหน่ายนอกจากจะเป็นสินค้าที่ใช้บริโภคในครัวเรือนทั่วไปแล้ว จะต้องเปิดรับฝากขายสินค้าทางการเกษตรของเกษตรกร โดยผู้นำสินค้ามาฝากจะต้องเป็นผู้ควบคุมและบริหารจัดการสินค้าของตนเองทุกวัน และที่สำคัญจะต้องนำผลผลิตที่มีคุณภาพ ปลอดภัย มาจำหน่ายให้สมาชิกในราคาที่ถูกลงกว่าท้องตลาด 3) ใช้กฎการบริหารแบบทุกคนมีส่วนร่วมจัดสรรผลประโยชน์อย่างสม่ำเสมอและเท่าเทียมกัน เพื่อสร้างความรักความสามัคคีในชุมชน ผ่านเวทีการจัดประชุมอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง 4) เป้าหมายที่ต้องการให้ตลาดเติบโตในอนาคต คือ การสร้างความเชื่อมั่นของตลาด ให้มีความพร้อมในการรับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ 5) สร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนให้ตลาด ด้วยการเป็นศูนย์กลางการฝึกอบรม การถ่ายทอดองค์ความรู้และการพัฒนาอาชีพให้ชุมชน 6) เป็นศูนย์ประสานงานระหว่างหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวในหมู่บ้านและศูนย์วัฒนธรรม ให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว ทั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร หรือการท่องเที่ยวชุมชน และ 7) สร้างเครือข่าย

ร่วมกับตลาดชุมชนในจังหวัดและในภูมิภาค เพื่อซื้อขาย จัดส่งสินค้า และเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การบริหารตลาดชุมชนร่วมกัน

สำหรับผลการศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วม ของชุมชนจังหวัดราชบุรี พบว่า มี 7 แนวทาง ดังนี้

1) สร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ให้ครอบคลุมทั้ง 5 ด้าน ตามแนวคิด ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ของสำนักพัฒนาบริการการท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ครอบคลุมตามเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน สำนักท่องเที่ยวโดยชุมชนฯ หรือ อพท. ร่วมกันระหว่างชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ผู้กำหนดนโยบาย กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ผู้ประกอบการธุรกิจ แหล่งเรียนรู้ แหล่งท่องเที่ยว และสถาบันการศึกษา โดยเรียงลำดับตามความจำเป็นเร่งด่วน คือ 1) ศักยภาพการบริหารจัดการ 2) ศักยภาพการให้บริการ 3) ศักยภาพตามองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว 4) ศักยภาพเชิงคุณค่าทางกายภาพและชีวภาพ และ 5) ศักยภาพความมีคุณค่าด้านความยั่งยืน องค์ความรู้ นวัตกรรม และภูมิปัญญาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

2) สร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างชุมชน เพื่อกำหนดอนาคตร่วมกัน โดยเฉพาะการนำการท่องเที่ยวมาช่วยแก้ไขปัญหาการนำสินค้าออกไปขายนอกพื้นที่ การขายผลผลิตให้แก่ผู้บริโภคโดยตรง การดึงคนจากทั่วทุกพื้นที่มาเที่ยวในพื้นที่ของตน นอกจากการสร้างรายได้จากการขายสินค้าแล้วยังสามารถสร้างรายได้ให้กับร้านอาหาร และแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งในฐานะเจ้าบ้านต้องสร้างความสามัคคี มีเป้าหมายร่วมกัน

3) สร้างสรรค์กิจกรรมในพื้นที่ให้เกิดความหลากหลาย เพื่อดึงดูดความสนใจในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการค้นหาอัตลักษณ์ องค์ความรู้ ภูมิปัญญา ความเป็นดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่น พื้นที่เชื่อมโยง 4 อำเภอ มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งที่เป็นธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ดังนั้นจึงถือได้ว่าเป็นจุดได้เปรียบของพื้นที่ โดยเฉพาะเกษตรกรที่ได้พัฒนาตนเองในการสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในสวนของตนเอง ทำให้มีความหลากหลายให้นักท่องเที่ยวได้เดินทางเข้ามาเที่ยวชมอย่างไม่น่าเบื่อ

4) สร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการพัฒนาที่คำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของชุมชน การสร้างความร่วมมือ การสร้างอนาคตร่วมกัน จะสามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาไปในทิศทางที่คำนึงถึงส่วนรวมเป็นหลัก แต่เมื่อมีการเติบโตของการท่องเที่ยวและรายได้ การจัดการผลประโยชน์ และกระจายผลประโยชน์นั้นให้เกิดความเป็นธรรมให้กับคนในพื้นที่ จะเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

5) สร้างเกณฑ์สำหรับการประเมินผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน/ท้องถิ่น เพื่อสร้างความมั่นใจ ความเชื่อมั่นให้กับผู้มาเยือนทั้งในและต่างประเทศ

6) สร้างการรับรู้ให้แก่นักท่องเที่ยว (Excursionist) หรือนักท่องเที่ยว (Tourist) ผ่านสื่อช่องทางที่สร้างขึ้น คือ QR Code เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท้องถิ่นให้เป็นที่รับรู้แก่นักท่องเที่ยวในวงกว้าง

7) สร้างความพึงพอใจ ความประทับใจให้กับผู้มาเยือน (Visitors) ตามพฤติกรรมและคุณลักษณะ พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว (Excursionist) หรือนักท่องเที่ยว (Tourist) แต่ละกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะระบบสาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวก และระดับความปลอดภัยในการรองรับผู้มาเยือนและนักท่องเที่ยว

5.1.2 สรุปผลการวิจัยด้านการเรียนรู้

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ได้เกิดกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรด ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว ผู้นำวิสาหกิจชุมชนกลุ่มต่างๆ ในจังหวัดราชบุรี นักท่องเที่ยว นักวิจัย อาจารย์ นักศึกษา ประชาชน ผู้นำชุมชน ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ทำให้ได้เรียนรู้ร่วมกันในวิธีการต่างๆ ที่หลากหลาย จากคำถามการวิจัยตลอดระยะเวลาของการปฏิบัติงานวิจัย ดังตารางที่ 5.1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 5.1 สรุปผลการวิจัยด้านการเรียนรู้

คำถามการวิจัย	กระบวนการที่ดำเนินการ	ผู้ที่มีส่วนร่วมในการวิจัย	สิ่งที่ได้เรียนรู้	การเปลี่ยนแปลงหลังการวิจัย
1) บริบทเชิงพื้นที่ชุมชน จังหวัดราชบุรี ในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นอย่างไร	1) สำรวจพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยว 2) สัมภาษณ์ 17 คน 3) สังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม	1) เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรด 2) ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว 3) ผู้นำวิสาหกิจชุมชน	1) จำนวนแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน 2) เรื่องเล่าของแหล่งท่องเที่ยว 3) พิกัด GPS แหล่งท่องเที่ยว 4) ลักษณะการรองรับนักท่องเที่ยว 5) QR Code สำหรับการติดต่อกับแหล่งท่องเที่ยว	1) ผู้ประกอบการฯ ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ทราบถึงเรื่องของแหล่งท่องเที่ยว ทั้ง 32 แห่ง 2) นักท่องเที่ยวติดต่อกับแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวกขึ้นผ่าน QR Code
2) พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดราชบุรีเป็นอย่างไร	1) แจกแบบสอบถามนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว 400 ตัวอย่าง	1) นักทัศนจาร 2) นักท่องเที่ยว	1) ข้อมูลส่วนบุคคล 2) พฤติกรรมนักท่องเที่ยว 3) ระดับความพึงพอใจ	1) นำข้อมูลไปวางแผนการรับรองนักท่องเที่ยว 2) ได้แนวทางการสร้าง Package ให้ตรงตามพฤติกรรมนักท่องเที่ยว
3) เส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรี มีลักษณะเส้นทางเป็นอย่างไร	1) ทดลองเดินทางตามเส้นทางท่องเที่ยว 2) สังเกตการณ์ให้บริการ/การรองรับนักท่องเที่ยวแบบไม่มีส่วนร่วม	1) เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรด 2) ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว 3) ผู้นำวิสาหกิจชุมชน	1) ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยวแบบ Walk in และ Pre Order	1) ได้เส้นทางท่องเที่ยวต้นแบบ One day trip จำนวน 2 เส้นทาง 2. ได้เส้นทางท่องเที่ยวต้นแบบ

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

คำถามการวิจัย	กระบวนการที่ดำเนินการ	ผู้ที่มีส่วนร่วมในการวิจัย	สิ่งที่ได้เรียนรู้	การเปลี่ยนแปลงหลังการวิจัย
			2) การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวที่มีหลากหลายกิจกรรม	Two days trip จำนวน 2 เส้นทาง
4) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมจากชุมชนในจังหวัดราชบุรี มีลักษณะเป็นอย่างไร	1) สำรวจพื้นที่ 2) ประเมินศักยภาพการรองรับนักท่องเที่ยว 3) ออกแบบกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว	1) เกษตรกรกลุ่มศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ 2) ผู้นำชุมชน 3) ประชาชนชุมชน	1) รูปแบบกิจกรรมในการรองรับนักท่องเที่ยว 2) จำนวนฐานกิจกรรมเพื่อสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้	1) ได้เครือข่ายด้านการท่องเที่ยว 2) ช่องทางการสร้างรายได้ทางเลือกของชุมชนเกษตรกร
5) แนวทางในการสร้างนวัตกรรมการเพิ่มช่องทางการตลาดจำหน่ายสินค้าของฝากของที่ระลึก จากผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน บนเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดราชบุรี เป็นอย่างไร	1) สำรวจพื้นที่ 2) สัมภาษณ์ 17 คน 3) สังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม 4) ประชุม 5) ศึกษาดูงาน 6) ทดลองตลาด	1) เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรด 2) ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว 3) ผู้นำวิสาหกิจชุมชน จำนวน 10 คน	1) กระบวนการจัดการตลาดชุมชน 2) การวางแผนและวิเคราะห์ผลการดำเนินงานร่วมกัน 3) การบริหารงบประมาณรายได้ค่าใช้จ่ายและการระดมทุน	1) ตลาดชุมชน 2) เครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ
6) การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดราชบุรี เป็นอย่างไร	1) สัมภาษณ์เชิงลึก	1) สำนักงานเกษตรจังหวัด 2) เกษตรกร 3) ผู้ประกอบการ 4) ผู้นำวิสาหกิจชุมชน จำนวน 5 คน	1) แผนการพัฒนาแหล่งเกษตรและการท่องเที่ยวของหน่วยงานระดับจังหวัด	1) แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 2) ช่องทางการติดต่อกับแหล่งท่องเที่ยว

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.2.1 อภิปรายผลการวิจัยด้านเนื้อหา

จากแนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์สับปะรดของเกษตรกรในจังหวัดราชบุรี ที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล “ประเทศไทย 4.0 หรือ ไทยแลนด์ 4.0 เพื่อสร้างเศรษฐกิจใหม่ให้ก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลาง (Middle Income Trap) ด้วยการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน (Strength from Within) กระตุ้นเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ (New Economy Model : Startup) พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยโครงการประชารัฐรักสามัคคี มุ่งเน้น 3 ภาคส่วนที่สำคัญ คือ เกษตร แปรรูป และการท่องเที่ยวโดยชุมชน (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2559) จากนโยบายดังกล่าว ได้ก่อให้เกิดการขับเคลื่อนพร้อมกันทุกๆ ภาคส่วน โดยเฉพาะการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากข้อมูลผลการศึกษาระดับพื้นที่แหล่งเกษตรในจังหวัดราชบุรี พบว่า มีลักษณะที่โดดเด่นทางการเกษตร โดยเฉพาะการปลูกสับปะรดในพื้นที่แปลงใหญ่ อำเภอบ้านคา ภายใต้ชื่อ “สับปะรดสวนผึ้ง” หอม หวานฉ่ำ เนื้อสีทอง ไม่กัดลิ้น อีกทั้งในพื้นที่ยังมีความโดดเด่น เนื่องจากมีกิจกรรมที่หลากหลาย (Activities) ให้นักท่องเที่ยวได้เลือกทำ มีทั้งแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และมีสินค้าที่เป็นผลผลิตทางการเกษตร และสินค้าแปรรูปของชุมชน ให้นักท่องเที่ยวได้เลือกซื้อ เลือกชมจากกิจกรรมที่หลากหลายในพื้นที่ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ทำให้แหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้มีความดึงดูดน่าสนใจ (Attraction) ต่อนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจพิเศษ อีกทั้งในพื้นที่เกษตรได้มีการทำการเกษตรแบบดั้งเดิม (Authenticity) ชุมชนในพื้นที่ให้การยอมรับการท่องเที่ยวในฐานะเจ้าบ้านที่ดี (Acceptance – Community) และชุมชนเกิดการตระหนักรู้เข้าใจ (Awareness) ในการอนุรักษ์ธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ โทมัส ศุขปรีชา (2559) ที่ค้นพบว่า เทรนด์ของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable) กำลังมาแรงที่สุดในปัจจุบัน โดยเฉพาะการท่องเที่ยวแบบท้องถิ่น (Localism) มีความเหมาะสมกับคนรุ่นใหม่ไม่น้อย เพราะได้ตระเวนไปในพื้นที่ ผังตัวอยู่กับคนพื้นถิ่น เรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น แต่บางครั้งอาจจะต้องใช้เวลาอันพอสมควรกว่าจะเก็บเกี่ยวสัมผัสความเป็นท้องถิ่นนั้นๆ เอาไว้ได้ ถึงแม้ว่าปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรหรือพื้นที่เกษตรของชุมชน ทั้ง 4 อำเภอ ยังไม่มีศักยภาพความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว (Amenity) โดยเฉพาะการมาพักค้างในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว (Accommodation) ยกเว้นนักท่องเที่ยวจะสามารถนอนพักค้างแบบกางเต็นท์ที่ไร่นาสวนผสม หรือนอนแบบ Homestay กับชุมชนชาวบ้านในหมู่บ้านหนองจอก หรือศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ แทนการพักแบบรีสอร์ทที่พักที่สะดวกสบาย หรือจะเลือกพักแบบรีสอร์ทใกล้เคียงได้ เนื่องจากในพื้นที่อำเภอบ้านคา อำเภอสวนผึ้ง มีรีสอร์ท ที่พักหลากหลายให้เลือกพักตามงบประมาณของนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดองค์ประกอบด้านศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตามแนวคิด 6As ของ นาฏสุดา เชนนะสิริ (2555 หน้า 168) และแนวคิด 6As ของ เทิดชาย ช่วยบำรุง (2555 หน้า 28) ที่ได้ศึกษาถึงการเตรียมความพร้อมสู่การท่องเที่ยว ซึ่งได้พบว่านอกจากการนำแนวคิดการบริหารจัดการมาประยุกต์ใช้แล้ว ในประเด็นของการท่องเที่ยวควรจะต้องพิจารณาถึงความพร้อม ความเหมาะสมของแหล่งท่องเที่ยว และเส้นทางท่องเที่ยว หรือจุดหมายปลายทางแห่งการท่องเที่ยวต่างๆ ตามองค์ประกอบด้านศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในส่วนของข้อค้นพบจากผลการศึกษาในด้านของความโดดเด่นในการจัดการการท่องเที่ยว ส่วนหนึ่ง

มาจากการนำเอาองค์ความรู้ภูมิปัญญาของปราชญ์ชุมชน มีความเหมาะสมที่จะจัดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ 5 ลักษณะ คือ 1) เป็นศูนย์การเรียนรู้ แหล่งเข้าศึกษาดูงานด้านการปลูกสับปะรด 2) การทำสวนเกษตรอินทรีย์แบบผสมผสาน 3) เป็นศูนย์การเรียนรู้ สาธิตการแปรรูปสับปะรด 4) เป็นศูนย์การเรียนรู้ สาธิตการทำปุ๋ยใช้ในครัวเรือน และ 5) การจัดจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์แปรรูป ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Sally Broadaway (2012, p. 41) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจากศักยภาพของทุนทางทรัพยากรที่ชุมชนมี (Resource Assets Capitals) และมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ไชยลักษณ์ กมลศักดิ์วิกุล (2556) ในการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทุนทางทรัพยากรของท้องถิ่น

จากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของจังหวัดราชบุรี ที่พบว่า เป็นเพศหญิง มีอายุอยู่ระหว่าง 21 – 40 ปี โสด เดินทางมาจากภาคกลาง สำเร็จการศึกษาสูงสุด คือ ระดับปริญญาตรี มีอาชีพ รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ/ทำงานส่วนตัวท้องถิ่น รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของนักท่องเที่ยวอยู่ระหว่าง 10,001 – 20,000 บาท มีวัตถุประสงค์เพื่อมาเที่ยวพักผ่อน/ผ่อนคลายมากที่สุด เดินทางมาท่องเที่ยวกับครอบครัว/ญาติพี่น้อง ระยะเวลาของการมาเที่ยว คือ มาครึ่งวัน (มาเช้าเย็นกลับ) ช่วงเวลาที่เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ วันเสาร์ – อาทิตย์ นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวตลอดทั้งปี ประเภทของสินค้าที่นักท่องเที่ยวซื้อ คือ พืช ผัก ดอกไม้ ผลไม้สด และผลการศึกษาระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพด้านการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร อยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะความพึงพอใจในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ความพึงพอใจในการต้อนรับ และการสร้างความประทับใจของเจ้าบ้าน และพึงพอใจในความคุ้มค่าทั้งราคาและคุณภาพของสินค้าทางการเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ทศนีย์ นาคเสนีย์ และ เกศรา สุขเพชร (2559) ได้ทำการศึกษาเรื่องพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเขตภาคกลางตอนล่างของไทย ที่พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนมากเป็นเพศหญิง และลักษณะการเดินทางของนักท่องเที่ยวจะนิยมเดินทางไปเช้าเย็นกลับ หรือหากจะพักค้าง จะพักในที่พักโรงแรมหรือรีสอร์ท แทนการพักในแหล่งเกษตร ดังนั้นเส้นทางท่องเที่ยวที่ได้ศึกษา จึงได้จัดทำเพื่อให้ตรงกับความต้องการและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว โดยนำแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 5 ประเภท 32 แหล่ง ที่สำรวจได้มาจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรี ต้นแบบ ทำให้ได้เส้นทางท่องเที่ยว แบบไปกลับวันเดียว (One day trip) และเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรีแบบ 2 วัน 1 คืน (Two days trip) เส้นทางท่องเที่ยวทั้ง 2 รูปแบบที่มีลักษณะความโดดเด่นแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอื่นๆ คือ มีการเชื่อมโยงกับแปลงปลูกสับปะรดสายพันธุ์ปัตตาเวีย อยู่ในทุกเส้นทางให้นักท่องเที่ยวได้ชม ซึ่งมีความสอดคล้องกับลามอนท์ เอ็มเจ ลามอนท์ (Lamont MJ Lamont, 2009) ที่ให้ความสำคัญกับเส้นทางท่องเที่ยว กล่าวคือ แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งนั้นควรจะมีทั้งปัจจัยดึง (Pull Factor) และปัจจัยผลัก (Push Factor) ให้นักท่องเที่ยวเกิดความต้องการเดินทางไปท่องเที่ยวยังแหล่งนั้นๆ จนทำให้เกิดการเดินทางจากเมืองต้นทาง (Traveller Generating Region : TGR) ไปยังเมืองที่เป็นจุดหมายปลายทางที่ต้องการจะเดินทางเข้าไปท่องเที่ยว (Tourist Destination Region : TDR)

ในขณะเดียวกันจากผลการศึกษาได้พบว่า ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์ มีศักยภาพและความโดดเด่นในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่

เหมาะสมกับรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวประเภท D คือ เป็นศูนย์การเรียนรู้หรืออนุรักษ์ ภูมิปัญญาทางการเกษตร ซึ่งตรงกับการแบ่งประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร สำนักพัฒนาบริการท่องเที่ยว (2557) นอกจากนี้ได้ท่องเที่ยวไปสัมผัสกับวิถีชีวิตของเกษตรกรกลุ่มผู้ปลูกสับปะรดแล้ว แหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ยังสามารถสร้างสรรค์กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามามีส่วนร่วม เข้ามาเรียนรู้และสร้างประสบการณ์การทำงานเกษตรสับปะรด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ยุวดี นิรัตน์ตระกูล (2559) ที่ได้ศึกษาพบว่า กระแสการท่องเที่ยวในท้องถิ่นมาแรง โดยเฉพาะการท่องเที่ยวที่สร้างประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวที่มีความสนใจพิเศษ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ควรนำเสนอในความเป็นตัวตนของชุมชน มากกว่าการตกแต่งหรือต่อเติมจนไม่เหลือความเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของพื้นที่แหล่งเกษตร

ด้วยในการศึกษาครั้งนี้ ได้เริ่มตั้งแต่กระบวนการศึกษาบริบทพื้นที่ สำรวจแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น และนำมาจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวทั้งแบบวันเดียวและ 2 วัน 1 คืน ตลอดจนการส่งเสริมให้เกิดช่องทางการตลาดเพื่อจัดจำหน่ายสินค้าของชุมชนและรองรับการท่องเที่ยวในชุมชน จะช่วยให้เกิดการรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายทางการท่องเที่ยว โดยมีตลาดชุมชนที่เปิดให้บริการเป็นศูนย์กลาง (HUB) ในการติดต่อประสานงานกับนักท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งผลการศึกษาที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ ทศนีย์ นาคเสนีย์ (2559) ที่ทำการศึกษารูปแบบการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่างของไทย เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และค้นพบว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดราชบุรี ควรมีการจัดตั้งศูนย์ประสานงานด้านการท่องเที่ยวในชุมชน (HUB) เพื่ออำนวยความสะดวกและให้บริการการท่องเที่ยวระหว่างนักท่องเที่ยว ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และแนวทางการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรี ประกอบไปด้วย การเข้ามามีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใน 7 สร้าง คือ 1) สร้างการมีส่วนร่วม 2) สร้างความเข้าใจร่วมกัน กำหนดอนาคตร่วมกัน 3) สร้างสรรค์กิจกรรมในพื้นที่ให้เกิดความหลากหลาย 4) สร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการพัฒนา 5) สร้างเกณฑ์สำหรับการประเมินผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน/ท้องถิ่น 6) สร้างการรับรู้ ผ่านสื่อช่องทางที่สร้างขึ้น คือ QR Code และ 7) สร้างความพึงพอใจให้กับผู้มาเยือน (Visitors) ตามพฤติกรรมและคุณลักษณะพฤติกรรม แต่ละกลุ่มเป้าหมาย สอดคล้องกับแนวคิดของศูนย์เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวและการแก้ไขปัญหาความยากจนแห่งเอเชีย(2549) เทิดชาย ช่วยบำรุง (2555) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (กรมการท่องเที่ยว (2557) และการท่องเที่ยวโดยชุมชน (องค์การบริการการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. (2558)

5.2.2 อภิปรายผลการวิจัยด้านการเรียนรู้ กลไกการพัฒนาเชิงพื้นที่

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้บรรลุผลทั้งตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา และผลได้ในเชิงพัฒนา ตลอดจน ได้แนวทางในการพัฒนาต่อยอด ในเชิงพื้นที่ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 5.2 สรุปผลการวิจัยด้านการเรียนรู้ กลไกการพัฒนาเชิงพื้นที่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย	ผลที่ได้ตามวัตถุประสงค์	ผลที่ได้ในเชิงพัฒนา	แนวทางการพัฒนาต่อยอด
1. ศึกษาบริบทเชิงพื้นที่ ชุมชน จังหวัดราชบุรี ในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของชุมชน	ทราบศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวของชุมชนในพื้นที่ 4 อำเภอ และจำนวนแหล่งท่องเที่ยว 32 แห่ง	ทราบว่าแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 32 แห่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทใดและมีเรื่องเล่า (Story Telling) อย่างไร เพื่อนำไปเป็นแนวทางให้ผู้นำชมหรือประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้ทราบก่อนตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยว	การสร้างความร่วมมือจากภาคีในพื้นที่ทุกส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนต่างๆ เพื่อเป็นศูนย์ประสานงานให้ข้อมูลทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ (HUB) อำนวยความสะดวกแก่ผู้มาเยือนอย่างต่อเนื่อง
2. ศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดราชบุรี	ทราบข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว พฤติกรรมและความพึงพอใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของจังหวัดราชบุรี	นำข้อมูลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวแบบ One day trip	การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวให้ตรงกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวและสร้างสรรค์กิจกรรมให้นักท่องเที่ยวพักผ่อนหรือเดินทางมาท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น
3. จัดทำเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดราชบุรี	ได้เส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมจำนวน 4 เส้นทาง	การจัดเส้นทางท่องเที่ยวสอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว	การประชาสัมพันธ์ผ่านเครือข่ายในการให้ข้อมูลการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว
4. เพื่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมจากชุมชนในจังหวัดราชบุรี	ได้แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้นแบบที่เน้นการสร้างประสบการณ์ให้นักท่องเที่ยว คือ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบลหนองพันจันทร์	การสร้างประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวผ่านกระบวนการเรียนรู้จากฐานการเรียนรู้ทั้ง 5 ฐาน ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันของตนเองได้	การประชาสัมพันธ์เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ทราบข้อมูลการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ในจังหวัดราชบุรี ในรูปแบบของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์
5. แนวทางในการสร้างนวัตกรรมการเพิ่มช่องทางการตลาดจำหน่ายสินค้าของฝากของที่ระลึก จากผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน	ได้มีการจัดตั้งตลาดชุมชนต้นแบบจำนวน 1 แห่ง	เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักวิจัย กลุ่มส่งเสริมอาชีพสตรีบ้านหินสี ผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล	เพิ่มประเภทของสินค้าที่นำมาจำหน่ายในตลาดชุมชน ให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น แต่ราคาขายควรต่ำกว่าหรือเท่ากับราคาที่จำหน่ายในร้านค้าชุมชน

ตารางที่ 5.2 (ต่อ)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย	ผลที่ได้ตามวัตถุประสงค์	ผลที่ได้ในเชิงพัฒนา	แนวทางการพัฒนาต่อยอด
ให้แก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนบนเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามเส้นทางท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดราชบุรี			
6. เพื่อพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดราชบุรี	ได้แนวทางการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดราชบุรี	ทราบถึงข้อจำกัดในการพัฒนาศักยภาพโดยเฉพาะด้านการตลาดและช่องทางการติดต่อ	การสร้างช่องทางการตลาดและช่องทางการติดต่อให้สะดวกและเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้ง่าย

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จากผลการวิจัย พบว่า

1) เพื่ออำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงานทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ หน่วยงานในพื้นที่ควรมีการจัดประชุมถ่ายทอดข้อมูลทางการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว ให้เจ้าของพื้นที่ในอาชีพที่หลากหลาย ได้รู้ และสามารถให้ข้อมูลแก่ผู้มาเยือนได้ และสร้างความร่วมมือจากภาคีในพื้นที่ทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐต่างๆ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ศูนย์จำหน่ายสินค้าชุมชน ร้านค้าในชุมชน จุดตรวจของตำรวจ สถานีบริการ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ของโรงพยาบาล สถานประกอบการ เพื่อรองรับการเป็นศูนย์ประสานงานให้ข้อมูลทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ (HUB) อำนวยความสะดวกแก่ผู้มาเยือนอย่างต่อเนื่อง

2) ควรสนับสนุน ส่งเสริมการบริการการท่องเที่ยวในทุกๆ พื้นที่ แต่ให้ตระหนักถึงการอนุรักษ์ควบคู่ไปกับการพัฒนาและต่อยอด สร้างมูลค่าเพิ่มจากศักยภาพของทุนทางทรัพยากรที่ชุมชนมี (Resource Assets Capitals) มาสร้างเป็นเอกลักษณ์ ความแตกต่าง และสร้างความดึงดูดใจตามบริบทของชุมชน ให้นักท่องเที่ยวสนใจ บรรณานาต้องการเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในพื้นที่ มากกว่าการสร้างแหล่งท่องเที่ยวตามกระแส และปรับเปลี่ยนจนไร้ความแตกต่าง

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1) จากข้อค้นพบในเชิงพื้นที่พบว่า ในภาคีของกลุ่มเกษตรกรมีการให้ความร่วมมือและสร้างเครือข่ายร่วมกันเป็นอย่างดี แต่ยังขาดการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานอื่นๆ ในพื้นที่ ดังนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเพื่อสร้างรูปแบบของกระบวนการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวท้องถิ่นร่วมกับภาคีภาครัฐและเอกชนในพื้นที่แบบองค์รวมอย่างยั่งยืน

2) ควรมีการศึกษาวิจัยต่อยอดเพื่อวัดผลสำเร็จ ถอดองค์ความรู้ และถ่ายทอดสู่ชุมชน
อื่นๆ จากการศึกษา เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการตลาดชุมชนโดยชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ
ฐานรากตามนโยบาย ไทยแลนด์ 4.0

บรรณานุกรม

- กรมการเกษตร. (2545). **คู่มือการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวเกษตร**. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- กาญจนา แสงลี้มสุวรรณ และ ศรีนยา แสงลี้มสุวรรณ (2558). **การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน (2555)**. วารสารนักบริหาร ปีที่ : 32 ฉบับที่ : 4 เลขหน้า : 139-146
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558). **ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558-2560**.
แหล่งที่มา: <http://www.mots.go.th> (สืบค้น วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2558).
- (2559) **รายงานภาวะเศรษฐกิจท่องเที่ยว ฉบับที่ 3 (มกราคม-มีนาคม 2559)**. สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2559) **ข่าวประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย** ข่าวที่ 62/2559 วันที่ 11 กรกฎาคม 2559
- (2559) **จูลสารวิชาการการท่องเที่ยว Vol.2 No.3.2559**.
กรุงเทพมหานคร
- กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี (2558) **รายงานผลการดำเนินงานประจำปี 2558**. จังหวัดราชบุรี
- คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ จังหวัดราชบุรี (2560). **แผนพัฒนาจังหวัดราชบุรี พ.ศ.2561 – 2564**. แหล่งที่มา : <http://www.ratchaburi.go.th/plan-2551/index.html>(สืบค้น วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2558)
- ดร.ชนิ เอ็มพันธ์. (2545). **การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว หน่วยที่ 10**. สุโขทัยธรรมนิราช. นนทบุรี
- โตมร ศุขปรีชา (2559) **จูลสารวิชาการการท่องเที่ยว Vol.2 No.3.2559**. กรุงเทพมหานคร
- เทิดชาย ช่วยบำรุง (2555) **เอกสารประกอบการบรรยายรายวิชาการวางแผนท่องเที่ยว**.
กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์
- ทัศนีย์ นาคเสนีย์. (2558). **การสร้างเครือข่ายทางการท่องเที่ยวเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการธุรกิจด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดลุ่มน้ำแม่กลอง**. สาขาวิชาการท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
- (2560). **รูปแบบการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่างของไทยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 8 จังหวัดในเขตภาคกลางตอนล่างของไทย**. สาขาวิชาการท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
- ทัศนีย์ นาคเสนีย์ และ เกศรา สุขเพชร. (2559). **พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเขตภาคกลางตอนล่างของไทย**. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 ก.ค.-ธ.ค.59 (หน้า4-14)
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ (2550) **การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS**. พิมพ์ครั้งที่ 10. เอส.อาร์.พรีนติ้งแมสโปรดักส์. กรุงเทพ

- (2557). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS. พิมพ์ครั้งที่ 15. เอส.อาร์.พรีนติ้งแมสโปรดักส์. กรุงเทพฯ
- นางสุดา เขมมะสิริ. (2555). การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร. สาขาส่งเสริมและธุรกิจเกษตร คณะเกษตรและชีวภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2555). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 2 .ธรรมสาร. นนทบุรี
- (2557). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 3.ธรรมสาร. นนทบุรี
- ภัทรภาพร์ จันตะนี. (2554). การจัดการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของชุมชน : กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนเห็ดตับเต่า ตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
- ยุวดี นีรัตน์ตระกูล (2557). วารสาร TAT Review ฉบับที่ 2/2557 เมษายน-มิถุนายน. ศูนย์วิจัยด้านการตลาดท่องเที่ยว. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- (2559). วารสาร TAT Review ฉบับที่ 2/2559 เมษายน-มิถุนายน. ศูนย์วิจัยด้านการตลาดท่องเที่ยว. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- (2559) จุลสารวิชาการการท่องเที่ยว Vol.2 No.3.2559. กรุงเทพมหานคร
- รำไพพรรณ แก้วสุริยะ (2544) เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงเกษตร . กรุงเทพฯ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- วารุณี เกตุสะอาด. (2554). การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของพื้นที่เขตทิววัฒนา กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. คณะสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยมหิดล
- วัฒนา มโนรัตน์. 2552. การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษาชุมชนบ้านฝิมด อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
- วัฒนาพร สุขพรรค (2559) การปรับยุทธศาสตร์ Reprofilngกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ. เอกสารประกอบการประชุม วันที่ 5 เมษายน 2559 ณ ห้องประชุมสิรินธร มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
- วิบูล จันท์แย้ม (2544). โครงการวิจัย พฤติกรรมทางเลือกซื้อสินค้าที่ระลึก ของประชาชนที่มาเที่ยวจังหวัดลพบุรี. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จังหวัดลพบุรี
- วิไลวรรณ ทวีศรี. (2557). *อัตลักษณ์ชุมชน : แนวคิดและการจัดการเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยหลักพุทธสันติวิธีของเทศบาลตำบลเชียงคาน จังหวัดเลย* . กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,.
- ศูนย์เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวและการแก้ไขปัญหาความยากจนแห่งเอเชีย .(2549). *แนวทางการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน*. แสงสว่างเวิลด์เพรส. กรุงเทพฯ
- ศูนย์เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวและการแก้ไขปัญหาความยากจน. (2551). *รายงานสรุปสำหรับผู้บริหาร โครงการพัฒนาชุมชนเที่ยวด้าน Hospitality Management*. จังหวัดปทุมธานี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
- โศจิลักษณ์ กมลศักดิ์วิกุล (2556) การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยชุมชนอำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต 1(1) : 53 – 65

- โศรยา หอมชื่น (2557). **ศตวรรษที่ 21 ของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงกีฬา**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : อีเลคทรอนิกส์. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ
- เสรี พงศ์พิศ (2550) **เศรษฐกิจพอเพียง เกิดได้ ถ้าใจปรารถนา**. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์
- สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2559) **แนวคิดเกี่ยวกับประเทศไทย 4.0 โปส** เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2559
<http://www.facebook.com/drsuvitpage>
- สุภาพร มากแจ้งและพรศิริ กองนวล. 2549. **การวิจัยพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถของคนในท้องถิ่นอย่างเป็นระบบและยั่งยืน : กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ชุมชนปากคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ**. กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
- สร้อยศรี อาสาสมัครพกิจ (2540) . **การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระบบเมืองฝายของภูมิปัญญาชาวบ้าน: กรณีศึกษาหมู่บ้านห้วยอีค่างตำบลแม่วิน อำเภอแม่วางจังหวัดเชียงใหม่**. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สนธยา พลศรี. (2548). **เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร. โอเดียนสโตร์
- สมใจ ทรัพย์โคกสูง . (2553). **ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษา ตำบลไทยสามัคคี อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา**.
- สุรชาติ สีนวรณ์ .(2555). **พัฒนาการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและหัตถกรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนในอำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี**. คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว. (2550). **คู่มือแนวทางการดำเนินงานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน : การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะจัดการอย่างไรดี**. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา
- (2552) **คู่มือแนวทางการดำเนินงานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน**. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. กรุงเทพฯ
- สำนักพัฒนาบริการท่องเที่ยว. (2553) . **คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร**. กรมการท่องเที่ยวกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา
- (2557). **คู่มือการตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร**. กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. กรุงเทพฯ
- สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์. 2554. (ร่าง) **ยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ. 2555-2559**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2548). **ทิศทางแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8-10 (ฉบับชุมชน)**. กรุงเทพมหานคร : สหมิตรพรีนติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง
- (2553). **ทิศทางแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (ฉบับชุมชน)**. กรุงเทพมหานคร : สหมิตรพรีนติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง
- Matthew James Lamont (2009). **Independent bicycle tourism in Australia a whole tourism systems analysis**. University, Lismore, NSW.

- Milind B. Bhujbal and Paresh V. Joshi. 2012. Agro-Tourism A Specialized Rural Tourism : Innovative Product of Rural Market. International Journal of Business & Management Tomorrow, 2(1) : 1-12
- Rebecca Torres, _ Janet Henshall Momsen. 2004. **Challenges and potential for linking tourism and agriculture to achieve pro-poor tourism objectives.** USA . University of California
- Ross Tinsley. 2007. **Differentiation and tourism destination development: Small business success in a close-knit community.** Reader at Strathclyde University.
- Yuan Li. 2009. **Deep Development of Rural Tourism under Integrated Agriculture.** Asia Agricultural Research , 1(3) : 14-17
- Zhenshan Yang. 2010. Agro-tourism enterprises as a form of multi-functional urban agriculture for peri-urban development in China. Habitat International. 34(2010) 374-385